

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1970

BRNO 1971

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1970

BRNO 1971

PD 1520/1970. (1971.)

- 150 2/72 P

B. Klíma: Paleolitické výzkumy pod Pavlovskými kopci (okr. Břeclav). Paläolithische Forschungen am Fusse der Pollauer Berge (Bez. Břeclav)	6
R. Tichý: Rettungsgrabung in Mohelnice als XII. Grabungssaison (Bez. Šumperk)	8
B. Klíma: Neolitické sídliště u Mikulova (okr. Břeclav). Eine neolithische Siedlung bei Mikulov (Bez. Břeclav)	10
J. Unger: Nález tří dětských hrobů lidu s volutovou keramikou u Mikulova (okr. Břeclav). Fund von drei bandkeramischen Kinderbestattungen bei Mikulov (Bez. Břeclav)	12
Č. Staňa: Střepey volutové kultury v Újezdě u Brna (okr. Brno-venkov). Scherben der Bandkeramik in Újezd bei Brno (Bez. Brno-venkov)	12
V. Podborský, V. Vildomec: Pokračování terénního výzkumu osady s moravskou malovanou keramikou u Těšetic-Kyjovic (okr. Znojmo) v roce 1970. Fortsetzung der Terrainforschungen im Terrain der Siedlung mit mährischer bemalter Keramik bei Těšetice-Kyjovice (Bez. Znojmo) im Jahre 1970	12
L. Wiegandová: Neolitické nálezy z Kozmic (okr. Opava). Neolithische Funde aus Kozmice (Bez. Opava)	14
V. Šikulová: Náhodné nálezy broušených kamenných nástrojů z opavského okresu. Zufallsfunde von geschliffenen Steinwerkzeugen aus dem Bezirk Opava	15
V. Spurný: Časně eneolitické osídlení z Dlouhé Vsi na Kojetínsku (okr. Prostějov). Früh-eneolithische Besiedlung in Dlouhá Ves bei Kojetín (Bez. Prostějov)	16
J. Pavelčík: Die vierte Etappe der Forschungen in Hlinsko bei Lipník (Bez. Přerov)	16
J. Pavelčík: Nález sekeromlatu v Hlinsku u Lipníka (okr. Přerov). Fund einer Hammeraxt in Hlinsko bei Lipník (Bez. Přerov)	18
V. Spurný: Hrob s keramikou zvoncovitých pohárů z Křenovic u Kojetína (okr. Přerov). Ein Grab mit Glockenbecherkeramik aus Křenovice bei Kojetín (Bez. Přerov)	19
I. Peškař: Sídliště kultury zvoncovitých pohárů a středodonajské mohylové kultury v katastru Sentic (okr. Brno-venkov). Eine Siedlung der Glockenbecherkultur und der mitteldonauländischen Hügelgräberkultur im Kataster von Sentic (Bez. Brno-venkov)	20
J. Ondráček: Ukončení výzkumu nitranského pohřebiště v Holešově (okr. Kroměříž). Forschungsabschluss auf dem Gräberfeld der Nitra-Gruppe von Holešov (Bez. Kroměříž)	20
L. Págo: Spektrální analýzy měděných předmětů z nitranského pohřebiště v Holešově (okr. Kroměříž). Eine Spektralanalyse der Bronzegegenstände aus dem Gräberfeld der Nitra-Gruppe in Holešov (Bez. Kroměříž)	21
J. Ondráček: Protoúnětické hroby ve Vyškově. Protoúněticer Gräber in Vyškov	23
Z. Klanica: Jáma únětické kultury v Moravské Nové Vsi (okr. Břeclav). Eine Grube der Úněticer Kultur in Moravská Nová Ves (Bez. Břeclav)	23
J. Unger: Objev vyloupeného kostrového hrobu únětické kultury v Mikulově (okr. Břeclav). Ein ausgeraubtes Skelettgrab der Úněticer Kultur in Mikulov (Bez. Břeclav)	24
J. Unger: Únětická jáma v Přibicích (okr. Břeclav). Eine Úněticer Grube in Přibice (Bez. Břeclav)	24
J. Unger: Porušený hrob z doby bronzové u Mikulova (okr. Břeclav). Ein zerstörtes bronzezeitliches Grab bei Mikulov (Bez. Břeclav)	24
J. Ondráček: Další nálezy z věteřovského sídliště v Lovčičkách (okr. Vyškov). Weitere Funde aus der Věteřov-Siedlung in Lovčičky (Bez. Vyškov)	25
V. Šikulová: Starolužické sídliště v Opavě-Jaktaři. Eine Altlausitzer Siedlung in Opava-Jaktař	25
M. Jašková: Další doklad lužického osídlení v Tovačově (okr. Přerov). Ein weiterer Beweis für die Lausitzer Besiedlung in Tovačov (Bez. Přerov)	25
Z. Smrž: Sídliště lužické kultury u Sudic (okr. Blansko). Eine Siedlung der Lausitzer Kultur bei Sudice (Bez. Blansko)	25
J. Nekvasil: Zachraňovací výzkum u Skrbně (okr. Olomouc). Eine Rettungsgrabung bei Skrběň (Bez. Olomouc)	26

<i>M. Jašková:</i> Nálezy slezské fáze kultury popelníčovských polí v Byškovicích (okr. Přerov). Funde aus der schlesischen Phase der Urnenfelderkultur in Byškovice (Bez. Přerov)	29
<i>J. Pavelčík:</i> Žárové pohřebiště v Malých Hošticích (okr. Opava). Ein Brandgräberfeld in Malé Hoštice (Bez. Opava)	29
<i>Z. Klanica:</i> Objekty z mladší doby bronzové v Moravské Nové Vsi (okr. Břeclav). Objekte aus der jüngeren Bronzezeit in Moravská Nová Ves (Bez. Břeclav)	30
<i>J. Říhouský:</i> Další výzkumná sezóna na velatickém sídlišti v Lovčičkách (okr. Vyškov). Eine weitere Forschungssaison in der Velaticer Siedlung in Lovčičky (Bez. Vyškov)	31
<i>J. Říhouský:</i> Velatické sídliště ve Vážanech nad Litavou (okr. Vyškov). Eine Velaticer Sied- lung in Vážany nad Litavou (Bez. Vyškov)	32
<i>J. Říhouský:</i> Stopy velatického pohřebiště ve Skalici (okr. Znojmo). Spuren eines Velaticer Gräberfeldes in Skalice (Bez. Znojmo)	33
<i>J. Říhouský:</i> Nález bronzové sekerky v Klentnici (okr. Břeclav). Der Fund eines Bronzebeiles in Klentnice (Bez. Břeclav)	34
<i>J. Říhouský:</i> Část bronzového nože z Habrovan-Olšan (okr. Vyškov). Bruchstück eines Bron- zemessers aus Habrovany-Olšany (Bez. Vyškov)	35
<i>J. Říhouský:</i> Sídliště z mladší doby bronzové a z doby halštatské v Moravanech (okr. Brno- venkov). Eine Siedlung aus der jüngeren Bronzezeit und Hallstattzeit in Moravany (Bez. Brno-venkov)	36
<i>R. Snášil:</i> Další nálezy z halštatskolaténského sídliště u Polešovic (okr. Uherské Hradiště). Weitere Funde aus der hallstatt-latènezeitlichen Siedlung bei Polešovice (Bez. Uherské Hradiště)	36
<i>V. Goš:</i> Laténské sídliště v Mohelnici (okr. Šumperk). Eine Latènezeitliche Siedlung in Mo- helnice (Bez. Šumperk)	37
<i>K. Ludikovský:</i> Laténské sídliště v Chrlicích (okr. Brno-venkov). Eine Latènezeitliche Sied- lung in Chrlice (Bez. Brno-venkov)	38
<i>K. Ludikovský:</i> Pravěké sídliště v Unkovicích (okr. Brno-venkov). Eine urzeitliche Siedlung in Unkovice (Bez. Brno-venkov)	39
<i>Z. Klanica:</i> Laténské sídliště v Čejkovicích (okr. Hodonín). Eine Latènezeitliche Siedlung in Čejkovice (Bez. Hodonín)	40
<i>K. Ludikovský:</i> Keltické oppidum Hostýn (obec Chvalčov, okr. Kroměříž). Das keltische Op- pidum Hostýn (Gemeinde Chvalčov, Bez. Kroměříž)	40
<i>J. Unger:</i> Jáma z doby římské u Pohořelic (okr. Břeclav). Eine Grube aus der römischen Kaiserzeit bei Pohořelice (Bez. Břeclav)	44
<i>I. Peškař:</i> Sídliště z doby římské u Vážan nad Litavou (okr. Vyškov). Eine Siedlung aus der römischen Kaiserzeit bei Vážany nad Litavou (Bez. Vyškov)	45
<i>L. Págo:</i> Spektrální analýzy úlomků skleněných nádob z období stěhování národů ze Žuráně (okr. Brno-venkov). Spektralanalyse der Bruchstücke von Glasgefäßen aus der Völker- wanderungszeit aus Žuráň (Bez. Brno-venkov)	45
<i>Z. Klanica:</i> Vorläufiger Bericht über die Ergebnisse der siebzehnten Forschungssaison in Mi- kulčice (Bez. Hodonín)	47
<i>L. Págo:</i> Použití polyetylénglykolové metody při konzervaci vodou prosycených dřev z velko- moravského hradiště v Mikulčicích (okr. Hodonín). Die Anwendung der Polyäthylen- glykol-Methode bei der Konservierung der mit Wasser durchtränkten Hölzer aus dem grossmährischen Burgwall in Mikulčice (Bez. Hodonín)	51
<i>V. Dohnal:</i> Zjišťovací sondáž na velkomoravském pohřebišti v Holici u Olomouce (okr. Olo- mouc). Eine Ermittlungsgrabung im grossmährischen Gräberfeld in Holiche bei Olomouc (Bez. Olomouc)	52
<i>J. Pavelčík:</i> Slovanské objekty v Hradci u Opavy (okr. Opava). Slawische Objekte in Hradec bei Opava (Bez. Opava)	54
<i>J. Unger:</i> Objev slovanské zemnice u Pohořelic (okr. Břeclav). Entdeckung einer slawischen Erdhütte bei Pohořelice (Bez. Břeclav)	54
<i>Z. Klanica:</i> Kostrový hrob z doby hradištní v Moravské Nové Vsi (okr. Břeclav). Ein burg- wallzeitliches Skelettgrab aus Moravská Nová Ves (Bez. Břeclav)	55

Č. <i>Staňa</i> : Mladohradištní hroby ve Skalici (okr. Znojmo). Ein slawisches Gräberfeld aus der jüngeren Burgwallzeit in Skalice (Bez. Znojmo)	55
Č. <i>Staňa</i> : Mladohradištní pohřebiště v Kupařovicích (okr. Brno-venkov). Ein slawisches Gräberfeld aus der jüngeren Burgwallzeit in Kupařovice (Bez. Brno-venkov)	55
V. <i>Goš</i> : Záchranný výzkum slovanské osady z mladší doby hradištní v Mohelnici — za SZTŠ (okr. Šumperk). Rettungsgrabung einer slawischen Siedlung aus der jüngeren Burgwallzeit in Mohelnice (Bez. Šumperk)	56
Č. <i>Staňa</i> : Kostrové hroby v Němčičkách (okr. Brno-venkov). Skelettgräber in Němčičky (Bez. Brno-venkov)	58
R. <i>Snášil</i> : Mladohradištní osada v Újezdci u Osvětiman (okr. Uherské Hradiště). Eine jung-burgwallzeitliche Niederlassung in Újezdec bei Osvětimany (Bez. Uherské Hradiště)	59
R. <i>Snášil</i> : Die Ergebnisse der 5. Saison der systematischen Erforschung von Záblačany (Bez. Uherské Hradiště)	59
J. <i>Unger</i> : Výzkum na „Klášterce“ u Pohořelic (okr. Břeclav) roku 1970. Die Forschungen im Jahre 1970 in „Klášterka“ bei Pohořelice (Bez. Břeclav)	62
Č. <i>Staňa</i> : Středověké sídliště v Senticích (okr. Brno-venkov). Eine mittelalterliche Siedlung in Sentic (Bez. Brno-venkov)	62
R. <i>Snášil</i> : Středověké kulturní vrstvy z Uherského Hradiště. Mittelalterliche Kulturschichten aus Uherské Hradiště	62
J. <i>Pavelčík</i> : Středověké jímky v Uherském Brodě (okr. Uherské Hradiště). Mittelalterliche Abfallgruben in Uherský Brod (Bez. Uherské Hradiště)	63
D. <i>Šaurová</i> : Výzkum zaniklé středověké vesnice Konůvky na Slavkovsku (okr. Vyškov). Erforschung der mittelalterlichen Wüstung Konůvky bei Slavkov (Bez. Vyškov)	64
V. <i>Burian</i> : Výzkum hradu Tepence (obec Jívová, okr. Olomouc) roku 1970. Die Forschungen im Jahre 1970 auf der Burg Tepenec bei Jívová (Bez. Olomouc)	65
V. <i>Burian</i> : Výzkum kartuzie a husitského opevnění v Dolanech (okr. Olomouc) v roce 1970. Erforschung einer Kartause und hussitischer Befestigungen in Dolany (Bez. Olomouc) im Jahre 1970	68
V. <i>Šikulová</i> : Pokračování záchranných akcí v areálu středověké Opavy. Fortsetzung der Rettungsaktion im Areal des mittelalterlichen Teiles der Stadt Opava	69
B. <i>Novotný</i> : Nález středověké sudlice v Březníku (okr. Třebíč). Der Fund einer mittelalterlichen Waffe — einer Hellebarde (Březník, Bez. Třebíč)	74
V. <i>Šikulová</i> : Záchranné výzkumy v pískovnách ve Vávrovicích-Palhanci (okr. Opava). Rettungsaktionen in den Sandgruben von Vávrovice-Palhanec (Bez. Opava)	75
V. <i>Šikulová</i> : Záchranné výzkumy na přestavbě státní silnice Opava—Krnov. Rettungsgrabungen beim Umbau der Staatsstrasse Opava—Krnov	76
R. <i>Snášil</i> : Drobné nálezy z Uherskohradištska a z Labut (okr. Uherské Hradiště a Hodonín). Kleinfunde aus Umgebung von Uherské Hradiště und aus Labuty (Bez. Uherské Hradiště und Hodonín)	77
B. <i>Klíma</i> : Nálezy ze šterkovny u Strachotína (okr. Břeclav). Funde aus der Schottergrube bei Strachotín (Bez. Břeclav)	78
B. <i>Klíma</i> : Zachraňovací akce u Bulhar (okr. Břeclav). Eine Rettungsaktion bei Bulhary (Bez. Břeclav)	78
J. <i>Nekvasil</i> : Dva drobné nálezy z Nákla (okr. Olomouc). Zwei kleine Funde aus Náklo (Bez. Olomouc)	79
C. <i>Staňa</i> : Pravěké nálezy v Pravlově (okr. Brno-venkov). Urgeschichtliche Funde in Pravlov (Bez. Brno-venkov)	79
L. <i>Wiegandová</i> : Nálezy ze Slatinic (okr. Olomouc). Funde aus Slatinice (Bez. Olomouc)	80
J. <i>Nekvasil</i> : Náhodný objev v Cholině (okr. Olomouc). Eine Zufallsentdeckung in Cholina (Bez. Olomouc)	81
J. <i>Nekvasil</i> : Sběry v trati Pižmáky u Příkaz (okr. Olomouc). Funde aus der Flur „Pižmáky“ bei Příkazy (Bez. Olomouc)	81
Výzkumy a záchranné akce na Moravě v roce 1970	82
Seznam publikací Archeologického ústavu ČSAV v Brně	84

PALEOLITICKÉ VÝZKUMY POD PAVLOVSKÝMI KOPCI (okr. Břeclav)

BOHUSLAV KLÍMA, AÚ ČSAV Brno

(Tab. 1—3)

Hlavním úkolem archeologických prací na paleolitických stanicích pod Pavlovskými kopci v roce 1970 bylo pokračování ve výzkumu obvodového areálu sídliště Pavlov I. Podstatná část rozsahu stanice byla zahrnuta do většího honu JZD, který je připravován k výsadbě nové vinice, a tím byl prakticky uzavřen pro možnosti dalších výkopů. S dobrým svědomím lze říci, že ústředí hlavního sídliště bylo již prozkoumáno, že byly od jeho centra vedeny postupně také křídlové sondy do nejbližšího okolí, dále pak provedeny samostatné kopané šachtice a konečně i vrty, které měly zachytit případný výskyt oddělené čocky kulturní vrstvy, izolované nálezy a jiné jevy, doplňující ještě celkový obraz osídlení. Podstatná část těchto pokusů zůstala však bez pozitivního zjištění. Jen ve směru spádnice se vyskytovaly roztroušené nálezy a útržky kulturní vrstvy, ovšem bez zvláštního významu. V opačném směru se nálezový horizont nořil do velkých hloubek a nabýval podobu šedavé šmouhy, v níž zachytily vrty jen ojedinělé uhlíčky a v jediném případě mamutí kost. Výsledek technicky náročného výzkumu v takových podmínkách by byl velmi obtížný a se zřetelem k zanedbatelnému nálezovému obsahu vrstvy navíc ještě dosti problematický. Bylo tedy v minulých letech učiněno v podstatě již vše, co bylo nutno podniknout pro komplexní výzkum, a centrální areál sídliště mohl být tedy přenechán dalšímu zemědělskému obhospodařování.

Oplocením nové vinice byla zrušena polní cesta, v jejímž dosahu a přímo v návaznosti na dříve již prokopané plochy se nabízely možnosti úspěšného výzkumu. Jeho provedení ve značně omezeném rozsahu 3,20 × 3 metry do hloubky 400 cm znesnadňovaly podmínky obtížného vyhlubování výkopu a přesunu skládky v trase zahloubené úvozové cesty. Se zřetelem k naprostému nedostatku pracovních sil v okolí bylo možno splnit úkol jen za pomoci účastníků tematické základny pro učitele dějepisu a studentů.

Stratigrafická pozorování doplnila poněkud dřívější zjištění. Bazální část mocné sprašové návěže vykazovala slabé změny oglejení, projevující se nápadněji zejména ve třech samostatných šedavých horizontech. Z nich nejvíce byl vyvinut střední pruh, provázený i drobnými limonitickými novotvary. Vlastní kulturní vrstva se skládala ze dvou složek. Vrchní probíhala jako samostatný, popelovitý a šedavě zbarvený horizont. Dosahoval omezené mocnosti (5—10 cm) a jen místy přecházel v silnější čocky, z nichž jedna byla zahloubeným ohništěm s červeně vypáleným podložím a zřetelnými doklady postupného zaplňování. Jeho povrch byl na podstatné části skrývané plochy zvlněn druhotným pohybem. V jeho podloží procházela žlutavě tónovaná a proto barevně zcela zřetelná sprašová mezivrstva (10—15 cm) a pak šedavá spodní složka kulturní vrstvy (10—30 cm), která se členila dále v několik oddělených popelovitých a sytěji zbarvených horizontů. Vytvářely obsahově jednotné souvrství, které je nutno pokládat za pravou sídlištní vrstvu. Vyznačovala se především tím, že v ní byl uložen značný počet mamutích kostí. Budily dokonce dojem rozptýlené skládky, neboť pokrývaly některá místa téměř souvisle a byly nakupeny častěji i přes sebe. Svou polohou neprozrazovaly však snahu po záměrném utřídění nebo seskupování. Jen v několika málo případech ležely k sobě anatomicky příslušející kosti (obratle, kosti nohou) v zákonitěm pořádku vedle sebe. Kromě mamutích kostí, které převládaly, byly zde pohozy též kosti soba, koně, vlka a lišky. Z vlastních nálezů (celkem 1583 předmětů, z toho 376 zachycených nálezovým protokolem) zasluhuje zvláštní zmínky zlomek kostěné lžice, držadlo pro zasazení kamenných nástrojů ze sobího parohu, řada závěsků z lastur a ze zvířecích zubů opatřených otvorem (tab. 1 : 1) a pak kamenná industrie, která tvořila nejpodstatnější část nálezů. Mezi obvyklými jejími typy stojí za pozornost řada mikrolitických, velmi pečlivě retušovaných hrotů připomínajících úpravu ventrální strany vzoru des Vachons (tab. 1 : 2—6), pravidelná škrabadla (tab. 1 : 7—8) a různé typy rydel (tab. 1 : 9—14) a pak koncentrace předmětů hrubé industrie z místních slínovců v jižní části odkryté plochy.

I když rozsah výkopu byl velmi omezený, poskytla prozkoumaná plocha pozoruhodné nálezy a zajímavá pozorování. Za nový přínos k poznání celkové stavby sídliště lze pokládat zjištění rozptýlené skládky kostí, která by se podle příkladu stanice u Dolních Věstonic ještě v hustším seskupení a na větší rozloze měla rozprostírat někde v blízkosti na obvodu osídleného areálu. Podoba a obsah kulturní vrstvy však na takovou výlučně odpadovou skládku zatím nenasvědčovaly, i když mohly představovat její okraj. V průběhu příštích let vznikne však ještě možnost si takovou hypotézu ověřit výzkumem navazující plochy nad úvozovou cestou, kde je dosud vzrostlá vinice. Výzkum, který i v roce 1970 navštívila řada zahraničních odborníků (A. T. Balewsky, G. Freund, A. Veličko, V. Čičagov, G. a A. Gravisovi z Irkutsku) přinesl i slibný předpoklad pro pokračování v pracích na bezprostředně sousedící ploše, kterou zatím činila nepřístupnou pracovní chata expedice.

Kromě hlavního výzkumného úkolu se pracovníci expedice věnovali opakovaně zachraňovacímu výzkumu v trati „Rajny“ u Dolních Věstonic, kde při terasovitých rozsáhlých úpravách strmých svahů byly zachyceny kamenné nástroje, kosti i zbytky ohnišť krátkodobého mladopaleolitického stanoviště (Přehled výzkumů 1969, str. 6). Po předchozím průzkumu se ukázalo, že horizontální úpravou pátého stupně byla prořazena nálezková vrstva, kterou by bylo možno odkrýt jednak plošně a pak ji sledovat i stratigraficky v profilu při patě šikmé stěny, zdvihající další terasovitý stupeň (tab. 3 : 1). V horizontální ploše (výkop o 26 m²) i v očištěné stěně (profil dlouhý 41 m) se rýsovaly velmi pestré obrazce (tab. 3 : 2), které vytvářelo značně rozrušené souvrství pleistocenních sedimentů na bázi spraše, složené z terciárních vápnitých jíílů, sprašovým materiálem, v erozních rýhách pak sutěmi vápenců, pískovci, slínovci a jejich zvětralinami. Na poměrně prudkém svahu byl tento materiál značně namáhán a uváděn častěji do neklidu druhotným pohybem. Kromě typických projevů sesuvné činnosti menšího rozsahu a soliflukce se zde uplatnily hlavně různé formy snášení zemin prostřednictvím povrchové činnosti vody. Projevy druhotného pohybu zasahují i počáteční sedimentace spraše, která je ve své bazální části značně uvrstvená a obsahuje trosky čokoládově zbarvené pohnuté půdy. Se zřetelem k tak pronikavým změnám v úložných podmínkách nelze ze stratigrafických pozorování vyvodit ovšem spolehlivé závěry pro přesnější datování učiněných nálezů. Jejich podstatná část byla vázána na rozvleklou popelovitou čočku v nadloží zmíněné čokoládově zbarvené interstadiální hnědozemě. Zlomky kostí, především žebra a lamely stoliček, patřily mamutu. Kamennou industrii (85 kusů) lze pokládat za jednolitou, bez cizích prvků, a lze ji zařadit, zejména se zřetelem k některým typům škrabadel a retušovaných čepelí (tab. 2 : 1—7), připomínajících ještě tradice aurignacienu, ke staršímu vývoji místního pavlovienu. Je srovnatelná obsahem i stratigraficky snad nejlépe se starším horizontem Absolonovy stanice u Dolních Věstonic.

Škoda, že výzkum v podmínkách rozsáhlých úprav svahů nemohl být rozšířen. Stratigrafická pozorování by přinesla jistě důležité doplňující poznatky stratotypického profilu v hlíníku věstonické cihelny a i archeologicky by bylo možno sledovat dále zbytky krátkodobého stanoviště, jehož podstatná část je snad ještě ukryta v dosud nezasažených vrstvách. Pro tyto okolnosti bude naleziště věnována i výhledově náležitá pozornost.

Druhou neplánovanou akcí byla spolupráce členů expedice s Geografickým ústavem ČSAV (dr. J. Vašátko) na výzkumu sedimentů starého holocénu v oblasti Pavlovských kopců. Vlastní sondážní práce u paty tří hřebenáčů pod hradem Děvičkami a pod svislou stěnou v Soutěsce nad Horními Věstonicemi nepřinesly kromě drobných úlomků středověké (pod Děvičkami) a pravěké (patrně laténská a velatická kultura) keramiky konkrétní výsledky. Obě sondy v Soutěsce otevřely však zajímavé a členité profily, v nichž je zastoupen nad ostrohrannou sutí (W 3) dvěma výraznými polohami také hledaný starý holocén. Obsah jednotlivých členů profilu studoval podrobně zejména dr. V. Ložek, který odebral především z uvedených obou postpleistocenních vrstev větší množství materiálu k proplavení a získání úplného obrazu o obsahu malakofauny. Laboratorní práce přinesly i dodatečný objev archeologický: několik drobných bíle patinovaných úštěpků, uhlíků po dřevu a zlomků blíže neurčitelných kostí spolu s jedním rybím obratlem. Při bedlivém archeologickém ohledání výkopu připojili pracovníci ústavu další předměty, mezi nimi jedno přímé klínové rydlo na přelomené čepeli, dvě malé čepelky a tři jejich útlé formy.

I když charakter a omezený počet (14 kusů — tab. 2 : 8—16) nálezů samých není typologicky zcela přesvědčující, udává stratigrafická pozice jednoznačně jejich zařazení k těm souborům, které se v posledních letech opakovaně zjišťují v našich zemích a jež jsou označovány souborně pod představou pozdního paleolitu. Po jejich objevu v jeskyni Kůlně jde zde však teprve o druhé naleziště, kde tyto drobnovaré pozdněpaleolitické industrie byly zachyceny v dobře postižitelných přímých stratigrafických vztazích. Tato skutečnost předpokládá již sama další výzkum objevu, jehož význam je v jihomoravských podmínkách zatím zcela výjimečný.

Paläolithische Forschungen am Fusse der Pollauer Berge (Bez. Břeclav). Hauptaufgabe der archäologischen Arbeiten in den paläolithischen Stationen am Fusse der Pollauer Berge war die Fortsetzung der Forschungen im Bereich des Areals der Siedlung Pavlov I. Das Zentrum mit dem Hauptteil der Station war schon in seinem ganzen Ausmass untersucht und auch in seiner näheren und weiteren Umgebung wurden auf einer Fläche, die für eine Bepflanzung mit Weinstöcken bestimmt war, Orientierungssonden und Bohrungen durchgeführt. Diese erbrachten aber keine Voraussetzungen für eine weitere reale Forschung, sodass diese Fläche wieder für Zwecke der Landwirtschaft freigegeben wurde. Durch die Einzäunung des Weingartens wurde der Feldweg verschlossen, in dessen Trasse ein Schacht von ziemlich beschränktem Ausmass (3,2 × 4,0 m) ausgehoben wurde. Die Kulturschicht bestand in Tiefe von 400 cm aus zwei aschigen Hauptlagen, die durch eine gelbgefärbte Lösszwischen-schicht abgeteilt waren. Während die obere Lage wenige Funde ergab und einen einheitlichen Horizont mit einer eingetieften Dauerfeuerstelle bildete, teilte sich die untere Lage in einige aschige Horizonte. Durch ihren Inhalt unterschieden sich die beiden Lagen nicht. Als eine echte Siedlungsschicht kann aber nur der untere Schichtungs-komplex bezeichnet werden. Dieser zeichnete sich dadurch aus, dass er viele angehäuften Knochen enthielt, vor allem

Mammutknochen, sowie eine grosse Menge von Steinindustrie (1583 Stücke), von welcher besonders eine Anzahl von mikrolithischen, sorgfältig bearbeiteten Spitzen Aufmerksamkeit verdienen, die durch ihre ventrale Flächenretusche an Spitzen des Vachons (Taf. 1:2—6) erinnern. Weiters fand sich ein Griff zum Einsetzen von Steingeräten in Renntiergeweihe, sowie die üblichen Anhänger (Taf. 1:1). Trotzdem das Ausmass der Grabung ziemlich beschränkt war, gelang es doch eine verstreute Knochenablagerung festzustellen, die sich in noch dichterem Gruppierung und auf grösserer Fläche entsprechend dem Beispiel der Station bei Dolní Věstonice — in Nähe des Siedlungsareals auch hier ausbreiten sollte. Charakter und Inhalt der untersuchten Schichte zeigten jedoch eine ausschliessliche Abfallsablagerung nicht an, auch wenn diese Stellen Randzonen von einer solchen vorstellen könnten. Im Laufe der nächsten Jahre wird es möglich sein, diese Hypothese durch Forschungen auf der benachbarten Fläche, die bisher von Weingärten bedeckt ist, zu überprüfen.

Auf der fünften Stufe der ausgedehnten terrassenartigen Anlage des Hanges in der Flur „Rajny“ bei Dolní Věstonice wurden Rettungsgrabungen auf einer Fläche von 26 m² fortgesetzt und durch die Säuberung des 41 m langen Profils am Fusse der schrägen Wand der sechsten Stufe gebildet. Bei beiden Abdeckungen zeigte sich ein buntes Bild, welches von den gestörten Schichtenkomplex der tertiären Kalklehme, Lössmaterial, in den Erosionsrinnen dann von Kalksteinschutt, Sandsteinen, Tonschiefer und ihren Verwitterungen gebildet wurde. Ausser den typischen Erscheinungen der Abrutschfähigkeit und Solifluktion traten hier auch verschiedene andere Arten von Erdverlagerungen durch Wasserwirkung in Erscheinung. Die Spuren paläolithischer Besiedlung (Steinindustrie und Mammutknochen) waren an eine weitläufige aschige Linse im Hängenden der schokoladenfarbenen Braunerde gebunden. Einige Formen, besonders Kratzer und retuschierte Klingen erinnern an Aurignacien-Tradition (Taf. 2:1—7) und erlauben uns den Komplex mit der älteren Phase der Station von Dolní Věstonice zu vergleichen, und zur älteren Entwicklung des örtlichen Pavloviens einzustufen. Die Untersuchungen konnten durch die gegebenen Verhältnisse der Bodenbearbeitung nicht erweitert werden, trotzdem sie ergänzende Erkenntnisse für die Stratigraphie der hiesigen Lösser erbringen könnten und vielleicht auch weitere Funde des kurzfristigen Lagerplatzes, dessen bestimmte Teile noch von ungestörten Schichten bedeckt sind. Diesem Fundplatz wird in den nächsten Jahren eine erhöhte Aufmerksamkeit gewidmet werden.

Die dritte Aktion der paläolithischen Forschungen war die Beteiligung an den Arbeiten des Geographischen Instituts der Tschechoslowakischen Akademie der Wissenschaften im Gebiete der Polauer Berge. Nur zwei Sonden in der Klause oberhalb von Horní Věstonice waren von guten Ergebnissen begleitet, in welchen über dem scharfkantigen Geröll (W 3) zwei Lagen altholozänen Alters lagen. V. Ložek schwemmte aus diesen nicht nur Gehäuse der typischen Schnecken jenes Zeitalters, sondern auch Fischwirbel und sogar einige weisspatinierte Absplisse frei, zu welchen nach wiederholter archäologischer Absuchung der Sonde noch weitere Stücke hinzukamen. Obgleich der Charakter und die beschränkte Zahl der Funde (14 Stücke, Taf. 2:2—16) durch ihre Form nicht überzeugend sind, verlangt die stratigraphische Position eindeutig ihre Einordnung zu jenen Gruppen, welche in den letzten Jahren wiederholt in unseren Ländern in Erscheinung traten und welche als spätpaläolithisch beurteilt sind. Nach ihrer Auffindung in der Höhle „Kůlna“ ist es hier der zweite Fundplatz, wo diese kleingeräte Industrie in eindeutiger stratigraphischer Position festgestellt wurde. Schon diese Tatsache allein setzt eine Fortsetzung der Untersuchungen dieser Lokalität voraus.

RETTUNGSGRABUNG IN MOHELNICE ALS XII. GRABUNGSSAISON (Bez. Šumperk)

RUDOLF TICHÝ, AÚ ČSAV BRNO

Die letzten Grabungsarbeiten des Archäologischen Institutes der ČSAV in Brno auf der seit 1953 erforschten neolithischen Siedlung in Mohelnice, Bez. Šumperk, fanden im Jahre 1965 statt.¹ Eine eventuelle weitere Erforschung sollte erst nach Bearbeitung des bisher gewonnenen reichhaltigen Materiales und nach Erfüllung anderer Aufgaben vorgenommen werden. Ende September 1970 jedoch, wurde durch eine grossangelegte Erweiterung der hiesigen Schottergewinnung (auf einer Fläche von ca. 10.000 m²) eine anspruchsvolle Bergungsaktion hervorgerufen. Trotz mangel an Arbeitskräften (3—4 Personen) konnte, Dank den relativ günstigen Wetterbedingungen bis zum 22. 12. gearbeitet und eine ziemlich grosse Anzahl von prähistorischen Objekten gerettet werden. Obwohl das Terrain von Bulldozern und Baggern stark gestört war und daher von minuziösen Beobachtungen gezwungenerweise Abstand genommen werden musste, kann die Ausbeute der Rettungsgrabung durchaus als erfolgreich gewertet werden.

Die Terrainherrichtungen erstreckten sich auf den nördlichen Teil der besiedelten Anhöhe, wo im Jahre 1957 eine kleinere Grabung zu Stande kam,² und schlossen unmittelbar an die in den Jahren 1956 und 1958–1959 erforschten Flächen an.³ Uns den Anforderungen der mechanisierten Abdeckungen anpassend, waren wir gezwungen bald hier, bald dort unsere Arbeiten durchzuführen, so dass eine zusammenhängende Fläche nur im westlichen Teil und entlang des östlichen Randes des bereits ausgebagerten, glücklicherweise ziemlich fundlosen Areales (Wiesen am Fusse der Anhöhe nahe dem Marchflusse), erforscht werden konnte. Diese Zweiteilung erwies sich auch im kulturellen Sinne. Im westlichen und nordwestlichen Teil befanden sich ausschliesslich voluten- (linearband-) keramische Objekte; sie überschritten die bereits früher vorausgesetzte Grenze der neolithischen Besiedlung nicht wesentlich. Im östlichen Teil dagegen fanden wir fast nur Objekte der Lausitzer-Kultur; die Volutenkeramik war hier nur sporadisch vertreten, ausgenommen den südlicher gelegenen Abschnitt, wo besonders Grube CCXXIV⁴ Aufmerksamkeit verdient (siehe weiter).

Obwohl die Grabung noch nicht beendet und ihre Fortsetzung für 1971 geplant ist, können in diesem Vorbericht doch einige Ergebnisse vorgelegt werden. Bei den volutenkeramischen Objekten handelt es sich grösstenteils um die üblichen ausgedehnten Grubenkomplexe, auch kleinere Gruben kamen vor. Spuren von Pfosten konnten nur selten erfasst werden, sie ergaben aber keine Grundrisse von Bauten, die hier gewiss vorhanden waren, jedoch nicht festgestellt werden konnten, da uns diese Beobachtungen einerseits der Zustand der mit Bulldozern abgedeckten Fläche nicht gewährte, andererseits war es zeitlich nicht möglich (aus diesem Grunde musste sich auch die Zeichendokumentation auf ein Minimum beschränken) in der üblichen Weise vorzugehen, d. h. ständiges „schälen“ oder reinigen des Terrains. Im volutenkeramischen Material waren sowohl die ältesten, als auch, und dies in einem grösseren Ausmasse die jüngeren Phasen vertreten. Zu einigen Objekten übergehend, erwähne ich die bereits angeführte Grube CCXXIV. Ihr Grundriss ist fast regelmässig kreisförmig (Durchmesser ca. 3 m), die senkrechten Wände verengen sich stufenartig und reichen vorläufig in eine Tiefe von 3 m (die Arbeiten in dieser „brunnenartigen“ Grube mussten am 22. 12. gestoppt werden, ohne dass der Grubenboden erreicht werden konnte). In der Aufschüttung, die ziemlich dicht mit kleinen Steinchen und zermalzten Steinbrocken durchmengt ist, wechseln dunkel- bis schwarzbraune Schichten mit schwächeren gelblichen Lössschichten; das spärliche Scherbenmaterial, welches sich praktisch in der gesamten Aufschüttung befand, gehört soweit man beurteilen kann, der I. Phase der Volutenkeramik an.⁵ Der Zweck dieser in Form und Grösse ungewohnten Grube (im linearbandkeramischen Milieu) ist vorläufig unklar; ihre komplette Erforschung soll 1971 erfolgen.

Von besonderem Interesse sind Funde aus dem nördlichen, erweiterten Teil der „birnenförmigen“ Grube CCXX (längere, in Richtung Nord–Süd verlaufende Achse, beträgt ca. 2 m, max. Tiefe 40 cm). Hier erfassten wir in einer Tiefe von ca. 20 cm vom Objektrand eine ungefähr 5 cm starke rötlich gefärbte Brandschicht. Unter den Funde *ober* dieser Brandschicht befanden sich Keramikbruchstücke, die einerseits einer jüngeren Notenkopfkeramik, andererseits dem sog. Šárka-Typus angehören, daneben traten — auf dieser Siedlung zum erstenmale — Gefässfragmente auf, die wohl einen richtigen Želiezovce-Typus repräsentieren. Weitere Scherben von demselben Gefäss kamen *unter* der Brandschicht zum Vorschein (Tiefe 25–40 cm vom Grubenrand), das geringe Begleitmaterial ist leider nicht sehr aufschlussreich. Von den einzigen zwei verzierten Scherben gehört der eine der Notenkopfkeramik an, der andere könnte der Šárka-Phase zugereicht werden.

Mit Rücksicht auf die angeführten Fundumstände betrachte ich das beschriebene Material aus Grube CCXX als einen geschlossenen Fundkomplex, wobei ich der Ansicht bin, dass das Želiezovce-Gefäss ein Importstück sein könnte. Zu dieser Annahme führt mich einerseits die Machart des Gefässes (Tonverarbeitung, Brennung, Spuren einer event. Oberflächenglättung), durch welche sich dieses Stück von der hiesigen volutenkeramischen Ware ziemlich unterscheidet. Andererseits sei die Feststellung zu erwähnen, dass sich der Želiezovce-Typus in seiner reinen Form eher auf Osteventuell Südostmähren beschränkt,⁶ in Nordmähren jedoch, im Gebiet westlich der March m. W. bisher unbekannt war; die hier vorhandenen Želiezovce-Elemente sind eher auf eine gegenseitige Beeinflussung zweier Regionen zurückzuführen.⁷

Durch den Fundkomplex aus Grube CCXX werden wichtige chronologische Fragen aufgeworfen. Nach J. Pavúks mit Vorbehalt geäussert Ansicht,⁸ die natürlich von der Situation in der Westslowakei ausgeht, sollte eigentlich zur Zeit der Existenz des o. a. Želiezovce-Gefässes, welches genannter Forscher eher in den Beginn der klassischen Periode (Stufe IIb) datieren würde, der Šárka-Typus noch nicht vorkommen! Die Problematik ist umso interessanter, da ich annehme, dass die Volutenkeramik, besonders im nördlichen Teil Mährens länger überlebt,⁹ und gemeinsam mit S. Vencl¹⁰ der Ansicht bin, dass der Šárka-Typus nach Mähren später gelangt, relativ also jünger ist, als in Böhmen, wo er entstanden sein durfte. Selbstverständlich sollen aufgrund eines einzigen Fundkomplexes keine grundsätzlichen Schlüsse gezogen werden, doch wird es erforderlich sein, diesem Problem weiter nachzugehen, da die Frage der Endphasen der volutenkeramischen Entwicklung und das Verhältnis zu den Nachbargebieten, vor allem zum slowakischen Raum, noch manches offen lässt.

Nur am Rande möchte ich noch einen Fund anführen, welcher aus dem südlichen Ausläufer des bereits im Jahre 1959 erfassten Objektes 039 stammt (die Grabung 1971 knüpfte an den südlichen Rand der 1959 abgedeckten Quadrante, ca. 40 m nördlich von Grube CCXX). Es handelt sich um einen in Bükker-Technik verzierten Scherben, der aufgrund der kleinen rundlichen Einstiche (nur fragmentarisch erhalten) in die sog. vorklassische Bükkerkeramik zu datieren wäre. Von seiner lokalen Herkunft dürfte der Umstand zeugen, dass das Bruchstück auf beiden Seiten einen Graphitüberbezug aufweist, ähnlich wie wir es von Mohelnice bei einer grossen Anzahl volutenkeramischer Gefässe kennen.¹¹ Das Begleitmaterial kann im allgemeinen der jüngeren volutenkeramischen Entwicklung zugeschrieben werden, ist aber noch nicht eingehend analysiert worden.

Zu den Objekten der Lausitzer-Kultur übergehend sei bemerkt, dass sie vorwiegend aus grossen nierenförmigen Grubenkomplexen mit kleineren Einbuchtungen, Nischen u. ä., bestanden. Spuren von Pfosten wurden nicht vermerkt. Im Verhältnis zur Grösse der Objekte ist die Fundmenge ziemlich gering hauptsächlich aus schlecht gebrannter Keramik, Lehmewurf und osteologischem Material bestehend. Zu beachtenswerten Funden gehört eine sehr gut erhaltene Bronzenadel (Länge 28 cm) mit Scheibenkopf und ein zweizahniger Haken einer Bronzeangel, beide aus Grube CCXXVI.¹²

Anmerkungen:

- ¹ R. Tichý, PV 1965, Brno 1966, 4—6; derselbe, Site néolithique et énéolithique de Mohelnice près de Zábřeh (Moravie), Investigations Prague 1966, 63—64.
- ² Derselbe, PV 1957, Brno 1958, 15—17; derselbe, Osídlení s volutovou keramikou na Moravě, Pam. arch. LIII 1962, 249, Abb. 2.
- ³ Derselbe, PV 1956, Brno 1959, 9—14; PV 1958, Brno 1958, 11—14; PV 1959, Brno 1960, 18—19.
- ⁴ Die Nummerierung der Objekte knüpft an die vorhergehenden Saisonen.
- ⁵ R. Tichý, Pam. arch. LIII 1962, 290.
- ⁶ Derselbe, Pam. arch. LIII 1962, 291—292; weiter auch z. B. Havřice und Veletiny, vergl. J. Pavelčík, PV 1964, Brno 1965, 27.
- ⁷ R. Tichý, Einige Bemerkungen zum Neolithikum in der Tschechoslowakei, ArchA. 29 1961, 109; derselbe, Pam. arch. LIII 1962, 274; J. Pavúk in: Slovensko v mladšej dobe kamennej, Pravek Slovenska II, Bratislava 1970, 44.
- ⁸ Freundliche schriftliche Mitteilung von Herrn Dr. J. Pavúk. Hier wird auch bemerkt, dass die Ornamentik am unteren Teil des Gefässes von Mohelnice gewissermassen atypisch ist und in der Südwestslowakei eher in Stufe IIb, keinesfalls jedoch in der letzten Stufe, erscheinen sollte.
- ⁹ R. Tichý, ArchA. 29 1961, 107f.; derselbe Pam. arch. LIII 1962, 294.
- ¹⁰ S. Vencl, Studie o šareckém typu, Sbor. Nár. musea XV 1961, 108.
- ¹¹ R. Tichý, O používání tuhy v mladší době kamenné, Pam. arch. LII 1961, 76—84.
- ¹² Aus Zeitmangel konnten keine Abbildungen gebracht werden. Ihre Veröffentlichung wird in Archeologické rozhledy vorgenommen.

Übersetzt vom Verfasser

NEOLITICKÉ SÍDLIŠTĚ U MIKULOVA

(okr. Břeclav)

BOHUSLAV KLÍMA, AŮ ČSAV Brno

Největší zachraňovací akcí pracovníků expedice ústavu v Dolních Věstonicích v roce 1970 byl výzkum neolitického sídliště kultury s volutovou keramikou na „Jelení louce“ východně Mikulova. Byl vyvolán záměrem lesní správy rozšířit ornou plochu v oboře polesí Bulhary. V jarních měsících zde byly odklizeny stromovité porosty, pásovým traktorem vytrhány kořeny a pak provedena orba s hrubou úpravou terénu. Při tom neušly pozornosti početné zlomky pravěkých nádob, zvířecích kostí a hlazených kamenných zrnitěrek, roztrošené na poměrně rozsáhlém prostoru. Zevrubný průzkum a opakovaný sběr vyoraných památek ukázal, že sídliště, chráněné dosud trvale lesním krytem, bylo narušeno poprvé a že již z toho důvodu může poskytnout jak nálezovými okolnostmi, tak vlastními nálezy, koncentrovanými ještě do původních uzavřených celků, důležité poznatky. Až na ojedinělé doklady pobytu lidu lengyelského okruhu nebyly pozorovány stopy jiných kultur, a proto bylo možno předpokládat, že sídliště volutové kultury bylo narušeno vůbec prvotně. Třetím významným přínosem nově objeveného sídliště jsou velmi dobře zachované kosti. Se zřetelem ke všem těmto okolnostem bylo při obhlídce naleziště ředitelem ústavu rozhodnuto, že pracovníci expedice v Dolních Věstonicích ho podrobí nejnutnějšímu zachraňovacímu výzkumu.

Úkol byl uskutečněn nejprve vyhloubením dvou sond ve směru sever—jih a tedy kolmo k podélné ose mírného návrší, na němž se v mělkém údolí naleziště prostírá. Na podstatné části obou sond byla pod rozrušenou povrchovou vrstvou syté šedavé až nečernalé hnědé barvy očištěna ná-

padně bělavá až žlutě okrová, poněkud písčité spraš. Rýsovaly se v ní proto velmi zřetelně všechny zásahy do podloží, hlavně mělké nevelké mísovité jámy a části výrazněji zahloubených žlebovitých úprav, ale žádné jamky po kúlech. Ty nebylo možno zjistit ani na plošné skrývce (25 × 15 metrů), kterou v hrubém odkryvu provedl pásový traktor se lžící. Pro naprostý nedostatek pracovních sil se ji však podařilo prozkoumat a pečlivě očistit jen ve velmi omezeném měřítku, v podstatě jen v úzkém pruhu kolem obvodu. I zde se rýsovaly další mělké a nevelké mísovité jámy a části větších žlebovitých úprav.

Všechny tyto objekty obsahovaly tytéž nálezy starší i mladší fáze kultury s volutovou keramikou, jaké byly získány povrchovými sběry. Byly to hlavně střepy nádob, některé i ve větších fragmentech, jiné zdobené typickými vzory, vždy však velmi dobře zachované a druhotně, novodobě jen v malé míře porušené. Kromě typické světle šedavě zbarvené tenkostěnné a jemné keramiky to byly i střepy větších nádob z hrubého materiálu s nehlazeným povrchem a zlomky keramického zboží s obsahem tuhy. Provázely je zlomky mazanice, pískovcových zrnotěrek, brousků a otloukačů, někdy více, jindy méně opracovaných a upotřebených, dále drtiče z valounů tvrdých hornin, předměty hlazené i štípané kamenné industrie a několik nástrojů kostěných (palice ze sobího parohu, šídla, hladidlo). Volně v celém prostoru sídlíště, na povrchu i ve výplni jam, byly roztroušeny kosti jak domácích zvířat (kráva, prase, ovce, ovce-koza, pes), tak i volně žijících (divoké prase, pratur, jelen, srnec, zajíc (?), veverka). Z. Kratochvíl mezi nimi určil i pozůstatky jihovýchodní formy *Equus (asinus) hydruntinus*. Jako pleistocenní druh byl určen v neolitu v Evropě jen zcela výjimečně a na „Jelení louce“ jde zatím o jeho nejsevernější výskyt vůbec. Zvláštní zmínku zasluhuje také zlomek lidské kalvy (occipitální kost) a malý spondylusový korálek. Oba nálezy ležely popolu u okraje mělké a malé mísovité zahloubeniny ve čtverci I plošné skrývky. Nelze ovšem prokázat, zda patřily skutečně k sobě a šlo-li snad tedy o rozrušený hrob nebo dostal-li se korálek, jako součást náhrdelníku, jen nahodile do blízkosti pohozené části lebky mladého dospělého muže. Nejpravděpodobněji jde však o projev antropofagie, která v tomto období nebyla ničím mimořádným. Cizími prvky v materiálu volutové kultury je jen několik zlomků keramiky a fragment kamenného sekeromlatu zřejmě lengyelského okruhu. Povrchové sběry ukázaly, že jsou koncentrovány do jediného místa jižně od plošného výkopu.

Zatím učiněná pozorování na „Jelení louce“ svědčí o obvyklých jevech na neolitických sídlíštích, které provázejí zpravidla okraje rozsáhlejších objektů, charakterizovaných kúlovými konstrukcemi. I zde lze takové objekty jistě předpokládat. Výsledky zachraňovací akce vyžadují, aby se ve výzkumu pokračovalo.

Eine neolithische Siedlung bei Mikulov (Bez. Břeclav). Die grösste Rettungsaktion der Mitglieder des Archäologischen Institutes in Dolní Věstonice waren die Untersuchungen in der Flur „Jelení louka“ östlich von Mikulov, wo bei der Vergrösserung der Ackerfläche eine Siedlung der Bandkeramik gestört wurde. Diese Aktion begann zuerst mit Aufsammlung von Oberflächenfunden, mit der Anlage von zwei Orientierungssonden und dann mit der Reinigung der Randstreifen eines grösseren Flächenabtraumes. Unter der gestörten Oberflächenschichte von dunkelgrauer bis schwarzbrauner Farbe lag überall auffallend weisslicher und gelbockerfarbener, etwas sandiger Löss. Es zeichneten sich in ihm alle Eingriffe ins Liegende ab, hauptsächlich kleinere schüsselartige Gruben und Teile von ausgeprägt eingetieften Anlagen, vorerst aber keine Pfahlgruben.

Alle Objekte enthielten gleiche Funde aus der älteren und jüngeren Phase der Bandkeramik, wie sie bei der Oberflächenabsuche aufgefunden wurden. Es waren dies vorwiegend Gefässscherben, die mit typischen Mustern verziert waren. Ausser charakteristischer hellgrauer dünnwandiger Keramik waren es Scherben von grösseren Gefässen aus grobem Material und keramische Erzeugnisse mit Graphitzusatz. Dieses Material war begleitet von Stücken von Hüttenlehm, Reibplatten, Schlagsteinen, geglätteter und gespaltener Steinindustrie und einigen Knochenwerkzeugen (Hammer aus Renntiergeweih, Ahlen, Glätter). Sowohl an der freien Oberfläche, als auch in der Auffüllung der Gruben fanden sich zerschlagene Tierknochen (Kuh, Schwein, Schaf, Hund, Hirsch, Renbock, Hase, Eichhörnchen). Bemerkenswert sind die Überreste der südöstlichen pleistozänen Form des *Equus (asinus) hydruntinus*, wie sie in neolithischen Siedlungen in Europa nur ganz ausnahmsweise verzeichnet wurden. Eine besondere Erwähnung verdient auch das Bruchstück einer menschlichen Calva (occipitaler Knochen) und eine kleine Spondylusperle. Diese beiden Funde lagen beisammen am Rande einer seichten Vertiefung im ersten Quadrat des Flächenabtraumes. Es lässt sich aber nicht nachweisen, dass sie tatsächlich zusammen gehörten und vielleicht aus einem gemeinsamen gestörten Grab stammten oder ob es sich um zufällige Fundumstände handelt, oder ob sie den Ausdruck von Anthropophagie darstellen. Fremde Elemente im Material der Bandkeramik sind nur einige Scherben und das Fragment einer Hammerext des Lengyel-Kreises. Die Oberflächenfunde zeigen eine Konzentrierung nur an einer einzigen Stelle südlich der Flächenabgrabung an. Die vorläufigen Beobachtungen in der Flur „Jelení louka“ zeugen von den üblichen Erscheinungen in neolithischen Siedlungen, wie sie an den Rändern ausgedehnter Objekte mit charakteristischer Pfahlkonstruktion auftreten.

NÁLEZ TŘÍ DĚTSKÝCH HROBŮ S VOLUTOVOU KERAMIKOU U MIKULOVA (okr. Břeclav)

JOSEF UNGER, Regionální muzeum, Mikulov

Při výkopech na vojenském cvičišti u kasáren severně od Mikulova narazili vojáci na dětskou lebku a nádobku. Díky pochopení pplk. Kratiny a Veřejné bezpečnosti bylo o nález uveřejněno muzeem v Mikulově. Podle nádoby bylo usouzeno na příslušnost pohřbu k lidu s volutovou kulturou. Za pomoci por. J. Roška byly prozkoumány celkem tři dětské hroby uložené ve skrčené poloze. Dva pohřbení spočívali na levém a jeden na pravém boku. Kolem pohřbených bylo objeveno několik rozbitých nádobek a na krku jednoho pohřbeného byl objeven náhrdelník z válcovitých schránek měkkýšů. V okolí pohřbů byly nalezeny střepy nádob, zvířecí kosti a mazanice, což svědčí o tom, že pohřby byly uloženy do kulturní jámy.

Fund von drei bandkeramischen Kinderbestattungen bei Mikulov (Bez. Břeclav). Bei Erdarbeiten auf dem Militärübungsplatz wurde ein Kinderschädel samt einem Schüsselchen aufgedeckt. Bei den Rettungsgrabungen wurden drei Kindergräber in Hockerlage gefunden und neben diesen einige Gefäße. Die Toten waren in Siedlungsgruben bestattet.

STŘEPY VOLUTOVÉ KULTURY V ÚJEZDĚ U BRNA (okr. Brno-venkov)

ČENĚK STAŇA, AÚ ČSAV Brno

Archeologickému ústavu ČSAV v Brně byly předány starobylé střepy volutové kultury, nalezené v roce 1967 při výkopu jámy pro nádrž na dešťovou vodu v domě č. 705 v Újezdě u Brna, okr. Brno-venkov, v jižní části obce (dříve Šternov). Střepy ležely v hloubce asi 250 cm pod úrovní terénu v roce 1967, v černohnědé vrstvě těsně nad žlutou spraší, snad tedy v první ornici, ve skupince na ploše asi 50 × 50 cm. Tři střepy pocházejí z nádob tykvovitého tvaru, jeden z nich — zlomek od dna, obsahuje tuhu a je zdobený dvěma souběžnými rýhami z volutové výzdoby, dva střepy jsou z těl nádob s horizontálně položenými uchy, jedno ucho je svisle prožlábnuto.

Scherben der Bandkeramik in Újezd bei Brno (Bez. Brno-venkov). Im südlichen Teil der Gemeinde, im Hause Nr. 705, wurden in 250 cm Tiefe unter der Oberfläche in der schwarzbraunen Schicht knapp oberhalb der liegenden gelben Lössschicht Scherben der Bandkeramik aufgefunden.

POKRAČOVÁNÍ TERÉNNÍHO VÝZKUMU OSADY S MORAVSKOU MALOVANOU KERAMIKOU U TĚŠETIC-KYJOVIC V ROCE 1970

(okr. Znojmo)

VLADIMÍR PODBORSKÝ, UJEP Brno,
VĚDOMIL VILDOMEČ, Jihomoravské muzeum, Znojmo
(Tab 4–5)

V roce 1970 pokračoval terénní archeologický výzkum na sídlišti s moravskou malovanou keramikou v poloze „Sutny“ u Těšetic-Kyjovic. Práce se soustředily zejména na západní část sektoru C (tab. 4:1), kde se v minulých letech podařilo zachytit část příkopem opevněné plochy sídliště. Zjistili jsme tu půlkruhovitě se vinoucí příkop, jehož křivku sleduje z vnější strany (ze vzdálenosti 37 až 42 m) palisádový žlab, zachycený již v letech 1967 a 1968. Příkop se jevil na povrchu jako 6–7 m široký pruh temně hnědě zbarvené hlíny, lišící se ostře od žluté, či tabákově hnědě zbarveného sprášového podloží, i od běžné, spíše popelově šedé výplně sídlištních objektů. Pro vytyčení celého průběhu příkopu jsme použili indukčního detektoru konstrukce VUT v Brně. Pracovník katedry fyziky FAST VUT dr. Zdeněk Weber se přímo v terénu účastnil měření s uvedeným přístrojem a s jeho pomocí se podařilo ve velmi krátké době určit celý průběh příkopu včetně jižního vstupu. Ukázalo

se, že příkop uzavírá pravidelnou kruhovou plochu o vnitřním průměru cca 50—55 m. Údaje získané indukčním detektorem jsme pak prověřili několika sondami. Vedle příkopu tvoří součást opevnění systém palisádových žlabů, probíhajících paralelně uvnitř celé plochy. Je již zřejmé, že tyto žlaby, společně se zmíněným vnějším palisádovým žlabem, doplňují celkovou kruhovou koncepci výstavby osady.

Na ploše sektoru C jsme prozkoumali jižní vstup do opevněného prostoru (tab. 4:2). Příkop byl zde přesně z jihu přerušen „mostem“ širokým 2,85 cm; tento „most“ je tvořen rostlým sprašovým podložím a příkop po obou jeho stranách vyústuje k povrchu. Ze západní strany se přišlo ve vyústění příkopu na intenzivní destrukci kamenných podložek (zrnotěrek) a kamenů vůbec. Jde patrně o destrukci části nějakého sypaného valu z vnější strany příkopu. Také průběh vnitřních palisádových žlabů je v místech jižního vstupu přerušen. Přerušeni žlabů je zdůrazněno ještě hlubšími kůly, utěsněnými původně kameny, a kúlové jámy jsou také ještě mimo žlaby směrem dovnitř opevněné plochy. Nepochybně zde existovala nějaká brána.

Obdobný vstup do příkopem obehnané plochy předpokládáme na základě údajů indukčního detektoru a ověření sondou na severní straně. Tento vstup není položen přesně proti jižní bráně, nýbrž je uchýlen poněkud k západu. Lze předpokládat patrně ještě i další vstupy s brankami do celého areálu, zejména ze západní strany. V této části se na začistěné výplni příkopu vyrýsovaly půdorysy zhruba obdélných, těsně na sebe navazujících objektů. Tyto půdorysy jsou seřazeny v severojižní linii a nesledují tedy pouze plochu zaplněného příkopu. Avšak právě v temně hnědé výplni příkopu bylo jejich poněkud světlejší zbarvení lépe postižitelné, nežli v samém sprašovém podloží. Základy objektů tvoří jen velmi mělké otisky fošen či trámů. Zjištění účelu a chronologie těchto objektů bude předmětem výzkumu v roce 1971.

Plocha obehnaná příkopem je na dosud otevřené části prázdná. Kromě tří menších nedatovatelných jam a tří pecí, situovaných ve východní části těsně zevnitř příkopu (vztah pecí a příkopu nebyl zatím přesně zjištěn), objevily se tu jen stopy dvou nepravidelných žlabů, neuzavírajících žádný půdorys, a pak objekt č. 79 s keramikou II. stupně kultury s moravskou malovanou keramikou (tab. 5). Byl zde odkryt ještě v podstatě chaotický systém kratších žlabů, nedávajících také žádný půdorys, jdoucích však přes výplň příkopu; zjistila se dokonce superpozice vnitřní palisády jedním z těchto krátkých žlabů. Celý systém je tudíž mladší než dosud známé opevňovací prvky a mohl být postaven teprve po absolutním zanesení příkopu. Výplň jednotlivých kratších žlabů se nápadně podobala zbarvení půdorysů objektů západně odtud a mohli bychom tudíž uvažovat o jejich současnosti. Ze zásypu žlabů se nezískal takřka žádný inventář a tak funkce a chronologie tohoto sídlištního horizontu zůstává zatím neobjasněna. Zejména datování bude v tomto případě obtížné, neboť lokalita byla osídlena — jak jsme již dříve zjistili — v mnoha následných obdobích, zejména v době halštatské a nově bylo zjištěno osídlení také mladší malovanou keramikou; ve zmíněné již jámě č. 79 (uvnitř opevněné plochy), která zčásti porušila jámu s vypíchanou keramikou, se našla část polychromně malované mísy s ornamentem girlandy (tab. 5:11) a řada střepů se žlutobílou malbou (tab. 5:2—10), včetně ještě i keramiky rýsované (tab. 5:1). Jde o typický inventář II. stupně kultury s moravskou malovanou keramikou, který byl dosud znám zejména z Palliardiho výzkumů ve Znojmě-Novosadech a v Jaroměřicích. V našem případě jde o prvý uzavřený nálezový celek na Moravě.

Výzkum na Sutnách bude v dalším průběhu zaměřen především ke zjištění celkové časoprostorové dispozice výstavby osady s malovanou keramikou a ke zjištění účelu opevněné plochy. Dosud odkrytá plocha nestačí k vyslovení určitějších závěrů, zdá se však, že situace bude posléze řešitelná.

Fortsetzung der Terrainforschungen der Siedlung mit mährischer bemalter Keramik bei Těšetice-Kyjovice (Bez. Znojmo) im Jahre 1970. Im Jahre 1970 wurden die archäologischen Terrainforschungen der Siedlung mit mährischer bemalter Keramik in der Flur „Sutny“ bei Těšetice-Kyjovice fortgesetzt. Die Arbeiten wurden hauptsächlich auf den westlichen Teil des Sektors C (Taf. 4:1) konzentriert, in welchem in den vergangenen Jahren ein Teil des Grabens der befestigten Siedlungsfläche festgestellt werden konnte. Wir fanden hier einen sich halbkreisförmig windenden Graben, dessen Krümmung der äusseren Seite der Palisadenrinne folgte (in Entfernung von 37—42 cm), die bereits in den Jahren 1967 und 1968 verzeichnet wurde. Der Graben trat an der Oberfläche als 6—7 m breiter Streifen von dunkelbraun gefärbter Erde in Erscheinung, der sich deutlich von der gelben oder tabakbraunen Lössschicht und auch von der üblichen, fast aschgrauen Farbe der Auffüllung des Siedlungsobjektes unterschied. Für die Festlegung des ganzen Verlaufes dieses Grabens benützten wir einen Induktions-Detektor von Konstruktion der Technischen Hochschule in Brno. Der Angehörige des Physikalischen Instituts der Technischen Hochschule, Dr. Zdeněk Weber, beteiligte sich bei unseren Vermessungsarbeiten im Terrain mit dem angeführten Apparat und mit seiner Hilfe gelang es in sehr kurzer Zeit den ganzen Verlauf samt südlichem Zugang zu bestimmen. Es zeigte sich, dass der Graben eine regelmässige ringförmige Fläche mit innerem Durchmesser von etwa 50—55 m einschliesst. Die durch den Induktions-Detektor gewonnenen Angaben überprüften wir dann durch einige Sonden. Neben dem Graben bildete ein System von Palisadenrinnen einen Teil der Befestigung, die innen parallel zur ganzen Fläche verlaufen. Es ist ganz

deutlich, dass diese Rinnen gemeinsam mit der bereits erwähnten äusseren Palisadenrinne die ringförmige Konzeption der Siedlungsanlage ergänzen.

Auf der Fläche des Sektors C untersuchten wir den südlichen Zugang in den befestigten Raum (Taf. 4:2). Der Graben war hier genau von Süden durch eine 2,82 m breite „Brücke“ unterbrochen; diese „Brücke“ wird von der angewehten Lössschicht gebildet und der Graben mündet an beiden Seiten in die Oberfläche. Bei der Westseite fanden wir bei der Einmündung des Grabens eine intensive Destruktion von Reibplatten und Steinen überhaupt. Es handelt sich anscheinend um die Destruktion eines Teiles eines aufgeschütteten Walles an der Aussenseite des Grabens. Auch der Verlauf der inneren Palisadenrinne ist an der Stelle des südlichen Zuganges unterbrochen. Diese Unterbrechung der Rinne wird durch noch tiefere Pfähle betont, die ursprünglich mit Steinen verfestigt waren. Pfahlgruben befinden sich auch noch ausserhalb der Rinne in Richtung zur inneren befestigten Fläche. Unzweifelhaft existierte hier ein Eingangstor.

Einen ähnlichen Zugang in die durch den Graben umschlossene Fläche setzen wir auf Grund der Angaben des Induktions-Detektors und einer Kontrollsonde an der Nordseite voraus. Dieser Zugang ist nicht genau gegenüber dem Südtor gelegen, sondern etwas westlicher angelegt. Man kann anscheinend noch weitere Eingänge mit Toren in das Areal annehmen, insbesondere an der westlichen Seite. In diesem Teil zeichneten sich auf der gereinigten Auffüllung des Grabens fast rechteckige Grundrisse von knapp aneinander anschliessenden Objekten ab. Diese Grundrisse sind in eine Nord-Süd-Linie eingeordnet und verfolgen also nicht nur die Fläche des ausgefüllten Grabens. Eben in der dunkelbraunen Auffüllung des Grabens konnte ihre etwas hellere Farbe besser wahrgenommen werden, als in der Lössschicht selbst. Die Fundamente der Objekte werden nur von sehr flachen Abdrücken von Latten oder Balken gebildet. Die Beurteilung ihrer Funktion und die Chronologie dieser Objekte wird das Ziel der Forschungen im Jahre 1971 sein.

Die vom Graben umgebene Fläche ist in den bisher abgedeckten Teil leer. Ausser drei kleinen, nicht datierbaren Gruben und drei Backöfen, die im östlichen Teil knapp beim Graben liegen, zeigten sich hier nur Spuren von zwei unregelmässigen Rinnen, die keinen Grundriss bilden, sowie das Objekt Nr. 79 mit Keramik der II. Stufe der Kultur mit mährischer bemalter Keramik (Taf. 5). Es wurde hier noch ein fast chaotisches System von kürzeren Rinnen aufgedeckt, welches gleichfalls keinen Grundriss bildet und über die Auffüllung des Grabens hinausreicht; es wurde sogar eine Superposition der inneren Palisade mit einer dieser kurzen Rinnen verzeichnet. Dieses System ist also jünger als die uns bisher bekannten Befestigungselemente und könnte erst nach vollständiger Auffüllung des Grabens entstanden sein. Die Auffüllung der einzelnen kürzeren Rinnen ist der Verfärbung der Grundrisse der Objekte westlich von hier auffallend ähnlich, sodass man eine Gleichzeitigkeit in Erwägung ziehen kann. In der Auffüllung der Rinnen wurde kein Inventar gefunden, sodass Funktion und Chronologie dieses Siedlungshorizontes vorläufig ungeklärt ist. Insbesondere die Datierung wird in diesem Falle schwierig, denn diese Lokalität war — wie wir schon früher feststellten — in mehreren aufeinanderfolgenden Zeitabschnitten besiedelt, besonders in der Hallstattzeit und neuerdings wurde auch eine Besiedlung der jüngeren Phase der bemalten Keramik nachgewiesen. In der bereits erwähnten Grube 79 (in der inneren befestigten Fläche) die teilweise eine Grube mit Stichbandkeramik störte, fand sich das Bruchstück einer polychrom bemalten Schüssel mit einem Girlandenornament (Taf. 5:11) und eine Anzahl von Scherben mit gelbweisser Bemalung (Taf. 5:2—10). Es handelt sich um das typische Inventar der II. Stufe der Kultur der mährischen bemalten Keramik, welches bisher besonders aus den Forschungen von Palliardi in Znojmo-Novosady und Jaroměřice bekannt ist. In unserem Falle ist es der erste geschlossene Fundkomplex in Mähren.

Die Forschungen in „Sutny“ werden sich im weiteren Verlauf die Feststellung der gesamten zeiträumlichen Disposition des Aufbaues der Siedlung mit bemalter Keramik konzentrieren und auf die Bestimmung der Funktion der befestigten Fläche. Die bisher abgedeckte Fläche genügt nicht für endgültige Schlussfolgerungen, es scheint aber, dass diese Situation allmählich zu klären sein wird.

NEOLITICKÉ NÁLEZY Z KOZMIC

(okr. Opava)

LEA WIEGANDOVÁ, Městské muzeum, Ostrava

(Tab. 6:1)

V listopadu 1970 nalezl p. Ant. Duroň na polích u Kozmic několik nálezů, které odevzdal v ostravském muzeu.

Plachá pískovcová sekerka trapézovitého tvaru s oblým týlem i boky má souměrně zbroušené ostří. (D = 7,5 cm, š = 4,5 cm, v = 2,5 cm.)

Štípanou industrii zastupují čepelky, většinou bez retuše nebo s retuší nepravou, čepelovité škrabadlo s rovnou terminální hranou opracovanou jemnou retuší, srpová čepelka, jádra s negativy ventrálních stran čepelí a odštěpky.

Z téhož místa je i nález tří keramických atypických zlomků.

Neolithische Funde aus Kozmice (Bez. Opava). Im November 1970 fand Antonín Duroň auf den Feldern bei Kozmice ein flaches Beil aus Sandstein, Spaltindustrie und drei atypische Scherben. Diese Funde hinterlegte er im Museum von Ostrava.

NÁHODNÉ NÁLEZY BROUŠENÝCH KAMENNÝCH NÁSTROJŮ Z OPAVSKÉHO OKRESU

(okr. Opava)

VLASTA ŠIKULOVÁ, Slezské muzeum, Opava

(Tab. 7)

K r a v a ř e

(Tab. 7 : 1)

V srpnu 1970 nalezl zaměstnanec KSPPOP v Ostravě František Lenert při orbě v zámeckém parku v Kravařích sekeromlat z jemnozrnného světle hnědého slepence.¹

Nástroj má zaoblený tyl, rovné hladké stěny i boky s výrazně zaoblenými hranami a nedovrtaný otvor, s nímž bylo rovnoběžné souměrné ostří, již v pravěku zčásti ulomené. Povrch je broušen velmi zběžně, pouze na podstavě, v místech, kde měl vyústit otvor, je jemně vyhlazená, nepatrně dovnitř prohnutá plocha, která je asi zbytkem původního povrchu suroviny. Zachovaná délka nástroje je 103 mm, maximální šířka 57 mm, maximální výška (mezi otvorem a ostřím) 48 mm. Nedovrtaný otvor, dlouhý 29 mm, se z průměru 22 mm na hřbetě nástroje zužuje na 15 mm. Vývrtek byl ve vzdálenosti 22 mm od okraje vrtání vylomen. Jeho průměr v místě lomu je 7,5 mm. Na tylu jsou drobná recentní poškození.

O p a v a

(Tab. 7 : 2)

22. srpna 1969 nalezl Jiljí Cidlík, farář u sv. Ducha, v zahradě bývalého minoritského kláštera v hlíně vyházené z výkopu rýhy pro dálkový kabel, sekerku z tmavě šedého kulmského siltovce. Sekerka kosodélníkového průřezu s vyklenutými stěnami se výrazně rozšiřuje k nesouměrnému kurhovému ostří. Povrch je jemně vyhlazen. Velká část ostří je ulomena. Další stará poškození jsou na bocích nástroje. Zachovaná délka 90 mm, zachovaná šířka 36 mm, maximální výška 23 mm.

Z l a t n í k y

(Tab. 7 : 3)

Na jaře roku 1969 nalezl Bohumil Uvira ze Zlatník č. 6 při sběru kamení na severním konci družstevního lánu, rozkládajícího se mezi silnicí do Slavkova a stěbořickým Hájem sekerku z tmavě šedého rohovce. Sekerka má plankonvexní průřez, zakulacený tyl a nesouměrné zakulacené ostří. Délka 77 mm, šířka 36 mm, výška 23 mm. Na podstavě i na hřbetě jsou bělavé zbytky původní přírodní plochy, zřejmě vrstevní. Na tylu, bocích i na ostří nástroje je řada lasturnatých stop po tvarování předmětu štípaním i po recentním poškození. Povrch předmětu je vyhlazen. Na podstavě ostří jsou vlasově tenké pracovní stopy vzájemně se křížící, směřující šikmo k okraji ostří.

Všechny popsané nástroje jsou uloženy ve sbírkách archeologického oddělení Slezského muzea v Opavě.

P o z n á m k a :

¹ Mineralogické určení provedl dr. Dušan Kopa, vedoucí mineralogicko-petrografického oddělení Slezského muzea v Opavě.

Zufallsfunde von geschliffenen Steinwerkzeugen aus dem Bezirk Opava. In den Jahren 1969 bis 1970 wurden zufällig drei geschliffene Steinwerkzeuge gefunden und in die Sammlungen der archäologischen Abteilung des Schlesischen Museums in Opava eingereiht. Es sind dies: eine Hammeraxt mit nicht vollständig durchbohrter Öffnung aus feinkörnigem hellbraunem Konglomerat aus Kravaře, ein Beil aus dunkelgrauem kulmischen Siltstein aus Opava und ein Beil aus dunkelgrauen Hornstein aus Zlatníky.

ČASNĚ ENEOLITICKÉ OSÍDLENÍ Z DLOUHÉ VSI NA KOJETÍNSKU

(okr. Prostějov)

VÁCLAV SPURNÝ, AÚ ČSAV Praha

(Tab. 6: 2–5)

Na východním okraji osady Dlouhá Ves (k. o. Vrchoslavice) u Kojetína byly při stavbě hospodářské budovy místního JZD objeveny zlomky nádob, mazanice a zvířecí kosti. Část nálezů byla díky porozumění občanů zachována a dostala se do muzea v Kojetíně. Podle sdělení MNV ve Vrchoslavicích pocházejí předměty z parcely č. 371/6; jelikož se ukázalo, že jde o závažný nález z lokality dosud neznámé, je nutné podat o něm po doplnění základních informací alespoň toto dodatečné sdělení pro účely registrace, případně i pozdějšího výzkumu lokality.

Zachráněná keramika ukazuje zlomky zdobené rytými meandrovitými liniemi, mřížkováním a skupinami důlků. Povrch je světle hnědožlutý, materiál písčité, poměrně hrubší. Uvedené zlomky nelze ani kresebně rekonstruovat na celé tvary. S touto zdobenou keramikou jdou společně zlomky hrubších nádob s masivními zaoblenými páskovými uchy, hnědočerveného povrchu, z hrubého materiálu značně promíseného drobnými kamínky.

Společně s keramikou byly z výkopu vyzvednuty kusy mazanice s otisky prutů, spálené zvířecí kosti, z nich jedna se zářezem; dále pak spálená výsada parohu a jiný opracovaný, rovněž spálený zlomek výsady parohu.

Celkový ráz zmíněných nálezů svědčí o sídlištním původu. Z nálezů analogických připomeňme alespoň keramiku ze sídliště v Troubelicích, okr. Olomouc, se shodnými meandrovitými liniemi a důlky, jak ji ze starších výkopů K. Schirmeisena vyobrazuje M. Zápotocká, která se zároveň problematikou tohoto období blíže zabývala (Študijné zvesti AÚ SAV 17, Nitra 1969, 588, Taf. XIX).

Nálezy z Dlouhé Vsi na Kojetínsku si zaslouží pozornosti, protože jsou zatím v této oblasti málo známy. Časově je můžeme klást na počátek eneolitu, do kulturního horizontu charakterizovaného M. Zápotockou v citované práci jako „pozdní lengyelská fáze“. Uvedený horizont je časově shodný mj. s jordanovskou kulturou, ludanickým typem, bodrogkeresztúrskou kulturou a rovněž i s posledním stupněm moravské malované keramiky (chronologickou tabulku a literaturu srv. naposledy u Vl. Podborského, Zprávy ČSSA XII-1970, seš. 1–2).

Frühäneolithische Besiedlung in Dlouhá Ves bei Kojetín (Bez. Prostějov). Am östlichen Rande der Niederlassung Dlouhá Ves (Kataster der Gemeinde Vrchoslavice, Bez. Prostějov), wurden Keramikscherben aufgefunden, sowie Lehmstücke mit Rutenabdrücken und verbrannte Tierknochen. Die Keramik ist teils verziert (gestochene Mäander- und Gittermuster, Gruppen von Grübchen), teils unverziert (gröbere Gefäße mit massiven Bandhenkeln). Es handelt sich um einen Siedlungsfund vom Beginn des Äneolithikums (später Lengyel-Horizont), gleichaltrig mit der letzten Stufe der mährischen bemalten Keramik und u. a. auch mit der Jordanover-, Ludanicer-, Bodrogkeresztúrter Gruppe und weiteren Kulturgruppen.

DIE VIERTE ETAPPE DER FORSCHUNGEN IN HLINSKO BEI LIPNÍK

(Bez. Přerov)

JIŘÍ PAVELČÍK, AÚ ČSAV Brno

Im Verlaufe der vierten Forschungskampagne der Höhensiedlung der Menschen mit kannelierter Keramik in Hlinsko (Bez. Přerov) legten wir im südöstlichen Sektor der Siedlung vier Sonden (13–16) und schlossen die Untersuchungen in Sonde 9/69 ab. Wir waren bemüht, die Frage der

Befestigung an der südöstlichen Grenze und die Gruppierung der Siedlungseinheiten auf der Fläche der Siedlungsagglomeration zu lösen. Die Ergebnisse der Arbeiten im Gelände können vorläufig folgend zusammengefasst werden:

1. Das Objekt 4/69 (siehe Přehledy výzkumů 1969, s. 7–9) im mittleren Teil der östlichen Hälfte der Sonde 9/69 und im westlichen Teil der Sonde 14/70 stellt mit grösster Wahrscheinlichkeit den mit Steinen gefestigten Boden einer Hütte vor und ist jünger als Objekt 3/69, welches von ihm überdeckt war. Das geborgene keramische Material, welches vor allem durch Verzierung mit Stempelmusterlinien und Besenstrichmuster charakterisiert ist, kann mit Sicherheit in die jüngere Phase der kannelierten Keramik datiert werden.

2. Das Objekt 3/69, von welchem wir ursprünglich annahmen, dass es einen Abfallhaufen von Material aus der Werkstatt für die Erzeugung von geglätteter Industrie — 19/69 — darstellt, können wir jetzt mit allergrösster Wahrscheinlichkeit als Weg interpretieren, der mit dem Abfall aus dieser Werkstätte fester gemacht wurde und welcher vom Tor in der östlichen Ecke der Siedlung in südwestlicher Richtung führte. Zwischen dem „Pflaster“ fanden sich auch beschädigte, halbfertige Erzeugnisse der geglätteten Industrie, aber vor allem der Kern eines roten Vlára-Radiolariths, ein Obsidianabspalt und die Muschel einer Mittelmeerschnecke, welche die Handelsverbindungen der Siedlung „Nad Zbružovým“ mit dem Karpatenkessel und der Adriaküste bezeugt. Der Weg (Objekt 3/69) ist, wie bereits angeführt, älter als die Hütte 4/69, welche den Weg überdeckte. Auf Grund des aufgefundenen keramischen Materials können wir ihn vermutlich an die Grenze zwischen der mittleren-klassischen und jüngeren Phase der kannelierten Keramik datieren.

3. Die Forschungen auf der eigentlichen Siedlungsfläche bestätigten die bereits früher festgestellten Erkenntnisse, dass die Objekte im Siedlungsraum nicht gleichmässig verteilt waren. Während wir in Sonde 13/70, die sich im südöstlichen Sektor befand, sechs Siedlungsgruben erfassten, waren es bei Sonde 16/70 am Rande des nordöstlichen Sektors 17 Gruben. Von der Gesamtzahl der 25 Siedlungsobjekte können wir die überwiegende Zahl (18) als Lehmgruben bezeichnen, d. s. Baugruben, die sekundär als Abfallgruben dienten. Sechs Gruben können als Keller — Vorratsgruben — angesehen werden, und ein Objekt (23/70) als Teil einer grösseren Gräbchenkonstruktion (Hütte?).

4. Aus den untersuchten Objekten gewannen wir eine reichhaltige Kollektion von Beweisen der materiellen Kultur der Menschen mit kannelierter Keramik. Zu den prägnantesten Funden neben den schon traditionellen Beweisen der Erzeugung von ungespaltener Industrie (Rohmaterial, beim Herstellungsprozess beschädigte halbfertige Erzeugnisse, Arbeitsgeräte, Reibsteine, Schlagsteine, Abspalter aus Quarzit und Polisoire aus Grauwacke) gehört das Hornsteineinsetzen der Schneide einer Sichel (drei lange, sägeartig retuschierte Klingen), sowie ein Geweihhammer, flache meisselartige Beile aus Stein oder Knochen, Spinnwirtel, eine Spule, Gewichte, die Hälfte eines Tieridols und Keramik.

Den Grossteil der geborgenen Keramik und der Objekte, aus welchen diese Fundstücke stammen, können wir in die ältere-Bolerázer Phase der kannelierten Keramik datieren. Die restlichen Stücke weisen in die mittlere, klassische Phase. Wie eine vorläufige Analyse der Keramik zeigt (die Bearbeitung im Labor ist noch nicht beendet) stellt die neugewonnene Gruppe einen weiteren Beitrag insbesondere für die Erkenntnis der älteren Stufe der nordmährischen Fazies der kannelierten Keramik dar. Es sind in dieser Scherben mit charakteristischer Stichverzierung des Typus Retz-Křepice vertreten (Balatongruppe der ungarischen Forscher). Neben Formen, die eine deutliche genetische Anknüpfung an die jüngere Trichterbecherkultur erkennen lassen (Stufe Jevišovice C₂), fanden wir erstmalig Gefässe, die mit Sicherheit eine Beziehung zu den späten Gruppen der Lengyel-Kultur bezeugen (Deckelchen, kleine Amphora u. a.).

5. In den Sonden 14/70 und 15/70 untersuchten wir das Befestigungssystem an der südöstlichen, am leichtesten zugänglichen Seite der Siedlung. Beide Sonden legten wir in direkter Nähe des vorausgesetzten Einganges im östlichen Sektor der Siedlungsfläche. Die Analyse der Fundumstände bewies deutlich, dass die ursprüngliche Befestigung der Siedlung von einer einfachen (Sonde 14/70 und 3/62) oder einer doppelten Palisade (Sonde 15/70) gebildet wurde, die in Rinnen eingesetzt war, welche an der Berührungskante des Hanges mit dem erhöhten Plateau des Vorsprunges eingetieft war. Ob die Befestigung mit einem Graben ergänzt war, ist heute nicht zu beurteilen. Der Verlauf der Rinne in Sonde 15/70 zeigte weiters an, dass sich im Raume der östlichen Ecke der Siedlungsfläche die beiden parallelen Palisadenrinnen anscheinend bogenförmig vereinigten und so einen Arm der Eingangspforte bildeten. In Hinblick darauf, dass wir diese Beobachtungen nur auf einer kleinen Fläche verfolgen konnten und im Hinblick darauf, dass die Rinne ausserdem durch eine jüngere Grube gestört war, werden wir diese Frage in der nächsten Saison durch Abdeckung einer grösseren Fläche verfolgen.

Das jüngere Befestigungssystem war, wie die Situation in Sonde 15/70 zeigte, bis in 5 m Tiefe unter der Grenzlinie zwischen Plateau und Hang ausgebaut. Hier war in die Lössanwehungen des Hanges eine Bank mit abgeschrägter, 250 cm tiefer Stirnwand abgegraben. Trotzdem die Annahme nahe liegt, dass bei der Anlage der Fundamente der jüngeren Befestigung wenigstens teilweise der Graben der alten Palisadenfortifikation benützt wurde, müssen wir jedoch die Resultate von weiteren Untersuchungen abwarten, ob sich diese Arbeitsthese bestätigt.

Auf der Lössbank war ein 280 cm breiter Wall errichtet. Seine hintere Stützwand bildete eine Mauer, die aus trocken geschichteten Bruchsteinen aufgebaut war. Diese stützte sich auf die Stirnwand der Stufe, in welche sie mit länglichen keilförmigen Steinen, die in ausgegrabene Löcher gestampft waren, verankert war. Der Sockel der Stirnwand war in die Grundrinne eingepasst. Es gelang uns die Höhe der hinteren Stützmauer und damit des gesamten Walles verhältnismässig genau auf 5 m zu errechnen (250 cm Höhe der Stirnwand der Lössbank; 250 cm breite Schichte der niedergestürzten Steine am Hang hinter dem Wall). Die Stirnwand bildete eine Mauer aus Bruchstein und Löss. Der eigentliche Wall zwischen den beiden Stützwänden war aus gestampftem Löss gebildet, der mit Steinschichten unterbaut war. Die Oberfläche der Lössbank, auf welcher der Wall aufgebaut war, war durch Brennen verstärkt. Wie die statische Analyse und die Errechnung der statischen Widerstandskraft ergab, war der Wall nicht auf einmal errichtet, sondern etappenweise mit angefeuchtem Löss aufgefüllt. Nach Austrocknung des Lösses wurde eine weitere Schichte aufgelegt, deren Stärke (theoretisch errechnet) sich bis zu 180 cm bewegt haben mochte. Im Hinblick auf die praktischen Möglichkeiten der damaligen Bewohner und beim Vergleich mit heutigen ethnographischen Parallelen können wir annehmen, dass die Mächtigkeit der Schichten nicht 50 cm überstieg. Dadurch erzielte ganze Anlage einen etwa 300 % Sicherheitskoeffizient eines Einsturzes.

Vor dem Wall befand sich eine 250–280 cm breite Berme, die von einem Graben mit trapezförmigem Querschnitt (140 × 140 cm) und höherer Aussenwand abgeschlossen war. Die Fundumstände in Sonde 15/70 sagten aus, dass an dieser Stelle Wall und Graben enden und dass ihre Ränder durch eine etwa 100 cm breite Mauer aus trocken geschichteten Steinen verbunden sind (die Untersuchungen werden erst in der nächsten Saison beendet) und anscheinend einen Halbbogen der Korridorpforte bildeten.

Die Datierung beider Befestigungen ist derzeit ziemlich schwierig, obgleich ganz eindeutig bewiesen ist, dass beide Fortifikationen in die Phase der Manschen mit kannelierter Keramik gehören. denn im Siedlungsgebiet selbst und auch in seiner nächsten Umgebung fanden sich keine anderen prähistorischen oder späteren Funde oder Objekte. Die ältere Palisadenbefestigung entstand anscheinend zur Zeit der älteren bolerázer Stufe der kannelierten Keramik und den termin post quem beweist uns der Inhalt der Siedlungsgrube 8/70, welche mit Sicherheit erst nach Verfall und Zerstörung der alten Befestigung entstand. Die jüngere Befestigung stammt vermutlich vom Ende der älteren Phase oder eher entstand sie im Verlaufe der mittleren klassischen Phase der kannelierten Keramik und erlebte den Untergang der Siedlung. Alle diese vorläufig theoretischen Erwägungen bedürfen einer Bestätigung durch weitere Untersuchungen.

NÁLEZ SEKEROMLATU V HLINSKU U LIPNÍKA (okr. Přerov)

JIRÍ PAVELČÍK, AÚ ČSAV Brno

V polní trati „Mezicestí“ v severozápadní části katastru obce Hlinsko (okr. Přerov) byl při polních pracích nalezen poškozený sekeromlat. Nástroj byl vyroben ze šedého prachovce a svým tvarem se hlásí ke skupině tzv. „cihličkovitých“ nebo kopytovitých mlatů, a to k její lehčí, gracilněji provedené podskupině. Již v pravěku byl přelomen v provrtu. Poškození levého boku je recentní a vzniklo při obdělávání pole zásahem pluhu. Použitá surovina a technologie jejího zpracování jasně dokládají místní původ předmětu v nedaleké výrobní stanici na výšinném sídlišti „Nad Zbružovým“. Absence pracovních stop na ostří nasvědčuje tomu, že k poškození sekeromlatu došlo krátce po jeho nasazení do pracovního procesu. Vzhledem k analogickým kusům ze sídliště „Nad Zbružovým“ můžeme popisovaný mlat datovat do období kanelované keramiky.

Nález sekeromlatu v „Mezicestí“ spolu s dříve získaným materiálem v polní trati „Obransko“ naznačuje možnost existence dalších sídlišť ze středního eneolitu v katastru obce Hlinsko a jejím nejbližším okolí. Současně upozorňuje na řadu otázek o chronologických či ekonomických vztazích a závislostech mezi těmito osadami a mohutně opevněným výrobním střediskem v poloze „Nad Zbružovým“.

Fund einer Hammeraxt in Hlinsko bei Lipník (Bez. Přerov). Bei Feldarbeiten in der Feldflur „Mezicestí“ im nordwestlichen Teil des Katasters der Gemeinde Hlinsko wurde eine beschädigte schuhleistenkeiförmige Hammeraxt aufgefunden. Auf Grund der Analogie aus der nahen Höhensiedlung (Hlinsko — „Nad Zbružovým“) können wir sie in die Periode der kannelierten Keramik datieren.

HROB S KERAMIKOU ZVONCOVITÝCH POHÁRŮ Z KŘENOVIC U KOJETÍNA

(okr. Přerov)

VÁCLAV SPURNÝ, AÚ ČSAV Praha

(Tab. 8 : 1)

K nálezu zvoncovitého poháru a další průvodní keramiky, dosud neregistrovanému v odborné literatuře, se podařilo získat některé doplňující údaje, takže je nyní možno podat o něm alespoň stručnou zprávu (podrobnosti jsou uvedeny v nálezové zprávě v archívu AÚ ČSAV Brno). Keramika pochází z kostrového hrobu, porušeného výkopem pro základy kravína v trati „Záhumenice“, parc. č. 1747/2. V průkopu zachytili dělníci část kostry ve skrčené poloze (partii kolen a pánve); zjištění o orientaci kostry a o tom, zda spočívala na levém či pravém boku, nebylo zaznamenáno. Keramiku, která byla při kostře, vyzvedli spolupracovníci muzea v Kojetíně. Zachránili tyto předměty:

1. Tři zlomky *zvoncovitého poháru* značně otřelého šedočerného povrchu se zbytky výzdoby v pásech, lemovaných hlubšími vpichy. Vnitřek nádoby byl vyhlazený.

2. *Džbán* s baňatým, téměř kulovitým spodkem, a rovným plochým dnem. Hrdlo je nízké, slabě odsazené a mírně prohnuté. Zachován i zbytek kořene ucha, které překlenovalo hrdlo a šlo na podhrdlí. Povrch šedočerný, původně vyleštěný, dnes značně korodovaný; stěp na lomu světle červenohnědý. Výška 10,5 cm, průměr hrdla asi 12,5 cm, průměr dna 7,5 cm.

3. Zlomky velké *mísy* s vodorovným, 2,5 cm širokým zdobeným okrajem. Stěny jsou oble vyklenuté, dno rovné. Pod jedním zlomkem okraje zachováno masivní páskové ucho; nad ním je okraj lalokovitě rozšířen. Stěny mísy jsou vně i uvnitř hladké, šedohnědé, průměr okraje měřil asi 32 cm.

4. Hrubě provedená *mísa*, z níž jsou doloženy jen čtyři zlomky. Tvarem byla obdobná předchozí; rozšířený okraj je beze stop po výzdobě. Povrch značně omletý, šedohnědý, místy hnědočervený.

Kromě keramiky byl z uvedeného hrobu přinesen do muzea i zlomek lidské čelisti se 6 zuby (zatím antropologicky odborně neposouzeno). Podle sdělení nálezců nebylo jinak z kostry nic vyzvednuto a s ní zůstaly v zemi zřejmě i ostatní části fragmentárně dochované keramiky, případně i další předměty, pokud ležely v hrobě mimo místo, prořaté průkopem, který nebyl rozšiřován.

Přesto, že evidentně nebyl zachován úplný inventář hrobu, je zřejmé, že šlo o hrob s bohatší výbavou; z vlastního zvoncovitého poháru byly zachráněny bohužel jen malé zlomky. Z další doprovodné keramiky je nutno upozornit na mísu s bohatě členěnou výzdobou okraje, také ovšem jen zlomkovitě doloženou. Základem výzdoby jsou dvě souběžné obvodové rýhy, mezi nimi ve skupinách umístěny různé výzdobné motivy, příčné i šikmé rýhy, motiv kříže a hluboké vpichy v rozličných kombinacích, původně patrně vyplněné bílou inkrustací, jež se však nedochovala.

Ze starších nálezů je z Křenovic u Kojetína známa *kostěná nátepní destička* obdélného tvaru 10×5 cm, na jedné delší straně sbroušená a opatřená zubem, na druhé straně pak třemi malými otvory k upevnění (OM Kroměříž, inv. č. A 1 1258, původně ze sbírky Slovákovy; záznam v archivu AÚ ČSAV v Praze a Brně). Zřejmě zde byl již před mnoha desetiletími objeven hrob lidu se zvoncovitými poháry. Dosavadní nálezy dovolují tedy přiřadit Křenovice u Kojetína k nalezištím této kultury na Moravě.

Ein Grab mit Glockenbecherkeramik aus Křenovice bei Kojetín (Bez. Přerov). Aus einem gestörten Skelettgrab der Glockenbecherkultur, von welchem erst nachträglich nähere Angaben verzeichnet wurden, ist folgende Keramik gerettet worden: 1. Drei Scherben eines Glockenbechers mit stark abgenützter Verzierung 2. Ein Krug mit bauchigem, fast kugelförmigen Unterteil und geradem, flachem Boden. Der Hals ist niedrig, schwach abgesetzt und leicht geschwungen. Der Rest des Ansatzes für den Henkel, der den Hals überwölbte, reichte bis zum Schulter. Die Oberfläche ist grauschwarz und war ursprünglich geglättet. H: 10,5 cm. 3. Bruchstücke einer grossen Schüssel von 32 cm Durchmesser mit horizontal verziertem Rand. Die Wände sind rundgewölbt, der Boden flach. Rest eines massiven Bandhenkels, über welchem der Rand lappenförmig erweitert ist. 4. Bruchstücke einer gröberen Schüssel mit unverziertem Rand.

Das Skelett war in Hockerstellung und blieb ungeborgen und anthropologisch nicht beurteilt. Trotzdem nur ein Teil des Inventars erhalten ist, zeigt sich, dass es sich um ein Grab mit reicher Ausstattung handelte, aus welcher als charakteristischste Funde Bruchstücke von verzierten Randscherben einer Schüssel auftragen, die ursprünglich anscheinend weiss inkrustiert waren. Von früheren Funden ist vom Katastergebiet der gleichen Gemeinde eine Armschutzplatte aus Knochen bekannt (Museum Kroměříž, Inv. Nr. I A 1258), die gleichfalls in die Periode der Glockenbecherkultur datierbar ist.

SÍDLIŠTĚ KULTURY ZVONCOVITÝCH POHÁRŮ A STŘEDODUNAJSKÉ MOHYLOVÉ KULTURY V KATASTRU SENTIC

(okr. Brno-venkov)

IVAN PEŠKAŘ, AŮ ČSAV Brno

Na podzim roku 1970 byly prováděny meliorační práce v trati „Sokolí“ v katastru Sentic. Průkopy pro drenážní trubky odkryly na polích, svažujících se na sever do širokého údolí, protékaného potokem, ve vzdálenosti asi 250 m od jižního okraje obce Hradčan, pravěkou sídlištní vrstvu, z níž byly získány ukázky typické keramiky. Malý zlomek načervenalého zdobeného poháru a střepy z mís s rozšířeným okrajem lze zařadit do kultury zvoncovitých pohárů, střepy velkých zásobnic s prsty protlačovanou lištou, osudí, zdobených žlábkováním nebo rytými, šikmo šrafovanými trojúhelníky, mísy s okrajem na vnitřní straně zesíleným a šálků různých tvarů patří do středodunajské mohylové kultury.

Eine Siedlung der Glockenbecherkultur und der mitteldonauländischen Hügelgräberkultur im Kataster von Sentic (Bez. Brno-venkov). Bei Meliorationsarbeiten wurde in der Flur „Sokolí“ im Kataster der Gemeinde Sentic durch Drainagegräben eine prähistorische Siedlungsschicht durchschnitten, in welcher Keramikscherben der Glockenbecherkultur und der mitteldonauländischen Hügelgräberkultur aufgefunden wurden.

UKONČENÍ VÝZKUMU NITRANSKÉHO POHŘEBIŠTĚ V HOLEŠOVĚ

(okr. Kroměříž)

JAROMÍR ONDRÁČEK, AŮ ČSAV Brno

Sedmá sezóna výzkumu v Holešově byla zaměřena na dokončení prací při severovýchodním okraji pohřebiště a na sondážní práce ve východní části. Celkem bylo odkryto 10 hrobů ze starší doby bronzové a dva hroby kultury zvoncovitých pohárů, z nichž jeden byl žárový (popelnicový) a druhý kostrový s početnými milodary. Hroby v severozápadní části obsahovaly převážně starší nitranské nálezy a v jednom z nich se našla i šňůrovými otisky zdobená keramika. Jediný hrob prozkoumaný na východním okraji lze na základě nálezů počítat k nejmladším a našly se v něm předměty, odpovídající zařazení do klasické fáze únětické kultury. Celkový počet hrobů, vykopaných v roce 1950 a v letech 1964–1970 činí 420 hrobů ze starší doby bronzové a 10 hrobů kultury zvoncovitých pohárů. Na základě získaných poznatků lze se domnívat, že v Holešově se pohřbívalo nepřetržitě od sklonku eneolitu až po období Reineckova stupně BA₂, kdy na pohřebišti převládly prvky klasické únětické kultury.

Výzkum v Holešově přinesl řadu nových poznatků, týkajících se zejména vývoje západní větve nitranské skupiny a jejího vztahu k únětické kultuře, jakož i vztahu ke kultuře zvoncovitých pohárů, která zvláště na Moravě se určitým způsobem podílela na formování nejstarší fáze nitranské skupiny.

Forschungsabschluss auf dem Gräberfeld der Nitra-Gruppe von Holešov (Bez. Kroměříž). Die siebente Grabungssaison in Holešov war auf den Abschluss der Forschungsarbeiten beim Nordöstlichen Rande der Gräberfeldes und auf die Sondierungsarbeiten im östlichen Teil ausgerichtet. Insgesamt wurden 10 Gräber aus der älteren Bronzezeit abgedeckt und zwei Gräber der Glockenbecherkultur, von welchen eines ein Brandgrab (Urnengrab) war, das zweite ein Skelettgrab mit reichen Beigaben. Die Gräber im nordwestlichen Teil enthielten vorwiegend ältere Funde des Nitratypus, in einem dieser Gräber fand sich mit Schnurabdrücken verzierte Keramik. Das einzige am östlichen Rande untersuchte Grab kann auf Grund der begleitenden Funde zu den jüngsten gezählt werden; es fanden sich in ihm Gegenstände, die eine Einreihung in die klassische Ünéticer Kultur anzeigen. Die Gesamtzahl der Gräber, die in den Jahren 1950 und 1964–1970 freigelegt wurden, beträgt 420 Gräber aus der älteren Bronzezeit und 10 Gräber der Glockenbecherkultur. Auf Grund der gewonnenen Erkenntnisse darf man annehmen, dass in Holešov vom Ende des Äneolithikums bis zur Zeit der Stufe BA₂ (nach Reinecke) ununterbrochen bestattet wurde, wo dann im Gräberfeld die Elemente der klassischen Ünéticer Kultur überwogen.

Die Untersuchungen in Holešov brachten eine Reihe neuer Erkenntnisse, insbesondere in Bezug auf die Entwicklung des westlichen Zweiges der Nitra-Gruppe und ihrer Beziehungen zur Ünéticer Kultur, sowie ihrer Beziehungen zur Glockenbecherkultur, welche besonders in Mähren in gewisser Weise an der Formung der ältesten Phase der Nitra-Gruppe Anteil hatte.

SPEKTRÁLNÍ ANALÝZY MĚDĚNÝCH PŘEDMĚTŮ Z NITRANSKÉHO POHŘEBIŠTĚ V HOLEŠOVĚ (okr. Kroměříž)

LADISLAV PÁGO, AÚ ČSAV BRNO

Chemické složení měděných předmětů z nitranského pohřebiště v Holešově, okres Kroměříž, bylo studováno i v dalším roce archeologického výzkumu. Opět byly sledovány především doprovodné stopové prvky mědi, podle nichž lze s velkou pravděpodobností určit provenienci použitého kovu. Jak ukazují dosavadní výsledky spektrálních analýz kovových předmětů nitranské skupiny z Holešova¹ i z jiných lokalit,^{2,3} mají tyto předměty v podstatě shodné chemické složení a možno tedy předpokládat, že i společný původ.

V tabulce 1 jsou uvedeny výsledky spektrálních analýz v semikvantitativním vyhodnocení těch prvků, které jsou pro hodnocení studované problematiky nezbytné. Z tabulky je zřejmé, že analyzované předměty byly vyrobeny z mědi vytavené z rudy. Menší obsah cínu (Sn) nasvědčuje tomu, že předměty nejsou bronzové, ale že jde o měď znečištěnou doprovodnými prvky, které při technologickém zpracování rudy nebyly dokonale odstraněny. Rovněž i u ostatních prvků bylo zjištěno jen menší nebo stopové množství. Nelze tedy pokládat surovinu použitou k výrobě kovových předmětů za uměle připravenou slitinu.

Z nejdůležitějších prvků nutno uvést u zkoumaných předmětů především přítomnost stříbra (Ag), arzenu (As), niklu (Ni), antimonu (Sb), železa (Fe), kobaltu (Co), manganu (Mn), zlata (Au), u některých předmětů pak výskyt zinku (Zn), olova (Pb) a vizmutu (Bi).

Mezi analyzovanými předměty je i zlatá vlasová ozdoba, první nálezy ze vzácného kovu na této lokalitě. Kromě hlavního podílu zlata je v menším množství zastoupeno stříbro a jen nepatrné množství některých doprovodných prvků (Pb, Sb, Fe a Mn). Pro srovnání chemického složení skla z tohoto i jiných kulturních období byl proveden také spektrální rozbor skleněného korálku. Podle obsahu jednotlivých prvků i podle barvy korálku lze usuzovat, že jde o hmotu připravenou ze sloučeniny mědi.

Spektrální analýzy měděných předmětů nitranské skupiny v Holešově, okres Kroměříž, potvrzují, že surovina použitá k jejich výrobě byla získána ve východní rudné oblasti a podle charakteristických stopových prvků se nejvíce přibližuje slovenské mědi.

Poznámky:

¹ L. Págo, Spektrální analýzy měděných předmětů nitranské skupiny z Holešova, okr. Kroměříž, Přehled výzkumů 1968, str. 14–16, AÚ ČSAV, Brno 1970.

² A. Točík, Nitrianska skupina, AR XV, 6, 1963, 765.

³ L. Págo, Stanovení charakteristických stopových prvků a proveniencie kovu u měděného předmětu nitranské skupiny z Dolního Němčí, okr. Uherské Hradiště, Přehled výzkumů 1968, str. 18–19, AÚ ČSAV, Brno 1970.

Eine Spektralanalyse der Bronzegegenstände aus dem Gräberfeld der Nitra-Gruppe in Holešov (Bez. Kroměříž). Die chemischen Charakteristika der Bronzegegenstände aus dem Nitra-Gräberfeld in Holešov wurden spektrographisch auch im weiteren Forschungsabschnitt verfolgt. Durch Emissions-Spektralanalyse wurden vor allem Spurenelemente untersucht, die eine grosse Bedeutung für das Studium der Provenienz des Metalls haben.

Die Analysen zeigen, dass bei der Herstellung von Metallgegenständen der Nitra-Gruppe Kupfer verwendet wurde, das dort aus Erz geschmolzen wurde. Bei der Erzeugung wurde kein Zinn (Sn) verwendet, es handelt sich also um keine künstlich zubereitete Bronzelegierung. Dem entspricht auch die unbedeutende Menge von festgestelltem Zinn, welches ein Begleitelement der Bronze ist. Auch die übrigen Elemente, wie z. B. Silber (Ag), Arsen (As), Nickel (Ni), Antimon (Sb), Eisen (Fe), Kobalt (Co), Mangan (Mn) und Gold (Au), die im Grossteil der Gegenstände auftreten, sind nur in kleiner Menge oder nur in Spuren vertreten. Zink (Zn), Blei (Pb) und Wismut (Bi) wurde nur bei einigen Gegenständen festgestellt.

Erstmalig trat in dieser Lokalität auch ein Gegenstand aus Gold auf (Haarschmuck), mit einem stärkeren Silbergehalt und kleinen Mengen einiger Begleitelemente (Pb, Sb, Fe und Mn). Für den Vergleich des Chemismus von Glasgegenständen aus dieser und anderen Kulturperioden wurde eine Spektralanalyse kleiner grüner Glasperlen durchgeführt. Nach dem Gehalt der einzelnen Elemente darf man schliessen, dass die Masse aus einer Kupferverbindung zubereitet wurde.

Die Spektralanalyse der Bronzegegenstände der Nitra-Gruppe aus Holešov zeigt, dass die verwendeten Rohstoffe für ihre Erzeugung aus den östlichen Erzlagern gewonnen wurden und die charakteristischen Spurenelemente nähern sich am meisten dem slowakischen Kupfer.

Tabulka 1 Spektrální analýzy měděných předmětů nitranské skupiny z Holešova, okres Kroměříž

Číslo analýzy	Předmět	Evidenční číslo	Hrob číslo	Cu	Sn	Ag	As	Ni	Pb	Sb	Zn	Bi	Au	Co	Te	Mn	Fe	Cr	Al	Mg	Si	Ca	P
1	Cyperská jehlice	276- 7/69	330	HM	s	+2	+2	?	—	2	?	s	—	?	—	-3	+2	—	-2	2	2	+2	+3
2	Zlomek plechové trubičky	276- 9/69	330	HM	s	+2	-2	-2	—	2	—	—	—	-3	—	3	+2	—	-2	+2	2	+2	-2
3	Vlasová ozdoba ze silnějšího drátu	276-28/69	337	HM	3	+2	2	2	—	+2	?	—	?	3	—	3	2	—	-2	2	2	+2	2
4	Vlasová ozdoba ze slabšího drátu	276-29/69	337	HM	-3	+2	2	2	—	2	-3	—	?	3	—	3	+2	—	-2	+2	2	+2	-2
5	Mensší vlasová ozdoba	276-30/69	337	HM	+3	+2	-1	2	?	+2	-3	?	s	3	—	3	+2	—	-2	2	2	+2	2
6	Zlomek silnější vlasové ozdoby	276-33/69	337	HM	3	+2	+2	2	—	+2	3	—	s	3	—	+3	+2	s	-2	+2	+2	+2	2
7	Zlomek slabší vlasové ozdoby	276-47/69	337	HM	3	+2	+2	2	—	+2	3	—	s	3	—	+3	+2	s	-2	+2	+2	+2	2
8	Zlatá vlasová ozdoba (kroužek)	276-50/69	346	HM	—	1	—	?	-3	+2	—	—	HM	—	—	s	2	—	2	+2	+2	2	+3
9	Měděný plíšek (nesvinutý)	276-75/69	361	HM	3	+2	-2	2	?	+2	-3	s	s	3	—	+3	+2	—	2	+2	+2	+2	-2
10	Měděný plíšek (svinutý)	276-76/69	361	HM	3	+2	s	2	?	+2	—	—	s	3	—	-3	2	—	-2	2	2	+2	-2
11	Vrbový list	276-77/69	361	HM	s	+2	2	2	?	+2	—	—	s	3	—	3	2	—	+3	-2	-2	+2	-2
12	Drátěná ozdoba	276-86/69	373	HM	s	+2	-2	+2	—	+2	—	—	s	3	—	3	2	—	-2	2	2	+2	-2
13	Drátek	276-88/69	373	HM	3	+2	+2	2	-2	+2	3	s	s	3	—	+3	2	—	-2	2	-2	+2	-2
14	Skleněný korálek	276-25/69	332	-1	—	-2	—	+2	—	?	—	—	—	—	—	-2	+2	—	+2	+2	+1	1	-2
15	Zlomek slabšího plíšku	—	364	HM	3	+2	2	2	—	+2	—	—	s	3	—	3	2	—	2	+2	+2	+2	-2
16	Zlomek plíšku (vrbový list ?)	—	356	HM	—	-1	-2	2	-3	2	—	—	—	3	—	3	-1	—	-2	+2	+2	+2	-2

Vysvětlivky k tabulce 1:

HM ... hlavní (podstatné) množství

1 ... obsah prvku > 1 %

2 ... obsah prvku > 0,01 - 1 %

3 ... obsah prvku < 0,01 %

s ... obsah prvku < 0,001 %

? ... problematický výskyt

+ ... relativně vyšší obsah prvku

— ... relativně nižší obsah prvku

> ... obsah prvku vyšší než udané číslo

< ... obsah prvku nižší než udané číslo

PROTOÚNĚTICKÉ HROBY VE VYŠKOVĚ (okr. Vyškov)

JAROMÍR ONDRÁČEK, AÚ ČSAV Brno

Na staveništi domku Oldřicha Jelínka v Hybešově ulici ve Vyškově rozrušili při kopání vodovodní přípojky kostrový hrob. Naleziště se nachází na jihozápadním svahu u západního okraje bývalé Markovy cihelny. Nálezy a kostru zachránil G. Křivánek, který podal hlášení Archeologickému ústavu ČSAV v Brně. Sondážními pracemi na ohrožené lokalitě (3.—12. 8. 1970) byl zachycen další kostrový hrob, v němž ležela na levém boku slabě skrčená kostra, orientovaná hlavou přibližně k severu. U temene lebky se našla dvouuchá nádobka, za zády miska a džbán a u chodidel bezuchá amfora. Při severozápadním rohu hrobové jámy ležel rohovcový úštěp. Oba hroby patří první fázi moravské únětické kultury.

Protoúněticer Gräber in Vyškov. Beim Bau eines Häuschens in der Hybešgasse am westlichen Rande der ehemaligen Marek-Ziegelei wurde ein Skelettgrab gestört, dessen Inhalt G. Křivánek rettete. Bei Sondierungsarbeiten des Archäolog. Instituts der Tschechoslowakischen Akademie der Wissenschaften in Brno wurde ein weiteres Grab festgestellt. Es enthielt ein Skelett in leichter rechtsseitiger Hockerlage, mit dem Kopf ungefähr nach Norden orientiert. In diesem Grab fand sich ein zweihenkeliges Gefäß, ein Krug, eine Schüssel, eine henkellose Amphora und ein Hornsteinabschlag. Beide Gräber gehören in die erste Phase der mährischen Üněticer Kultur.

JÁMA ÚNĚTICKÉ KULTURY V MORAVSKÉ NOVÉ VSI (okr. Břeclav)

ZDENĚK KLANICA, AÚ ČSAV Brno

(Tab. 9)

Při terénním průzkumu v okolí nálezu kostrového hrobu z doby hradištní v trati „Dolní čtvrtě“ při hranici mezi katastry Moravské Nové Vsi a Prušánek jsme na jaře 1970 zjistili, že průkopem olejovodu byla 18 metrů severovýchodně od kostrového hrobu rozrušena jáma únětické kultury.

Padesát centimetrů široký průkop pro olejovod kotlovitou jámu o průměru asi 70 cm téměř zničil, probíhal přímo jejím středem. Dno jámy jsme zjistili v hloubce 120 cm pod dnešním povrchem, zařezávalo se 35 cm hluboko do podloží. Pokud se dalo zjistit, tvořila výplň jámy tmavá hlína, z níž pocházejí zlomky nádob. Některé z nich jsme získali probíráním výhozu průkopu v místech nad jámou.

Keramika:

642-1-7/70 — část dna, střep uvnitř hlazený, v dolní části hrubý, uprostřed provrtaný otvor, průměr 11 cm.

642-1-11/70 — dolní část nádoby s černým hlazeným povrchem, průměr dna 11 cm.

642-1-9/70 — okraj zásobnice s hlazeným hrdlem a zdrsňelou výdutí, povrch vně tmavožluté barvy, uvnitř černý, pod okrajem podlouhlý výčnělek. Po — cca 18 cm.

642-1-12/70 — okraj zásobnice s hlazeným povrchem, vně cihlové barvy, uvnitř světle hnědé, pod okrajem podlouhlý výčnělek. Po — cca 23 cm.

642-1-13/70 — část misky s černým hlazeným povrchem, na obvodové liště pod okrajem podlouhlý výčnělek. Po — cca 25 cm.

642-1-14/70 — okraj zásobnice se zdrsňelým povrchem, šedo hnědé barvy. Okraj a hrdlo vyhlazeno, pod okrajem výčnělek s promáčknutým vrcholkem. Po — cca 25 cm.

Podle uvedených zlomků keramiky můžeme rámcově zařadit objekt do okruhu únětické kultury.

Eine Grube der Üněticer Kultur in Moravská Nová Ves (Bez. Břeclav). Beim Ausheben der Ölleitung wurde eine kesselförmige Grube mit Boden in 120 cm Tiefe unter der heutigen Oberfläche zerstört. Entsprechend der Keramik aus ihrer Auffüllung können wir sie in den Rahmen der Üněticer Kultur einreihen.

OBJEV VYLOUPENÉHO KOSTROVÉHO HROBU ÚNĚTICKÉ KULTURY V MIKULOVĚ

(okr. Břeclav)

JOSEF UNGER, Regionální muzeum, Mikulov

Dne 27. listopadu 1970 rozrušili pracovníci Vodohospodářských staveb, Břeclav, hrob s kosterními pozůstatky a keramikou. Prostřednictvím Vinařských závodů bylo o nálezů uvědoměno mikulovské muzeum, které 8. a 9. prosince 1970 provedlo záchranný výzkum.

Lokalita leží na jižním svahu mezi mikulovským zámekem a nádražím. Několik metrů směrem jižním od objeveného hrobu se nachází okraj bývalého hliníku. Hrob ležel pod betonovou podlahou v zadním traktu ředitelství Vinařských závodů, n. p., Mikulov.

Porušená hrobová jáma obdélníkovitého tvaru, orientovaná ve směru západ—východ, se rýsovala hned pod betonovou podlahou. Její východní část byla zničena. Zvláště v jižní části hrobové jámy byly při odkryvu nalézány kosti se stopami patiny bez anatomického pořádku. Při západním a severním okraji, jakož i uprostřed ležely vápencové kameny různé velikosti. V jižní části zásypu hrobové jámy bylo nalezeno několik rozbitých nádobek a na dně hrobové jámy shluk kostí s dvěma bronzovými kroužky.

Nález patinou zbarvených kostí bez anatomického pořádku svědčí o tom, že hrob byl vyloupen, při čemž byla odcizena většina bronzových předmětů, kdežto keramika byla hozena zpět do vyloupeného hrobu.

Ein ausgeraubtes Skelettgrab der Úněticer Kultur in Mikulov (Bez. Břeclav). Am Südhang zwischen dem Schloss Mikulov und dem Bahnhof wurde ein gestörtes Skelettgrab untersucht, welches schon in prähistorischer Zeit ausgeraubt war. In der Grabauffüllung und am Boden der Grabgrube wurden ausser nicht anatomisch gelagerten Knochenresten auch einige zerschlagene Gefässe und zwei Bronzeringe aufgefunden. Spuren von Patina zeugen vom Vorhandensein mehrerer Bronzegegenstände, welche anscheinend die Räuber anlockten.

ÚNĚTICKÁ JÁMA V PŘIBICÍCH

(okr. Břeclav)

JOSEF UNGER, Regionální muzeum, Mikulov

Na upozornění V. Effenbergera z Přibic byla prozkoumána kruhová kotlovitá jáma, která byla objevena přímo v obci v těsné blízkosti jámy s hrobem, prozkoumané roku 1969. V jámě byly střepy a zvířecí kosti.

Eine Úněticer Grube in Přibice (Bez. Břeclav). In der Gemeinde wurde eine kesselförmige Grube mit Scherben und Tierknochen untersucht.

PORUŠENÝ HROB Z DOBY BRONZOVÉ U MIKULOVA

(okr. Břeclav)

JOSEF UNGER, Regionální muzeum, Mikulov

V listopadu 1970 byl při těžbě písku v trati „Nad valtickou silnicí“ porušen kostrový hrob. J. Schuster a I. Tesárek zachránili z hrobu bronzovou dýčku a nádobku se zataženým okrajem. Při prohlídce naleziště bylo zjištěno, že hrob byl obložen kameny.

Ein zerstörtes bronzzeitliches Grab bei Mikulov (Bez. Břeclav). Aus einem vernichteten Grab stammt ein kleiner Bronzedolch und ein kleines Gefäss mit eingezogenem Rand.

**DALŠÍ NÁLEZY
Z VĚTEŘOVSKÉHO SÍDLIŠTĚ V LOVČIČKÁCH
(okr. Vyškov)**

JAROMÍR ONDRÁČEK, AÚ ČSAV Brno

Při skrývání ornice v cihelně jihovýchodně od Otnic byly rozrušeny tři jámy s věteřovským materiálem. Zachovaly se z nich jen jejich spodní části, zahloubené do spraše. Dvě z jam měly kruhové půdorysy, kdežto třetí byla oválná. Kromě toho se podařilo zachránit další střepevý materiál, pocházející zřejmě z rozrušených jam.

Weitere Funde aus der Věteřov-Siedlung in Lovčičky (Bez. Vyškov). Am bekannten Fundplatz in der Ziegelei südöstlich von Otnice wurden drei Siedlungsgruben des Věteřov-Typus erheblich gestört und weiteres Scherbenmaterial geborgen.

**STAROLUŽICKÉ SÍDLIŠTĚ V OPAVĚ-JAKTAŘI
(okr. Opava)**

VLASTA ŠIKULOVÁ, Slezské muzeum, Opava

Při výkopu sondy pro potrubí ze skladu n. p. Benzina k benzinové pumpě na Krnovské ulici byla přetata kulturní vrstva a jedna jáma starolužického sídliště. Z jámy získány střepy větších nádob a nožka zdobené nádobky, z vrstvy kromě střepevého materiálu celý džbánec zdobený vypulinami.

Eine Altlausitzer Siedlung in Opava-Jaktař. Es wurde der Inhalt einer Grube und der Kulturschicht einer Altlausitzer Siedlung gerettet, die bei der Anlage von Sonden für eine Rohrleitung beschädigt wurden.

**DALŠÍ DOKLAD LUŽICKÉHO OSÍDLENÍ V TOVAČOVĚ
(okr. Přerov)**

MARIE JAŠKOVÁ, Vlastivědný ústav, Přerov

V zaplaveném prostoru bývalého rybníka Skašova u Tovačova, kde se v současné době těží štěrk a písek, byla při hluboké těžbě vyzvednuta neúplná zásobnice. Nádoba má slabě prstovaný povrch, výrazně nožkovité dno a mírně vykloněný okraj rozevřeného hrdla. Zásobnice je vysoká 45,5 cm, má průměr dna 18 cm, výduti 35,5 cm, okraje 33 cm. Je pravděpodobné, že bagrem byly zachyceny ještě další menší nádoby, které nebyly zpozorovány. Zásobnice odpovídá tvaru zásobnic z mladší fáze staršího lužického období.

Ein weiterer Beweis für die Lausitzer Besiedlung in Tovačov (Bez. Přerov). Im Überschwemmungsgebiet des früheren Teiches Skačov bei Tovačov, wo derzeit Sand gebaggert wird, wurde durch den Bagger ein unvollständiges Vorratsgefäß aus der jüngeren Phase der älteren Lausitzer Periode freigelegt.

**SÍDLIŠTĚ LUŽICKÉ KULTURY U SUDIC
(okr. Blansko)**

ZDENĚK SMRŽ, UJEP Brno

V říjnu 1970 bylo při kladení vodovodu z Boskovic do Velkých Opatovic v trati „Panina louka“, severovýchodně křižovatky železnice se silnicí do Knínic objeveno sídliště lužické kultury.¹ Na ná-

lezy upozornil pracovníky AÚ pan Tomáš Boháček ze Sudic. Na lokalitě provedli sběr střepů i pracovníci blanenského muzea. V této části sídliště se v průkopu vodovodu rýsovalo asi 35 kulturních jam.

Vzápětí byla lokalita proříznuta příkopem elektrického vedení i po druhé straně silnice, a to v přímce, začínající v průsečíku silnice s dráhou a končící mezi silnicí a železniční tratí. V délce asi 670 m byla zjištěna kulturní vrstva 30–130 cm mocná, táhnoucí se od silnice přes mírná návrší k mlýnu, kde vyklíňovala do podloží. Ve žlutém podloží se rýsovaly profily 52 kulturních jam.

Ze střepů se podařilo zrekonstruovat jen několik nádob.

1. Tenkostěnný šálek s mírně prohnutými kónickými stěnami a páskovým ouškem mírně zvednutým nad okraj. Dno je ploché a rovné, lom dna zaoblený, povrch šedý s černými skvrnami, zevnitř černý a leštěný.
2. Část profilu podobného šálku s kónickými stěnami a plochým dnem. Povrch je šedý s černými skvrnami.
3. Hrnc se zaobleným okrajem, hluboce svisle rýhovanými stěnami a rovným plochým dnem. Povrch hnědý s černými skvrnami, jemně zrnitý materiál.

Z naleziště dále pocházejí střepy z okrajů dvojkónických nádob, hrnců, misek, velkých zásobnic s prstovitými lištami pod okrajem a svisle rýhovaným tělem i atypické střepy jiných kultur (neolit, středověk). Nalezeno bylo i několik zrnotěrek, brousek, kousky strusky a větší množství zvířecích kostí (kůň, tur domácí, ovce).

Podle keramiky, která postrádá výraznější tvary, lze sídliště datovat do staršího období lužické kultury.²

Nálezy z trati „Panina louka“ doplňují obraz lužického osídlení katastru obce Sudice (viz archiv AÚ Brno, č. j. 1366/46, 1102/50) i dosud archeology málo prozkoumané oblasti Malé Hané.

P o z n á m k y :

¹ Nálezy, které byly získány pro AÚ v Brně dr. A. Medunovou a dr. J. Nekvasilem, jsem zpracoval v rámci své diplomní práce. Děkuji ředitelství AÚ v Brně, že mi to umožnilo.

² Podle dělení J. Nekvasila, AR XVI 1964, 225.

Eine Siedlung der Lausitzer Kultur bei Sudice (Bez. Blansko). Bei Terrainarbeiten im Jahre 1970 in der Nähe von Sudice, in der Flur „Panina louka“ wurde eine Siedlung der Lausitzer Kultur entdeckt.¹ Auf der ausgedehnten Fläche, die von zwei Gräben durchzogen ist, konnten 87 Kulturgruben verzeichnet werden. Nach der hier aufgesammelten Keramik kann die Siedlung in die ältere Phase der Lausitzer Kultur datiert werden.²

ZACHRAŇOVACÍ VÝZKUM U SKRBNĚ (okr. Olomouc)

JINDRA NEKVASIL, AÚ ČSAV Brno

Od března do července 1970 prováděl Archeologický ústav v Brně zachraňovací výzkum na staveništi Státního statku, Olomouc, u Skrbně. Úkolem akce bylo sledovat stavební práce při výstavbě hospodářských budov, zachraňovat ničené pravěké objekty a získat pokud možno nejvíce poznatků z této lokality. Staveniště je rozloženo na západním svahu návrší, které je nazýváno Hradisko a porušuje zhruba jeho jižní a západní část. Severní část hradiska s protáhlým hřbetem (kóta 225,0) a západní svah zůstávají dosud polem. Hradisko je typická sídlištní plocha na terénní vyvýšenině při hranici inundačního území řeky Moravy a zvlněného terénu vlastní roviny Hané. Takováto návrší se sídlišti, zčásti obklopená v pravěku bažinami, se pravidelně vyskytují po pravém břehu řeky Moravy od Olomouce v katastrech obcí Chomoutov, Horka, Skrbeň, Příkazy, Náklo, Mezice, Unčovice, dále k Litovli a až k návrším u Mladče. I když v severní části hradiska nebyly dosud provedeny výzkumy, je jisté, že lokalitu není možno považovat za hradisko lužické kultury, jak bývá uváděno v literatuře.¹ Pro lužická hradiska na Moravě platí jiná charakteristika, především výšinná poloha na okraji osídleného prostoru. Na Hradisku u Skrbně byl sice zachycen fortifikační příkop, patrně z počátku lužické kultury, avšak v tomto případě se jedná o jiný typ opevněného osídlení, a to jak z hlediska stavebního, tak vývojového, než jaký je spojován s pojmem „lužické hradisko“.

Na ploše staveniště byly již provedeny pozemní úpravy, přirozený svah byl zarovnan do dvou stupňů. Při tom byla z části odstraněna ornice, a kulturní vrstva, která se nachází pod ní, byla místy snížena a odhrnuta, jinde zase převrstvena. Na staveništi byly vykopány již některé základové rýhy a průkopy pro kanalizaci. Při sledování pokračujících zemních prací jsme se snažili zaznamenat a prozkoumat porušované pravěké objekty. Podobně jsme i v průkopech zaměřili porušené jámy a zčásti prozkoumali jejich zbytky. Na třech plochách, kde měly být hloubeny jámy, položili jsme sondy.

V podstatě mohlo být stanoveno, že povrch návrší je tvořen vrstvou šedohnědé humosní hlíny, kterou je možno označit za kulturní vrstvu. Dosahuje průměrně do hloubky 60 cm, místy až 80 cm. Vzhledem k tomu, že návrší bylo od konce minulého století kultivováno hlubokou orbou (parní pluhu, hákování řepy, nyní traktorová orba), je nutno počítat, že nejméně 40 cm kulturní vrstvy od povrchu není již intaktní vzhledem k pravěkým objektům a je nutno je považovat za ornici. V kulturní vrstvě se většinou nedaly rozpoznat pravěké objekty, a to ani v profilech ani na ploše. Jen v některých místech naznačovalo seskupení střepeň jejich přítomnost. Někdy bylo možno zjistit přítomnost jámy již v kulturní vrstvě, a to tehdy, byla-li zasypána mazanicí. Také nebylo zaznamenáno zvrstvení kulturní vrstvy, které by dovolilo stratigrafická pozorování. Výjimku tvořilo předpolí příkopu, jak bude uvedeno níže. Kulturní vrstva přecházela do vrstvy hnědé sprašové hlíny, která v různé síle nasedala na šterkové písčité nebo skalní podloží. Teprve v hnědé hlíně a v podloží bylo možné sledovat pravěké objekty. Takto zůstaly pro archeologický výzkum pouze spodní části jam a některých kúlových jamek, snížené nejméně o 60 cm od původní úrovně zahloubení. Při plošných odkryvech jsme se snažili zjistit, zda i pod tak mocnou kulturní vrstvou by bylo možné sledovat půdorysy stavení podle seskupení kúlových jamek. Sice jich bylo zaznamenáno dosti, ale většinou nebyly datovatelné a v půdoryse vytvářely změť nerekonstruovatelnou do půdorysů.

Nejstarší zaznamenané osídlení pochází z neolitu. Místy byla sprašová hlína zbarvena nepatrně do šeda a obsahovala kousky mazanice a ojedinělé střepeň nejspíše moravské malované keramiky. V profilech byla tato místa označována jako neolitické vrstvy. Při plošném odkryvu bylo zjištěno, že jsou to nejspodnější části nepravidelných lalokovitých prohlubní. Ojediněle byly zachyceny i nepravidelné kruhové jámy obsahující jen ojedinělé střepeň, sílexové čepele a hlazené kamenné nástroje.

Eneolitické osídlení bylo zjištěno pouze přítomností několika střepeň v kulturní vrstvě a několika střepeň v mladších jamách (kultura nálevkovitých pohárů a kultura zvoncovitých pohárů).

Ze starší doby bronzové bylo zaznamenáno několik jam s kruhovým půdorysem a kónicky podhloubenými stěnami. Většinou tyto jámy byly velmi chudé na keramiku a před jejím zpracováním v laboratoři se nedá přesně odhadnout jejich počet a zda patří únětické nebo věteřovské kultuře. Do tohoto období patří i náhodně objevený žárový hrob, který byl silně porušen orbou.

Na několika místech jsme měli možnost sledovat průběh příkopu. V jedné ze sond byl pak odkryt v délce 4 m. Podle zachyceného průběhu vytváří oblouk kolem vrcholu návrší v jeho severní části. Příkop má nepravidelný trojúhelníkový průřez, na úrovni podloží až 4 m široký a téměř 2 m hluboký. Zemina z něj byla navršena na vnější stranu oblouku, kde se jeví jako vrstva šterkem promísené hlíny. Leží na vrstvě pouze s neolitickými nálezy. Ve spodní vrstvě zásypu, která byla nanesena ještě v době před zpětným sesuvem šterkové vrstvy navrstvené před čelním okrajem, byly nalezeny střepeň starší než běžná keramika lužické kultury. Předběžně lze příkop datovat do rozmezí mezi únětickou kulturou a předlužickým horizontem.

Největší počet jam patřil do všech období vývoje lužické kultury. Byly zaznamenány desítky kruhových jam, kónicky podhloubených nebo vakovitých. Některé z nich měly značný průměr a dosahovaly velmi hluboko do podloží. Nejvýrazněji se projevovaly jámy ze středního (slezského) období, a to ze všech jeho vývojových stupňů tím, že obsahovaly množství keramiky a také části zvířecích těl. Zdá se, že v jedné fázi tohoto období osada vyhořela. Projevuje se to množstvím mazanice v zásypech některých jam a ty se pak dají sledovat již v kulturní vrstvě. V některých místech byly i plochy mazanice, avšak nevytvářely souvislé obrazce. Je možné, že jsou to pozůstatky velmi plynce zahloubených jam.

Závěr osídlení lužickou kulturou je možné položit do pozdního stupně halštatského období, případně ještě výše do období halštatskolaténské. Byla tu vykopána jedna čtvercová, nízko zahloubená jáma s dnem v různých stupňovitých úrovních. Pozůstatky dalších dvou byly zachyceny v jiných průkopech. Tyto jámy obsahovaly hojně keramiky vyrobené z tuhé hlíny.

Z velkomoravského období byla zaregistrována na Hradisku pouze jedna jáma, která byla zčásti zničena a zbývající část se nedala pod stavebním materiálem prozkoumat.

Vcelku bylo při výzkumu v roce 1970 zaznamenáno 221 pravěkých objektů, mezi nimi byly značovány jámy, kúlové jamky, průběh příkopu, neolitické vrstvy, vrstvy mazanice i ojedinělé nálezy v kulturní vrstvě.

P o z n á m k a :

¹ Posledně Vl. Podborský, Mähren in der Spätbronzezeit, 1970, 32, 206.

Eine Rettungsgrabung bei Skrbeň (Bez. Olomouc). Von März bis Juli 1970 führte das Archäologische Institut in Brno eine Rettungsgrabung auf dem Baugelände des Staatsgutes Olomouc bei Skrbeň durch. Aufgabe dieser Aktion war es, die Bauarbeiten für den Aufbau von Wirtschaftsgebäuden zu verfolgen und gestörte prähistorische Objekte zu retten und möglichst reiche Erkenntnisse aus dieser Lokalität zu gewinnen. Das Baugelände breitet sich auf dem Westhang einer Anhöhe aus, die als „Hradisko“ bekannt ist. Durch die Bauten wird hauptsächlich der südliche und westliche Teil zerstört, der nördliche Teil mit seinem langgestreckten Rücken (Kote 225,0) und sein östlicher Hang bleiben weiterhin Felder. Hradisko ist eine typische Siedlungsfläche auf einer Terrainerhöhung zwischen dem Rand des Inundationsgebietes des Flusses Morava und dem welligen Terrain der eigentlichen Hana-Ebene. Solche Anhöhen mit Siedlungen, die in der Vorzeit teilweise von Sümpfen umgeben waren, treten regelmässig am rechten Ufer des Flusses Morava, beginnend bei Olomouc im Kataster der Gemeinden Chomutov, Horka, Skrbeň, Příkazy, Náklo, Mezice, Unčovice, weiters gegen Litovel bis zu den Hügeln bei Mladeč auf. Obgleich im nördlichen Teil von Hradisko bisher keine Ausgrabungen durchgeführt wurden, steht fest, dass diese Lokalität nicht als Burgwallsiedlung der Lausitzer Kultur angesehen werden darf, wie in der Literatur öfter angeführt wird.¹ Für die Lausitzer Burgwälle in Mähren gilt andere Charakteristik, vor allem eine Höhenlage am Rande eines besiedelten Gebietes. In Hradisko bei Skrbeň wurde zwar ein Befestigungsgraben anscheinend vom Beginn der Lausitzer Kultur verzeichnet, aber es handelt sich in diesem Fall um einen anderen Typ von befestigter Siedlung und dies vom Gesichtspunkt der Bauweise, sowie der Entwicklung, als gemeinhin mit dem Begriff „Lausitzer Burgwall“ verbunden wird.

Auf dem Baugelände waren schon Erdbewegungen durchgeführt, der Hang wurde in zwei Stufen eingeebnet. Dabei wurde teilweise der Ackerboden beseitigt und die Kulturschicht, welche unter demselben lag, wurde teils niedriger gemacht und verschoben, teils überschichtet. Am Bauplatz waren bereits einige Stollen für die Fundamente und Gräben für die Kanalisation ausgehoben worden. Bei Verfolgung der fortschreitenden Erdarbeiten waren wir bemüht, die gestörten prähistorischen Objekte zu erfassen und zu erforschen. Ähnlich gingen wir auch in den Gräben bei gestörten Gruben vor und untersuchten ihre Überreste. An drei Flächen, wo Behälter angelegt werden sollten, legten wir Sonden.

Im wesentlichen konnte festgestellt werden, dass die Oberfläche der Anhöhe von einer graubraunen humösen Erdschicht gebildet wird, die man als Kulturschicht bezeichnen darf. Sie erreicht eine durchschnittliche Tiefe von 60 cm, stellenweise 80 cm. Im Hinblick darauf, dass diese Anhöhe seit dem Ende des vorigen Jahrhunderts durch Tiefpflügen kultiviert wurde (Dampfpflüge, Hakenpflüge, jetzt Traktorenplüge), muss man damit rechnen, dass die Kulturschicht in mindestens 40 cm Tiefe von der Oberfläche in Bezug auf prähistorische Objekte nicht mehr intakt ist und als Ackerboden angesehen werden muss. In der Kulturschicht liessen sich prähistorische Objekte grösstenteils nicht mehr erkennen, weder in den Profilen noch auf der Oberfläche. Nur an einigen Stellen zeigten Gruppen von Scherben ihr Vorhandensein an. Manchmal war es möglich, das Auftreten einer Grube schon in der Kulturschicht zu beobachten und zwar dadurch, dass sie mit Lehmewurf aufgefüllt war. Es wurde auch keine Schichtung der Kulturschicht beobachtet, die stratigraphische Schlüsse erlauben würde. Eine Ausnahme bildete das Vorfeld des Grabens, das später noch erwähnt wird. Die Kulturschicht ging in eine Schicht brauner Lösserde über, die in verschiedener Stärke auf der Schotter-, Sand- oder Felsunterlage auflag. Erst in der braunen Erde und der Unterschicht war es möglich prähistorische Objekte zu verfolgen. Es blieben also für die archäologischen Untersuchungen nur die unteren Teile der Gruben und einige Pfahllöcher übrig, die jetzt zumindest um 60 cm niedriger waren als die Eintiefung in der ursprünglichen Oberfläche. Bei Flächenabdeckungen versuchten wir zu ermitteln, ob auch unter einer so mächtigen Kulturschichte Grundrisse von Bauten nach Gruppierung der Pfahlgruben zu verfolgen wären. Es wurden zwar genügende Pfahllöcher verzeichnet, aber sie waren grösstenteils nicht datierbar und im Boden bildeten sie ein Gewirr, das sich zu keinem Grundriss rekonstruieren liess.

Die älteste festgestellte Siedlung stammt aus dem Neolithikum. Stellenweise war die Lösserde schwach grau verfärbt und enthielt Stücke von Hüttenlehm und einzelne Scherben, anscheinend von mährischer bemalter Keramik. In den Profilen wurden diese Stellen als neolithische Schichten bezeichnet. Bei der Flächenabdeckung wurde festgestellt, dass es sich um die untersten Teile unregelmässiger lappenförmiger Vertiefungen handelt. Vereinzelt wurden auch unregelmässig runde Gruben verzeichnet, die nur einige Scherben, Silexklingen und geglättete Steinwerkzeuge enthielten.

Eine äneolithische Besiedlung wurde nur durch das Auftreten einiger Scherben in der Kulturschicht und einigen Scherben in jüngeren Gruben (Glockenbecher- und Trichterbecherkultur) angezeigt.

Aus der älteren Bronzezeit wurden einige Gruben mit kreisförmigem Grundriss und konisch geformten Wänden festgestellt. Grösstenteils waren diese Gruben sehr fundarm an Keramik und vor der Bearbeitung im Labor ist eine genauere Abschätzung ihrer Zahl nicht möglich und ihre Zugehörigkeit zur Ünéticer- oder Věteřover Kultur nicht zu beurteilen. In diese Periode gehört auch ein zufällig entdecktes Brandbrag, das durch Pflügen stark beschädigt war.

An einigen Stellen war es möglich den Verlauf eines Grabens zu verfolgen. In einer der Sonden wurde er in 4 m Länge aufgedeckt. Nach dem verzeichneten Verlauf bildet er im nördlichen Teil

einen Bogen um den Gipfel der Anhöhe. Dieser Graben hat einen unregelmässigen dreieckigen Querschnitt, am Boden bis 4 m breit und fast 2 m tief. Die Erdmasse aus demselben war an der Aussenseite des Bogens abgelagert worden, wo sie als mit Schotter vermischte Erdschicht in Erscheinung tritt. Sie liegt auf einer Schicht mit neolithischen Funden. In der unteren Schicht der Aufschüttung, die noch in der Zeit vor der Ablagerung der Schotterschicht entstand, wurden ältere Scherben als die der üblichen Keramik der Lausitzer Kultur aufgefunden. Vorläufig kann der Graben in den Zeitraum zwischen der Úněticer Kultur und dem vorlausitzer Horizont datiert werden.

Der Grossteil der Gruben gehört in alle Entwicklungsphasen der Lausitzer Kultur. Es wurden dutzende von kreisrunden, konischen und sackförmigen Gruben festgestellt. Einige von ihnen hatten einen erheblichen Durchmesser und reichten tief in die Unterlage. Am ausgeprägtesten zeigten sich Gruben aus der mittlerenschlesischen-Periode aus allen Entwicklungsstufen durch die reichlich erhaltene Keramik und z. T. auch durch Tierkörper. Es hat den Anschein, als ob in einer dieser Zeitperioden die Siedlung durch einen Brand vernichtet wurde, was durch die Menge von Lehmewurf in den Aufschüttungen mancher Gruben zum Ausdruck kommt, wie wir sie dann auch in der Kulturschicht verfolgen können. An manchen Stellen fand sich flacher Hüttenlehm, der jedoch keine zusammenhängende Fläche bildete. Es ist möglich, dass es die Überreste von sehr seicht eingetieften Gruben sind.

Das Ende der Lausitzer Besiedlung kann in die späte Stufe der Hallstattzeit datiert werden, gegebenenfalls vor die Hallstatt-Latène-Periode. Es wurde hier auch eine viereckige, seicht eingetiefte Grube ausgegraben, die einen Boden von verschiedenem stufenförmigem Niveau hatte. Die Reste von zwei weiteren Gruben wurden in anderen Durchstichen entdeckt. Diese Gruben enthielten reichlich Keramik, die aus Graphitton hergestellt war.

Aus grossmährischer Zeit wurde in Hradisko nur eine Grube verzeichnet, die teilweise zerstört war, der übrige Rest liess sich unter dem Baumaterial nicht untersuchen.

Im gesamten wurden bei den Forschungen im Jahre 1970 221 prähistorische Objekte entdeckt, unter welchen sich Gruben, Pfahlgruben, der Lauf eines Grabens, neolithische Schichten, Schichten von Hüttenlehm und einzelne Funde aus der Kulturschicht befinden.

NÁLEZY SLEZSKÉ FÁZE KULTURY POPELNICOVÝCH POLÍ (okr. Přerov)

MARIE JAŠKOVÁ, Vlastivědný ústav, Přerov

Na jaře 1970 zpozoroval traktorista J. Skácel z Byškovic, okr. Přerov, že ve strmém svahu, jímž klesá polní trať Záhumení do prolákliny po bývalém rybníku, se nacházejí úlomky pravěké keramiky.

Při prohlídce místa byly zjištěny v profilu stěny staré hráze pozůstatky dvou jam. První jáma měla původně asi 120 cm délky a byla zahloubena 65 cm pod dnešní ornicí. Druhá jáma, která ležela 150 cm východněji, měla zhruba shodné rozměry. Obě měly směr východ—západ. V tmavé, šedočerné hlíně byly jen nepatrné zlomky keramiky a něco spálených kůstek. Zlomky keramiky se našly také na poli. Střepty patřily slezské fázi kultury popelnicových polí. Z Byškovic nebyl dosud znám žádný nález kultury popelnicových polí. Z nynějšího nálezů je možno soudit na pohřebiště, které bylo zničeno při budování rybníka.

Funde aus der schlesischen Phase der Urnenfelderkultur in Byškovice (Bez. Přerov). In der Feldflur „Záhumení“ bei der Gemeinde Byškovice wurden zerstörte Gräber der schlesischen Phase der Urnenfelderkultur festgestellt. Man darf annehmen, dass sich an dieser Stelle ein Gräberfeld befand, welches schon vor langer Zeit bei der Anlage des Teiches zerstört wurde.

ŽÁROVÉ POHŘEBIŠTĚ V MALÝCH HOŠTICÍCH (okr. Opava)

JIŘÍ PAVELČÍK, AÚ ČSAV Brno

Při stavbě rodinných domků čp. 266 a J. Hlaváčka (dosud bez popisného čísla) v Malých Hošticích bylo narušeno rozsáhlé žárové pohřebiště. Obě stavby se nacházejí v severní části obce. Prvá

z nich se rozkládá asi 150 m jižně a druhá 250 m severně od okresní silnice Opava—Hlučín—Ostrava. Z dvacetijednoho (14 a 7) prozkoumaných hrobů se nám podařilo získat řadu keramických tvarů, skleněné perly, bronzové ozdoby (jehlice, zlomky náramků a kroužků) a železný kroužek, které datují nalezené objekty do střední až mladší fáze lužického stupně a staršího horizontu platěnického stupně kultury lidu popelnicových polí.

V jižní části obce jsme zjistili na první levobřežní terase Opavy stavbami narušené současné sídelní objekty. Tato skutečnost má velký význam pro případný systematický výzkum, neboť v současné době existuje velmi málo možností průzkumu lokalit, na nichž by pohřebiště korespondovalo se sídlištěm.

Ein Brandgräberfeld in Malé Hoštice (Bez. Opava). Beim Bau der Familienhäuser im nördlichen Teil der Gemeinde kam es zu Störung eines ausgedehnten Brandgräberfeldes. Den Mitglieder der Expositur des Archäologischen Instituts der Tschechoslowakischen Akademie des Wissenschaften in Opava gelang es, den Inhalt von 21 Gräbern zu retten. Die Funde von Keramik, Glasperlen, einer Bronzenadel und ein kleiner Eisenring datieren diese Gräber in die mittlere bis jüngere Stufe der Lausitzer Phase und in die ältere Stufe der Platěnicer Phase der Urnenfelderkultur.

OBJEKTY Z MLADŠÍ DOBY BRONZOVÉ V MORAVSKÉ NOVÉ VSI

(okr. Břeclav)

ZDENĚK KLANICA, AŮ ČSAV Brno

(Tab. 10—11)

Dne 2. dubna 1970 provedli pracovníci mikulčické expedice AŮ ČSAV zachraňovací výzkum v prostorách zahradnictví JZD v Moravské Nové Vsi. Místo výzkumu leží ve východní části pozemku, nedaleko od oplocení, které jej odděluje od fotbalového hřiště místní tělocvičné jednoty. Jáma z mladší doby bronzové,¹ která byla v roce 1969 narušena při úpravách hřiště, je vzdálena od místa výzkumu jen asi 15 metrů.

Objekt 1.

Ve žlutém pískovém podloží se vyrýsoval tmavý hlinitý zásyp kruhového objektu o průměru 195 cm. V zásypu se místy objevovaly kusy žlutošedého tvrdého jílu, který tvořil kompaktní kruh o rozměrech 50 × 60 cm při jihovýchodní stěně jámy. Směrem ke dnu, které bylo 155 cm pod dnešním povrchem (vrstva ornice je v těchto místech 60 cm mocná) se jáma rozšiřovala. Zásyp obsahoval vedle keramiky také zlomky zvířecích kostí.

Mezi zlomky nádob nás upoutá především část nožky (642-2-32/70) z tenkostěnné nádoby šedo-hnědé barvy s leštěným povrchem. Nožka je vysoká asi 6,5 cm, široká 3 cm a dutá. V místech, kde byla odlomena, se ukazuje náběh na rozšíření. Na obou stranách dole u chodidla jsou naznačeny kotníky.

Objekt 2.

Šlo o ohniště, které pro nedostatek času bylo prozkoumáno jen velmi zběžně. Je zřejmě součástí rozsáhlejšího objektu. Střepů v jeho okolí bylo poměrně více, než v objektu 1. Vedle zlomků misek s ostrým lomem na výdutí je velmi zajímavý zlomek dvojnásobného asymetrického ucha.

Keramikou z obou nálezových souborů můžeme předběžně zařadit do počáteční fáze velatické kultury.

Poznámka:

¹ Z. Klanica, Sídlíštní jáma z mladší doby bronzové v Moravské Nové Vsi (okr. Břeclav). Přehled výzkumů 1969, Brno 1971, str. 14.

Objekte aus der jüngeren Bronzezeit in Moravská Nová Ves (Bez. Břeclav). Das Material aus einer Grube (Objekt 1) und aus einem geräumigen Siedlungsobjekt (Objekt 2), das nur teilweise untersucht wurde, war bei einer Rettungsgrabung geborgen worden.

Die Keramik aus beiden Fundobjekten können wir vorläufig in die Anfangsphase der Velaticer Kultur einstufen.

DALŠÍ VÝZKUMNÁ SEZÓNA NA VELATICKÉM SÍDLIŠTI V LOVČIČKÁCH

(okr. Vyškov)

JIŘÍ ŘÍHOVSKÝ, AÚ ČSAV Brno

(Tab. 12—13)

Výzkumná sezóna na velatickém sídlišti v Lovčičkách pokračovala v roce 1970 dalším plošným odkryvem o rozměrech 20 × 50 m, navazujícím severním směrem na výzkum předcházejícího roku. Tím byla uzavřena ucelená odkrytá plocha téměř čtvercovitého půdorysu o rozměrech 100 × 105 m.

Na zkoumané ploše jsme našli 30 zásobních sklípků dížovitého tvaru (celkový počet zahloubených jam dosáhl čísla 316) a 86 větších i menších kúlových jamek (celkem již 1025). Téměř všechny kúlové jamky byly součástí půdorysů tří povrchových staveb obdélníkovitého tvaru; několik zbývajících je zřejmě zbytkem podpěr stanovitého přestřešení zásobních sklípků a pouze pro 7 nemůžeme určit bližší funkci.

Půdorysy tří stavebních objektů jsou naprosto jednoznačné. Dva z nich patří nejběžnějšímu typu malých domků pouze s obvodovými kúlovými jamkami — třetí je zcela výjimečný jak svou velikostí a tvarem, tak i konstrukcí obvodových stěn.

DOMEK AT: malý obdélníkový půdorys o rozměrech 2,50 × 2,90 m (zastavěná plocha 7,25 m²). Kratší stěny měly kúly pouze rohové, delší ještě po jednom kúlu uprostřed. Přesto, že domek patří na lovčičkém sídlišti k nejmenším, překvapuje u něho velikost kúlových jamek. Všech šest má dosti mimořádný průměr 50 až 70 cm. Svědčí to o masivní stavbě.

DOMEK AU: větší obdélníkový půdorys o rozměrech 3,20 × 5,70 m (zastavěná plocha 18,25 m²). Kratší stěny měly kúly pouze rohové, delší stěny byly rozděleny čtyřmi kúly do tří polí dlouhých 1,75 až 2,25 m. Kúlové jamky měly průměr 37 až 58 cm.

DLOUHÁ STAVBA AS: dlouhý a poměrně velmi úzký obdélníkový tvar o rozměrech 4,90 × 35,60 × 5,80 × 34,75 m (zastavěná plocha 188,20 m²). Kratší stěny měly pouze rohové kúly. Z dlouhých stěn měla jedna 25 a druhá 27 kúlů (8 z tohoto počtu nebylo zahloubeno až do podloží, takže je pouze předpokládáme na základě celkového rozmístění kúlů). Překvapující je skutečnost, že všechny obvodové kúlové jamky měly jen malý průměr 20 až 38 cm, byly jen nepatrně zahloubeny do podloží a dlouhé stěny tvořily pravidelnou přímku linii. Nerovný průběh stěn a nepravidelné rozmístění drobných kúlových jamek (mezery v rozpětí 95 až 190 cm) ukazuje na daleko menší pečlivost v provádění stavby a zřejmě i jinou, lehčí konstrukci stěn než u menších domků. Středová řada sedmi podstatně větších a hlouběji zapuštěných jamek je dokladem existence nosné konstrukce hřebene sedlové střechy. Za zmínku stojí skutečnost, že oba krajní svíslé kúly této nosné konstrukce nebyly v linii kratších stěn. Byly posunuty 70 a 100 cm dovnitř. Tato malá vzdálenost vylučuje možnost použití valbové střechy. Nezvyklá je i orientace celé stavby v podélné ose zhruba od severovýchodu k jihozápadu. Velikost tohoto objektu vylučuje v tomto zemědělském prostředí mladší doby bronzové jeho rodinné vlastnictví. Je naopak dalším dokladem existence společného vlastnictví určité rodové jednotky. Lehčí stěny (na rozdíl proti masivnějším malým rodinným domkům) spolu s půdorysnou koncepcí nabízejí možnost interpretace jako prostoru pro zimní ustájení domácího hospodářského zvířectva.

Střepový keramický materiál se našel pouze v zahloubených objektech; v kúlových jamkách jen drobný a vesměs atypický. Patří výlučně staršímu a vrcholnému stupni velatické fáze středodunajského okruhu kultury popelnicových polí. Z nekeramických nálezů přicházejí v úvahu pouze lehce mísovité prohnuté kamenné podložky a hrubší kulovitá drtidla obilí, kostěná šidla a atypické zlomky bronzového drátu. Drobnější a větší kusy mazanice nesou zřetelné otisky proutěného výpletu stěn a menší kulatiny. Početnější jsou také zlomky hliněného roštu pecí — všechno ovšem až v druhotném uložení v zásypech jam.

Eine weitere Forschungssaison in der Velaticer Siedlung in Lovčičky (Bez. Vyškov). Die Forschungssaison in der Velaticer Siedlung in Lovčičky wurde im Jahre 1970 durch weitere Flächenabdeckung im Ausmasse von 20 × 50 m fortgesetzt, die in nördlicher Richtung an die Untersuchungen des vorhergehenden Jahres anschloss. Dadurch war die abgedeckte Fläche von fast quadratischem Grundriss im Ausmasse von 100 × 105 m ergänzt und abgeschlossen.

Auf der untersuchten Fläche fanden wir 30 kleine Vorratsgruben von baktrogartiger Form (die Gesamtzahl der eingetieften Gruben erreichte die Zahl 316) und 86 grössere und kleinere Pfostenlöcher (insgesamt bereits 1025). Fast alle Pfostenlöcher waren Bestandteile des Grundrisses von drei Oberflächenbauten in Rechteckform. Die übrigen Pfostenlöcher sind anscheinend Reste der Stützen für eine zeltartige Überdachung der kleinen Vorratsgruben und nur bei 7 restlichen gelang es uns nicht ihre genaue Funktion zu beurteilen.

Die Grundrisse der drei Bauobjekte sind ganz eindeutig. Zwei von ihnen gehören zu den geläufigsten Typen von kleinen Häusern mit Pfostenlöchern nur im Umfang des Baues, das 3. Objekt ist ganz ungewöhnlich, sowohl durch seine Grössenmasse und Form, als auch durch die Konstruktion der Einfassungswände.

Haus AT: Kleiner rechteckiger Grundriss im Ausmasse von $2,50 \times 2,90$ m (verbaute Fläche $7,25 \text{ m}^2$). Die kürzeren Wände hatten nur Eckpfosten, die längeren noch einen weiteren Pfosten in der Mitte. Trotzdem dieses Haus in der Siedlung von Lovčičky zu den kleinsten zählt, überrascht bei diesem die Grösse der Pfostenlöcher. Alle sechs Pfostenlöcher hatten einen Durchmesser von 50–70 cm, was von einem massiven Bau zeugt.

Haus AU: Grösserer rechteckiger Grundriss im Ausmasse von $3,20 \times 5,70$ m (verbaute Fläche $18,25 \text{ m}^2$). Die kürzeren Wände hatten nur Eckpfosten, die längeren waren durch vier Pfosten in je drei Felder von 1,75 bis 2,25 cm Breite geteilt. Die Pfostenlöcher hatten einen Durchmesser von 37–58 cm.

Langbau AS: Lange und verhältnismässig sehr schmale rechteckige Form im Ausmasse von $4,90 \times 35,60 \times 5,80 \times 34,75$ m (verbaute Fläche $188,20 \text{ m}^2$). Die kürzeren Wände hatten nur Eckpfosten. Von den langen Wänden hatte eine 25, die andere 27 Pfosten (8 Stück von dieser Zahl waren nicht bis in den Untergrund eingetieft, sodass wir sie auf Grund der gesamten Aufteilung der Pfosten nur voraussetzen). Überraschend ist die Tatsache, dass alle Pfostenlöcher im Umfang des Baues nur einen Durchmesser von 20–38 cm aufwiesen und nur gering in den Untergrund eingetieft waren; die langen Wände bildeten keine regelmässig gerade Linie. Der ungerade Verlauf der Wände und die unregelmässige Verteilung der kleinen Pfostenlöcher (in Zwischenräumen von 95–190 cm) weist auf eine weitaus geringere Sorgfältigkeit in der Durchführung des Baues und auf eine anscheinend andere, leichtere Konstruktion der Wände als bei den kleinen Häusern. Die Mittelreihe von sieben wesentlich grösseren und tiefer eingelassenen Pfostenlöchern sind der Beweis für die Existenz der Tragkonstruktion des Satteldachfirstes. Erwähnung verdient die Tatsache, dass beide Eckquerbalken dieser Tragkonstruktion nicht in Linie der kürzeren Wände lagen, sondern um 70 bis 100 cm nach innen gelegt waren. Diese kleine Entfernung schliesst die Möglichkeit der Anwendung eines Walmdaches aus. Ungewöhnlich ist auch die Orientierung des ganzen Baues in der Längsachse etwa von Nordosten zum Südwesten. Die Grösse dieses Objektes schliesst in diesem landwirtschaftlichen Gebiet der jüngeren Bronzezeit einen Familienbesitz aus. Es ist im Gegenteil ein weiterer Beweis für die Existenz gemeinsamen Eigentums gewisser Stammesgruppen. Die leichteren Wände (zum Unterschied von den massiven der kleinen Familienhäuschen) zusammen mit der Konzeption des Grundrisses bieten die Möglichkeit einer Interpretation als Räumlichkeiten für die winterliche Unterbringungen der wirtschaftlichen Haustiere.

Keramisches Material fand sich nur in den eingetieften Objekten; in den Pfostenlöchern zeigten sich nur kleine und durchwegs atypische Scherben. Sie gehören ausschliesslich der älteren und entwickelten Stufe der Velaticer Phase der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur an. Ausser keramischen Funden kommen noch leicht schüsselartig gewölbte Steinunterlagen und gröbere kugelförmige Reibsteine für Getreide, sowie Knochenahnen und atypische Bruchstücke von Bronzedraht in Betracht. Kleinere und grössere Lehmewurfbrocken tragen deutliche Abdrücke von Rutengeflecht der Wände und von kleineren Rundungen. Zahlreich sind auch die Bruchstücke vom Tonrost eines Backofens, alle jedoch schon in sekundärer Lagerung in der Auffüllung der Gruben.

VELATICKÉ SÍDLIŠTĚ VE VÁŽANECH NAD LITAVOU (okr. Vyškov)

JIRÍ ŘÍHOVSKÝ, AŮ ČSAV BRNO

(Tab. 14–15)

V květnu 1970 provedla E. Koblížková ve Vážanech nad Litavou v okrese Vyškov v trati „Pa-dělky“ (severozápadně od obce) povrchový sběr. Převážná část střepového keramického materiálu pochází z výkopu pro základy sloupu elektrického vedení. Patří staršímu a vrcholnému období velatické fáze středodunajského okruhu kultury popelnicových polí. Mezi střepy se našel i zlomek neolitické kamenné kopytovité sekerky.

Z velatického střepového materiálu zasluhují pozornosti především části hrubších hrcovitých nádob vejčitého tvaru se silněji prohnutým hrdlem a uchem při okraji, okraje mís dovnitř rozšířené, oboustranně rozšířené a dovnitř zatažené s vodorovným fazetováním na vnější straně. Nejrozšířenější byly části šálek. Vedle prostých kónických s hustým svislým rýhováním a tvarů s plynulou esovitou profilovou linií jsou charakteristické šálky se široce nálevkovitě rozevřeným okrajem ostře odděleným od nízkého, lomeného břicha. Je zastoupen i zlomek vysokého, střechovitě hráněného ucha.

Eine Velaticer-Siedlung in Vážany nad Litavou (Bez. Vyškov). Im Mai 1970 erhielt das Archäologische Institut der Tschechoslowakischen Akademie der Wissenschaften in Brno Oberflächensfunde und solche, welche beim Ausheben einer Grube für den Mast der elektrischen Leitung in der Flur „Padělky“ nordwestlich von der Gemeinde Vážany nad Litavou aufgefunden wurden. Es ist dies ein Bruchstück eines neolithischen schuhleistenkeilförmigen Steinbeils und eine Menge keramischen Scherbenmaterials der älteren und entwickelten Stufe der Velaticer Phase der mitteldonau-ländischen Urnenfelderkultur.

STOPY VELATICKÉHO POHŘEBIŠTĚ VE SKALICI (okr. Znojmo)

JIRÍ ŘÍHOVSKÝ, AŮ ČSAV Brno
(Tab. 16—18)

Začátkem května 1970 byla část tratě „Pastviska za kopcem“ v katastru obce Skalice připravována k založení vinohradu. Hlubokou orbou byla rozrušena řada pravěkých objektů, jejichž načernalá výplň vytvořila na povrchu tmavé skvrny o průměru až 1 m. Uvedená trať je na východním okraji obce, kde tvoří výraznou vyvýšeninu. Narušené pravěké objekty se nacházejí na jižním svahu této vyvýšeniny nad údolím potoka Skaličky. Sběr vyoraného pravěkého materiálu provedl ihned po orbě Josef Vančura ze Skalice číslo 36 a dne 16. května téhož roku jej předal Archeologickému ústavu v Brně. Prohlídka naleziště nepřinesla již žádné bližší údaje. Keramický střepový materiál, zlomek zvířecí kosti a větší počet druhotně přepálených bronzových předmětů dokládá stopy volutového sídliště a velatického pohřebiště; několik střepů patří také ještě halštatské horákovské kultuře. Mezi předanými nálezy byla také lidská spodní čelist; její příslušnost k některému z uvedených pravěkých období je nejistá.

Velatické nálezy není bohužel možno rozřadit podle hrobových celků. Nemůžeme proto s naprostou jistotou spojit jednotlivé keramické tvary v jeden časový horizont se zlomky žarem silně poškozených bronzových předmětů. Jejich současnost lze však podle dosud vypracovaných chronologických kritérií předpokládat.

Mezi zbytky amfor jsou zastoupeny strohé, přísně členěné tvary s rovným, vyšším kuželovitým hrdlem — v jednom případě s výzdobou pásu úzkých vodorovných žlábků v podhrdlí. Zásobnicovité tvary s vodorovně přehnutým okrajem (nahore vodorovně seříznutým nebo střechovitě hráněným) mají hrdlo buď ještě archaicky nálevkovitě rozevřené nebo již válcovité. Široké a nízké mísy jsou převážně kónické, s více nebo méně vyklenutými stěnami a amforovité s nízkým, nálevkovitě rozevřeným hrdlem, vodorovně přehnutým okrajem a svislým či šikmým žlábkováním výdutě břicha. Typické velatické šálky s vysokým střechovitě hráněným uchem mají jednak plynulou esovitou profilovou linii, jednak ostrou profilaci s břišním lomem. V souboru nescházejí ani hrubší hrncovité nádoby vejčitého tvaru se silněji prohnutým hrdlem a uchem lehce zvednutým nad okraj. Podle analogií z ostatních velatických pohřebišť lze tento keramický soubor datovat buď do staršího stupně Baierdorf-Lednice nebo do vrcholného období stupně Velatice I.

Tomuto časovému zařazení odpovídá i průvodní bronzový materiál: tenké tyčinkovité náramky kruhového průřezu se zahrocenými konci a výzdobou skupin příčných a šikmých rýh, zlomky spony nebo více spon s úzkým štítkem zdobeným rytým motivem přesýpacích hodin a vbíjených bodů seřazených do řady a kroužku a zlomky náramků z plechového proužku se svinutými konci. Zejména poslední předmět spojuje tento skalický nálezný materiál s jihobavorským stupněm BzD a severoitalským peschierským horizontem,¹ jednak se stupněm Kisapáti-Lengyelóti v Karpatské kotlině.² V našem moravském prostředí odpovídá tento nálezný materiál nejspíše horizontu depotu z Přestavlku.

Poznámky:

¹ H. Müller-Karpe, Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen (1959), 94 a 149, Taf. 150, A 4—5.

² F. Holste, Hortfunde Südosteuropas (1951), Taf. 44, 26—27; W. A. v. Brünn, Mitteldeutsche Hortfunde der jüngeren Bronzezeit (1968), 291 s odkazem na další literaturu.

Spuren eines Velaticer Gräberfeldes in Skalice (Bez. Znojmo). Anfang Mai 1970 war ein Teil der Flur „Pastviska za kopcem“ im Kataster der Gemeinde Skalice für die Anlage eines Wein-gartens vorbereitet. Durch Tiefpflügen wurde eine Reihe von vorgeschichtlichen Objekten gestört,

deren schwärzliche Auffüllung an der Oberfläche dunkle Flecken bis zu 1 m Durchmesser bildeten. Die erwähnte Flur liegt am östlichen Rande der Gemeinde, wo sie eine deutliche Erhöhung bildet. Die gestörten prähistorischen Objekte befinden sich am Südhang dieser Erhöhung über dem Tal des Baches Skalička. Das Aufsammeln des ausgeackerten prähistorischen Materiales führte sofort nach dem Pflügen Josef Vančura aus Skalice Nr. 36 durch und am 16. Mai des gleichen Jahres übergab dieses dem Archäologischen Institut in Brno. Die Untersuchung des Fundplatzes erbrachte keine näheren Angaben. Das keramische Scherbenmaterial, ein Stück Tierknochen und eine grössere Zahl von sekundär verbrannten Bronzegegenständen beweisen uns die Spuren einer handkeramischen Siedlung und eines Velaticer Gräberfeldes; einige Scherben gehören noch der hallstättischen Horákov-Kultur an. Unter den übergebenen Funden war auch ein menschlicher Unterkiefer, dessen Zugehörigkeit zu einem der angeführten prähistorischen Zeitabschnitte unsicher ist.

Die Velaticer Funde können leider nicht in einzelne Grabkomplexe gegliedert werden. Deshalb können wir nicht mit absoluter Sicherheit die einzelnen keramischen Formen in einen gemeinsamen Zeithorizont mit den durch Feuereinwirkung stark beschädigten Bronzegegenständen stellen. Ihre Gleichzeitigkeit darf aber nach den bisher ausgearbeiteten chronologischen Kriterien vorausgesetzt werden.

Unter den Überresten von Amphoren sind strenge, scharf gegliederte Formen mit geradem, höherem konischen Hals vertreten — in einem Falle mit einem Streifen von schmalen horizontalen Rillen unter dem Hals verziert. Die Formen der Vorratsgefäße mit horizontal umgelegtem Rand (oben horizontal abgekantet oder dachförmig facettiert) haben entweder noch einen archaischen trichterförmig geöffneten oder bereits einen walzenförmigen Hals. Die breiten niedrigen Schüsseln sind vorwiegend konisch mit stärker oder schwächer gewölbten Wänden, oder sind sie amphorenartig mit niedrigem trichterförmig geöffnetem Hals, horizontal umgelegtem Rand und vertikaler oder schräger Rillung am Gefäßbauch. Die typischen Velaticer Scherben mit hohem dachförmig facettiertem Henkel zeigen einesteils eine s-förmig profilierte Linie, andererseits eine scharfe Profilierung mit Knick am Bauche. In dieser Keramikgruppe fehlen auch nicht gröbere topfartige Gefäße in Eiform mit kräftiger geschwungenem Hals und leicht über den Rand gezogenem Henkel. Nach Analogien aus den übrigen Velaticer Gräberfeldern kann man diese Keramikgruppe entweder in die ältere Stufe Baiersdorf-Lednice, oder in die Hochperiode der Stufe Velatice I datieren.

Dieser zeitlichen Einstufung entspricht auch das begleitende Bronzematerial: dünne stäbchenförmige Armringe mit kreisrunden Durchmesser und zugespitzten Enden mit einer Verzierung von Gruppen vertikaler oder schräger Rillen, Bruchstücke einer oder mehrerer Blattbügelfibeln mit schmalem Schildchen mit Sanduhrmotiv und gehämmerten, in eine Reihe gestellten oder zu einem Ring geformten Punkten, sowie Bruchstücke von Blecharmbändern mit eingerollten Enden. Besonders das letztgenannte Fundstück aus Skalice stellt die Verbindung einerseits zur südbayerischen Stufe BzD und zum norditalischen Peschiera-Horizont her,¹ andererseits zur Stufe Kisapáti-Lengyeltóti im Karpatenkessel.² Im mährischen Raum entspricht dieser Fund am ehesten dem Hortfundhorizont aus Přestavky.

Anmerkungen:

¹ H. Müller-Karpe, Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen (1959) 94 und 149, Taf. 150, A 4–5.

² F. Holste, Hortfunde Südosteuropas (1951) Taf. 44, 26–27. W. A. von Brunn, Mitteldeutsche Hortfunde der jüngeren Bronzezeit (1968), 291 mit Hinweis auf weitere Literatur.

NÁLEZ BRONZOVÉ SEKERY V KLENTNICI (okr. Břeclav)

JIŘÍ ŘÍHOVSKÝ, AÚ ČSAV Brno
(Tab.8: 2)

V roce 1970 byla předána Archeologickému ústavu ČSAV v Brně menší bronzová sekerka. Podle sdělených údajů pochází z plošiny Tabulové hory v katastru obce Klentnice, okr. Břeclav. Našla se tam v nezjištěném nálezovém prostředí při stavebních pracích. Poměrně úzká a rovná horní část s poškozeným týlem a lehce lištovitě zesílenými okraji je výrazným rovným schůdkem oddělena od lehce obloukovitě zatažené spodní části ukončené vějířovitě rozšířeným, obloukovitým ostřím. Délka sekerky je 109 mm, šířka ostří 38 mm.

Jako ojedinělý náález se nedá přesně datovat. Patří k typickému východo-středoevropskému typu sekerek s rovným schůdkem, rozšířenému nejen ve východních částech lužické kulturní oblasti, ale i v některých nálezech středoněmeckých,¹ a to v průběhu celé starší fáze kultury popelnicových polí. V nejmladším prostředí je sekerka tohoto typu známa z depotu v Rosko v okrese Czarnków v Polsku.

P o z n á m k a :

¹ Wl. Szafranski, Skarby brązowe z epoki wspólnoty pierwotnej (IV i V okres epoki brązowej) w Wielkopolsce 1955, 101, obr. 242; W. A. v. Brunn, Mitteldeutsche Hortfunde der jüngeren Bronzezeit, 1968, 145, Abb. 8, 18, Abb. 12, 32, Taf. 202, 5.

Der Fund eines Bronzebeiles in Klentnice (Bez Břeclav). Im Jahre 1970 wurde dem Archäologischen Institut in Brno ein kleineres Bronzebeil übergeben. Nach den mitgeteilten Angaben stammt es von der Fläche des Tafelberges im Kataster der Gemeinde Klentnice, Bez. Břeclav. Es wurde dort in nicht festgestellten Umständen bei Bauarbeiten entdeckt. Der verhältnismässig schmale und gerade obere Teil mit beschädigtem Rücken und leicht leistenförmig verstärktem Rand ist durch eine ausgeprägte gerade Stufe von dem schwach bogenförmig eingezogenem unteren Teil abgesetzt und mit einer fächerförmig verbreiterten bogenartigen Schneide abgeschlossen. Die Länge des Beiles beträgt 109 mm, die Breite der Schneide 38 mm.

Als Einzelfund ist dieses Beil nicht genau datierbar. Es gehört zum charakteristischen ost-mittel-europäischen Beiltypus mit gerader Stufe, wie sie nicht nur in den östlichen Gebieten der Lausitzer Kultur verbreitet sind, sondern auch in manchen mitteldeutschen Gebieten¹ auftreten und zwar im Verlauf der ganzen älteren Phase der Urnenfelderkultur. Als jüngster Fundplatz ist ein Beil dieses Typus aus dem Depot in Rosko (Bez. Czarnków) in Polen bekannt.

Č Á S T B R O N Z O V É H O N O Ž E Z H A B R O V A N - O L Š A N (o k r. V y š k o v)

J I Ř Í Ř Í H O V S K Ý, A Ů Č S A V B r n o
(Tab 8 : 3)

Archeologickému ústavu ČSAV v Brně předal A. Duchoň z Ostravy-Vítkovic ke zpracování část bronzového nože. Našel jej při povrchovém sběru v katastru obce Habrovany-Olšany v okrese Vyškov. Má úzkou a dlouhou trojúhelníkovitou čepel s mírným esovitým průběhem hřbetu i ostří a klínovitým průřezem; plochá trnovitá rukojeť je odlomená. Plochu čepelě při hřbetu zdobí šikmo proti sobě postavené skupiny rytých linií. Dochovaná délka nože je 89 mm. Patří do velké skupiny menších nožů prostého účelového tvaru s plochou rukojetí většinou bez otvoru pro nýt, v jejímž rámci jej klínovitý průřez čepelě řadí k typu Stillfried. Našly se téměř v celé střední Evropě od Švýcarska přes jihozápadní a jižní Německo, Rakousko, Moravu až do Maďarska a severozápadní Jugoslávie a ze severní Itálie přes Čechy a střední Německo až do severské kulturní oblasti. Samy o sobě nejsou bezpečným datovacím kritériem, i když se jejich výskyt soustřeďuje převážně na počátek mladší fáze kultury popelnicových polí.

Bruchstück eines Bronzemessers aus Habrovany-Olšany (Bez. Vyškov). Bei der Oberflächenabsuche im Kataster der Gemeinde Habrovany-Olšany fand sich ein unvollständiges kleines Bronzemesser mit schmäler und langer dreieckiger Klinge mit schwach s-förmig geschwungenem Rücken und Schneide mit keilförmigen Querschnitt; der flache Griffdorn ist abgebrochen. Die Fläche der Klinge ist beim Rücken mit schräg gegeneinander gestellten Gruppen von Stichlinien verziert. Die erhaltene Länge des Messers beträgt 89 mm. Es gehört zur grossen Gruppe der kleinen Messer von einfacher und praktischer Form mit flachem Griff und meistens ohne Nietlöcher, in deren Rahmen es sich durch den keilförmigen Querschnitt der Klinge zum Typus Stillfried stellt. Diese Art fand sich fast im ganzen Mitteleuropa, von der Schweiz über das südwestliche und südliche Deutschland und Österreich, über Mähren bis nach Ungarn und das nordwestliche Jugoslawien und von Norditalien über Böhmen und Mitteldeutschland bis zu den nordischen Kulturgebieten. Sie stellen kein verlässliches Datierungskriterium vor, obgleich sich ihr Auftreten vorwiegend zum Beginn der jüngeren Phase der Urnenfelderkultur konzentriert.

SÍDLIŠTĚ Z MLADŠÍ DĚBY BRONZOVĚ A Z DOBY HALŠTATSKÉ V MORAVANECH

(okr. Brno-venkov)

JIRÍ ŘÍHOVSKÝ, AÚ ČSAV Brno
(Tab. 19)

Koncem roku 1970 získal Archeologický ústav ČSAV v Brně od Luboše Šebely větší počet střepového keramického materiálu. Našel jej téhož roku v Moravanech, okr. Brno-venkov, při stavbě domu číslo 193 v hloubce asi 100–150 cm pod úroveň dnešního povrchu. Bližší nálezové okolnosti se již nepodařilo zjistit. Málo výrazný střepový materiál patří mladší době bronzové a halštatské kultuře horákovské. Jeho výběr je na připojené tabulce.

Eine Siedlung aus der jüngeren Bronzezeit und Hallstattzeit in Moravany (Bez. Brno-venkov). Zum Ende des Jahres 1970 erhielt das Archäologische Institut der Tschechoslowakischen Akademie des Wissenschaften in Brno aus Moravany keramisches Scherbenmaterial. Es wurde bei Bau des Hauses Nr. 193 in einer Tiefe von 100–150 cm unter der heutigen Oberfläche aufgefunden. Die näheren Fundumstände konnten nicht mehr ermittelt werden. Die wenig ausgeprägten Scherben gehören in die jüngere Bronzezeit und in die Hallstattperiode der Horákov-Kultur. Eine Auswahl dieser Keramik zeigt die beigelegte Tafel.

DALŠÍ NÁLEZY Z HALŠTATSKOLATĚNSKĚHO SÍDLIŠTĚ U POLEŠOVIC

(okr. Uherské Hradiště)

ROBERT SNÁŠIL, Slovákcké muzeum, Uherské Hradiště
(Tab. 20–21)

Spolu s výzkumem mladohradištní osady Záblačany¹ pokračoval na téže ploše 990 m² výzkum sídliště z halštatskolatěnského období.² Celkem bylo zkoumáno 22 objektů.

Ze tří staveb byla z části prozkoumána jedna polozemnice s kúlovou jamkou umístěnou při středu štítové stěny, se stupňovitě zahloubenou okapovou stěncu, doprovázená zásobní jamou, zahloubenou z části do podloží objektu, z části vně objektu. (Tab. 20:1.) Zbytek stavby zasahuje pod profil zkoumané plochy. Objekt, který je orientován delší osou z–v, je zahlouben 65 cm od úrovně podloží. Dosud zjištěná maximální šířka je 400 cm. Zásobní jáma, která má téměř válcovitý tvar, je při průměru 136 cm hluboká 122 cm. Z dalších dvou staveb byla zatím odstraněna v síle 10 cm část výplně. Jejich konečná preparace bude dokončena v příští sezóně. Prvá z nich, orientovaná delší osou opět z–v, má nepravidelný obdélníkový půdorys (380 × max. 190 cm). Vně severní hrany (okapová stěna) je kúlová jamka o průměru 27 cm, hluboká 7 cm. Při sv nároží je zásobní jáma kotlovitého tvaru o průměru 111 cm, hluboká 127 cm. (Tab. 20:2.) Druhá stavba je orientovaná delší osou sz–jv. Má obdélníkovitý půdorys o rozměrech 350 × 206 cm. Uprostřed hrany sz štítové stěny je kúlová jamka. V sz prostoru objektu byla zjištěna mazanice pocházející pravděpodobně z pece. Výplň obsahuje mimo jiné i velké množství drobných úlomků jantaru. Vně stavby, při sz nároží je kúlová jamka, dosud neodkrytá, související patrně se vchodem, který je v těchto místech naznačen sníženou plošinkou.

Mimo zásobní jámy, náležející ke dvěma ze tří uvedených staveb, byly na ploše objeveny další zásobní jámy, jámy výrobního charakteru s blíže neurčenou funkcí a zbytky dvou pecí. V jedné z nich byly nalezeny dvě celé (tab. 21:1), v druhé zbytky několika nádob. (Tab. 21:2.) Tato pec byla porušena orbou stejně jako keramika.

Mimo plochu byla prozkoumána hrnčířská pec oválného půdorysu, orientovaná delší osou S–J, o rozměrech 140 × 97 cm. Rovné dno bylo vymazané a černě propálené. Rovněž podloží písek, do kterého byla spodní část pece zahloubena, je červeně propálen. Četné zlomky dvou druhů mazanice nasvědčují, že jde o kopulovitou pec s roštem. Kostra kopule byla vypletena z prutů. Mezi zlomky mazanice bylo nalezeno několik naprosto stejných misek ve střepch. Byly zhotoveny z jemné plavené hlíny na hrnčířském kruhu.

Halštatskolaténské osídlení ostrožny bylo značně rozsáhlé a až na nepatrné výjimky se kryje s rozsahem mladohradištního osídlení.

P o z n á m k y :

¹ Srovnej v tomto svazku R. Snášil, Die Ergebnisse der 5. Saison der systematischen Erforschung von Záblačany.

² Srovnej R. Snášil, Laténské sídliště u Polešovic, Přehled výzkumů 1968, AÚ ČSAV, Brno 1970, 27–35.

Weitere Funde aus der hallstatt-latènezeitlichen Siedlung bei Polešovice. Gleichzeitig mit den Forschungen in Záblačany¹ wurden die Untersuchungen in der hallstatt-latènezeitlichen Siedlung fortgesetzt.² Es wurden 22 Objekte geprüft: drei Bauten, einige Vorratsgruben, Töpferöfen, welche ganze Gefässe und grosse Scherben enthielten, sowie weitere Siedlungsgruben. Ausserhalb dieser Fläche wurde ein Töpferofen untersucht, in welchem die Scherben einiger Schüsseln gefunden wurden.

LATÉNSKÉ SÍDLIŠTĚ V MOHELNICI (okr. Šumperk)

VLADIMÍR GOŠ, Vlastivědný ústav, Šumperk
(Tab. 22 : 1)

Při výzkumu sídliště z mladší doby hradištní na jižním okraji Mohelnice byly také zachyceny pozůstatky keltské osady. Leží na mírném svahu, sklánějícím se k severu k malému potůčku Újezdce. Objekty byly od sebe značně vzdáleny a mnohé byly narušeny mladšími slovanskými.

Nejvíce keltských objektů bylo zahloubených a můžeme je zhruba rozdělit na dva typy. Na pravidelné obytné chaty a užitné jámy. Dále byla nalezena část domu, jehož stěny byly zapuštěny do žlábků, otevřené ohniště a nepravidelné pásy palisád.

Mezi chaty náleží jáma 97, která měla nepravidelný lichoběžníkový tvar o rozměrech 560 × 360 × 320 cm, orientovaná byla ve směru západ—východ a ve východní a západní části byla porušena mladšími objekty. Dno bylo rovné, zahloubené 55 cm do sprašovitého podloží. Poněkud výše na svahu byla pravidelná obdélníková jáma 114 o rozměrech 500 × 320 cm, orientovaná ve směru sever—jih. Dno bylo mísovité, zahloubené 40 cm do spraše a v severní části byla porušena dvěma hlubokými slovanskými jámami. Uprostřed jižní strany byl kůl. Nejlépe byl zachovaný objekt 145, vzdálený východně 25 m, který měl téměř čtvercovitý tvar o rozměrech 470 × 500 cm, s mírně prohnutou západní a jižní stranou. Zahloubený byl 80 cm do podloží a ve východní části byly nepravidelné prohlubně. Při stěnách byly zachyceny žlábků 10–15 cm široké, do kterých byly zasazeny desky k vydřevení stěn. Zhruba 70 m severněji níže na svahu byl zachycen obdélníkový objekt č. 165, o stranách 410 × 230 cm, orientovaný ve směru západ—východ. Byl zahloubený 30 cm do podloží a uprostřed dna bylo několik kruhovitých prohlubní. Všechny objekty byly vyplněny černou kompaktní hlínou, v jámě 145 byly úlomky mazanice.

Užitné jámy byly také zhruba dvojího typu. Nejvíce bylo menších vanovitých prohlubní oválného tvaru, vyplněných šedavou hlínou. Jáma 109, která se odlišovala, byla v půdoryse kruhovitá o průměru 280 cm, v průřezu byla vakovitá a zahloubená 180 cm. V horní části byla vyplněná šedavou hlínou do hloubky 100 cm, níže byla hnědavá hlína silně promísená spraší.

Otevřené ohniště bylo zachycené poblíž jámy 145 bez souvislostí s obytným objektem. Zachoval se z něj shluk mazanice velký 120 × 80 cm, mírně zahloubený do podloží. Spolu s několika malými atypickými střepy byla nalezena část sáprpelitového náramku. Palisádové pásy, dlouhé 10–15 m, se táhly severojižním směrem na zkoumané ploše a nemůžeme prozatím říci, zda se jedná o pozůstatky stěn obydlí či plotů.

V severní části byla zachycena část objektu, který byl vymezen palisádovými žlábků 30–40 cm širokými a byl orientován ve směru sever—jih. Byl sledovatelný pouze v délce 5,6 m, neboť žluté podloží se pravidelně svažuje k severu. Široký byl 9 m, vchod byl pravděpodobně na jižní straně. V nadložní vrstvě byla nalezena železná sekyra s tulejí.

Zpracování materiálu není ještě ukončeno, keramický materiál se zdá být dosti uniformní. Nejvíce jsou zastoupeny situly s ovaleným okrajem a misky s dovnitř zataženým okrajem.

Eine Latènezeitliche Siedlung in Mohelnice (Bez. Šumperk). Bei den Forschungsarbeiten in der Siedlung aus der jüngeren Burgwallzeit am nördlichen Rand von Mohelnice wurden auch Überreste

einer keltischen Ansiedlung entdeckt. Diese liegt auf einem mässigen Hang, der sich gegen Norden zu dem kleinen Flüssche Újezdka neigt. Ihre Objekte lagen erheblich weit voneinander entfernt und viele waren durch jüngere slawische gestört.

Die meisten keltischen Objekte waren eingetieft und wir können sie ungefähr in zwei Typen teilen: in regelmässige Wohnhütten und in Zweckgruben. Weiters wurde der Teil eines Hauses aufgedeckt, dessen Wände in Rinnen eingelassen waren, eine Feuerstelle und unregelmässigen Palisadenreihen.

Zu den Hütten gehört Grube 97, die eine unregelmässige trapezförmige Form im Ausmasse von $560 \times 36 \times 320$ cm aufweis, orientiert in Richtung West—Ost und östlichen und westlichen Teil durch jüngere Objekte gestört war. Der Boden war flach und 55 cm in den Lössboden eingetieft. Etwas höher am Hange fand sich eine regelmässige rechteckige Grube (114) im Ausmasse von 500×320 cm, orientiert in Richtung Nord—Süd. Der Boden war schüsselartig 40 cm in den Löss eingetieft, im nördlichen Teil war sie durch zwei slawische Gruben gestört. In der Mitte der Südseite befand sich eine Pfostengrube. Das am besten erhaltene Objekt 145 in Entfernung von 25 m in östlicher Richtung hatte einen fast quadratischen Grundriss im Ausmasse von 470×500 cm mit leicht geschwungener westlicher und südlicher Wand. Dieses Objekt war 80 cm tief in die Unterschicht eingelassen und im östlichen Teile zeigten sich unregelmässige Vertiefungen. Bei den Wänden wurden 10—15 cm breite Rinnen verzeichnet, in welche die Holzplatten für die Auszimmerung der Wände eingelassen waren. Etwa 70 m nördlich, tiefer am Hang, wurde das rechteckige Objekt 165 mit einer Seitenlänge von 410×230 cm aufgedeckt, welches in Richtung West—Ost orientiert war. Es war 30 cm in die Unterschicht eingetieft, in der Mitte des Bodens zeigten sich einige runde Vertiefungen. Alle Objekte waren mit kompakter schwarzer Erde ausgefüllt, in Grube 145 fanden sich Stücke von Lehmewurf.

Die Nutzgruben waren von zweierlei Art. Am häufigsten waren kleinere wannenartige Eintiefungen in ovaler Form, ausgefüllt mit grauer Erde. Grube 109, die etwas unterschiedlich war, zeigte einen kreisförmigen Grundriss von 280 cm Durchmesser, im Profil war sie sackartig und 180 cm tief. Am oberen Teil war sie bis in 100 cm Tiefe mit grauer Erde ausgefüllt, tiefer war die bräunliche Erde stark mit Löss vermischt.

Eine offene Feuerstelle wurde in Nähe der Grube 145 festgestellt, ohne Zusammenhang mit dem Wohnobjekt. Es zeigt sich hier eine Anhäufung von Hüttenlehm von 120×80 cm Grösse bei schwacher Eintiefung in die Unterschicht. Zusammen mit einigen kleinen atypischen Scherben wurde das Bruchstück eines Sappelit-Armbandes aufgefunden. Palisadenreihen von 10—15 m Länge zogen sich in nord-südlicher Richtung auf der untersuchten Fläche und wir können vorläufig noch nicht beurteilen, ob es sich um Überreste von Hüttenwänden handelt oder um Einzäunungen.

Im nördlichen Teil wurden Reste eines Objektes entdeckt, welches von 30—40 cm breiten Palisadenrinnen umgrenzt war, orientiert in Richtung Nord—Süd. Sie waren und in 5,6 m Länge zu verfolgen, da die gelbe Unterschicht andauernd gegen Norden abgelenkt. Dieses Objekt war 9 m breit, der Eingang war anscheinend an der Südseite. In der Oberschicht wurde ein eisernes Beil mit Tülle aufgefunden.

Die Bearbeitung des Materials ist noch nicht beendet. Das keramische Material scheint ziemlich uniform zu sein, am zahlreichsten sind Situlen mit wulstigem Rand und kleine Schüsseln mit nach innen gezogenem Rand vertreten.

LATÉNSKÉ SÍDLIŠTĚ V CHR LICÍCH (okr. Brno-venkov)

KAREL LUDIKOVSKÝ, AŮ ČSAV Brno
(Tab. 23)

Stavba rozsáhlého sídla v blízkosti nádraží v Chrlících vyžádala si rozsáhlé úpravy podloží na ploše větší než 2000 m². Terén staveniště se povlovně svažuje k jihozápadu; o jeho výhodnosti pro osídlení svědčí nálezy kultury halštatské, laténské, římské i mladší. Prvé zachraňovací práce i pečlivou dokumentaci provedl ing. Stanislav Zachrle z Pravěkého oddělení Moravského muzea v Brně, který zjistil v severozápadní části odkrytých ploch pozůstatky laténské hrnčířské pece, sídlištních objektů apod. Ve vzdálenosti cca 150 m severozápadně od kulturních jam, blíže místa, kde jsou nyní vybudovány válcové zásobníky obilí, pochází celá laténská nádoba, o které jmenovaný soudí, že náležela k rozrušenému hrobovému celku. Tento názor opodstatňuje i výpověď vedoucího stavby o „nálezu lidské lebky“.

Ing. Stanislav Zachrle laskavě poskytl informace a zapůjčil získaný materiál ke zpracování jmenovanému, který navázal na jeho práce a dokončil odkryv zbytku laténské polozemnice v jiho-

východní části areálu. Délka řezu byla 4,70 m, hloubka upraveného terénu 0,70 m se dvěma zahloubeninami v severovýchodní části 0,20—0,25 m pod úrovní rovného dna. Chata byla zahloubena do šterkového podloží, výplň tvořily světle šedé popely. Část keramických nálezů byla zachráněna dělníky již během stavebních prací; značný díl byl však zničen prací těžkých bagrů. V dochovaném obsahu lze upozornit na železný nůž, jednoduchý bronzový náramek, fragmenty hřebenovaných situl z tuhového i netuhového materiálu, části nádob a j. tzv. „jemného zboží“ apod.

S ohledem na neúplnost obsahu tohoto i jiných objektů, zachraňovaných již v narušeném stavu, lze sídliště datovat rámcově do středolatského období.

Eine Latènezeitliche Siedlung in Chrlice (Bez. Brno-venkov). Beim Bau eines Silos an einem mässigen südwestlichen Hang bei Chrlice wurden Siedlungsobjekte der Hallstatt-, Latène- und römischen Kaiserzeit, sowie solche aus jüngeren Perioden verzeichnet. Die Rettungsgrabungen wurden von Ing. Stanislav Zachrle von der prähistorischen Abteilung des Mährischen Museums in Brno begonnen, welcher im nordwestlichen Teil des Bauplatzes Überreste eines Töpferofens, Kulturgruben u. a. feststellte. In etwa 150 m Entfernung von der Siedlung fand sich ein erhaltenes Latènegefäss, welches mit grösster Wahrscheinlichkeit zum Inventar eines zerstörten Grabes gehörte.

An die Untersuchungen von Ing. Zachrle knüpfte ich an und beendete die Freilegung einer gestörten keltischen halbeingetieften Erdhütte. Die Länge des vertikalen Querschnittes betrug 4,70 m, die Tiefe unter dem geebneten Terrain 0,70 m. Im geraden Boden befanden sich im nordwestlichen Teil zwei Eintiefungen von 0,20—0,25 m. Die Hütte war in eine Schottererschicht eingetieft, die Auffüllung bestand aus hellgrauer Asche. Aus ihrem Inhalt können wir ein Eisenmesser, ein Bronzearmband, Scherben mit und ohne Graphitzusatz mit Kammstrichverzierung und Bruchstücke „feiner Ware“ anführen.

Diese Siedlung kann in die mittlere Latènezeit datiert werden.

PRAVĚKÉ SÍDLIŠTĚ V UNKOVICÍCH

(okr. Brno-venkov)

KAREL LUDIKOVSKÝ, AÚ ČSAV Brno

(Tab. 24)

Zástavba shora zmíněné obce dosahuje v současné době ve směru severozápadním okraje trati lidově zvané „Bahna“. Tuto, jen zcela mírnou terénní vlnu, překrytou velmi úrodnou orníci, ohraničuje dále železniční trať a ve směru severním koryto potoka, jehož okolí bývalo v dřívějších dobách velmi rozbahněné (odtud i lidový název trati). Na protějším břehu potoka, v katastru sousední obce Hrušovan, se terén opět postupně zvyšuje. V nížinných partiích okolí vodního toku, v katastru obou obcí Unkovic i Hrušovan, se vyskytují zlomky keramiky a jiné nálezy, kterým věnoval na jaře t. r. pozornost místní zájemce Fr. Zahradník. Povrchovým sběrem získal především z katastru obce Unkovic keramiku únětickou, věteřovskou a laténskou, u níž lze upozornit především na fragmenty hřebenovaných situl z písčitého i tuhového materiálu a neúplný, pravděpodobně laténský grafitový tyglík na tavení barevných či drahých kovů. Fragmenty středověké a novověké keramiky doplňují dosavadní obraz o osídlení.

Zmíněným průzkumem získaný, dosud však nepřilíhý hojný nálezový materiál poskytuje prozatím doklad pouze o částečném vyhledávání a osídlování této trati; tyto závěry bude možné upřesnit až po intenzivnějším průzkumu v příštím roce.

Eine urzeitliche Siedlung in Unkovice (Bez. Brno-venkov). Zwischen dem nordwestlichen Rand der Gemeinde Unkovice an der Eisenbahntrasse und dem Flussbett eines kleinen Baches breitet sich ein mässig gewelltes Terrain aus, das im Volksmund „Bahna“ genannt wird. In der Nähe des Baches sammelte im Kataster der Gemeinde Unkovice der dort ansässige Fr. Zahradník Scherben von Üněticer-, Věteřover- und Latèneskeramik. Von den Latènescherben verdienen Aufmerksamkeit u. a. Bruchstücke von Situlen mit Kammstrich aus graphithältigem und sandigem Material, zu welchen mit grösster Wahrscheinlichkeit auch ein kleiner Graphittontiegel für das Schmelzen von Bunt- oder Edelmetall gehört. Das Siedlungsbild wird durch Fragmente mittelalterlicher und neuzeitlicher Keramik ergänzt.

Eine Präzisierung der Situation in dieser Siedlung wird durch detaillierte Forschungen im kommenden Jahr durchgeführt.

LATÉNSKÉ SÍDLIŠTĚ V ČEJKOVICÍCH

(okr. Hodonín)

ZDENĚK KLANICA, AÚ ČSAV Brno

(Tab. 25)

30. listopadu 1970 provedli pracovníci mikulčické expedice AÚ ČSAV zjišťovací akci na rozsáhlém a bohatém pravěkém sídlišti v trati „Padělky od chobota“ jižně Čejkovic. Na nalezišti byla prováděna hluboká orba, kterou se narušily četné sídlištní objekty, podle ústního sdělení možná i kostrové hroby. Lokalita se nachází na jižním svahu nad malým potokem po obou stranách silnice z Čejkovic do Velkých Bílovic.

Byl zjištěn větší počet sídlištních objektů z různých období (únětická kultura, halštat, latén). Pro značný rozsah sídliště nebyl prováděn povrchový sběr. Nepodařilo se také ověřit zprávu o rozrušených kostrových hrobech, žádné stopy lidských kostí nebyly nalezeny.

K nejbohatším narušeným objektům patří rozsáhlá chata z laténského období. Provedený povrchový průzkum a menší sonda přinesly nejen nálezy keramiky, ale i zbytek tyglíku a kostěného předmětu, opatřeného na jednom konci dvěma většími zářezy a několika hroty.

Eine Latènezeitliche Siedlung in Čejkovice (Bez. Hodonín). Am 30. November 1970 führten die Angestellten der Mikulčicer Expedition des Archäologischen Institutes der Tschechoslowakischen Akademie der Wissenschaften eine Ermittlungsaktion in der ausgedehnten und reichen prähistorischen Siedlung in der Flur „Padělky od chobota“, südlich von Čejkovice durch. Auf diesem Fundplatz wurden durch Tiefpflügen zahlreiche Siedlungsobjekte gestört.

Zu den reichsten der gestörten Objekte gehört eine geräumige Hütte aus der Latènezeit. Die durchgeführten Oberflächenuntersuchungen und eine kleine Sonde erbrachten nicht nur Keramikfunde, sondern auch den Rest eines Schmelztiegels und eines Gegenstandes aus Knochen, der an einem Ende mit zwei kräftigen Kerben und einigen Spitzen versehen ist.

KELTSKÉ OPPIDUM HOSTÝN (OBEC CHVALČOV)

(okr. Kroměříž)

KAREL LUDIKOVSKÝ, AÚ ČSAV Brno

(Tab. 26–28)

Impozantní komplex Hostýnských vrchů, vévodící rozlehlé rovině Hané majestátní dominantou památného Hostýna poutal k sobě od dob romantismu (srv. jen RKK, báseň Jaroslav) stále čtenější obdivovatele. Známy barokní poutní chrám soustřeďoval k sobě všechnu pozornost a význam pravěkého hradiska ustupoval do pozadí. Mimo nahodilé sběry, krátkodobé sondáže a mapování (K. J. Maška 1884, V. Houdek 1888, I. L. Červinka 1948, M. Kříž 1889, E. Šimek 1958, J. Slovák aj.) nebyla hradišti věnována větší pozornost. Tato situace se zrcadlí i v archeologické literatuře, v níž mimo drobné časopisecké články zůstává dodnes ojedinělou soubornou publikací práce J. Skutila (1940). Vyplnit tuto mezeru a splatit tak dluh této zajímavé, avšak neprávem opomíjené lokality vedlo AÚ ČSAV v Brně k tomu, že výzkum Hostýna a jeho okolí začlenil do systematického dlouhodobého státního plánu svých prací. Prvé odkryvy tohoto objektu byly zahájeny zjišťovacími sondami již v letošním roce. Poněvadž se jedná o vcelku nepříliš známé naleziště, považujeme za vhodné předeslat alespoň stručnou charakteristiku jeho prostředí a některé poznámky k jeho problematice.

Malebné Hostýnské vrchy, rozkládající se mezi Holešovem a Valašským Meziříčím, jsou jihozápadním výběžkem Bystrické skupiny severní části Moravských Bílých Karpat. Z jejich masívu vybíhá jako povlovný hřeben nejdále do úrodné roviny Hané vlastní Hostýn. Jeho východní a z části i západní úbočí jsou velmi srázná, nejpříkřejší je svah severní. Přístupová cesta, probíhající po povlovných jihozápadních úbočích, byla proti nížině kryta ve vyšších polohách skalnatým hřebenem až po své vyústění do „Slavkovské brány“. Před fortifikačním systémem se východně od ní v těchto místech rozkládala mírně svázná plocha, dobře chráněná proti severním větrům. Byla-li snad osídlena nebo používána k budování řemeslných objektů, ukáží budoucí výzkumy. Vnitřní plocha areálu hradiště je značně zvlněná. Nejvyšší bod je v místě rozhledny (736 m), na druhé nejvyšší části, která vytváří jakousi „akropoli“ (718 m) je zbudován zmíněný barokní poutní chrám. Severovýchodní díl hradiště s nejnižším místem při severním okraji má podobu přírodního „amfi- je možné rozhodnout pouze širšími odkryvy.

teátru". Celá plocha hradiště vymezená valy má zhruba trojúhelníkovitě ledvinovitý tvar o rozloze cca 19,72 ha a je obehnána valem v délce 1857 m (starší měření). Podélná osa ve vzdušné linii podle nových měření je cca 700 m a směřuje od JJZ k SSV, maximální šíře cca 310 m.

Mocnost valového tělesa je úměrná sráznosti svahů. Ze strany jihozápadní, v okolí Slavkovské brány a na východ od ní, dosahuje výše 8–9 m a zhruba dvojnásobně šíře; v dalších směrech spolu se stoupající strmostí svahů se jeho výška úměrně snižuje. V severovýchodní části, kde je svah téměř nedostupný, je val místy nezjistitelný vůbec. Na základě nákreсу a poznámek, pořízených při stavbách na hradišti, známe pouze rámcově jednotlivé fáze budování opevnění. Základní těleso valu je zbudováno z hlíny, kamenů apod. materiálu a náleží nepochybně slezsko-platěnické fázi osídlení hradiště. Další menší zvýšení spolu se známkami určité změny fortifikačního systému je provedeno obdobnou technikou a náleží období laténskému. Obě tyto dosud zjištěné stavební periody jsou na plánu výrazně odlišeny jako „obrys starých valů“ od posledního zvýšení a úprav, pocházejících ze středověku až novověku. Struktura a konstrukce valového tělesa bude však znovu zkoumána a revidována, neboť některé rukopisné poznámky a okolnost, že zmíněný plán byl pořízen při hrubých stavebních pracích, neumožňujících jemnější pozorování, svědčí na komplikovanější situaci jednotlivých stavebních fází. Kromě toho náleзовý inventář není synchronizován s jednotlivými vrstvami.

Z bran, umožňujících vstup do hradiště, organicky a bezvýhradně souvisí s fortifikačním systémem pouze tzv. „Slavkovská brána“, v jeho jihozápadním nároží. Lze ji označit jako doklad nejmohutnější brány klešovitého typu na Moravě vůbec (srv. k tomu W. Dehn, 1961). Mírné návrší před jejím západním křídlem nasvědčuje na zesílení obranného systému věží nebo podobnou stavbou; její datování je třeba objasnit výzkumem. Druhá, tzv. „Železná brána“, umožňuje průchod východním valovým tělesem do tzv. „amfiteátru“. Přesto, že nese stopy pozdějších úprav, je možné uvažovat o jejím pravěkém původu; důkaz musí ovšem podat terénní odkryv. Všechny ostatní průlomy valem byly prokopány mezi lety 1568–1932 a souvisejí s funkcí poutního chrámu.

Existenčně závažným momentem pro život na hradisku bylo zásobování pitnou vodou. V nevelké vzdálenosti pod východním valem, u tzv. „Vodní kaple“, vytéká celoročně pramen pitné vody. Do této polohy byl stažen potrubím z vyšších poloh přímo ze skalní štěrbin. Nad tímto místem, avšak v areálu valů, byly dříve dvě vodní nádrže; jiná, dosud plynule zásobovaná pramenitou vodou, je v západním křídle Slavkovské brány. Byly-li pravěkého původu (cisterny?) je třeba ověřit výzkumem. Tato možnost by nebyla nepravděpodobná uvážíme-li, že podle nejnovějších geologických průzkumů je mocnost vodních pramenů v Hostýnských horách odvislá od geologické skladby terénu a během roku značně variabilní. Mimo shora uvedené vodní zdroje zmiňují se středověké záznamy ještě o dvou jiných, dnes již zasypaných pramenech, které vyvěraly přímo na hradisku.

Surovinovou základnu hradiska tvořila naleziště železných rud, nacházející se v bezprostředním okolí. O jejich vydatnosti svědčí nejlépe středověká kutací práva, zaniklá železářská ves Janče apod. Nevyjasněnou otázkou zůstává naleziště zlata, které umístil J. A. Komenský na své mapě Moravy z r. 1627 mezi svahy Černavy a Jehelníku (Soják, 1960, 160). Jsou značné pochybnosti o možnosti výskytu zlata vůbec ve zdejším geologickém složení terénu. J. Krumpholz (1940, 67) se zmiňuje „o občasných nálezech zlata v řečišti blízké Moštěnky“. Uvažuje se mj., že J. A. Komenský zaměnil bystřický Hostýn se zábřežským Hoštejnem atd. Nejméně přijatelná je v tomto směru záměna rudy s občasnými nálezy zlatých mincí (doložených písemnými prameny; nálezy se však nedochovaly). (J. Skutil 1940, 17–18; 1955, 104–105).

Blížeji podrobnosti o rozložení dochovaných nálezů v terénu mimo známý depot kos pod mlýnským žernovem (xiv zastavení staré křížové cesty — viz plán) jsou velmi nejisté. Značná část vnitřní plochy hradiště je zástavbami a komunikacemi nenátratně zničena; další úpravy zastaralého zařízení budou nezbytně nutné. S přihlédnutím ke všem těmto aspektům byly provedeny v letošním roce zjišťovací sondáže menšího rozsahu, jejichž úkolem bylo zjištění intenzity osídlení jednotlivých částí hradiště a kvantitativní zastoupení jednotlivých kultur. Na základě těchto zjištění bude rozvržen plán výzkumu pro další sezóny.

První odkryv byl realizován pod místním hřbitovem čtvercovou metodou v linii předpokládaného směru osídlení. Byly zachyceny kúlové, do skály tesané jamky i horizontální úpravy podloží. Poněvadž tato plocha (amfiteátru) sloužila dříve jako pole a agrikulturní vrstva bývala orána ve zkoumané ploše téměř na skalnaté podloží, dochovala se kulturní vrstva jen v nepatrných krátech zahloubených částí terénu. U většiny nálezů je třeba předpokládat sekundární uložení a svou povahou reprezentují průřez celým osídlením hradiska. Intenzita výskytu byla velmi slabá (méně než 1/qm). Kontrolní sonda v nehlubší části amfiteátru měla za úkol zjistit, zda nebyly kulturní vrstvy splachovány do nižších poloh. Výsledek, pokud se týká mocnosti a bohatosti nálezů, nebyl ani v tomto směru podstatně odlišnější. Bylo-li osídlení mocnější na protějších (východních) svazích, ukáží budoucí výzkumy: tyto plochy však nejsou nikterak ohroženy. Podle výpovědí starých pamětníků, kteří dříve pracovali na hradisku, zvyšuje se koncentrace nálezů s blízkostí fortifikací. Snad k tomu napomáhala výhodná (závětrná) poloha a rovinnější základna terénu. Podle dosavadních předpokladů byly vlastní (svažné) plochy amfiteátru poměrně méně osídleny, a jak se zdá, spíše v obdobích starších nežli v laténském. Zda to snad souviselo s odchylnější funkcí této části hradiště

Třetí plocha byla odkrývána v blízkosti Slavkovské brány pod současným automobilovým parkovištěm. Tento citlivý uzel v blízkosti hlavního vstupu do hradiště, jehož význam ještě zesiluje velmi výhodná klimatická poloha, má rozhodující význam pro řešení otázek osídlení. V širším pojetí je třeba do něj zahrnout všechny k jihu svázné plochy od akropole hradiště. Vzhledem k řídkému lesnímu porostu je nejvýhodnější odkryv soustavou širokých sond. Pro nedostatek času i pracovních sil byla skryta pouze agrikulturní vrstva a rozpracována vrstva kulturní. Plošná koncentrace kulturně jednotných nálezů dává předpoklad pro zachycení základů sídelních nebo výrobních objektů. Vzhledem ke konfiguraci terénu není vyloučeno terasovité uspořádání staveb ve směru fortifikací.

Z nekeramických nálezů letošní sezóny lze upozornit na kamennou neolitickou sekerku (plocha B-1 „pod hřbitovem“) a bronzový náramek z cesty v blízkosti Slavkovské brány. Poznámky k tvarovému bohatství starších nálezů byly zveřejněny v AR (1971, 312 ad.) a budou souborně publikovány v připravované materiálové části, soustřeďující dosud známé muzejní nálezy. K celkové charakteristice je možno dodat, že tendence keramické výroby směřuje zde k větším a obsažnějším tvarům s důrazem na technologické provedení a praktičnost; podružnější zůstávají dokončující estetické úpravy. Poměrně časté jsou fragmenty velkých zásobnic. Charakteristická je příměs písku v keramických tvarech, označovaných na nížinných nalezištích jako „jemné zboží“. U tuhé keramiky je zřejmě dvojitý složení materiálu: jemná tuhá hlína a materiál s granulovaným (zrnitým) grafitem ve hmotě. Výjimečně se vyskytují u velkých zásobnicových tvarů nátěry okraje pryskyřicí. Dosud schází malované zboží a jemný inventář vůbec. Složitost vývoje poznání této lokality, jejíž nuance lze obtížně v krátkosti vysvětlit, staví nás před požadavek novými odkryvy získat doklady, které vyplní tyto mezery; dosavadní výsledky dávají pro to velmi slibné předpoklady.

Seznam literatury:

- Červinka, I. L., 1948: Hradiště a velehrady na Moravě. Uherské Hradiště.
Dehu, W., 1961: Zangentore an spätkeltischen Oppida. PA LII, 390—396.
Houdek, V., 1888. Hradisko hostýnské, ČVSMO V, 1—6.
Kříž, M., 1889: Kůlna a Kostelík, Brno.
Krumpholz, J.—Zapletal, F.—Hosák, L. 1940: Soudní okres Bystřický, Přerov.
Maška, K. J., 1884: Archeologická vycházka na Hostýn. Sborník musejního spolku Valaš. Meziříčí I, 1—4.
Skutil, J., 1940: Z pravěku Hostýna. Valašské Meziříčí.
Skutil, J., 1955: Znal Komenský nálezy duhovek z Hostýna? NumL 10, 104—105.
Sojak, F., 1960: K problému zlatých dolů v okolí Hostýna na Komenského mapě Moravy. Příroda jihozápadní Moravy I, 158—166.
Šimek, E., 1958: Poslední Keltové na Moravě. Brno.

Das keltische Oppidum Hostýn (Gemeinde Chvalčov, Bez. Kroměříž). Der imposante Komplex der Hostýner Berge, der mit der Dominante des denkwürdigen Hostýn die ausgedehnte Hana-Ebene beherrscht, zog schon seit der Zeit des Romantismus immer mehr Bewunderer an. Die bekannte Barockwallfahrtskirche konzentrierte allmählich alle Interessen auf sich, sodass die Bedeutung des vorgeschichtlichen Burgwalles in den Hintergrund trat. Ausser Zufallsfunden, kurzfristigen Sondierungen und Mappierung (K. J. Maška 1884, V. Houdek 1888, I. L. Červinka 1948, M. Kříž 1889, E. Šimek 1958, J. Slovák u. a.) wurde dem Burgwall keine Aufmerksamkeit gewidmet. Diese Situation ist in der archäologischen Fachliteratur deutlich, wo ausser kurzen Mitteilungen in Zeitschriften die zusammenfassende Arbeit von J. Skutil (1940) die einzige Publikation aus dieser Lokalität blieb. Um diese Lücke auszufüllen und dieser interessanten und zu Unrecht vergessenen Lokalität die gebührende Aufmerksamkeit zuzuwenden, veranlasste das Archäologische Institut der Tschechoslowakischen Akademie der Wissenschaften in Brno, die Erforschung von Hostýn und seiner Umgebung in den staatlichen Plan der systematischen langfristigen Arbeiten einzuschliessen. Die ersten Abdeckungen dieses Objektes wurden bereits heuer mit Ermittlungssonden eingeleitet. Da es sich um einen weniger bekannten Fundplatz handelt, erachten wir es für wichtig, wenigstens in Kürze eine Charakteristik seiner Lage, sowie einige Bemerkungen über seine Problematik vorzuschicken.

Die malerischen Hostýner Berge, die sich zwischen Holešov und Valašské Meziříčí ausbreiten, sind die Ausläufer der Bystricer Gruppe des nördlichen Teiles der Mährischen Weissen Karpaten. Aus diesem Massiv läuft der eigentliche Holstýnkomplex als ein mässiger Kamm tief in die fruchtbare Hana-Ebene aus. Seine östlichen und teilweise auch westlichen Abhänge sind sehr abschüssig, am steilsten ist der Nordhang. Der Zugangsweg, der an den mässigen südwestlichen Hängen entlang führt, war in den höheren Lagen gegen die Niederung zu durch einen felsigen Kamm bis zu seiner Einmündung in das „Slavkover Tor“ gedeckt. Östlich vor dem Befestigungssystem breitet sich eine schwach abfallende Fläche aus, die gegen die Nordwinde gut geschützt ist. Ob diese Fläche besiedelt oder zur Errichtung von handwerklichen Objekten benützt war, werden die zukünftigen Forschungen zeigen. Die innere Fläche des Burgwalles ist ziemlich gewelt. Der höchste Punkt ist an der Stelle des Aussichtsturmes (736 m), am zweithöchsten Punkt, welcher die sog. „Akropolis“ bildet (718 m), ist die bereits erwähnte barocke Wallfahrtskirche erbaut. Der nordöstliche Teil des Burgwalles mit seiner tiefsten Stelle beim Nordrand hat die Gestalt eines natürlichen „Amphitheaters“. Die ge-

samte, durch Wälle begrenzte Fläche des Burgwalles hat eine annähernd dreieckige — nierenartige — Form im Ausmasse von 19,72 ha und wird von einem Wall von 1857 m Länge (ä'tere Messung) umgeben. Die Längsachse misst nach neueren Messungen in Luftlinie etwa 700 m und verläuft von SSW nach NNO, maximale Breite etwa 310 m.

Die Mächtigkeit des Wallkörpers ist entsprechend der Steilheit der Hänge. An der südwestlichen Seite, in der Nähe des „Slavkover Tors“ und östlich von ihm erreicht er eine Höhe von 8—9 m und etwa die doppelte Breite; in weiterer Richtung sinkt seine Höhe entsprechend der steigenden Schroffheit der Abhänge. Im nordöstlichen Teil, der beinahe unzugänglich ist, ist der Wall stellenweise überhaupt nicht nachweisbar. Auf Grund von Bauskizzen und Bemerkungen, die bei Bauten im Areal des Burgwalles gefertigt wurden, kennen wir nur rahmenmässig die einzelnen Phasen der Befestigungsanlage. Die Fundamente des Walles sind aus Lehm, Stein und anderen Material errichtet und gehören zweifellos der Schlesisch-Platënicer Besiedlungsphase des Burgwalles an. Eine andere kleine Erhöhung mit Anzeichen einer gewissen Änderung des Befestigungssystems ist in ähnlicher Technik ausgeführt und gehört in die Latënezeit. Diese beiden bisher festgestellten Bauperioden werden in den Skizzenplänen ausdrücklich als „Umrisse alter Wälle“ von jenen der letzten Erhöhung und Anlage aus dem Mittelalter und der Neuzeit unterschieden. Struktur und Konstruktion des Wallkörpers werden aber vom neuen untersucht und revidiert werden, denn einige handschriftliche Aufzeichnungen und der Umstand, dass der erwähnte Skizzenplan bei groben Bauarbeiten hergestellt wurde, die detaillierte Beobachtungen nicht ermöglichten, zeigen eine komplizierte Situation der einzelnen Bauphasen an. Ausserdem ist das Fundinventar nicht mit den einzelnen Schichten synchronisiert.

Von den Zugangstoren in den Burgwall hängt unzweifelhaft organisch mit dem Befestigungssystem nur das sog. „Slavkover Tor“ zusammen, das sich in der südwestlichen Ecke befindet. Man darf es als Beispiel des mächtigsten Tores von Zangentor — Typus in Mähren überhaupt ansehen (Vergl. W. Dehn, 1961). Die leichte Erhöhung vor seinem rechten Flügel weist auf eine Verstärkung des Abwehrsystems durch einen Turm hin; die Datierung dieses Tores muss erst durch weitere Untersuchungen geklärt werden. Das zweite sog. „Eiserne Tor“ ermöglicht einen Zutritt durch den östlichen Wallkörper in das sog. „Amphitheater“. Trotzdem diese Tor Spuren von späteren Eingriffen zeigt, kann man seine vorgeschichtliche Herkunft in Erwägung ziehen; Beweise hierfür müssen Terrainabdeckungen erbringen. Alle übrige Durchbruchstellen im Wall in der Zeit zwischen den Jahren 1568—1932 ausgeführt und hängen mit dem Bau und der Funktion der Wallfahrtskirche zusammen.

Ein lebenswichtiges Moment für die Existenz im Burgwall war die Versorgung mit Trinkwasser. Unweit unter dem östlichen Wall bei der sog. „Wasserkapelle“ fliesst eine ganzjährige Trinkwasserquelle. In diese Lage wurde sie durch eine Rohrleitung aus den höheren Lagen der Felspalten geführt. Oberhalb dieser Stelle, noch im Areal des Burgwalles, befanden sich früher zwei Wasserbehälter. Anderes, bisher dauernd mit fliessendem Quellwasser gefüllt, befindet sich im Westflügel des „Slavkover Tores“. Ob die Behälter (Zisternen?) vorgeschichtlicher Herkunft sind, muss durch künftige Untersuchungen geklärt werden. Diese Annahme erscheint aber nicht unmöglich, wenn wir bedenken, dass nach neuesten geologischen Forschungen die Stärke der Wasserquellen in der Hostýner Bergen von der geologischen Schichtung des Terrains abhängig und im Verlaufe der Jahreszeiten ziemlich variabel ist. Ausser den vorher erwähnten Wasserquellen werden in mittelalterlichen Aufzeichnungen noch zwei weitere, heute bereits verschüttete Quellen erwähnt, die direkt im Burgwall entsprangen.

Die Rohstoffgrundlage des Burgwalles bildeten Vorkommen von Eisenerz in der nächsten Umgebung. Von deren Ausgiebigkeit zeugen am besten mittelalterliche Schürfrechte, das untergegangene Erzbaudorf Janče u. a. Ungeklärt bleibt die Frage der Goldfundstellen, welche von J. A. Komenský auf seiner Landkarte von Mähren aus dem Jahre 1627 an die Hänge zwischen Černava und Jehelník verlegt werden (Soják 1960, 160). Es bestehen erhebliche Zweifel über das Vorkommen von Gold in der örtlichen geologischen Schichtung des Terrains überhaupt. J. Krumpholz (1943, 67) erwähnt „zeitweise Goldfunde im Flussbett des nahen Flüsschens Moštënka. Ausserdem wird ernstlich erwogen, ob J. A. Komenský nicht den Hostýn von Bystřice mit dem Hoštejn von Zábřeh verwechselte. Am wenigsten annehmbar ist in dieser Beziehung die Verwechslung von goldhaltigen Erz mit zeitweiligen Funden von Goldmünzen (belegt durch schriftliche Quellen, die Funde selbst sind nicht erhalten (J. Skutil 1940, 17—18; 1955, 104—105).

Nähere Angaben über die Umstände der erhaltenen Funde im Terrain sind, ausser dem bekannten Sensendepot unter den Mühlsteinen (xiv. Station des alten Kreuzweges — siehe Plan), sehr ungewiss. Ein bedeutender Teil der Innenfläche des Burgwalles ist durch Verbauung und Kommunikationsanlagen unwiderbringlich verloren; weitere Verbesserungen der veraltetsten Einrichtungen werden unbedingt notwendig. Im Hinblick auf diese Aspekte wurden im heurigen Jahre Ermittlungssonden kleineren Ausmasses gelegt, deren Aufgabe es war, die Intensität der Besiedlung in den einzelnen Teilen des Burgwalles, sowie die quantitative Vertretung der verschiedenen Kulturen festzustellen. Auf Grund der Ergebnisse dieser Untersuchungen wird dann der Plan für die Forschungen in den nächsten Jahren entworfen.

Die ersten Abdeckungen wurden unter dem örtlichen Friedhof in Quadratmethode in Richtung der vorausgesetzten Siedlungsrichtung durchgeführt. Es wurden in die Felsunterlage eingehauene Pfostengruben erfasst, auch horizontale Bearbeitung des Liegenden. Da diese Fläche (Amphitheater) als Feld diente und die Ackerscholle in der untersuchten Fläche beinahe bis zur Felsunterlage verackert war, erhielt sich die Kulturschicht nur in unbedeutenden Stücken in eingetieften Teilen des Terrains. Beim grössten Teil der Funde muss eine sekundäre Lagerung vorausgesetzt werden. Durch ihren Charakter repräsentieren sie einen Querschnitt der gesamten Besiedlung des Burgwalles. Die Intensität des Auftretens war eine sehr geringe (weniger als 1/qm). Durch eine Kontrollsonde an der tiefsten Stelle des „Amphitheaters“ sollte festgestellt werden, ob die Kulturschichten nicht in tiefere Lagen abgeschwemmt worden waren. Die Ergebnisse waren, was Dichte und Reichhaltigkeit der Funde anbelangt, auch hier nicht wesentlich anders. Ob die Besiedlung an den gegenüberliegenden Hängen eine dichtere war, werden künftige Untersuchungen zeigen; diese Flächen sind nicht gefährdet. Nach Angaben von alten Augenzeugen, die früher im Burgwall arbeiteten, erhöht sich die Fundkonzentration in der Nähe der Befestigungsanlagen. Vielleicht ist dies auch durch die günstige windgeschützte Lage und durch das ebenere Terrain bedingt. Nach den bisherigen Voraussetzungen waren die eigentlichen (abfallenden) Flächen des „Amphitheaters“ verhältnismässig schwächer besiedelt und wie es scheint, eher in älteren Perioden als in der Latènezeit. Vielleicht hängt dies mit der unterschiedlichen Funktion dieses Teiles des Burgwalles zusammen, was gleichfalls erst durch grössere Abdeckungen beurteilt werden kann.

Eine dritte Fläche wurde in der Nähe des „Slavkover Tores“ unter dem heutigen Autoparkplatz abgedeckt. Diese empfindliche Stelle in der Nähe des Hauptzuges in den Burgwall, dessen Bedeutung durch die sehr günstige klimatische Lage noch erhöht wird, hat entscheidenden Einfluss für die Beurteilung der Besiedlungsfrage. Im weiteren Sinn muss man zu dieser Fläche alle von der „Akropolis“ des Burgwalles nach Süden abfallenden Hänge einschliessen. Im Hinblick auf den lichten Waldbestand sind am vorteilhaftesten Abdeckungen durch ein System von breiten Sonden. Wegen Zeitmangel und dem Fehlen von Arbeitskräften wurde nur die Ackerschicht abgeräumt und die Kulturschicht voruntersucht. Die Flächenkonzentration der einheitlichen Kulturfunde bieten eine Voraussetzung für die Erfassung von Fundamenten von Siedlungs- und Erzeugungsobjekten. Mit Rücksicht auf die Konfiguration des Terrains ist eine terrassenartige Anlage der Bauten in Richtung des Befestigungen nicht ausgeschlossen.

Ausser den keramischen Funden der heurigen Saison fand sich ein neolithisches Steinbeil (Lage B-1 „pod hřbitovem“) und ein Bronzearmband vom Weg in der Nähe des „Slavkover Tores“. Mitteilungen über den Formenreichtum der älteren Funde wurden in den *Archeologické rozhledy* (1971) publiziert und werden zusammenfassend im Materialteil des in Vorbereitung befindlichen Sammelbandes aller bisher bekannten Museumsfunde veröffentlicht. Für die Gesamtcharakteristik kann hinzugefügt werden, dass die Tendenz der Keramikerzeugung nicht zu grösseren und umfangreicheren Formen neigt, bei Betonung der technologischen Ausführung und Zweckdienlichkeit, das ästhetische Moment ist untergeordnet. Verhältnismässig häufig fanden sich Fragmente grosser Vorratsgefässe. Charakteristisch ist die Beimischung von Sand bei keramischen Formen, die in Niederungsfundplätzen als „feine Ware“ bezeichnet werden. Bei der Graphittonkeramik zeigt sich zweierlei Zusammensetzung des Materials: feiner Graphitton und Material mit Beimischung von granuliertem Graphit. Ausnahmsweise kann bei grossen Vorratsgefässen auch ein Bestreichen mit Harz an den Rändern beobachtet werden. Bisher fehlt bemalte Keramik und feines Inventar überhaupt.

Das komplizierte Fortschreiten bei der Erforschung dieser Lokalität, deren Nuancen schwer in Kürze wiederzugeben sind, stellt uns vor die Aufgabe, durch neue Abdeckungen Beweise zu erhalten, welche alle Lücken ausfüllen. Die bisherigen Resultate bieten hiefür vielversprechende Voraussetzungen.

JÁMA Z DOBY ŘÍMSKÉ U POHOŘELIC (okr. Břeclav)

JOSEF UNGER, Regionální muzeum, Mikulov

Při výkopu silážní jámy u „Hornoleského dvora“ bylo porušeno několik jam, které se rýsovaly na profilu. Jedna jáma kruhového půdorysu o průměru 90 cm byla vybrána. Obsahovala tkalcovské závaží a střepy z nádob doby římské.

Eine Grube aus der römischen Kaiserzeit bei Pohořelice (Bez. Břeclav). In der Silagegrube beim Hof Hornoles wurde eine Grube aus römischer Kaiserzeit aufgedeckt.

SÍDLIŠTĚ Z DOBY ŘÍMSKÉ U VÁŽAN NAD LITAVOU (okr. Vyškov)

IVAN PEŠKAŘ, AÚ ČSAV Brno

(Tab. 29)

Povodí řeky Litavy bylo v době římské poměrně hustě osídleno. K četným dříve registrovaným nalezištím z této oblasti¹ přibýlo v roce 1970 další sídliště, zjištěné přibližně půl kilometru severozápadně od Vážan nad Litavou. Na povrchu pole v trati „Padělky“ byly posbírány střepy hrubší i jemnější, v některých případech tuhované keramiky, zdobené otisky ozubeného kolečka, hřebenem rytými obloučky, vlnovkami a svazky rýh v šachovnicovitě uspořádání, důlky s nehtovými vrypy ve vodorovných a svislých řadách, šikmými, větvičkovitě řazenými zářezy, mřížováním, žlábkováním, pásem rytých, střídavě šikmo šrafovaných trojúhelníků a skupinami plastických, svisle protáhlých výčnělků. Tyto zlomky v ruce robených nádob, doplněné menší skupinou zbytků velkých zásobnic s okrajem zesíleným do masivního, nahoře mělce žlábkovaného okruží, prstencových misek a oranžové, někdy na vnější straně červeně natřené a zářezy ozubeného kolečka zdobené, na kruhu vytáčené keramiky provinciálního původu, ukazují, že sídliště u Vážan nad Litavou bylo obýváno — podobně jako nejbližší, asi 400 m vzdálená sousední osada u východního okraje obce Hrušek² — pravděpodobně hlavně ve 2. a na počátku 3. století n. l., výskyt střípku z nádoby, vyrobené z jemného materiálu pomocí hrnčířského kruhu a ozdobené hřebenem rytou vlnovkou však naznačuje, že lokalita byla osídlena patrně i v pozdní době římské.

Poznámky:

¹ Srov. F. Kalousek—M. R. Pernička, Die römerzeitliche Siedlung bei Vicemilice in Mähren. SPFFBU E 1 (1956). 42—44, Abb. 1.

² A. Procházka, Slavkovsko v pravěku. Vlastivěda moravská. Slavkovský okres. Brno 1921, 33; E. Beninger—H. Freising, Die germanischen Bodenfunde in Mähren (1933), 17—18.

Eine Siedlung aus der römischen Kaiserzeit bei Vážany nad Litavou (Bez. Vyškov). In der Flur „Padělky“ nordwestlich von Vážany nad Litavou wurde im Jahre 1970 eine weitere Siedlung entdeckt, die wir zu den zahlreichen Fundplätzen aus der römischen Kaiserzeit einreihen können, die im Flussgebiet der Litava¹ verzeichnet wurden. Die geborgenen Scherben von germanischer und provinziäl-römischer Keramik stammen, ähnlich wie die Funde aus der benachbarten Siedlung Hrušky,² verweisend aus dem 2. und vom Beginn des 3. Jahrhunderts u. Z., vereinzelt ist auch das Bruchstück eines auf der Töpferscheibe hergestellten Gefäßes mit Wellenlinienverzierung aus der späten Kaiserzeit aufgefunden.

SPEKTRÁLNÍ ANALÝZY ÚLOMKŮ SKLENĚNÝCH NÁDOB Z OBDOBÍ STĚHOVÁNÍ NÁRODŮ ZE ŽURÁNĚ

(okr. Brno-venkov)

LADISLAV PÁGO, AÚ ČSAV Brno

Přestože sklo patří k nejstarším výtvarným hmotám člověka, nebyla jeho podrobnému výzkumu věnována taková pozornost, jako např. předmětům kovovým. Podobně jako lze pomocí stopových prvků v některých kovech určit pravděpodobný původ suroviny, je možno podrobným studiem skleněného materiálu osvětlit otázku nejen jeho chemického složení, ale i technologie, organizace výroby a surovinové základny.

Z chemického hlediska je sklo tuhý roztok různých kovových kysličníků a křemičitanů v kysličníku křemičitém. Je látkou čistě amorfní. Základní surovinou je písek (v podstatě SiO_2), který tvoří obvykle 3 díly obsahu, 1 díl pak připadá na zásadité kysličníky. Písek vlastně zastupuje kyselou složku, jako alkalické suroviny bývají používány většinou kysličník sodný (Na_2O), draselný (K_2O), vápenatý (CaO), hlinitý (Al_2O_3) a olovnatý (PbO), které se přidávají ponejvíce ve formě uhličitánů. Sklo se vyrábí tavením SiO_2 vhodné čistoty s uhličitánem vápenatým (CaCO_3) a uhličitánem alkalického kovu (sodíku nebo draslíku). Vápenatá skla sodná mají poněkud nízký bod měknutí, na rozdíl od skel vápenato-draselných. Zvýšené množství alkalických kysličníků znamená i zvýšení tavitelnosti, vyšší obsah vápníku dodává sklu lesk. Specifická hmota je různá a pohybuje se v rozmezí od 2,2—6,3 g/cm³, zpravidla kolem 2,5 g/cm³.

Zhruba možno sklo rozdělit na vápenaté (sodné nebo draselné), olovnaté a speciální. V archeologických nálezích se vyskytují nejčastěji skla první skupiny, tedy sodno-vápenatá. Sklo bývá většinou bezbarvé, barevné odstíny se získají příměsí různých kyslíčků a solí kovů. Sklo lze barvit buď v celé hmotě nebo jen na povrchu. Je známo, že např. sloučeniny železnaté barví sklovinu modrozeleně, železité žlutozeleně až červenohnědě, manganaté fialově, kobaltnaté intenzivně modře, chromité žlutozeleně, měďnaté modře, nikelnaté barví sodná skla hnědě až šedě, draselná skla modrofialově, sloučeniny síry žlutě atd. Znalost výroby různobarevného skla je velmi starého data a jeho technologie byla také mnohem jednodušší než technologie čirého skla, objevená až v 1. tisíciletí př. n. l.

Ke stanovení chemického složení předložených vzorků skla bylo použito emisní spektrální analýzy. Semikvantitativní odhad obsahu jednotlivých prvků byl proveden podle intenzity spektrálních čar. Pro porovnání výsledků byla analýza provedena i pomocí pochodňového výboje. Spektrální analýza se však ukázala při tomto stanovení pro některé prvky jako výhodnější a přesnější. K rozboru byly vybrány dva vzorky skel, nalezené ve II. hrobě na Žuráni, v katastru obce Podolí, okres Brno-venkov. Při archeologickém výzkumu bylo zjištěno, že hrob byl v minulosti již porušen. Úlomky skla pocházejí ze skleněných nádob a jsou barvy olivově zelené a tmavomodré. Pocházejí nejpravděpodobněji z konce 5. století n. l., tedy z období stěhování národů.¹

Předložené vzorky nebyly na povrchu zkorodovány, takže bylo možno provést analýzu skleněného jádra přímo. Korozní vrstvy mívají obvykle odlišné chemické složení v důsledku přeměny nebo vyuhování některých prvků účinkem vlivu prostředí (např. sodík a vápník). Výsledky spektrální analýzy v polokvantitativním vyhodnocení obsahu jednotlivých prvků jsou uvedeny v následující tabulce:

Spektrální analýzy úlomků barevných skel

Vzorek skla	Podstatné množství > 10 %	Podřadné množství > 1 % - 0,1 %	Vedlejší množství 0,1 - 0,01 %	Stopové množství < 0,01 %	Problematický výskyt
žluté	Si	<u>Ca</u> , <u>Na</u> , Fe, Mg, <u>Al</u> , <u>Mn</u>	Ti, B	Cr, Cu, Dy, Nb, P, Pb, V, Ta	—
modré	Si	<u>Ca</u> , <u>Na</u> , Cu, Fe, Mg, <u>Al</u>	Ti, Mn, B, <u>Co</u> , <u>Pb</u> , Sb	Bi, Cr, Dy, Nb, Li, P, V, Ta	Ni

P o z n á m k a :

Podtržené prvky celou čarou představují v dané skupině relativně vyšší obsah, prvky podtržené přerušovanou čarou udávají relativně nižší obsah. Značka > znamená vyšší než udané číslo, značka < nižší než udané číslo.

Z tabulky je zřejmé, že jde o typické sodno-vápenaté sklo, kde kromě hlavního podílu křemíku je nejvíce zastoupen sodík a vápník. Železo (Fe), hořčík (Mg), hliník (Al) a mangan (Mn) u skla žlutého možno považovat za prvky, které se dostaly do hmoty při její výrobě, ať již s pískem, vápencem (Fe, Mg a Al) nebo s dřevěným popelem (Mn). Ostatní prvky se vyskytují jen v menším nebo stopovém množství. Olivově žlutá barva skla mohla tedy vzniknout především sloučeninami železitými. U modrého skla se v hlavních podílech obsažených prvků vyskytuje mimo jiné i měď, které bylo s největší pravděpodobností použito i k obarvení skla na modro. V nepatrném množství se vyskytuje i kobalt (Co), nelze však říci, že by byl úmyslně přidáván jako barvicí přísada. Kobalt (Co), olovo (Pb), antimon (Sb) a problematický nikl (Ni) se mohly dostat do suroviny pravděpodobně s mědí, jako její doprovodné stopové prvky.

Otázka barvení antických i pozdějších skel je stále předmětem zkoumání. Jako základ pro modrou barvu považuje W. Geilmann² kobalt, v rozporu s B. Neumannem,³ který toto zbarvení přisuzuje obsahu mědi. Barvení modrých skel v určitých obdobích je tedy sporné. Rovněž i některé názory, např. že skla z římského období nalezená ve střední a východní Evropě byla importována ze západu, je nutno prověřit. Archeologické nálezy ve východní oblasti dokazují, že zde byly již v době rozkvětu výroby římského skla dílny vyrábějící sklo, které se svým chemickým složením velmi podobá sklům ze stejného období, pocházejícím z některé z evropských zemí.⁴

Závěrem možno shrnout, že analyzované vzorky barevných úlomků skleněných nádob z hrobu č. II ze Žuráně, okr. Brno-venkov, jsou křemičitá sodno-vápenatá skla, u nichž bylo žlutého zbarvení docíleno pravděpodobně železitou sloučeninou, u modrého skla bylo použito solí měďnatých. I když menší množství kobaltu by mohlo vést k domněnce, že k barvení skla bylo použito i sloučeniny kobaltnaté, zdá se podle obsahu mědi pravděpodobnější, že kobalt byl pouze jejím doprovodným prvkem. K vyřešení tohoto problému bylo by třeba provést srovnání s analýzami většího počtu

vzorků ze stejného i z různých kulturních období a také i z různých oblastí. Ani sledování některých fyzikálních vlastností skla, příp. i rentgenografický výzkum, nelze při celkovém hodnocení tohoto materiálu podceňovat.

Poznámky:

¹ J. Poulík, Jižní Morava, země dávných Slovanů, Brno 1948—1950, str. 42—45, obr. 86.

² W. Geilmann, Beiträge zur Kenntnis alter Gläser. Kobalt als Färbungsmittel. *Glast. Berichte*, 1928, 4, 186.

³ B. Neumann, Antike Gläser, ihre Zusammensetzung und Färbung, *Zts. angew. Chemie*, 1925, 38, str. 862. Týž, Antike Gläser, ihre Zusammensetzung und Färbung, *Zts. angew. Chemie*, 1929, 42, str. 835.

⁴ M. A. Bezborodov, Isledovanije stěkol iz stěklodělatělnoj mastěrskoj III—IV vv. n. e. U s. Komarov, *Materiali i doslidžennja z archeologii Prikarpattja i Volini*, 1964, sv. 5, str. 81—85.

Spektralanalyse der Bruchstücke von Glasgefäßen aus der Völkerwanderungszeit aus Žuráň (Bez. Brno-venkov). Der chemischen oder Spektralanalyse von Glas wurde bisher nicht die gleiche Aufmerksamkeit gewidmet, wie z. B. einer solchen der Metallgegenstände. Das eingehende Studium des Glasmaterials aus verschiedenen Kulturperioden hilft nicht nur die Zusammensetzung des Glases zu klären, sondern auch die Rohstoffquellen, Technologie und gegebenenfalls die Organisierung der Erzeugung zu ermitteln. Für die Feststellung der chemischen Zusammensetzung der Bruchstücke aus Žuráň wurde die Emissionsspektralanalyse und die Fackelentladung angewendet. Die semi-quantitative Schätzung der einzelnen Elemente wurde je nach der Intensität der Spektrallinien durchgeführt.

Für die Analyse wurden Stückchen von dunkelblauem und olivgrünem Glas verwendet. Das Vorhandensein mancher Elemente hat Einfluss auf die Farbschattierung der Glasgegenstände. Blaue Farbe kann z. B. durch das Vorhandensein von Kupfer oder Kobalt erzeugt werden. Nach dem Gehalt der einzelnen Elemente kann beurteilt werden, dass es sich hier um Natrium-Kalk-Glas handelt. Das blaue Glas wurde bei der Erzeugung anscheinend mit Kupfer gefärbt, welches in grösserer Menge vorhanden ist, die gelbe Farbe konnte durch Beimischung von Eisen oder gegebenenfalls anderen Elementen entstanden sein. Bei der Spektralanalyse ist es notwendig, vorerst ev. Korrosionsschichten zu entfernen, weil sie gewöhnlich eine abweichende chemische Zusammensetzung vom sog. Glaskern aufweisen, die infolge Freimachung oder Auslaugung mancher Elemente durch Einfluss der Bodenkorrosion entsteht. Da die chemische Zusammensetzung des Glases für die einzelnen Zeitperioden charakteristisch ist, wäre es angezeigt dieser Problematik mehr Aufmerksamkeit zu widmen.

VORLÄUFIGER BERICHT ÜBER DIE ERGEBNISSE DER SIEBZEHNTEN FORSCHUNGSSAISON IN MIKULČICE

(Bez. Hodonín)

ZDENĚK KLANICA, AŮ ČSAV Brno

(Taf. 30—37)

Der grossmährische Burgwall „Valy“ bei Mikulčice und das ausgedehnte Areal in dessen Umgebung wurde im Jahre 1970 an fünf Stellen untersucht. (Forschungsleiter: Univ. Prof. Dr. J. Poulík, DrSc., Vertreter des Forschungsleiters: Dr. Z. Klanica). Die grösste Aufmerksamkeit konzentrierte sich auf die Untersuchungen der Akropolis, obgleich weitere Abdeckungen in der Waldlichte nördlich der VI. Kirche sehr interessante Ergebnisse brachten.

I.

Im Jahre 1970 wurde die Fläche im Raume zwischen der Basilika und den Resten des Walles abgedeckt. In der dunklen lehmigen Schichte, die stark mit Mörtel, kleinen Steinen und zahlreichen Ziegelbruchstücken vermischt war, lag in 65 cm Tiefe unter dem heutigen Niveau das Sandsteinkapitell einer Säule. Es ist 35 cm hoch, die Breite des oberen Teiles beträgt 55 cm. Die einfache Profilierung ist betont durch unregelmässig eingravierte Linien, die Oberfläche ist stark beschädigt. Einige Meter südlich von diesem Kapitell fand sich in 35 cm Tiefe unter der heutigen Oberfläche in der dunklen lehmigen Schichte mit kleinen Steinen und Mörtelstückchen das Bruchstück eines walzenförmigen Fragments aus behauenen und geglättetem Sandstein. Im vorderen Teil ist ein sechszackiger Stern in einem Ring eingeschnitten.

Beide angeführten Stücke einer Steinarchitektur waren in unmittelbarer Nähe eines tiefen Grabens aufgefunden worden, genauer gesagt am südlichen Ufer des Grabens. Der Graben verläuft parallel mit der Südwand der Basilika. Seine Existenz stellten wir erstmalig bei den Forschungen in der Umgebung des Baptisteriums der Basilika fest, welches teilweise in seinen Boden eingetieft war (Klanica 1967, 42–43, Taf. 27). Schon damals konnten wir auf Grund des Fundmaterials ein erhebliches Alter des Grabens feststellen, welcher die Objekte mit Keramik von Typus 1 stört. Der Graben ist etwa 300 cm breit bei einer annähernden Tiefe von 125 cm unter dem Niveau des sandigen Liegenden. Er hat steilabfallende Wände, der schmale flache Boden liegt etwa 200 cm unter der heutigen Oberfläche. Die Funktion dieses Grabens könnten in Zukunft bisher ungeklärte Reste von verbrannten Hölzern verraten, die parallel mit seiner Südseite liegen. Knapp beim Boden war der Graben von einer etwa 60 cm starken Schichte angeschwemmten gelben Sandes mit grauem Lehmgemengsel aufgefüllt. Diese Schichte enthielt hart gebrannte Keramik, die sich zum Typus 2 unserer Klassifikation stellt (Klanica 1970 b, 103–114), was das hohe technische Niveau der ältesten Keramik von Mikulčice bestätigt (Poulik 1957, 266–289). Für die Interpretation des Grabens kann vorläufig nichts Bestimmtes gesagt werden. Bemerkenswert ist jedoch das konzentrierte Auftreten von Ziegeln, Porphyrit und Teilen von Steinarchitektur in seiner Nähe. Eine ähnliche Erscheinung konnten wir bei einem anderen Graben beobachten, dessen Teil etwa 60 m östlich vom Presbyterium der Kirche II. entdeckt wurde. J. Poulik machte in seiner Publikation über die ersten Funde von Ziegeln und Porphyrit im Burgwall von Mikulčice (1957, 263–265) auf die Tatsache aufmerksam, dass insbesondere der Porphyrit zur Zeit des Grossmährischen Reiches nicht nach Mähren eingeführt wurde, sondern dass man mit der Existenz von römischen Bauten in Nähe der Lokalitäten rechnen müsse, von welchen sowohl Ziegel wie auch Porphyrit stammen. Obgleich im Burgwall von Mikulčice Bruchstücke von römischen Ziegeln fast im gesamten Areal auftreten, beginnend mit den stratigraphisch ältesten Schichten, ist doch eine Konzentrierung besonders von kleinen Ziegelbruchstücken in Nähe des Grabens, der nachweisbar zu den ältesten Bauten im Burgwall gehört, deutlich bemerkbar. Wenn wir die Möglichkeit einer gegenseitigen Beziehung zwischen den Resten des Grabens und den Bruchstücken der Steinarchitektur andeuten, die in Nähe des Grabens aufgefunden wurden, wollen wir damit nicht sagen, dass die architektonischen Bruchstücke als römische anzusehen sind. Die Entscheidung müssen eine Analyse und selbstverständlich weitere Funde bringen.

Soweit Siedlungsobjekte in Nähe der Basilika auftragen, gehören sie grösstenteils dem vorgrossmährischen Horizont an. Objekt 770 stellt eine geräumige halbeingetieft Erdhütte dar, das erste Objekt dieser Art im Raume der fürstlichen Burg. Für die Beurteilung des Charakters dieses Objektes sind Haufen von Tierknochen von Wichtigkeit, die in seiner Nähe gefunden wurden. Diese halbeingetieft Erdhütte hat eine unregelmässige schüsselartige Form. In ihrem Boden zeichneten sich 31 Pfostenlöcher ab, welche — übertragen auf den Grabungsplan — eine längliche Fläche im Ausmass von 6×3 m mit einer Feuerstelle in der Mitte abgrenzen. Entsprechend der Keramik vom Typus 1, die aus den Haufen von Tierknochen geborgen wurde, könnten wir dieses Objekt annähernd in das 8. Jahrhundert datieren. In seine stark vermischte Auffüllung waren auch einige Skelettgräber abgerutscht, leider ohne Beigaben. Zum vorgrossmährischen Horizont gehören auch die Abfallgruben 769, 772 und 773, die bemerkenswert sind durch zahlreiche Bruchstücke von Schmelztiegelchen und Schlacke, die in ihrer Auffüllung verzeichnet wurden. Diese Abfallgruben reichen teilweise in die bisher unerforschte Fläche und es ist nicht auszuschliessen, dass in diesem Teil des Burgwalles ein Erzeugungszentrum lag, ähnlich wie bei Kirche V. Die Gruben in der Nähe der „Gasse“, die zum Eingang der Basilika führt, beinhalteten ein gemischtes Material. Keramik vom Typus 1 und 2 fand sich in der Auffüllung der Gruben 763 und 764, Objekt 767 enthielt Bruchstücke von Gefässen des Typus 2a. In der tiefen Grube des Objektes 38 wurde zwar die bronzene Phalerenkappe von vorgrossmährischem Typus, sowie ein Kästchen aus Geweih gleichen Alters aufgefunden, aber diese Funde sind zugleich ein Beweis dafür, wie wichtig für die Datierung gewisser Siedlungskomplexe immer die jüngsten Scherben, in unserem Falle Scherben von Typus 4, sind, die fast am Boden der 2 m tiefen Grube geborgen wurden. Aus dem Rahmen der angeführten Siedlungsobjekte tritt nur Grube 766 und dies nicht nur durch ihren Inhalt, sondern auch dadurch, dass ihre Auffüllung sich zum Unterschied von den übrigen Objekten in seiner Struktur von der Sandunterlage fast nicht unterschied. Keramik war nur schwach vertreten. Ein erheblicher Teil der Scherben stammt von groben Gefässen mit Fingerfurchen, wie sie auf den höchsten Plätzen des Burgwalles auftreten und gemeinsam mit Bronzeartefakten eine ältere Besiedlung anzeigen, insbesondere die spätneolithische aus Bronze- und Hallstattzeit. Als jüngste Keramik aus Objekt 766 ist ein Randstück, Scherben des Gefässbauches und von Boden eines Topfes vom Prager Typus anzusehen, sowie einige Scherben von grober Keramik ähnlich dem Typus 1. Dieser Fund bereicherte die bisher kleine Anzahl von Keramikscherben des Prager Typus in Mikulčice. Die Tatsache, dass sich dieses Objekt in seiner Form so deutlich von slawischen Siedlungen unterscheidet und auch die stratigraphischen Umstände führten uns im Verlaufe der Untersuchungen bis zu dem Augenblick, wo wir die Scherben der Keramik vom Prager Typus aufdeckten, zu der Annahme, dass die Grube eneolithischen Alters sei. In diesem Objekt weist der Typus der Siedlungsschichten aber zugleich auf einen gewissen Hiatus zwischen der Besiedlung mit Keramik vom Prager Typus

und Besiedlung mit burgwallzeitlicher Keramik in Mikulčice hin, doch wagen wir derzeit nicht die Dauer des Hiatus abzuschätzen.

Der grossmährische Horizont ist, wie wir bereits anführten, auf der Fläche bei der Basilika durch keine Siedlungsobjekte vertreten, was auch ungefähr unseren Vorstellungen über die Funktion des Raumes zwischen Palisade und Kirche im 9. Jahrhundert entspricht. Die Anlage der Gräber und auch der anderen Siedlungsobjekte sagt uns, dass der Raum zwischen dem Eingangstor in der Palisade westlich vom Atrium und der Kirchenwand unberührt war, ungestört weder von vorgrossmährischen Siedlungsobjekten noch durch grossmährische Bestattungen. Wir deckten hier 33 Skelettgräber auf, sechs von diesen mit Beigaben, die übrigen fundlos. Eine Gräberreihe war in die Auffüllung des Grabens eingetieft, zu einer Zeit, als er nicht mehr seiner Funktion diente. Hier fand sich auch ein Kindergrab — 1116 — mit einem einfachen Bronzekugelknopf. Interessant ist eine Gruppe von Gräbern, die mit grossen flachen Steinen ausgelegt waren. Einige von ihnen erinnern an Steinkammergräber, wie wir sie aus dem östlichen Mittelmeerraum und aus dem pontischen Gebiet kennen. Für ihre genauere Datierung im Rahmen des grossmährischen Horizontes können wir vorläufig keine bestimmten Angaben machen. Wie wissen nicht genügend sicher, wie lange in diesem Teil des Gräberfeldes bestattet wurde; was sie Siedlung anbelagt, so stammt ein Objekt vom Beginn der Neuzeit. Es handelt sich um eine gleichmässige Grube mit Feuerstelle, die nur wenige Meter von der Basilika entfernt ist. Aus ihrer Orientierung und aus der Tatsache ihres Vorhandenseins könnten wir schliessen, dass die Kirche zu dieser Zeit noch nicht erbaut war. Vorerst nur soviel zur Abdeckung westlich und südwestlich vom Atrium der dreischiffigen Basilika.

II.

Eine kleinere Sonde, die etwa 25 m nördlich vom Nartex der Basilika gelegt wurde, verrät uns, dass trotz des hohen Prozentsatzes der Fläche, die bisher im Raume der fürstlichen Burg abgedeckt wurde, hier neue wichtige Entdeckungen zu erwarten sind. Auch in diesem Falle verfolgten wir das Problem der Abgrenzung des Gräberfeldes von der Siedlung, gegebenenfalls die gegenseitigen Beziehungen beider Bereiche. In der abgedeckten Fläche zeigten sich einige Skelettgräber. Zwei von diesen hatten eine verhältnismässig reiche Ausstattung: in einem ein Paar goldener Ohrgehänge, im anderen vier Kugelknöpfe und sechs Paar silberner Ohrgehänge. Es wird also notwendig, den nördlichen Rand des Gräberfeldes in Umgebung der dreischiffigen Basilika durch weitere Ausgrabungen zu erforschen.

III.

Südlich der vierten Kirche werden schon seit einigen Jahren Arbeiten im Skelettgräberfeld durchgeführt, die uns bisher sehr interessante Ergebnisse brachten (Klanica 1970a, 43—47, Taf. 32). Es ist nicht auszuschliessen, dass die Gräber mit dem Kirchenbau zusammenhängen, von welchem Reste der zerstörten Mauern erhalten sind; es gelang aber nicht den Grundriss zu rekonstruieren. Es konnte festgestellt werden, dass das Gräberfeld anscheinend an der Südseite abschliesst und nicht weiterreicht. Trotzdem eine genauere Beurteilung dieses Forschungsabschnittes der fürstlichen Burg noch einige Zeit dauern dürfte, wollen wir doch einige vorläufige Beobachtungen bereits heute anführen. Es handelt sich um die Art der Eingrenzung des Friedhofes. Es scheint, als ob die Grenze von einer Reihe von Gruben gebildet würde, die in knapper Folge eine an die andere anschliesst und in breitem Bogen die Gräber an der südlichen und südwestlichen Seite umschliesst. Zu den tiefsten Gruben gehört Objekt 782. Diese Grube lag anscheinend schon unter dem Ackerboden, denn in ihre lockere Auffüllung rutschte der Horizont von flachen Steinen ab, der an der umliegenden Fläche im ursprünglichen Niveau durch Pflügen zerstört wurde. Im Grubenprofil fanden wir unter erwähnten Horizont von flachen Steinen noch zwei weitere ähnliche Schichten, die unterteilt waren durch eine 30—50 cm mächtige Schichte von schwarzer Erde. Die Keramik aller Schichten gehört vorwiegend dem Typus 3 unserer Klassifikation an, was uns ermöglicht, diese Grube an das Ende des 9. oder zum Beginn des 10. Jahrhunderts zu datieren. Auch in die Auffüllung der übrigen Gruben der erwähnten Gruppe drang die Destruktionsscholle ein und erhielt sich unter ähnlichen Umständen, wie im Falle von Objekt 782. Die Interpretation ist eine naheliegende. Die Fläche war ursprünglich von den Schollen des zeströrten gemauerten Baues bedeckt. Überall dort, wo der Horizont nicht in die lockere Auffüllung der älteren Gruben eindrang, wurde er durch Pflügen zerstört. Nach dem Charakter der Destruktion in Objekt 782, wo in grösserer Menge flache Steine statt Mörtel vertreten waren, können wir schliessen, dass es sich hier um den Rand der Destruktionsscholle handelt, für welchen eben jene flachen Steine ohne Mörtel typisch sind. Es bleibt die Frage offen, zu welchem Bau die beschriebene Destruktionsscholle gehört. Etwa in der Mitte der Sonde wurde ein Teil des Objektes 619 untersucht, dessen nördlicher Teil bereits im Jahre 1965 abgedeckt worden war. Es handelt sich um einen Graben von 2—3 m Breite und an der Forschungsstelle 1970 etwa 2 m Tiefe. Entlang der steilen Wände blieben in durchschnittlich 250 cm Entfernung von einander zu beiden Seiten Reihen von Pfahllöchern mit 40 cm Durchmesser erhalten, die 50 cm in die liegende Sandschichte eingetieft waren. Entsprechend der Keramik von

Typus 1 und 2b, die am Boden des Objekts aufgefunden wurde, könnte der Graben an der Wende des 8. zum 9. Jahrhundert entstanden sein, seine Interpretation erscheint ziemlich schwierig, denn man darf annehmen, dass es sich um einen ganz ungewöhnlichen Zweckbau handelt. Die Kulturschichte östlich des Grabens hat zum Unterschied vom westlichen Teil der Sonde wiederum einen etwas abweichenden Charakter, der durch die Existenz der typischen Siedlungsschichte bestimmt ist. Auch auf dieser Fläche zeigten sich Stellen mit Destruktionsstücken von Steinen und Mörtel, die in die Gruben eingedrungen waren. Aus diesem Horizont stammt z. B. der Fund einer eisernen Riemenzunge mit ausgeprägter Randleiste und ovaler Öffnung in der Mitte, deren Form ganz eindeutig auf ältere Tradition hinweist, die in diesem Falle von der Analogie aus Grab 100 bei der zweiten Kirche repräsentiert wird. Die Randleiste ist mit einem stilisierten Tiermotiv verziert. Die dunkle lehmige Kulturschichte unter dem Niveau der Destruktionsscholle von Steinen erbrachte eine Reihe von interessanten Funden von Bronzeziergegenständen, die dem vorgroßmährischen Horizont angehören. Ein schildartiger Beschlag mit Anhänger im unteren Teil, der in Quadrat 34/+1 aufgefunden wurde, ist mit durchbrochenen Pflanzenornamenten verziert. Zur Zeit seiner Benützung war das Stück in zwei Teile entzwei gebrochen, welche dann mit Hilfe eines anderen Metalles — anscheinend Zinn — wieder vereinigt wurden. In einem nahen Quadrat wurde noch ein solches Exemplar entdeckt, vermutlich aus der gleichen Form.

IV.

Südöstlich von der vierten Kirche zeigt sich im Wall eine gewisse Unterbrechung, die seit Beginn unserer Forschungen als östliches Tor in den Burgwall interpretiert wurde. Bei den Sondierungsarbeiten in den Jahren 1969 und 1970 wurde festgestellt, dass hier eine Brücke stand, von der die unteren Teile der Holzpiloten erhalten sind. Eine weitere Fortsetzung der Forschungen an dieser Stelle wurde im Jahre 1970 durch Überschwemmungen und langanhaltendem Wasserhochstand verhindert.

V.

Im Jahre 1970 wurden die Arbeiten in der Waldlichte nördlich der sechsten Kirche fortgesetzt, wo der Volkstradition gemäss „nichts wächst“. Hier stehen wir erst am Beginn der Forschungen, wir sammelten die ersten Informationen und Erkenntnisse, von welchen einige bereits teilweise publiziert wurden (Klanica 1970a, 50—51). Wir nehmen an, dass es uns gelang die Randgebiete eines grösseren Gräberfeldes zu erfassen und schliessen nicht aus, dass die Gräber mit dem Holzbau in Zusammenhang standen, dessen Reste wir an dieser Stelle aufdeckten. Seine Interpretation, sowie der eigentliche Charakter des Gräberfeldes, vor allem die Datierung und die Beziehung zum Fürstenhof kann erst nach weiteren Untersuchungen geklärt werden. Zugleich mit den Gräbern stellten wir auf der untersuchten Fläche auch eine Reihe von Siedlungsobjekten fest. Im östlichen Teil des Gräberfeldes fanden sich die Überreste eines Ofens. An den kreisrunden Boden des Ofens im Durchmesser von etwa 80 cm mit Öffnung in östlicher Richtung schliesst eine ovale Befeuersgrube im Ausmasse von 250×120 cm an, deren Boden etwa 45 cm tiefer liegt als der des Backofens. Diese Befeuersgrube hat steile Wände und einen flachen Boden. In ihre Auffüllung senkte sich eine rote Schichte von Hüttenlehm, anscheinend von der Destruktion des Backofens stammend und war von einem Skelettgrab überdeckt. Die in der Auffüllung des eigentlichen Ofens aufgefundene Keramik gehört dem Typus 3 an, während die Keramik der Befeuersgrube aus der schwarzen verkohlten Schichte Scherben des Typus 2b waren. Die Befeuersgrube war von einem Kindergrab — 1127 — überdeckt, das fundleer war, die Grabgrube störte die Lehmschichte. Eine günstigere Situation zeigte sich bei Grab 1171, welches auf der Auffüllung einer anderen Grube lag. Es ist dies ein Kindergrab, bei dessen Schädel ein Paar Bronzeohrgehänge aufgefunden wurden. Die Grube unter diesem Grab enthielt Keramik vom Typus 2. Beispiele von übergelagerten Gräbern und Siedlungsobjekten fanden sich bisher wenige, sodass wir mit der Beurteilung ihrer gegenseitigen Beziehungen vorerst zuwarten müssen. Die bisher aufgedeckten Skelettgräber, die sich im südöstlichen Teil der abgedeckten Fläche konzentrieren, sind von anderem Charakter als die des nächstgelegenen erforschten Gräberfelder bei der Rotunde mit Doppelapside (Poulik 1963). Die verhältnismässig ärmeren Beigaben von Bronzeschmuck und eine Menge von Keramikfunden aus den Gräbern zeugen eher für ein „dörfliches“ Gräberfeld, wie etwa in Dolní Věstonice. Wir dürfen aber nicht vergessen, dass sich der derzeitige Forschungsstand bei Abdeckung eines grösseren Teile des Gräberfeldes, das anscheinend sehr ausgedehnt ist, grundlegend ändern kann.

Literatur:

- Poulik J., 1957: Výsledky výzkumu na velkomoravském hradišti „Valy“ u Mikulčic, PA XLVIII, 1957, 241—388.
Poulik J., 1963: Dvě velkomoravské rotundy v Mikulčicích, Praha 1963.
Klanica Z., 1967: Předběžná zpráva o výzkumu slovanského hradiska v Mikulčicích za rok 1966, PV 1966, Brno 1967, 42—47.
Klanica Z., 1970a: Die Ergebnisse der fünfzehnten Grabungskampagne in Mikulčice, PV 1968, Brno 1970, 43—52.
Klanica Z., 1970b: Pokus o třídění keramiky z Mikulčic, Sborník J. Poulikovi k šedesátinám, Brno 1970, 103—114.

POUŽITÍ POLYETYLENGLYKOLOVÉ METODY PŘI KONZERVACI VODOU PROSYCENÝCH DŘEV Z VELKOMORAVSKÉHO HRADIŠTĚ V MIKULČICÍCH (okr. Hodonín)

LADISLAV PÁGO, AŮ ČSAV Brno

Chemická konzervace dřeva patří mezi velmi náročné úkony, neboť s dřevem se setkáváme v různém stupni jeho zachovalosti. V konzervační praxi se rozlišují dvě hlavní skupiny dřevěných předmětů: vlhké (mokré) a suché. Při archeologických výzkumech se vyskytují nejčastěji dřeva mokrá, která obsahují často až 90 % vlhkosti. Takové dřevo nemusí být na povrchu vždy změněno, ale bývá obvykle ve stavu pokročilého rozkladu a má sníženou pevnost i pružnost. Po vyzvednutí mokrého dřeva dochází na vzduchu k rychlému úbytku vody, který vede k deformaci, případně i k úplnému zničení předmětu.

Aby se zabránilo objemovým změnám při vysychání mokrých dřev, byla v konzervačním výzkumu navržena a prakticky také vyzkoušena řada metod. Nejrozšířenější jsou metody nahrazující vodu ve dřevě syntetickou, polymerní, ve vodě rozpustnou látkou. Do této skupiny patří i námi použitá metoda polyglykolová, kde konzervační látkou je polyetylen glykol (polyglykol), syntetická, voskovitá a ve vodě rozpustná látka. Princip této metody spočívá v máčení dřeva za zvýšené teploty ve vodném roztoku polyetylen glykolu, který se odpařováním vody zahušťuje. Difúzi dochází k nahrazení vody ve dřevě polyetylen glykolem, který je za vyšší teploty kapalný. Po ukončení konzervačního procesu a vyjmutí předmětu z teplého roztoku polyetylen glykolu tento ve dřevě ztuhne a zabrání tak deformacím.

Ke konzervaci mokrého dřeva z archeologického výzkumu v Mikulčicích, okr. Hodonín, bylo použito polyetylen glykolu s molekulovou váhou asi 5000, jemuž odpovídá náš výrobek Apretar RV. S objevem rozměrnějších dřevěných předmětů (lodí, kůlů z palisády, trámů, kmenů apod.) vystala i řada technických a materiálních problémů. Menší dřevěné předměty byly ihned po vyzvednutí v terénu přeneseny do laboratoře a po očištění dezinfikovány asi 2 % vodným roztokem pentachlorfenolátu sodného nebo 1 % vodným roztokem formaldehydu. Po dezinfekci byly nálezy vloženy do nádob s 10 % roztokem polyetylen glykolu. Pro lepší difúzi konzervační látky do dřeva bylo použito asi 25–30 % etylalkoholu denaturovaného benzínem. Roztok byl postupně zahříván od 30 °C na 50 ° až 70 °C a odpařená voda doplňována postupně 10 % roztokem polyglykolu, až bylo dosaženo nasyceného roztoku. V závěru konzervace, tj. kdy již hladina lázně při zahřívání neklesala, byla teplota po dobu dvou dnů udržována asi na 80 °C. Pak byly předměty vyjmuty z nádob a přebytečný roztok odstraněn s povrchu teplou vodou a líhem pomocí kartáčků. Takto upravená dřeva byla uložena na dřevěné rošty k vychladnutí a proschnutí. Zatmelování chybějících částí nebo praskliny bylo provedeno kašovitou směsí, připravenou ze sádry, nitrolaku a vhodného pigmentového barviva nebo umakitem C, což je plastické dřevo na bázi nitrátu celulózy, dřevitě moučky, rozpuštědel a změkčovadel. Konečná úprava spočívala v povrchovém očištění líhem a nátěru málo koncentrovaným roztokem polyvinylacetátu (PVAc) v denaturovaném etylalkoholu.

Větší dřevěné předměty byly pro nedostatek vhodných konzervačních nádob přechodně uloženy do polyetylenových obalů s vodou, s přidávkou 1–2 % roztoku pentachlorfenolátu sodného. V takovémto improvizovaném uložení je možno dřevěné předměty uchovávat i po dobu jednoho roku. Předměty, které nemohly být ponořeny do vody s dezinfekčním prostředkem, byly polévány intenzívně vodou, aby nedošlo k vysušení a tedy i případnému popraskání nebo deformacím dřeva. Nález dvou dřevěných lodí v délce asi 9 a 10 metrů potřebu velkých nádrží ještě znásobil. Bylo nutno zhotovit urychleně provizorní nádrže přímo v terénu, kam byly lodě přemístěny a před poškozením chráněny v roztoku vody s přidávkou pentachlorfenolátu sodného. Teprve později byly dodány plechové vany, zhotovené podle rozměrů lodí. Transport velkomoravských plavidel ze starého řečiště do nádrží byl pro značné rozměry, váhu a sníženou pevnost proveden na nosné železné konstrukci pomocí autojeřábu. Železné vany, ve kterých se dřevěné předměty konzervovaly, byly opatřeny vyhřívacími trubkami, zapojenými k parnímu kotlu. Přestože konstrukce van byla řešena s přihlédnutím k co nejmenší potřebě konzervační látky, bylo třeba připravit asi 6000 litrů roztoku.

Konzervaci větších dřevěných předmětů jsme začali asi s 30 % roztokem Apretaru RV, který byl po odpaření vody doplňován stejně koncentrovaným roztokem. Počáteční teplota konzervační lázně byla 40 °C, postupně byla zvyšována na 50 ° až 60 °C. V závěrečné fázi, tj. po dosažení nasyceného roztoku, byla teplota přechodně zvýšena na 70 ° až 80 °C. Z ekonomických i bezpečnostních důvodů nebylo k lepší difúzi konzervačního roztoku do dřeva použito denaturovaného etylalkoholu. Finální úpravy větších předmětů byly obdobné jako u předmětů malých.

Určitým problémem bylo vyzvedávání rybářských vrší z koryta starého řečiště, jejich konzervace a rekonstrukce. Uložení a transport těchto proutěných rybářských vrší v sádrovém obalu se při tehdejším tempu archeologického výzkumu ukázalo sice jako nezbytné, avšak úbytkem vlhkosti došlo i ke zmenšení objemu proutí a tím také ke snížení pevnosti materiálu. Jak také ukázala pozdější zkušenost, bylo vhodnější provádět konzervaci velkomoravských lodí dnem dolů, i za cenu obtížnější manipulace, neboť by bylo umožněno lepší sledování průběhu konzervace. Také by bylo

možno během konzervace provádět úpravy silně rozrušených a změkklých okrajů lodí a jejich zajištění před vychýlením resp. kroucením.

Doba konzervace dřeva je různá a závisí na mnoha faktorech, například na druhu a rozměrech dřeva, na objemu a složení konzervačního roztoku, na teplotě lázně apod. Jak bylo prakticky ověřeno, lze prodloužením konzervační doby při nižších teplotách dosáhnout stejného účinku, jako při vyšších teplotách s použitím lihu. To bylo také potvrzeno zkouškami pevnosti dřevěného materiálu před konzervací i po konzervaci. Vyšší teploty lázně mohou navíc v průběhu konzervace způsobit různé deformace, které se jen velmi obtížně napravují. Závěrem možno říci, že polyglykolová konzervační metoda je při respektování specifických vlastností starého a mokrého dřeva velmi spolehlivá a při vhodných podmínkách uložení mu poskytuje dobrou a trvalou ochranu.

Die Anwendung der Polyäthylenglykol-Methode bei der Konservierung der mit Wasser durchtränkten Hölzer aus dem grossmährischen Burgwall in Mikulčice (Bez. Hodonín). Die chemische Konservierung nassen Holzes gehört zu den sehr anspruchsvollen Arbeitsverrichtungen, weil wir Holz in verschiedenem Zustand und in verschiedener Erhaltungsstufe bearbeiten. Bei archäologischen Forschungen treten meist Hölzer auf, die einen erheblichen Feuchtigkeitsgehalt aufweisen. Nach ihrer Freilegung kommt es an der Luft zu rascher Feuchtigkeitsabnahme, welche gewöhnlich zu Deformationen oder zu völliger Vernichtung der Gegenstände führt. Um einer stärkeren Veränderung des Holzes durch Austrocknen vorzubeugen, ist es nötig, das Wasser im Holz durch synthetische, polymere, im Wasser lösliche Stoffe zu ersetzen.

Für die Konservierung der nassen Hölzer von den archäologischen Forschungen in Mikulčice, Bez. Hodonín, wurde die sog. Polyäthylenglykol-Methode (Polyglykol) angewendet. Ihr Prinzip besteht darin, dass das Holz bei erhöhtem Wärmegrad in eine Wasserlösung von Polyäthylenglykol eingelegt wird, die sich durch Verdunstung eindickt. Durch Diffusion kommt es zum Ersatz des Wassers durch Polyäthylenglykol, welches bei höherer Temperatur flüssig wird. Nach Beendigung des Konservierungsprozesses und nach Entnahme der Holzgegenstände aus der warmen Lösung erstarrt das Polyglykol im Holze und verhindert dadurch Deformationen und Sprünge.

Kleine Holzgegenstände (Schöpflöffel, Beile, Löffel, Eimer u. a.) wurden etwas abweichend von den grossen Stücken (Boote, Palisadenpfähle, Balken, Stämme u. a.) konserviert. Bei den kleineren Gegenständen wurde der Konservierungsprozess mit einer etwa 10 % Wasserlösung von Polyäthylenglykol begonnen, bei den grösseren mit einer etwa 30 % Lösung. Für eine bessere Diffusion des Konservierungsstoffes in das Holz wurde in einigen Fällen ein Konservierungsbad von ungefähr 25–30 % Äthylalkohol angewendet. Die Desinfektion der Hölzer wurde mit einer 1–2 % Wasserlösung von Natrium-Pentachlorphenolat oder mit einer 1 % Wasserlösung von Formaldehyd durchgeführt. Die Verkittung von Sprüngen oder fehlenden Stückchen geschah mit einer Mischung von Gips, Nitrolak und einem entsprechenden Pigmentfarbstoff oder mit Umakit C. Eine Bearbeitung der Oberfläche ist nach der Konservierung nicht notwendig, doch kann nach Reinigung mit Alkohol die Oberfläche mit einer schwächeren Lösung von Polyvinylacetat (PVAc) in denaturisiertem Äthylalkohol bestrichen werden.

Bei der Konservierung der mit Wasser durchsetzten Hölzer aus Mikulčice wurde Polyglykol im Molekulgewicht von etwa 5000 angewendet, dem unser Erzeugnis Apretar RV entspricht. Wie im Verlaufe der Konservierungsarbeiten praktisch überprüft wurde, können auch bei anderen Arbeitsvorgängen ähnliche Resultate erzielt werden. Dies wurde auch bei Festigkeitsprüfungen des Holzmaterials vor und nach der Konservierung bestätigt. Bei der Konservierung mit der Polyglykolmethode ist es günstiger, die Konservierung bei einem niedrigeren Wärmegrad des Bades zu beginnen (etwa 40° bis 60°C), da höhere Wärmegrade (70°C) am Beginn der Konservierung manchmal Deformationen des Holzes hervorrufen, die oft nicht mehr zu beseitigen sind. Diese Konservierungsmethode ist bei Respektierung der spezifischen Eigenschaften des alten und nassen Holzes sehr verlässlich und die unter günstigen Umständen gelagerten Gegenstände besitzen einen dauernden Schutz.

ZJIŠŤOVACÍ SONDÁŽ NA VELKOMORAVSKÉM POHŘEBIŠTI V HOLICI U OLOMOUCE

(okr. Olomouc)

VÍT DOHNAL, Vlastivědný ústav, Olomouc

(Tab. 38–41)

V červenci a v srpnu 1970 provedlo archeologické oddělení VÚ v Olomouci zjišťovací sondáž na pozemcích Semenářského a šlechtitelského podniku a na sousední parcele n. p. MEZ v Holici u

Olomouce. Lokalita leží asi 100 m jižně od rozhraní k. ú. Holice a Olomouc-Hodolany, nedaleko od silnice do Přerova. Podnětem pro sondáž byl nálezný jedouchý dzbánek antického tvaru, který zachránil ing. J. Janásek v roce 1957, kdy byla uváděna do provozu transformační stanice Semenářského podniku. Tehdy byly v příkopech pro ukládání elektrických kabelů rozpoznány dva kosťové hroby uložené ve vrstvě náplavových štěrků v hloubce 80–90 cm pod dnešním povrchem a vzdálené od sebe navzájem asi 20 m.¹

Sondáž v roce 1970, přestože nemohla být pro nedostatek pracovních sil provedena v potřebném rozsahu, přinesla zjištění dalších čtyř hrobů, které nenechávají na pochybách, že jde o první velkomoravské pohřebiště v těsné blízkosti Olomouce a o jeden z mála dosud známých podobných objektů na severní Moravě.

Zjištěné hroby tvořily dvě skupiny. Osamocený byl hrob 1/70, nalezený poblíž hrobů z roku 1957 (přesně lokalizovat je však už nebylo možno), kdežto zbývající tři hroby se našly pohromadě asi 16 m na západ. Toto zjištění je ovšem předběžné, neboť sondy nebylo možno klást tak hustě, jak by bylo potřeba, jelikož pozemek sloužil jako skládka různého materiálu. Pokud se půdních poměrů týká, byl výzkum neobyčejně ztížen tím, že pod slabou vrstvou ornice začíná v hloubce 20 cm pod dnešním povrchem velmi silně ulehlá pevná vrstva říčních štěrků, v níž se hrobová jáma dá zjistit teprve až skoro v úrovni kostry. Toto prostředí mělo neblahý vliv také na zachovalost kosterných pozůstatků. V hrobě 1/70 nezůstalo až na několik zubů, zcela drobných úlomků lebečních kostí a nepatrných zlomků některých dlouhých kostí, nic. Podobně tomu bylo i u hrobu 2 a 3 a jenom z hrobu 4, který byl uložen těsně pod hrobem 2, bylo možno vyzvednout poškozenou lebku. Následkem špatného stavu koster mohli jsme pouze zjistit, že těla byla ukládána v natažené poloze na zádech hlavou k západu (hrob 1 hlavou k SZ). Stopy po rakvích, až na několik malých uhlíků v hrobě 2 a 3,² stejně jako stopy po zvláštních úpravách hrobových jam, jsme nezjistili. Vybavením patří prokopané hroby, s výjimkou prvního, který neobsahoval žádný milodar, mezi středně bohaté. Hrob 3 měl 2 páry bronzových náušnic s oboustrannými hrozníčky (z toho 1 pár s kličkou), bronzový plechový kroužkový prsten zdobený vybějením, nalezený na pravé ruce a větší železný nůž u téže ruky. Ve vzdálenosti 80 cm severně byl v téže úrovni hrob 4, který podle výbavy patřil muži. Po pravé straně lebky se našla spodní část většího hrnce, zdobeného nepravidelnými vodorovnými rýhami, na pravé kosti stehenní ležela železná sekera typu I A (podle třídění Poulíkova a Hrubého) a z vnější strany pravé kosti lýtkové byl přiložen blíže neurčitelný silně rozpadlý železný předmět, pravděpodobně tři vedle sebe ležící železné rolničky ve tvaru dutých koulí o průměru 29 mm, se čtyřmi kolmo se křížícími zářezy na horní polokouli. Každá koule je složena ze dvou polokoulí, vzájemně ve švu spojených tenkou bronzovou vložkou. Podle zbytků dřeva a tkaniny ležely na dřevěné podložce zabaleny do tkaniny. Poslední hrob 2 byl v superpozici nad hrobem 4. Při ukládání pohřbu 2/70 bylo použito hrobové jámy hrobu 4, která byla vyprázdněna tak hluboko, že byla při tom zničena horní část hrnce v hlavách hrobu 4, aniž by však byla poškozena lebka, nacházející se jen o několik málo centimetrů hlouběji. Střepey z nádoby se pak se zásepem dostaly nad horní hrob, a to těsně pod dnešní ornici. Hrob 2 patřil ženě menší postavy. U hlavy se našly 2 malé stříbrné gombíky zdobené filigránem. U každého gombíku ležela 1 bronzová náušnice s malou dutou kuličkou, navlečenou na jednoduchý oblouček; třetí náušnice téhož typu byla pod úplně ztrávenou lebku. (Všechny tři náušnice byly ve velmi špatném stavu a zachovaly se z nich jen zlomky). V nohách ležel na vnější straně levé kosti holenní železný nůž a další malý nožík (?) byl při vnitřní straně téže kosti.

Uvedené nálezy můžeme podle běžných hledisek datovat do posledních desítiletí 9. století. Přestože se nám dosud nepodařilo zjistit rozsah objeveného pohřebiště, je možno předpokládat, že objekt bude z větší části zachován. Jelikož jde o území průmyslově využitě, bude zde třeba počítat s rozsáhlejším záchranným výzkumem.

P o z n á m k y :

¹ J. Janásek, Nálezová zpráva z 11. 10. 1957 uložená v archívu archeologického oddělení VÚ — týž, Holický sborník vlastivědných prací I 1966, 9–10 — týž, Holický sborník vlastivědných prací II 1967/68, 12. — J. Skutil, Zpráva v archívu archeol. odd. VÚ — V. Hrubý, Keramika antických tvarů v době velkomoravské, ČMM I 1965, vědy společenské, 37 a d. s. vyobr.

² Podle posudku dr. Em. Opravila, CSc., šlo v obou případech pravděpodobně o dub (cf. Quercus sp.).

Eine Ermittlungsgrabung im grossmährischen Gräberfeld in Holice bei Olomouc (Bez. Olomouc). Bei Probesonagen der archäologischen Abteilung des Heimatkundlichen Instituts in Olomouc im Jahre 1970 wurden in Holice bei Olomouc weitere vier Skelettgräber in jener Lokalität entdeckt, wo im Jahre 1957 zwei Gräber verzeichnet wurden und aus einem derselben ein grossmährischer Krug von antiker Form gerettet wurde.¹ Drei der im Jahre 1970 untersuchten Gräber lagen beisammen, das vierte war etwas entfernt. Alle Gräber waren mit dem Kopf nach Westen orientiert (Grab 1 nach Süd—West). Die Körper lagen ausgestreckt auf dem Rücken. Die Skelettreste sind sehr schlecht erhalten. Mit Ausnahme von Grab 1, welches keine Beigaben enthielt, gehören diese

Gräber zu den mittelreichen. Grab 3 enthielt zwei Paar Bronzeohrgehänge mit beiderseitigem Traubenschmuck (ein Paar von diesen mit S-artigem Abschluss), einen Fingerring aus Bronzeblech mit gehämmerter Verzierung und ein grösseres Eisenmesser. Grab 4 lag im gleichen Niveau und erhielt ein Männerskelett und den Rest eines grösseren horizontal gerillten Topfes beim Kopf, eine Eisenaxt vom Typus I A (nach Klassifikation von Poulík und Hrubý) sowie einen unbestimmbaren eisernen, stark korrodierten Gegenstand, wahrscheinlich drei durch dem Rost zusammengebundene Schellen. Das letzte Grab 2 befand sich in Superposition über Grab 4 und enthielt die Überreste eines Frauenskeletts von kleiner Statur. Beim Kopf fanden sich zwei kleine silberne Kugelknöpfe, verziert mit Filigran, drei Bronzeohrgehänge mit kleinen angefädelten Hohlkugeln und einfachem Bogen (erhalten in Bruchstücken), sowie zwei kleinere Eisenmesser.

Die untersuchten Gräber gehören in die letzten Jahrzehnte des 9. Jahrhunderts. Durch diese Sondierungen wurde das erste grossmährische Gräberfeld in nächster Nähe der Stadt Olomouc, einem der wichtigsten frühmittelalterlichen Zentren in Mähren, entdeckt.

SLOVANSKÉ OBJEKTY V HRADCI U OPAVY (okr. Opava)

JIŘÍ PAVELČÍK, AÚ ČSAV BRNO

Při terénním průzkumu v Hradci u Opavy zjistili pracovníci expozitury AÚ ČSAV v Opavě J. Pavelčík a J. Klose v zahrádce domu čp. 7 narušené sídelní objekty.

Lokalita se nachází na vrcholové plošině táhlé ostrožny asi 250 m severně od zámku Hradec při západní straně přístupové silnice. V poměrně hluboké základové rýze opěrné zidky plotu zahrádky se pod novověkými a pozdně středověkými navážkami zahlubovalo do podložní žlutky pět poměrně plytkých jam, patrně mísovitého tvaru. Na základě střepevého materiálu, zdobeného vícenásobnou vlnicí, šroubovnicí a pásem kolků, můžeme čtyři z nich datovat do 9. a jednu do 11.–12. století.

Slawische Objekte in Hradec bei Opava (Bez. Opava). Bei Forschungsarbeiten im Terrain stellten die Mitglieder der Expositur des Archäologischen Instituts der Tschechoslowakischen Akademie des Wissenschaften in Opava im Garten des Hauses Nr. 7 fünf gestörte Siedlungsobjekte fest. Auf Grund der gesammelten Keramikscherben können wir vier Objekte in das 9. Jahrhundert und eines in das 11.–12. Jahrhundert datieren.

OBJEV SLOVANSKÉ ZEMNICE U POHOŘELIC (okr. Břeclav)

JOSEF UNGER, Regionální muzeum, Mikulov
(Tab. 42: 1)

Na upozornění V. Effenbergera z Přibic byl proveden záchranný výzkum v trati „Pod studýnkovou“ v pohořelickém katastru. Kromě několika halštatských jam byla prozkoumána zemnice o čtvercovém půdorysu s rozměry 4×4 m, která byla zahloubena 130 cm pod dnešní úroveň terénu. V rozích a uprostřed dvou stran byly nalezeny kúlové jamky a v jednom rohu byla prozkoumána kamenná pec. Nalezený střepevý materiál lze předběžně přiřknout střední době hradištní.

Entdeckung einer slawischen Erdhütte bei Pohořelice (Bez. Břeclav). In der Flur „Pod studýnkovou“ wurde eine hallstattzeitliche Siedlung entdeckt und eine mittelburgwallzeitliche Erdhütte im Ausmasse von 4×4 m untersucht, die 130 cm eingetieft war. In den Ecken und in der Mitte zweier Seiten wurden Pfostengruben festgestellt und in einer Ecke die Überreste eines Steinbackofens.

KOSTROVÝ HROB Z DOBY HRADIŠTNÍ V MORAVSKÉ NOVÉ VSI

(okr. Břeclav)

ZDENĚK KLANICA, AŮ ČSAV BRNO

20. března 1970 oznámili pracovníci MNV v Moravské Nové Vsi nález kostrového hrobu v katastru obce. Místo nálezu se nachází na malém návrší západně od obce, asi 300 metrů severně od silnice z Moravské Nové Vsi do Prušánek v trati „Dolní Čtvrť“ na hranici katastru obou obcí. Při kopání olejovodu zachytili dělníci v průkopu lebku a kosti levé ruky, které vyzvedli ještě před příchodem pracovníků expedice AŮ ČSAV v Mikulčicích. 23. března byl odkryt zbytek kostry.

Hrobová jáma o rozměrech 200×50 cm se vyrýsovala v hloubce 95 cm pod povrchem ve žlutém pískovém podloží. Jevila se tmavším zásypem, který byl silně promíchán drobnými uhlíky. 15 cm pod úrovní podloží, tedy 110 cm pod povrchem ležela naznak kostra dospělého člověka. Pravou ruku měl nebožtík podél těla, nohy natažené. Orientace Z—V, délka kostry 170 cm. Podle tvrzení dělníků byl asi 10 cm vlevo od lebky nalezen železný nůž. Několik zlomků neurčitěho železného předmětu leželo u horní části levé loketní kosti. Jinak byl hrob bez nálezů.

Nůž (inv. č. 642-1-1/70) má 13,5 cm dlouhý břit, opatřený v týlové části krevní rýhou. Z odlomeného řapu zůstal na noži 2,5 cm dlouhý hrot. Podle tvaru nože, nálezů železných zlomků u levého lokte a orientace hrobu můžeme se domnívat, že jde s největší pravděpodobností o hrob ze střední nebo mladší doby hradištní.

Ein burgwallzeitliches Skelettgrab aus Moravská Nová Ves (Bez. Břeclav). Beim Ausheben der Ölleitung entdeckten die Arbeiter ein Skelettgrab, welches durch den Fund eines Eisendolches und durch seine West—Ost Orientierung mit grösster Wahrscheinlichkeit als mittelburgwallzeitlich oder jungburgwallzeitlich angesehen werden darf.

MLADOHRADIŠTNÍ HROBY VE SKALICI

(okr. Znojmo)

ČENĚK STAŇA, AŮ ČSAV BRNO

V polovině května 1970 oznámil Archeologickému ústavu ČSAV v Brně J. Kaufman z Moravského Krumlova nález tří koster ve Skalici, okr. Znojmo. Kostrové hroby byly zachyceny v nově vyhloubeném příkopu pro odvod vody od hospodářských objektů JZD, a to severně od obce, asi 300 m východně od sýpky a zmíněných objektů JZD nad vsí. Z jednoho hrobu byly v profilech na obou stranách příkopu zbytky hrobové jámy (hrob č. 1), ve dvou zachytili pracovníci AŮ části koster v původní poloze (hroby č. 2 a 3), ze čtvrtého se podařilo zjistit pouze přibližné místo, kde ležel. Hroby byly orientovány ve směru západ—východ, kostry ležely na zádech s pažemi nataženými podél těla. V rozrušené části hrobu č. 3 byla nalezena jedna bronzová esovitá záušnice malého typu a zlomky další, patrně stříbrné. Hroby je tedy možno zařadit do mladší doby hradištní, snad již do 11. století.

Ein slawisches Gräberfeld aus der jüngeren Burgwallzeit in Skalice (Bez. Znojmo). Beim Ausheben eines Grabens nördlich der Gemeinde wurden vier Skelettgräber entdeckt, alle waren zerstört. Aus einem Grab wurde ein s-förmiger Schläfenring aus Bronze von kleinerer Form aufgefunden und Bruchstücke eines weiteren, anscheinend silbernen Exemplars.

MLADOHRADIŠTNÍ POHŘEBIŠTĚ V KUPAŘOVICÍCH

(okr. Brno-venkov)

ČENĚK STAŇA, AŮ ČSAV BRNO

Začátkem května 1970 oznámili příslušníci SNB z Dolních Kounic nález koster s archeologickými nálezy v Kupařovicích, okr. Brno-venkov. Kostry zachytil Ivan Špaček při výkopu jámy pro sklep na dvoře svého domu (Kupařovice č. 57). Pracovníci Archeologického ústavu ČSAV v Brně

odkryli na ploše 4 × 6,5 m šest kostrových hrobů. Kostry v nich ležely na zádech s pažemi nataženými podél těla, hlavou k západu, nohama k východu. Ze šesti hrobů byl pouze jeden (č. 2) bez nálezů. V částečně narušeném prvním hrobě našel při lebce I. Špaček dvě bronzové esovité záušnice, třetí byla získána při výzkumu. Na hromadě hlíny vyhozené z jámy hrobu č. 1 zvedla žákyně A. Horňáková prsten s konci přes sebe přeloženými, navlečený na jednom článku prstu. Na onom článku prstu a na dalších dvou článcích odkrytých in situ se zachovaly stopy po zelené patině. V hrobě č. 3 ležel při vnějším okraji pravé kosti pánevní zlomek stříbrné mince. Hrob č. 4 poskytl jednu stříbrnou esovitou záušnici, hrob č. 5 bronzovou, proplétanou esovitou záušnici a bronzový prsten, nedovřený, se špičatými konci, a hrob č. 6 tři bronzové esovité záušnice a zlomek železného nože, jenž ležel na levé straně hrudi. Získané nálezy — 7 bronzových a jedna stříbrná záušnice s esovitou kličkou, dva bronzové prsteny, zlomek stříbrné mince a zlomek železného nože — dovolují datovat pohřebiště, k němuž hroby patří, do mladší doby hradištní, nejspíše do 11. století. Tyto nově objevené archeologické prameny posunují historii Kupařovic do doby téměř o tři století starší než je první písemná zpráva o této obci, která mezi léty 1351—1354 připomíná Bohuše z Kupařovic.¹

P o z n á m k a :

¹ L. Hosák, Historický místopis země Moravskoslezské, III. Brněnský kraj, Brno 1934, 232.

Ein slawisches Gräberfeld aus der jüngeren Burgwallzeit in Kupařovice (Bez. Brno-venkov). Beim Ausheben der Grube für einen Keller im Hause Nr. 57 wurden sechs Skelettgräber aufgedeckt. Die geborgenen Funde — 7 Schläfenringe aus Bronze und ein aus Silber, 2 Bronzefingerringe, Bruchstück einer Silbermünze, sowie ein Bruchstück eines Eisenmessers ermöglichen uns die Gräber in die jüngere Burgwallzeit zu datieren, an ehesten in das 11. Jahrhundert.

ZÁCHRANNÝ VÝZKUM SLOVANSKÉ OSADY Z MLADŠÍ DOBY HRADIŠTNÍ V MOHELNICI — SZTŠ (okr. Šumperk)

VLADIMÍR GOŠ, Vlastivědný ústav, Šumperk
(Tab. 22 : 2)

Přelozkou státní silnice Mohelnice—Loštice je ohroženo slovanské sídliště, ležící na jižním okraji dnešního města Mohelnice naproti garážím ČSAD a jižně osady Horní Krčmy. Zjišťovací výzkum byl zahájen v roce 1969 na svahu, sklánějícím se k severu k malému potůčku Újezdce, dnes uloženému v prostoru osady v drenážích. V roce 1970 záchranný výzkum dále pokračoval a doposud byla odkryta plocha 4200 m². Zkoumaný úsek je vzdálen 400 m jižněji od výzkumu v letech 1966 až 1967¹ a je patrné, že se jedná o částí jedné osady. Výzkum těsně za zahradami SZTŠ byl označen jako Mohelnice A, plocha zkoumaná v letech 1969 až 1970 jako Mohelnice B.

V prostoru naproti garážím ČSAD byla zachycena východní část osady, která, jak je patrné, pokračuje západním směrem podél malého potůčku Újezdky. Kulturní vrstva je rozorána, sprašovitě podloží je v hloubce 30—35 cm pod ornici. Zpracování materiálu není prozatím skončeno a naše zpráva může být pouze informativní. Zdá se, že slovanské osídlení probíhalo na zkoumané ploše ve dvou časových úsecích, které na sebe nenavazují.

Nejstarší horizont náleží do druhé poloviny 10. stol. až počátku 11. stol. Ve výzkumné sezóně 1969 byla zachycena část polozemnice (jáma 42), ze které byl prozkoumán pás 80 cm široký, dlouhý 300 cm a s kulem posunutým k severní hraně. Ve výplni byly kousičky tuhy. Na prozkoumané ploše bylo zachyceno dále velké množství různých objektů, které však nelze považovat za obytné. Největší z nich (jáma 73) měl nepravidelný obdélníkový tvar o rozměrech 850 × 200 až 220 cm a byl vyplněný černou sypkou hlínou promíšenou kaménky. Ostatní objekty byly menší, měly nepravidelné rozměry a byly vyplněny černou hlínou, promíšenou kousičky mazanice. Byly zjištěny na celé zkoumané ploše, většinou se kumulovaly v severní části plochy níže na svahu. Prozatím není jisté, zda k staršímu horizontu náležely dva velké hliníky, z nichž větší měl nepravidelný oválný tvar o rozměrech 420 × 590 cm a v jehož severní části byla pec. Byly nalezeny převážně hrncovité nádoby s okraji ven vykloněnými, různě seříznutými a na povrchu zdobenými vodorovnými žlábkami. Hlína je silně promíšená tuhou, povrch bývá engobován a do šeda nebo hněda vypálen.

Mladší fáze osídlení v místě výzkumu náležela do druhé poloviny 12. stol. až počátku 13. stol. a byly zde zřízeny hrnčířské dílny. Nejvíce k východu se táhl pás jam severojižním směrem, ve kterých byla zpracovávána tuha, přidávaná do hlíny nádob a těžená na svazích nedaleké zábřežské vrchoviny. Jámy byly dvojího typu. Nejčastěji byly hluboké, v průřezu vakovité nebo zvonovité a jejich hloubka se pohybovala mezi 100—210 cm. Například jáma 7 byla v půdoryse kruhovitá, o průměru 220 cm, a v průřezu vakovitá, a hluboká 210 cm. Méně časté byly jámy mělké, vanovitěho tvaru, v půdoryse oválné nebo kruhovitě, jejichž hloubka nepřesahovala 50 cm. Například jáma 70 byla oválná, o stranách 400×90 cm a zahloubená 30 cm. Malé úlomky tuhy byly v různých vrstvách.

Západně byly zachyceny pozůstatky lehkých kúlových staveb, bez otopných zařízení, které pravděpodobně sloužily k výrobě nádob.

V jihozápadním rohu zkoumané plochy byla zachycena část velké nepravidelné jámy, jejíž prozkoumaná část měla rozměry 10,4×7 m. Dno v hloubce 100—120 cm bylo nepravidelné, a byly zde pozůstatky dvou pecí. Jámu můžeme považovat za hliník. Na zkoumané ploše nebyly zachyceny zbytky sídelních objektů; zdá se, že hrnčířské dílny byly vyděleny z obytné části vesnice. Naše závěry potvrdí teprve další výzkumy.

V objektech byly převážně nalezeny střepy z hrcovitých nádob s okraji vzhůru vytaženými a různě profilovanými. Tělo je pokryto vodorovnými žlábkami, na dně se často vyskytuje značka. Velké množství střepů bylo z masivních zásobnic většinou kónického tvaru, s okrajem vzhůru vytaženým a zesíleným. Tělo bývá bohatě zdobené plastickými lištami s pásy šikmých vrypů vodorovnými i vlnovkovými žlábkami. Vyskytly se také prosté ploché talíře Váňova typu VIII.b.² Bylo získáno poměrně dosti velké množství železných předmětů, nůžky, klíč, srp, tesařská sekyra, ocílka a nože. V jámě 123, která náleží do 12. stol., byl nalezen depot železných předmětů, skládající se ze tří motyk, dvou vrtáků a dvou předmětů nejasného účelu.

P o z n á m k y :

¹ V. Goš, Výzkum mladohradištní osady v Mohelnici, okr. Šumperk, Přehled výzkumů 1967, Brno 1968, 99.

² Z. Váňa, Mísy v západoslovanské keramice, PA XLIX-1958. 241.

Rettungsgrabung einer slawischen Siedlung aus der jüngeren Burgwallzeit in Mohelnice (Bez. Šumperk). Durch Verlegung der Staatsstrasse Mohelnice—Loštice ist eine slawische Siedlung bedroht, die am Südrand der heutigen Stadt Mohelnice, gegenüber den staatlichen Autogaragen und südlich der Gemeinde Horní Krčmy liegt. Probegrabungen wurden im Jahre 1969 am Hange begonnen, der sich gegen Norden zu dem kleinen Flüsschen Újezdka neigt, welches heute im Gebiet der Gemeinde in Drainagen gelegt ist. Im Jahre 1970 wurden die Rettungsgrabungen fortgesetzt, bisher wurde eine Fläche von 4200 m² abgedeckt. Der untersuchte Abschnitt liegt 400 m in südlicher Richtung von den Abdeckungen der Jahre 1966—1967¹ und es zeigt sich eindeutig, dass es sich um einen Teil der gleichen Siedlung handelt. Die Grabungsfläche knapp hinter den Gärten der Landwirtschaftlichen Schule wurde als Mohelnice A, die Fläche, die in den Jahren 1969—1970 erforscht als Mohelnice B bezeichnet.

Im Raume gegenüber den Garagen wurde der östliche Teil der Siedlung erfasst, welche sich anscheinend in westlicher Richtung entlang dem kleinen Flüsschen Újezdka ausbreitet. Die Kulturschicht ist verackert, die Lössunterlage liegt in 30—35 cm Tiefe unter dem Ackerboden. Die Bearbeitung des Materials ist noch nicht beendet, sodass unser Bericht vorläufig nur ein informativer ist. Es hat den Anschein, dass die slawische Besiedlung auf der untersuchten Fläche in zwei Zeitabschnitten verlief, die aneinander nicht anschliessen.

Der ältere Horizont gehört der zweiten Hälfte des 10. und dem Beginn des 11. Jahrhunderts an. In der Forschungssaison 1969 wurde eine halbeingetiefe Erdhütte (Grube 42) erfasst, mit einem Pfosten an der nördlichen Seite, von welcher wir einen 80 cm breiten und 300 cm langen Streifen untersuchten. In der Auffüllung fanden sich Stückchen von Graphit. Auf der untersuchten Fläche wurde eine Anzahl von verschiedenen Objekten aufgedeckt, die aber nicht als Wohnobjekte angesehen werden können. Das grösste dieser Objekte (Grube 73) hatte eine unregelmässig rechteckige Form im Ausmasse von 850×200 bis 220 cm und war mit lockerer schwarzer Erde aufgefüllt, die mit Steinchen vermengt war. Die übrigen Objekte waren kleiner, hatten unregelmässige Masse und waren mit schwarzer Erde aufgefüllt, vermisch mit Stückchen von Lehmewurf. Solche Objekte wurden auf der ganzen durchforschten Fläche festgestellt, eine stärkere Konzentration zeigte sich im nördlichen Teil der Fläche, tiefer am Hang. Bisher ist es noch ungewiss, ob zwei grosse Lehmhütten de mälteren Horizont angehören, von welchen die grössere eine unregelmässig ovale Form im Ausmasse von 420×590 cm hatte, mit einem Töpferofen in ihrem nördlichen Teil. Es wurden vorwiegend topfartige Gefässe mit nach aussen gewölbtem Rand aufgefunden, aber auch

solche mit verschiedener Abkantung und horizontalen Rillen an der Oberfläche verzierte. Der Ton ist stark mit Graphit vermengt, die Gefäßoberfläche meistens engobiert und grau oder braun gebrannt.

Die jüngere Besiedlungsphase in unserer Grabungsfläche gehörte der zweiten Hälfte des 12. und dem Beginn des 13. Jahrhunderts an. Es waren hier Töpferwerkstätten eingerichtet. Am östlichsten dehnte sich ein Streifen der Gruben in nord-südlicher Richtung aus, in welchen der Graphit zubereitet wurde, der dann in die Töpfererde gemischt wurde. Der Graphit wurde in den nahen Bergen von Zábřeh gewonnen. Die Gruben waren von zweierlei Typus. Die meisten waren tief, im Querschnitt sack- oder glockenförmig und ihre Tiefe bewegte sich zwischen 100—210 cm. Grube 7 hatte z. B. einen kreisrunden Grundriss mit einem Durchmesser von 220 cm und war im Querschnitt sackförmig bei einer Tiefe von 210 cm. Seltener waren Gruben von seichter, wannenartiger Gestalt mit ovalem oder rundem Grundriss, deren Tiefe 50 cm nicht überschritt. Grube 70 war oval mit einem Seitenmass von 400×90 cm und war nur 30 cm eingetieft. Kleine Stückchen von Graphit fanden sich in verschieden starken Schichten.

Im westlichen Teil wurden Überreste von leichten Pfahlbauten festgestellt, ohne Feuerstelle, die anscheinend als Werkstätten für die Keramikerzeugung dienten.

In der südwestlichen Ecke der abgedeckten Fläche wurde ein Teil einer grossen unregelmässigen Grube entdeckt, deren untersuchter Teil Ausmasse von 10,4×7 m aufwies. Der Boden war uneben in Tiefe von 100—120 cm mit Überresten von zwei Brennöfen. Diese Grube können wir als Lehmhütte ansehen. Auf der untersuchten Fläche wurden keinerlei Siedlungsobjekte verzeichnet und es scheint, dass die Töpferwerkstätten vom bewohnten Teil der Siedlung getrennt lagen. Diese These muss erst durch weitere Grabungen bewiesen werden.

In den Objekten wurden überwiegend Scherben von topfartigen Gefässen mit nach oben gezogenem Rand und verschiedener Profilierung aufgefunden. Der Gefässbauch ist mit horizontalen Rillen verziert, am Boden zeigt sich häufig ein Zeichen. Eine grosse Menge von Scherben stammt von massiven Vorratsgefässen in grösstenteils konischer Form mit nach oben gezogenem verstärktem Rand. Der Gefässbauch ist reich verziert mit plastischen Leisten und horizontalen Streifen mit schrägen Einritzungen, sowie mit Rillen in Wellenlinien. Auch einfache flache Teller von Typus VIII.b. nach Váňa treten auf.² Es wurde auch eine verhältnismässig grosse Menge von Eisengegenständen aufgefunden, wie z. B. eine Schere, ein Schlüssel, eine Sichel, ein Zimmermannsbeil, ein Wetzstahl und ein Messer. In Grube 123, die aus dem 12. Jahrhundert stammt, wurde ein Depot von Eisengegenständen entdeckt, bestehend aus drei Hacken, zwei Bohrern und zwei Gegenständen ungewisser Funktion.

KOSTROVÉ HROBY V NĚMČIČKÁCH (okr. Brno-venkov)

ČENĚK STAŇA, AÚ ČSAV Brno

Začátkem září 1970 zachytili dělníci při výkopu základů pro dílny na staveništi JZD v Němčičkách, okr. Brno-venkov, lidské kostry. Staveniště je severně od obce, na vysoké terase nad údolím řeky Jihlavy, v poloze „U dvorka“. Pracovníkům Archeologického ústavu ČSAV v Brně se podařilo identifikovat čtyři hroby. Tři z nich byly silně narušeny již při odhrnování 40—60 cm mocné vrstvy ornice buldozerem na jaře 1970. Všechny čtyři hroby byly v podstatě shodně orientovány od SZZ k JVV, tvořily nepravidelnou řadu, mezi hrobovými jámami byly mezery asi 120 cm široké. Kostry ležely na zádech, pažemi nataženými podél těla. Pro skutečnost, že jsou hroby součástí pohřebiště svědčí, že ve stejné řadě, o 6 metrů severněji, narazili dělníci při hloubení jamky pro opěru lešení na další kostru. Hroby byly bez nálezů, takže je nelze jednoznačně datovat. Můžeme zcela vyloučit jejich recentní původ. Mohly by pocházet z mladší doby hradištní, pravidelnost řady však připouští i možnost jejich zařazení do 16. století, kdy tam mohli pohřbívat novokřtění — Habáni — jejichž střediskem Němčičky do roku 1622 byly.¹

Poznámka:

¹ Na tuto eventualitu mne krátce po výzkumu upozornil dr. A. B. Král z odboru kultury ONV Brno-venkov; viz též L. Hosák, Historický místopis země Moravskoslezské, III. Brněnský kraj, Brno 1934, 233.

Skelettgräber in Němčičky (Bez. Brno-venkov). Beim Ausheben der Fundamente für die Werkstätte am Bauplatz der landwirtschaftlichen Genossenschaft nördlich der Gemeinde, auf einer hochgelegenen Terasse über dem Tal des Flusses Jihlava, in der Lage „U dvorka“ wurden vier Skelett-

gräber ohne begleitende Funde aufgedeckt. Die Regelmässigkeit der Reihenanlage und die Bestattungsart schliessen eine Datierung in das 16. Jahrhundert nicht aus. Zu dieser Zeit (bis zum Jahre 1622) gab es im Dorfe Nĕmčičky eine zahlreiche Gemeinde der Wiedertäufer — „Habaner“ — die an dieser Stelle begraben wurden konnten.

MLADOHRADIŠTNÍ OSADA V ÚJEZDCI U OSVĚTIMAN¹ (okr. Uherské Hradiště)

ROBERT SNÁŠIL, Slovákcké muzeum, Uherské Hradiště

Pozůstatky sídliště, projevující se porušenými kulturními vrstvami promísenými zlomky keramiky, byly zjištěny 25. května 1970 na ploše ostrožny, tvořené dvěma prameništi potoků, a sice v jižním okraji současné zástavby Újezdce, v poloze „Na dědině“. Sídliště bylo chráněno mimo severní stranu strmými svahy ostrožny, sestupujícími příkře pod úroveň lokality místy i více než 20 m. Osada se rozkládala ve výšce 315—317 m n. m. minimálně na ploše 40×70 m. Střepový materiál, získaný povrchovým sběrem, umožňuje orientačně stanovit její existenci do rozmezí 12. stol. a první poloviny 13. stol. Nejpravděpodobnější příčinou zániku sídliště v těchto místech a jeho přemístění severním směrem byly sesuvy půdy úbočí a obvodových částí plošiny ostrožny. Částečně již kultivovaná krajina, nepochybně vznikající kolem osady, se stala partnerem kulturním podloží pro vznik historického Újezdce. Je i velmi pravděpodobné, že původní mladohradištní sídliště, které mohlo nést název, obsahující kmen jména Újezdec — újezd — našlo pokračování své existence v historicky doloženém Újezdci bez jakéhokoliv přerušení kontinuity sídlištního vývoje.

Poznámka:

¹ Obširnější zpráva byla odeslána redakci AR dne 21. 8. 1970.

Eine jungburgwallzeitliche Niederlassung in Újezdec bei Osvětimany. Auf einem ausgeprägten Vorsprung in der Flur „Na dědině“ wurden die Überreste einer landwirtschaftlichen Siedlung aus dem 12. und der ersten Hälfte des 13. Jahrhunderts festgestellt, die in einer Höhe von 315—317 m ü. d. M. eine Fläche von mindestens 40×70 m einnahm und welche infolge von Erdrutschen des Hanges in nördlicher Richtung verlegt wurde. Auf der alten Schicht oder in Fortsetzung an diese knüpft die historisch bereits belegte Siedlung der heutigen Gemeinde Újezdec an.

DIE ERGEBNISSE DER 5. SAISON DER SYSTEMATISCHEN ERFORSCHUNG VON ZÁBLACANY

(Bez. Uherské Hradiště)

ROBERT SNÁŠIL, Slovákcké muzeum, Uherské Hradiště

(Tab. 42 : 2, 43)

Die Erforschung der jungburgwallzeitlichen Siedlung Záblacany, welche durch schriftliche Quellen aus dem 12. und 13. Jahrhundert belegt ist, verläuft unperiodisch seit dem Jahre 1964: sie wurde in den Jahren 1964—1966, 1968 und 1970 durchgeführt.

Diese lokalität liegt etwa 800 m südwestlich von Polešovice auf einem zweilappigen Felsvorsprung im Inundationsgebiet des Flusses Morava. Dieser Ort war bereits im Neolithikum besiedelt. Die ausgeprägteste prähistorische Besiedlung weist die Hallstatt-Latène-Periode auf. Wenn wir von vereinzeltten Keramikfunden des Prager Typus absehen, war diese Landzunge bereits vom 8. Jahrhundert von Slawen besiedelt. Die Kontinuität der mittel- und jungburgwallzeitlichen Besiedlung ist bereits überzeugend bewiesen. Die jungburgwallzeitliche Besiedlung von Záblacany, welche zwischen den Jahren 1238—1250 infolge der konzentrierten landwirtschaftlichen Ansiedlung unterging, wurde auf einer Fläche von mehr als 10 ha festgestellt. Die Spuren sind vor allem entlang dem Ufer des Inundationsstosses verstreut. Ihre Ausdehnung ist aber nicht mit dem Grundriss

identisch. Sie dokumentiert eine Bewegung innerhalb der Siedlung, welche sich aus Gruppen von Bauobjekten verschiedenster Funktionen zusammenstellt. Záblačany hatte also einen verstreuten, aus Gruppen bestehenden Grundriss. Erst zum Ende des 12. und in der ersten Hälfte des 13. Jahrhunderts sind die Ufer mehr oder weniger verlassen und die Siedlungsbereiche werden auf höhere Gebiete der Landzunge verlegt. Die bisherigen Grabungsergebnisse brachten konkrete Beweise über Aussehen und Ausstattung der Bauten und Haushaltungen, über Landwirtschaft und Viehzucht, Jagd und Fischfang, und Nachweise von Heimarbeit und spezialisierter handwerklicher Erzeugung.

In dieser Mitteilung wollen wir uns eingehender nur mit einigen Ergebnissen der Forschungs-saison 1970 befassen.

Die archäologischen Untersuchungen knüpften an die Grabungsfläche von 1966 an. Es ging eine geophysikalische Untersuchung voraus, welche auf einer Fläche von mehr als 900 m² das Vorhandensein einiger Objekte, vor allem Kulturgruben feststellte.

Im Verlauf der archäologischen Arbeiten wurde auch eine geologische Untersuchung durchgeführt, bei welcher die gesamte Landzunge und ihre nächste Umgebung erforscht wurden (1 km² Fläche). Die geologische Untersuchung erbrachte für die Erkenntnis der jungburgwallzeitlichen Besiedlung wichtige Ergebnisse, von welchem wir wenigstens die wichtigsten erwähnen wollen. Etwa 1 km westlich von unserer Lokalität wurde ein Eisenerlager entdeckt, es handelt sich um Limonit-Silkstein mit verhältnismässig hohem Fe-Gehalt. Dadurch wurde eine der wichtigsten Fragen gelöst, die sich unsere Forschungen von Anfang gestellt hatten — die Lokalisierung des Eisenerzes. Das örtliche Vorkommen ist nämlich historisch aus dem Jahre 1238 belegt:

(... Přemysl Otakar bestätigt dem Kloster von Velehrad ... auch den Ertrag des Eisenerzes, welches dor aufgefunden wurde oder aufgedeckt werden kann ...). Nach archäologischen Feststellungen wurde das Erz von Hüttenarbeitern aus Záblačany verarbeitet. Die geologischen Untersuchungen im Laboratorium bestätigten auch die frühere Annahme über das mögliche Vorkommen von Rohstoffen für die Erzeugung von Kalk, der beim Schmelzen des Eisenerzes als Zusatz für die bessere Schlackenbildung benützt wurde. Diesen Rohstoff bilden Karbonat-Konkretionen mit hohem Gehalt von CaCO₃, die häufig in Objekten und Kulturschichten auftreten. Im Inundationsgebiet wurden in nächster Nähe des Ufers der Landzunge einige frühere Flussarme festgestellt. Die geologische Untersuchung beweist, dass zur Zeit des Bestehens von Záblačany der Wasserstand der Überschwemmungen um 1,0 bis 1,5 m über dem heutigen Inundationsniveau lag. Im Hinblick darauf, dass die Stossufer 2 m, stellenweise 5 m über dem Inundationsniveau erhöht liegen, waren die über den Boden ragenden Objekte nicht gefährdet. Das gilt aber nicht für die Vorratsgruben, insbesondere für die Getreidevorratsgruben, die sich in nächster Nähe der weniger steilen Ufer befanden. Bei ihrer Tiefe von fast 2 m sickerte in ihren unteren Teil Wasser ein. Deshalb waren diese Gruben grösstenteils beabsichtigt mit Sand aufgefüllt. Der Umstand dieser Überschwemmungen ist eine der Ursachen für die Verlegung der Siedlungseinheiten in Siedlungsgebiete auf erhöhten Plätzen. Die weiteren, bei den geologischen Untersuchungen festgestellten Umstände betreffen pedologische, klimatische und selbstverständlich spezifisch geologische Erkenntnisse.

Die archäologischen Forschungen erbrachten weitere Beweise für die örtliche landwirtschaftliche Erzeugung, für Ackerbau und Einlagerung der landwirtschaftlichen Produkte. Zur ersten Frage können wir uns derzeit noch nicht konkret äussern, da die 2—4 Sorten von Samen bisher noch nicht fechgemäss bearbeitet sind. Die fast 2 m tiefen Getreidevorratsgruben haben eine Gestalt von Säcken oder Birnen, oder sind sie eiförmig. Bei einigen wurden Spuren von Isolierauskleidung der Wände und des Bodens festgestellt, die in Form von kleinen Pflöcklöchern, ausgefüllt mit dunkler Erde, in Erscheinung traten. Diese Löcher haben einen Durchmesser von etwa 2 cm und sind etwa 5 cm tief. In einem Fall sind in den Wänden die verkohlten Pflöcke erhalten. In einem anderen Fall fanden sich am Boden einer Getreidegrube grosse angebrannte Sandsteine im Gesamtgewicht von 20 kg, die von Stücken von Hüttenlehm, Eisenschlacke und Klümpchen von Pulverkalk begleitet waren. Es handelt sich hier um den eingestürzten Verschluss der Getreidegrube, die ursprünglich noch von einer 35 cm starken Lehmschicht überdeckt war (Taf. 42:2).

In den vorhergehenden Jahren wurde als spezialisiertes Handwerk die Töpferei, Eisenhütten-erzeugung und das Schmiedehandwerk nachgewiesen. Die Forschungs-saison 1970 erbrachte überzeugende Beweise von zwei weiteren Spezialisierungen. Eine derselben ist die Gewinnung von Kalk aus Karbonat-Konkretionen. Für die Gesamtrekonstruktion des Erzeugungsverfahrens müssen wir uns näher mit einigen früheren Funden beschäftigen. Im Jahre 1966 wurden bei Beendigung der Präparierung von Resten einer Blockhütte mit Fussboden im gleichen Niveau, vertiefter Feuerstelle und Befeuungsgrube, in der Nähe der Befeuungsgrube vier gleich tiefe Pfostenlöcher aufgedeckt, die einen rechteckigen Grundriss bildeten. Knapp vor den beiden ersten Pfosten-gruben war eine seichte Grube von unregelmässiger Gestalt ausgehoben, die mit einer Unzahl kleiner weisslicher und gelblicher Karbonat-Konkretionen ausgefüllt war. Dieser Fund wird von und als Werkstätte interpretiert: vier Pflöcke trugen die Platte des Arbeitstisches, auf welchem die Konkretionen zerkleinert und zerrieben wurden. Vom Tisch wurden sie direkt in die Grube abgeschoben, die sozusagen als Vorratsraum diente. Im Jahre 1970 wurden auf dem gelben sandigen Liegenden un-

regelmässige rötliche Flecken von 3–5 m Länge und 1–2 m Breite aufgedeckt. Sie bildeten einen etwa 13 m langen, unterbrochenen Streifen. Das Ergebnis der geologischen Analyse im Labor sagt uns, dass die schwach rötliche Oberflächenverfärbung des Sandes an dieser Stelle durch Feuerwirkung entstand. Auf der durch Verfärbung begrenzten Fläche fanden sich wiederum in verhältnismässig grosser Menge kleine Karbonat-Konkretionen, stellenweise bereits verkalkt. Vereinzelt fanden sich diese auch ausserhalb der rotverfärbten Flächen. Aus dieser Situation können wir folgern, dass hier, vermutlich in den seichten Gruben mit Boden knapp oberhalb des Niveaus der Sandschicht die kalkhaltige Masse bereits teilweise mit Wärme verarbeitet und geröstet wurde. Im gleichen Jahre — 1970 — wurde in unmittelbarer Nähe des rotverfärbten Sandes ein Kalkofen entdeckt. Es ist dies eine Grube mit quadratischem Grundriss und einer regelmässig runden linsenförmigen Aushöhlung und flachem Boden. Die Diagonalen des Grundrisses, welcher knapp unter dem Ackerboden in 35 cm Tiefe auftrat, betragen 171 und 181 cm, der max. Durchmesser der Aushöhlung betrug 236 cm, der Bodendurchmesser 230 cm, die Tiefe war 67 cm. Die Mitte des Grubenbodens war in 1,0 bis 1,5 cm Stärke auf einer Fläche von etwa 50–75 cm Durchmesser hart rotgebrannt. Weitere Teile um die Feuerstelle waren schwächer durch Feuerwirkung gekennzeichnet. Der Boden um die hartgebrannte Fläche war hart und gesenkt. Bei seiner Entfernung brach dieser Boden in mehrere millimeterdicke Stücke entzwei, aber er war nicht verbrannt. Über dieser Lage war fast auf der ganzen Fläche des Bodens eine schwarze, 0,5 cm starke Aschenschicht, vermischt mit zahlreichen kleinen Kohlestückchen. Oberhalb der Aschenschicht, vor allem bei den Rändern des Bodens und bei den Wänden fanden sich Klumpen und Schichten von weissem Kalk, Schollen von hartgebranntem rotem Sand und Stücke von schwarzgebranntem Sand. Die übrige Auffüllung, die bereits zur Aufschüttung gehört, lässt erkennen, dass das Objekt in kurzer Zeit zugeschüttet war, anscheinend in drei Phasen (Taf. 43:1). Bei früheren Forschungen war Eisenschlacke aufgefunden worden, an deren Oberfläche eine pulverförmige Kalkmasse klebte, wie sie in kleinen Mengen von Konkretionen als Bestandteil der Auffüllung bei einigen anderen Objekten auftrat. Ein Lager von Puverkalk war im Jahre 1968 an der Wand beim Eingang zur Blockhütte mit eingetieftem Boden aufgefunden worden. Vom Kalkhaufen war Kalk am Fussboden und in der Feuerstelle verstreut. Ein anderer Fund von Puverkalk stammt bereits aus dem Jahre 1965, aus einem zweiräumigen Blockbau, der Kalkvorrat war in der Nähe der Feuerstelle gelagert. Die Kalkgewinnung können wir also folgend rekonstruieren: Zerschlagen der Konkretionen, Rösten (Trocknen), Brennen des Kalkes, Mahlen der Kalkklumpen zu Puverkalk, der in den bewohnten Räumen gelagert wurde. Nicht festgestellt wurde bisher, ob die Blockhütten den Erzeugern oder den Verbrauchern gehörten. Die Bedeutung des Nachweises für die Erzeugung von Kalk und besonders die Auffindung der Grube für das Brennen des Kalkes wird von der Tatsache bestärkt, dass es sich hier überhaupt um den ersten Nachweis dieser Art aus burgwallzeitlicher Epoche in der Tschechoslowakei handelt.

Das zweite spezialisierte Handwerk, für welches Beweise im Verlaufe der Grabungssaison 1970 erbracht wurden, ist die Erzeugung von Holzpech (Harz). Es wurde eine einfache Teergrube aufgedeckt. Der regelmässig runde Grundriss befand sich auf dem sandigen Liegenden in einer Tiefe von 35–40 cm unter dem Niveau der Ackerschicht. Der Durchmesser dieser Grube betrug 100 cm. Der Boden im Durchmesser von 27 cm ist 127 cm eingetieft. Im Querschnitt ist die Gestalt der Grube trichterförmig. In einer Tiefe von 92 cm bis zu dem fast geraden Boden verbreitert sie sich allmählich zu einer fast walzenartigen Form. Die Wände der Grube sind in 4 cm Dicke und bis zu einer Tiefe 35 cm schwarzgebrannt, anscheinend sind sie mit Teer durchtränkt. (Die Analyse der Proben im Labor ist noch nicht durchgeführt). Unter dieser Schicht sind die Wände durch Feuerwirkung wiederum in 4 cm Dicke rot verfärbt. Die rote Farbe der Verbrennung reicht bis in die Tiefe von 60–70 cm, wo sie sich dann verliert. Der restliche Teil der Wände bis zum Boden ist vom Feuer unberührt. Der Boden ist aber schwach verbrannt. Beim Rande der Grube wurde eine unregelmässig geformte rotgebrannte Fläche von 52 cm Breite und 20–25 cm Länge aufgedeckt, die 2–3 cm unter dem Niveau des Grundrisses der Grube eingetieft war. Das Pech wurde bei gedämpftem Feuer gewonnen oder auch durch Destillation aus Holzschichten und Baumrinde, wie uns zahlreiche Funde von verkohltem Holz und verkohlter Rinde anzeigen. Das Pech wurde im unteren walzenförmigen Teil in ein Gefäss oder einen Kübel aufgefangen, das eine max. Höhe von 35 cm hatte. Die verbrannte kleine Fläche beim Rande zeugt vom Manipulieren mit dem brennenden Material (Taf. 43:2). In der Nähe dieses Objektes wurde eine kleine eiförmige Grube mit rundem Grundriss und flachem Boden aufgedeckt (Tiefe 51 cm, Durchmesser des Grundrisses 41×31 cm, Durchmesser des Bodens 27 cm). Die auffallende Übereinstimmung des Bodendurchmessers der Teergrube und des Bodendurchmessers dieser Grube und gleichfalls ihre Form und Anlage in Nähe der Teergrube sagt uns, dass diese kleine Grube als Übergangslagererraum für das Gefäss diente, in welchem das Pech aufgefangen wurde. Nach Bearbeitung der Scherben aus der Aufschüttung der Grube und der Scherben aus der jungburgwallzeitlichen Feuerstelle, die sie teilweise überdeckte, wird es möglich sein im Rahmen der jungburgwallzeitlichen Besiedlung der Lokalität die Zeit ihres Unterganges näher zu bestimmen. Die von uns entdeckte Teergrube gehört zu den primitivsten Typen. In unserem Raume hat sie Analogien in zwei slowakischen Fundplätzen. In den böhmischen Ländern ist sie der erste Beweis dieser Art aus burgwallzeitlicher Periode.

VÝZKUM NA „KLÁŠTERCE“ U POHOŘELIC ROKU 1970 (okr. Břeclav)

JOSEF UNGER, Regionální muzeum, Mikulov
(Tab. 44)

V červenci a srpnu 1970 proběhla první etapa výzkumu na lokalitě „Klásterka“ u Pohořelic, který provádí Regionální muzeum v Mikulově ve spolupráci s Archeologickým ústavem ČSAV v Brně. Výzkum zjistil, že na nepatrné terénní vlně se usazovali lidé již v neolitu, v době bronzové, halštatské a v mladší době hradištní. Na mladohradištní osídlení, které je doloženo nálezem zbytku polozemnice a několika jam, navázalo osídlení středověku, které je reprezentováno především objevem základů zděné stavby (tab. 44:2), která se táhla ve směru západ—východ a hřbitovem u této stavby. Celkem bylo prozkoumáno přes 60 kostrových hrobů uložených v natažené poloze ve směru západ—východ s malými odchylkami. Jeden hrob byl orientován ve směru sever—jih. Mnoho hrobů se vzájemně porušovalo. Jeden hrob, který ležel pravděpodobně uvnitř zděné stavby, byl prokazatelně uložen v rakvi. Několik středověkých jam bylo zaházeno hlínou s lidskými kostmi. Další výzkum se soustředí na odkrytí celého půdorysu zděné stavby a prozkoumání dalších vztahů mezi mladohradištním a středověkým osídlením.

Die Forschungen im Jahre 1970 in „Klásterka“ bei Pohořelice (Bez. Břeclav). Bei Forschungen im Juli und August 1970 wurde eine neolithische, bronzzeitliche und jungburgwallzeitliche Siedlung festgestellt. Im Mittelalter war hier ein Steinbau aufgeführt worden, der sich in Richtung West—Ost zog und um welchen ringsum bestattet wurde. Viele Gräber waren gegenseitig gestört. Zur mittelalterlichen Siedlung gehören nur einige Gruben, die mit Erde und Knochenresten zugeschüttet waren.

STŘEDOVĚKÉ SÍDLIŠTĚ V SENTICÍCH (okr. Brno-venkov)

ČENĚK STAŇA, AÚ ČSAV Brno

Při melioračních pracích prováděných na podzim 1970 v trati „Sokolí“ na severním okraji katastru obce Sentic, okr. Brno-venkov, byly narušeny sídlištní vrstvy. Kromě pravěkých nálezů získali při průzkumu pracovníci Archeologického ústavu ČSAV v Brně větší počet středověkých střepů, z nichž část pochází z jámy dížovitého tvaru, jež sahala do hloubky 100 cm pod povrchem a při dně měla průměr asi 120 cm. I když se mezi střepy z jámy vyskytují zlomky připomínající mladohradištní hrnčířskou produkci, je možno keramický soubor z jámy jako celek klást do 13. století. Ostatní nálezy dovolují středověké osídlení v této poloze datovat do 13.—14. století.

Eine mittelalterliche Siedlung in Sentic (Bez. Brno-venkov). Bei Meliorationsarbeiten am nördlichen Rand des Katasters der Gemeinde Sentic in der Flur „Sokolí“ wurden Siedlungsschichten angeschnitten. Unter anderem wurde eine grössere Menge von mittelalterlichen Scherben gesammelt und eine mittelalterliche Grube identifiziert (Tiefe 100 cm. Bodendurchmesser etwa 120 cm). Die Keramik erlaubt eine Datierung der mittelalterlichen Siedlung in das 13.—14. Jahrhundert.

STŘEDOVĚKÉ KULTURNÍ VRSTVY Z UHERSKÉHO HRADIŠTĚ (okr. Uherské Hradiště)

ROBERT SNÁŠIL, Slováké muzeum, Uherské Hradiště

V místech mezi SEŠ a zadní částí budovy Reduty byl v délce 25 m a do hloubky 2 m prokopáván kanalizační rigol. 3. července 1970 tu byl proveden průzkum.

Bylo zjištěno, že výkopem ve východní části byly porušeny kamenné hradby, vybudované do 14. stol., ve zbývající části potom středověké kulturní vrstvy. V západní části byly zjištěny dva horizonty.

Spodní kulturní vrstva (I) byla oddělena od horní (II) požárovou vrstvou, projevující se v obou profilech výkopu krami do červena propálené hlíny v délce cca 5 m a v síle 10—15—20 cm. Pod propálenou hlínou se nacházela černá masná sazovitá hlína, promíchaná zlomky keramiky, zhotovené z hrubšího hlinitopísčitého materiálu a zdobené horizontálními brázděnými šroubovicemi. Ojedinele se vyskytuje i jemnější obvodové rýhování. Nechybí ani zlomek silnostěnné tuhové nádoby. Všechny zlomky této vrstvy náleží tvarově hrncům. Na základě nálezu je možné stanovit, že vrstva I vznikla těsně po roce 1257 — po založení Uherského Hradiště — nelze však vyloučit ani její starší původ — první polovina 13. století.

Vrstva II. je charakterizována náplavovými hlínami, promísenými zbytky organických látek, dřevin apod. Jemnější vertikální stratigrafii nebylo možné stanovit, neboť případné původní kulturní vrstvy byly opakujícími se záplavami rozplavovány. Keramický materiál, obsahující zlomky hrnců, misek, pokliček, džbánek apod. je možné jako soubor zařadit do rozmezí druhé poloviny 13.—16. století. Nejmladší keramika má glazované okraje a vnitřní stěny a je zdobena radýlkovou technikou.

Středověké vrstvy byly překryty novověkými navážkami. Relativně nejstarší vrstva (výkop nedosahuje podloží) doplňuje dosavadní znalosti o rozsahu osídlení ostrova sv. Jiří před a kolem založení města.

Mittelalterliche Kulturschichten aus Uherské Hradiště. Beim Ausheben eines Kanalisationsrinne wurden zwischen der Schule und dem hinteren Teil der Reduta ausserhalb der mittelalterlichen Stadtbefestigung auch mittelalterliche Kulturschichten gestört. Die ältere derselben entstand vor und knapp nach dem Jahre 1257, ihr Siedlungshorizont wurde durch Brand vernichtet. Die zweite, mit angeschwemmten Material vermischte Schicht kann in die zweite Hälfte des 13. bis zum 16. Jahrhundert datiert werden.

STŘEDOVĚKÉ JÍMKY V UHERSKÉM BRODĚ (okr. Uherské Hradiště)

JIRÍ PAVELČÍK, AŮ ČSAV Brno

Při bagrování základů novostavby v západní části ulice Primátora Hájka (proluka — bez čísla) byly narušeny tři objekty. Dva z nich — jáma č. 2 a 3 — měly obdobný půdorys 160×160 cm a oba si byly blízké i konstrukčně. Ve vyhloubené jámě byly vztyčeny čtyři kůly a zapaženy příčnými trámcí. O kůly bylo z vnější strany opřeno „falcované“ deštěné roubení. Konstrukci držel dusaný modrý jíl, nabíjený mezi roubení a stěny šachtice. Obě jámy vyplňovala tmavě hnědá silně zvodnělá hlína, obsahující velké množství organických zbytků rostlinného původu (haluze, kusy dřev, traviny). Ze zásypu se nám podařilo získat jen několik zloмок keramiky, zvířecí kosti a rostlinné zbytky, jejichž rozbor (E. Opravil — Geografický ústav ČSAV) není dosud ukončen. Zajímavý je nález jader dřínků, první svého druhu v našich zemích.

Jáma číslo 1 se svou konstrukcí výrazně odlišovala nejen od obou výše popsaných objektů, ale i od všech na území Uherského Brodu dosud registrovaných. Ve vyhloubené šachtici byla nejprve vztyčena konstrukce ze čtyř zapažených rohových kůlů. O ně bylo opřeno bednění z desek, které měly zkoseny vnitřní hrany kratších stěn tak, aby v rozích dobře „facovaly“ Desky byly v konstrukci sestaveny šupinovitě, tj. horní částečně překrývala dolní. Celé bednění držel pohromadě jíl dusaný mezi ním a stěnou vyhloubené jámy. Uvedená konstrukce o rozměrech 200×200 cm sahala do hloubky 5 m ode dna výkopu základů. Ve středu této stavby bylo vybudováno z půlkuláčů roubení 114×114×700 cm. Prostor mezi ním a stěnami šachtice, která byla vyhloubena pro jeho dolní část, obdobně pak výše mezi vnější a vnitřní dřevěnou konstrukcí, vyplňoval modrý dusaný jíl. Roubení vyplňovala (zdola nahoru): tmavohnědá hlinitá silně zvodnělá vrstva — 3 m; vrstva slámy přeměněné v rašelinu — 0,5 m; tmavohnědá silně zvodnělá vrstva hlíny — 0,5 m; voda — 2 m; tmavohnědá zvodnělá vrstva hlíny se žlutými proplásky — 1 m. V zásypu jsme našli zlomky kachlí, dvě nádoby — hrnec a půlkulovitou mísu na plně nízké nožce, něco střepů a zvířecí kosti.

Na základě nálezů můžeme všechny objekty datovat do 14. až 15. stol. První dva z nich (č. 2 a 3) pak lze interpretovat jako odpadní jímky a jámu č. 1, vzhledem k důkladné izolaci i v nepropustných lupkových vrstvách, jako studnu.

Mittelalterliche Abfallgruben in Uherský Brod (Bez. Uherské Hradiště). Bei Baggararbeiten für die Fundamente eines Neubaus im westlichen Teil der Primator Hájek-Gasse wurden drei Objekte gestört. Zwei von ihnen können wir als Abfallgruben mit Holzaukleidung interpretieren. Das dritte Objekt stellt einen Brunnen vor, der aus einer äusseren Verschalung und innerer gezim-merter Holzeinfassung gebildet wird; zwischen den beiden Wänden ist eingestampfter blauer Lehm. Alle Objekte werden durch die wenigen Keramikfunde in das 14. bis 15. Jahrhundert datiert. Von Pflanzenresten (bestimmt von E. Opravil vom Geographischen Institut in Brno) ist der Fund eines Kernes der Kornelkirsche interessant, der erste Fund dieser Gattung auf dem Gebiete unseres Landes.

VÝZKUM ZANIKLÉ STŘEDOVĚKÉ VESNICE KONŮVKY NA SLAVKOVSKU

(okr. Vyškov)

DAGMAR ŠAUROVÁ, Městské muzeum, Slavkov u Brna

(Tab. 57 : 5)

Systematický výzkum zaniklé středověké vesnice Konůvky v katastru obce Heršpice u Slavkova pokračoval v roce 1970 podle plánu dokončením odkryvu v objektu, kterému jsme dali pracovní název tvrz.

Tato budova zahrnuje v sobě dvě suterénní místnosti. Jižní, přibližně čtvercová, má výměru zhruba 53 m², severní je tvaru obdélníka o rozměrech cca 1350 × 450 cm a měří 61 m². Mezi těmito suterény po celé šíři objektu byl v roce 1970 dokončen odkryv kamenné vydlážděné plochy, na které bylo buď nádvoří nebo krytá chodba o rozměrech cca 1350 × 500 cm. Zcela na jižním okraji tvrze, také po celé její šíři, odkryli jsme již v předchozích letech plochu nedlážděnou, která byla zčásti volná, zčásti kryta velkou pecí a hospodářskými objekty.

Výzkum 1970 zjistil, že západní a východní polovina severního suterénu se od sebe výrazně liší. Západní polovina je zahlobena do 250 cm dnešního terénu, má pevnou a hladkou hliněnou podlahu, zřetelně ohraničenou částečně negativním zdívkem, částečně (v severozápadním rohu a po celé severní stěně) tapetovým vyzdáním z licovaných pískovcových kvádříků.

Východní polovina severního suterénu je méně zahlobena a její podlaha není zakončena tapetovým vyzdáním, nýbrž je mísovitě zdvižena ke svému okraji, zejména na východní stěně.

Celý suterén byl zaplněn sutí z mazanice, zborcených pískovců a spáleného dřeva. V destrukci bylo velmi zřetelné vrstvení z prohořelých trámů i stropních a podlahových výmazů. Přitom bylo v západní části suterénu tohoto destrukčního vrstvení nepoměrně více než v části východní, takže se nabízí předpoklad, že v západní polovině objektu stála stavba vícepodlažní, třeba i věžovitá, zatím co ve východní polovině byl jen lehčí hospodářský přístavek, nejspíše přízemní.

Současně s dokončením odkryvu v suterénech byly očistěny okrajové plochy na všech stranách objektu. Aglomerace spálených trámů ukazuje na dřevěné ochozy. U řady trámů byly nalezeny okenní závěsy. Na západním ochozu, v místech, kde dlážděná plocha oddělující oba suterény vytváří čtvercový výběžek do severního suterénu (jakoby šlo o vstupní plošinku u schodiště) bylo odkryto in situ železné okutí dřevěných vrat spolu se závěsnými prstenci.

Jen v nepatrné míře se projevují v našem objektu nálezy opracovaných větších kamenů, které by mohly být pokládány za architektonické články. Je to důsledkem jednak samotného stavebního materiálu, kterým je místní pískovec malé trvanlivosti, jednak skutečnosti, že část destrukce bylo využito pravděpodobně ke stavbě nedaleké hájenky Zlatý jelen, dnes již zbořená. Odtud jsme totiž získali v roce 1970 dva články z dveřního ostění, které byly druhotně využity na stavbě hájenky jako okenní parapet.

Po skončení odkryvu byly provedeny kontrolní řezy napříč severním a východním okrajem objektu. Prokázaly formu konstrukce zahlobené stavby, k níž bylo maximálně využito přírodního terénu. Na průřezu se názorně projevuje stupňovitá úprava původní tmavé půdy, na kterou byla navezena v potřebném kvantu žlutá zemina, na vnější straně objektu vyztužená kamennými podložkami. Na vnitřní straně byly zářezové stupně vyplněny vyzdívacím materiálem z místního pískovce. Ten pak v nadzemní části objektu přecházel v hrázděné zdívo z mazanice.

Technika stavby našeho objektu si vyžádá zvláštní zpracování až po úplném dokončení celého výzkumu.

Ochota správy Státních lesů, Bučovice, která nám dala odstranit porost, umožnila ještě na podzim 1970 přikročit k výzkumu dalšího objektu asi 100 metrů severněji.

Jde o okrouhlý pahorek s příkopem typu rakouských hausbergů a západoevropských la motte. Vzhledem k nelibozvučnosti zčeštěného výrazu motta prosazují pro toto místo název palánek, používaný v podobných případech na Moravě i Slovensku.

Odlesnění a částečné odkrytí humusu přineslo především poznatek, že původní pahorek nebyl okrouhlý, nýbrž obdélný, ve tvaru komolého jehlanu. Sonda vedená příčně od severozápadu k jihovýchodu je prozatím nápadně chudá na nálezy. Odkrývá kamennou konfiguraci ze žlutých pískovců, která nabízí vysvětlení, že je zde zachován rozrušený půdorys kostelíka, k němuž se vztahují písemné záznamy o někdejšímsi ius patronatus ecclesie v Konůvkách, a na který také poukazuje název místní lesní trati U kostelíku. Oporou této představě je zvon, jehož nález se klade do tohoto místa. Tento zvon s letopočtem 1451, zavezený — podle zápisu ve farní kronice — r. 1719 do Křižanovic, je od r. 1869 zavěšen na věž tamního farního kostela a je tam památkově chráněn.

Na rok 1971 plánujeme výzkum celého palánku v trati U kostelíka.

Erforschung der mittelalterlichen Wüstung Konůvky bei Slavkov (Bez. Vyškov). Im Jahre 1970 wurden die systematischen Forschungen der mittelalterlichen Wüstung Konůvky bei Slavkov im nördlichen Teil der Feste fortgesetzt und die Abdeckung des ganzen Objektes abgeschlossen. Es wurden die Fundamente eines turmartigen Baues und eines niedrigen Anbaues festgestellt, weiters Holzgänge entlang der ganzen Befestigung. Auch Eisenbeschläge eines Holztores wurden in situ aufgefunden. Durch Kontrollsonden wurde die Baukonstruktion des Gebäudes untersucht, welches in das ursprüngliche Terrain eingetieft war. Die Mauern über dem Boden wurden im Fachwerk gebaut. Zum Ende der Grabungssaison wurde mit der Abdeckung eines weiteren Objektes in der Waldflur „U kostelíku“ begonnen, wo seinerzeit eine Glocke mit der Jahreszahl 1451 aufgefunden wurde, die seit dem Jahre 1869 im Turm der Pfarrkirche von Křižanovice hängt.

VÝZKUM HRADU TEPENCE (OBEC JÍVOVÁ) ROKU 1970

(okr. Olomouc)

VÁCLAV BURIAN, Vlastivědný ústav, Olomouc
(Tab. 45—49)

Výzkum hradiska Tepenec, prováděný od roku 1968, se v roce 1970 rozdělil na dvě složky. Výsledek ukázal, že středověký hradní areál tvoří akropoli širší soustavy opevnění, která je pravěkého původu. Postup těžby kamenolomu, závislý na souhlasu památkové péče, si totiž vyžádal rozšířit výzkum mimo centrum hradu, na venkovní hranici opevnění. Výzkumu v jeho terénní složce byla věnována doba celkem šesti týdnů (od 15. července do 31. srpna), celkem bylo prozkoumáno zcela XXXI a VII dvakrát tupě zalamuje poněkud k severozápadu, po třetí se zalamuje v téže orientaci a tupém úhlu ve čtverci XLV. Koruna zdiva je zkosená dosti strmě navenek s výškovými rozdíly nebo částečně 34 čtverců v jednotné síti (XXIX—LXII).

Hradní jádro bylo zkoumáno na dvou úsecích, jižním a severozápadním. Zbytek zdiva v jižní části paláce ve čtverci XXIX je položen téměř v prodloužení vytracené východní obvodové zdi. Je však mohutnější (šíře minimálně 330 cm), lícování se uchovalo od severu a východu do výše 77 až 108 cm. V severozápadním úseku ve čtverci L ukazuje zbytek nároží zdiva (plochý kamenný kvádr) na jeho celkovou šíři 225 cm, na ukončení při jižní straně a jeho pokračování k severu, kde se však vtrácí. Charakteristickou stavební destrukcí zde tvořila vrstva kolmo postavených lomových kamenů, mocná 40 cm. Severní obvodová zeď paláce se ve čtverci XLVIII slabě zalamuje. Její hmota má šíři 210 cm; koruna je převážně zkosená se sklonem navenek (k severu). Zdivo se uchovalo při vnitřní líci do výše 127 cm, na venkovní straně, kde je však úroveň parkánu pokleslá, sahá do výšky 30—85 cm.

Od jihovýchodu a severovýchodu obklopuje hradní palác parkán, ohraničený vnitřní hradbou. Za současného stavu se jeho kuželovité úbočí táhne mezi vrstevnicemi 503,5—509, tedy ve výškovém rozdílu 5,5 m, v pruhu širokém 13—17 m, zprvu od jihu k severu (se sklonem k východu) a v místech čtverců XXII a XXXI se zatáčí k severozápadu (se sklonem k severovýchodu) v přibližné délce 70 m mezi magnetickými stupni 340—140. Na delších stranách je ohraničeno terénními hřbety, které kryjí obvodové zdivo paláce a hradbu. Od paláce je spád terénu výrazný, avšak před hradbou v pruhu širokém průměrně 4 m se zmírňuje a přechází v rovinku, která u hradebního zdiva vytváří rigol. Hradební těleso zděné z lomového kamene na vápennou maltu má šíři 175 cm a jeho půdorysný tvar sleduje zhruba vrstevnici 504: téměř přímá linie, jdoucí od jihu k severu, se ve čtvercích 78—117 cm. Relativní výška zdiva je nad úrovní parkánu 43—115 cm, na venkovní straně 31 až 150 cm. Venkovní obvod hradby zajišťuje výztuž z lomového kamene, kladeného na vápennou maltu nebo přímo na útes skalního podloží.

Podél vnější líce popsané vnitřní hradby mezi vrstevnicemi 505—501 se terén v pokračujícím kuželovitém spádu svažuje s výškovým rozdílem 4 m do příkopu a znovu zvedá ve valový hřbet, který je za současného stavu 75 cm vysoký a 5 m široký. Tento hřbet se na severozápadní straně v blízkosti hlavního vstupu do hradiska vytáčí v poloviční rondelový útvar. Povrch valu se vyznačuje množstvím rozmetaných kamenů na terénním povrchu. Sonda ve čtvercích LVII a LVIII na oblouku rondelu ukázala, že val je i zde vytvořen z volně vršených kamenů, mezi nimiž byly dutiny a stopy písku. Valové těleso dosahuje v profilu výše 160 cm (původní úroveň jeho vrcholu byla však mnohem vyšší), pod ním se rozkládá podloží silně střípkovité zeminy a skála, jejíž hrbol byl zaměřen v hloubce 195 cm. Val byl samostatným pásmem v obranném systému hradu, při vnitřní straně dotvářel suchý příkop, s nímž sleduje paralelně směr vnitřní hradby.

Plošina, která na vnější straně obklopuje val, je ohraničena venkovní hradbou a tvoří tak třetí obranné pásmo hradu. Terén klesá o 1 m za patou valu (od vrstevnice 501) v šíři 2 m a přechází v mírně zvlněnou plošinu, která je svážná jen v rozšířené části u bašty. Charakteristická byla v tomto území vrstva sypké destrukce a zemitých splachů typu světle hnědé jílovité silně střípkovité zeminy, mocná 60—204 cm, která až do nejspodnější úrovně obsahovala nálezy z životního období hradu. Plošina sleduje v průměrné šíři 9 m směr vnitřního systému, znatelně se však rozšiřuje v oblasti nároží, kde je situována šipová bašta. Vnější hradba je 120 cm široká. Její podstatná část, která byla dosud prozkoumána má zpočátku (ve čtvercích LXIII a LI) orientaci východozápadní, v níž je prudce vychýlena ze směru ostatních pásem opevnění a vytváří tak rozšířenou plošinu před baštou. Počínajíc zlomem ve čtverci LII přechází v úsek dlouhý asi 33 m, který postupuje na severozápad opět paralelně s násypem valu, vnitřní hradbou a zdívem paláce; jeho orientace je mírně deformována pouze v málo výrazných zlomech na plochách čtverců LII, LIII, LIV, LV, XXXIX a XLIV. V posledně uvedeném čtverci se hradba zalamuje k západu a ve čtvercích XL, XLI, XLII a XLIII dalšími dvěma zlomy zaměřuje ještě více na západ; její hmota se napojuje na skalisko, které tvoří přirozenou součást vstupu do hradu. Horní část hradebního tělesa je opět zkosena souhlasně se spádem terénu ve značně odlišných úhlech: venkovní hrana koruny je položena níže oproti vnitřní v rozpětí 17—141 cm. Výškový rozdíl dochovaného zdiva této vnější hradby je rovněž značný: na vnitřní lici byly naměřeny výšky v rozsahu 145—217 cm, na venkovní 70—253 cm. Zdivo má ze statických důvodů na venkovní straně předzáklad.

Terén kolem venkovní hradby má největší spád (asi 30°) v reliéfu celé akropole, jeho úpatí splývá s okolím. Rostlá skála byla zjištěna, pokud rozsah výzkumu dovozoval, v hloubkách 5 až 210 cm.

K vytvoření představy o životě hradní posádky napomáhají nálezy předmětů denní potřeby, zbytků potravy i součástí bojové výstroje a výzbroje.

V areálu hradního paláce byla nalezena hrací kostka, kostěný nepravidelný hranolek (délka hrany 7,4—7,8 mm), která spolu s exemplářem získaným v roce 1968¹ tvoří součást vrhcárové soupravy. Významným nálezem je také kostěný ořech ze spoušťového mechanismu kuše.² Část kostěného lopatkovitého předmětu, jehož funkci se dosud nepodařilo stanovit, má analogii v nálezech z dolanské kartuzie.³ V prostoru plošiny při venkovní hradbě byly části kamenných koulí z bombardy, jimž chybí vrchlíky.

Nalezené předměty ze železa lze rozdělit do několika funkčních skupin. Zajímavé jsou předměty zemědělské povahy, které jasně souvisejí s ustájením koní v hradních objektech. Je to kování hrotu dřevěných vidlí, dále dvouhroté železné vidle, zlomek srpů a konec čepele kosy. Stejnou souvislost mají nálezy podkov (jsou obvykle menších rozměrů, patky mají klínovitě vykované a ohnuté vzhůru, z nich vybíhají šikmo dopředu kvádrkové ozuby). K jezdecké výstroji dále náleží jednoduchá udidla a značně variabilní třmeny lichoběžníkového nebo vakovitého tvaru s oválně vykovaným můstkem a různě tvarovanou a prolamovanou horní příčkou se závěsnými lištami pro řemen. Jezdecká ostruha má lomený oblouček, jeho ramena mají horizontálně zvlněný tvar a jsou volutově ukončena, na vnitřním konci je plechová úchytka, na venkovním rámečková přezka, v rozštěpeném krčku je na ose desítipaprsková hvězdice. Hroty šípů mají deltoidní nebo listový tvar, čtvercový a kosočtvercový příčný profil, kuželovitou tulejku. Cylindricky zaoblený podélný plát plechu s hranatými otvory pro hřeby pochází patrně z vozového kování, méně pravděpodobně je částí bojového odění. Z kovových předmětů si dále zaslouží zmínky krátké nože, horní část jílice tesáku se zaoblenou stříškou, oválná přezka, kuželovitá tulej ukončená okem s navléknutým kroužkem, oko k petlici, válečkový závěsný zámek, část dveřního pantu a různá kování. Hřeby s hroty obvykle obdélníkového profilu mají hlavy tvaru příčného břevna, puklice, fazetovaného čtverce, drobné lavičnickové tvary, dále formy vertikálně vějířovité a čtverce postaveného na roh; jsou různých délek. Zlomek zákolníku má terčíkovou vertikální hlavu. Nálezy železné strusky v severní části paláce a při hradbě v severním úseku parkánu ukazují na event. existenci kovářské dílny v této části hradu.

Stav uchování keramického materiálu odpovídá běžným poměrům sídlištního prostředí: byl získáván výhradně ve střepech, které obvykle nebylo možno rekonstruovat do větších částí, které by umožňovaly konkrétní představu o formách nádob nebo kachlů. Technologická stránka keramického materiálu ukazuje celou škálu jeho zpracování. Obvykle se vyskytuje ostřívo formou písku a slídy. Hrnčové tvary mají běžně rozevřený okraj s ovalným, zaobleným nebo kyjovitým ústím, na hrdle

bývá typické okruží tvaru tupého břitu nebo šikmo převislé drobné římsy. Vnější plocha okraje je někdy zdobena žlábkováním, jednou nebo dvěma vlnicemi, z nichž horní je provedena první. Horizontální rýhování nebo žlábkování zdobí výduť hrncovitých exemplářů. Červené malování, nejobvykleji horizontální linky provedené hnědočervenou barvou, se objevuje na horních partiích výduti nádob robených zpravidla z jemnějšího světle okrového materiálu s drobným žlábkováním na výduti. Poměrně častý je výskyt střepů s bradavičnatým povrchem, který je typický pro ložtické poháry. Ojedinele se objevily střepy hnědozeleně glazované na vnitřní ploše. Některá dna nesou stopy po odříznutí. Ucha hrncovitých typů jsou pásková, s ovalenými okraji, někdy přizdobenými vmačky, v místě nasazení na výduť bývá dolík. Ojedinelý je střep rendlíku s kuželovitou tulejí pro násadec. Typickou výzdobu mají nálevkovité mísy s horizontálně vytaženým okrajem: jsou to soustředné žlábkové nebo táhlé vrypy na horní ploše okraje, někdy mnohonásobná vlnice ojedinele kombinovaná s črty hnědočervenou barvou. Poklice kuželovitých forem mají zpravidla nízké pečettkové nebo cívkovité držadlo. Střepový materiál kachlů, který se objevuje jen sporadicky, ukazuje na hrncové konkávní typy s kruhovým dnem a čtvercovým ústím, nepolévané. Ke keramickým předmětům náleží také rondelek nízkého bochníkového tvaru s otvorem.

Množství zvířecích kostí je dokladem směru výživy hradní posádky; tento materiál však dosud nebyl odborně určen. Podle nálezů zuhelnatělých zbytků, zikaných porůznu na celé zkoumané ploše, byly určeny doklady dobového lesního porostu a jeho využití. Nejčastěji jsou zastoupeny stopy jedle, dále topolu, jasanu, ojedinele se vyskytuje dub, buk a krušina.⁴

★

Širší plochu, která je považována za územní celek hradiska Tepence, obepíná val v protáhlém nepravidelném a prohnutém oválu. Toto území měří okrouhle v podélné ose 450 m, kratší osa má asi 100 m. Obvod dosahuje délky téměř 1000 m, vnitřní rozlohu lze odhadnout asi na 6 hektarů. Jihozápadní čelo uvedeného areálu tvoří prudce spadající skalní stěna, nad níž je situována akropole se středověkým hradiskem, jinak je celá plocha širšího území ohraničena zmíněným vnějším valem, který je znatelně přerušen dvěma starými komunikacemi ze směru od Jívové (od severovýchodu) a Bělkovic (na jižní straně). Přibližný sled tohoto valu byl dosud zachycen jen skicou hejtmána Karla Hnevkovského v Prokischových dějinách Jívové.⁵ Valové těleso existuje v různých stupních uchování, od velmi dobře znatelného terénního hřbetu až po výrazné stopy zdíva.

Severozápadní a jihozápadní zaústění tohoto valu do prudce stoupajícího terénu středověkého hradiska je spolu s touto akropolí v současné době ohroženo těžebními zájmy n. p. Moravské šterkovny a pískovny, nejzazší severozápadní úsek valu byl již dokonce devastován 21. komorovým odstřelem těžební stěny.

Dosavadní badatelé považovali tento val za dobovou část středověkého opevnění hradu. Výzkum v roce 1970 však naznačil, že jde o fortifikační památku mnohem staršího data.

V pokračování zmíněné devastované části valu, kde se jeho těleso v krátkém úseku zdánlivě vytrácí, byla v síti hlavního čtvercového systému položena sonda z pořadí tři čtverců (LIX—LXI) 5 × 5 m ve směru jihozápad—severovýchod, na hřbetnici jdoucí šikmo po vrstevnicích 474—476, ve vzdálenosti asi 100 m severně od centra středověké akropole. Nízký valový hřbet zde uvnitř navazuje na spádovou plošinu, zvenci splývá jeho svah se strání terénu, který zde dosti strmě klesá k současné těžební skalní stěně.

Za stavu před zahájením výzkumu byly na povrchu valového hřbetu rozhozeny lomové kameny, které, jak se ukázalo během prací, tvořily povrch destrukce a přechýlaly vrstvu humusu mocnou až 30 cm. Po provedení první fáze výzkumu (odstranění humusu) se objevil celý povrch destrukce, která má již na první pohled odlišnou strukturu od středověkého valu mezi oběma pásmy hradeb. Liší se zejména výskytem rozměrnějších lomových kamenů, u nichž maximální velikost přesahuje 1 m.

Pro datování valu měly rozhodující vliv nálezy halštatské keramiky na povrchu jeho destrukce nebo ve vertikálních mezerách mezi kameny. Také povrchovým sběrem na cestě pod vnější středověkou hradbou, zhruba na vrstevnici 485 ve spojnici čtverců XV a LIX, kde je půda zbavena humusu, byly získány obdobné střepy, v ojedinelém případě také v areálu středověkého hradu. V tomto materiálu převažují střepy z hrubostěnných nádob, jejichž hmota má mnohdy příměs slidy nebo křemičité drti. Typické kusy ukazují na různě formované a zdobené tvary, jako mísy s hrdlem, šálky s vnitřní rytou výzdobou soustředných kruhů, oblým okrajem a dovnitř vypouklým dnem, osudí s třásňovou a obloučkovitou žlábkovanou výzdobou na výduti, která mívá i silně stlačený profil, amfory s plastickými jazykovitými přidržovacími na výduti a hrubé soudkovité hrnce.

Z uvedených poznatků vyplývá, že středověké opevnění Tepence bylo vybudováno na excentricky položené akropoli halštatské hrazené osady, která je jedním z mála dokladů pravěkého osídlení jesenícké oblasti a styků dnešní Moravy a Slezska hluboko před historickou kolonizací a před první písemnou zprávou o tzv. Jívovské cestě (falzum 1220). Lze očekávat, že další výzkum přispěje

ke komplexnímu poznání období, kdy v důsledku neklidných poměrů vznikají sídliště tohoto typu po celé Evropě.

P o z n á m k y :

¹ První nález uvádí Boris Novotný, *Nálezy ze zaniklého hradu Tepence (okr. Olomouc)*, Přehled výzkumů 1968, Brno 1970, str. 61.

² O terminologii srv. August Demmin, *Die Kriegswaffen, Gera — Untermyhaus 1891*, str. 895. O funkci a umístění ořechu Wendelin Boeheim, *Handbuch der Waffenkunde, Leipzig 1890*, str. 415, str. 493.

³ Stručnou zmínku viz Václav Burian, *Předběžná zpráva o historickoarcheologickém výzkumu na Kartouzce v Dolanech r. 1968*, Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci, 1969, č. 144, str. 14.

⁴ Paleobotanicky zpracoval tyto nálezy Emanuel Opravil.

⁵ Eduard Prokisch, *Das Städtchen Giebau, Hainfeld-Giebau 1941*, Tab. III.

Die Forschungen im Jahre 1970 auf der Burg Tepenec bei Jívová (Bez. Olomouc). In der dritten Forschungssaison wurden weitere Details der Grundrisses des Burgpalastes abgedeckt, der die höchste Lage der Akropolis einnimmt. Ungefähr in Gestalt eines Kegels fällt die Fläche des Burggrabens von Nordosten und Südosten ab, umgeben von einem Wall, der im wesentlichen bereits erforscht ist. Ausserhalb dieses inneren Walles fällt das Terrain weiter in den Graben ab, der von einem locker aufgebauten Steinwall begrenzt ist und mit der Mauer des inneren Walles parallel verläuft, im Norden dann durch einen teilweisen Rundturm abgeschlossen wird. Die Fläche, welche an der Aussenseite diesen Wall umgibt, wird durch mehrmalig eingebrochene äussere Befestigung eingegrenzt, die im Norden in die Felsen mündet, welche einen natürlichen Bestandteil des Einganges in die Burg bilden. An der östlichen Seite verläuft die Befestigung aussen, wodurch die Fläche vor der Bastei, die im Jahre 1968 abgedeckt wurde, erweitert ist.

Unter den Funden traten einige interessante Gegenstände auf, wie ein Spielwürfel (bereits das zweite Exemplar), eine Knochennuss vom Auslösemechanismus einer Armbrust, sowie das Bruchstück eines schaufelartigen Gegenstandes aus Knochen. Es fanden sich wiederum einige Teilstücke von steinernen Projektilen. Die Gegenstände aus Eisen dienen zu verschiedenen Zwecken. Mit dem Einstellen von Pferden hängen z. B. die Funde von gehämmerten Spitzen für Holzgabeln, eiserne zweizinkige Gabeln, Bruchstücke von Sicheln und Sensen, weiters eine Anzahl von Hufeisen, eine ganze Serie von Trensen, einige Reitersteigbügel und Sporen zusammen. Die Armbrustpfeilspitzen haben vorwiegend deltoide Form, ein quadratisches oder trapezoides Profil und Tülle. Das stark beschädigte keramische Material hat hauptsächlich Topfform mit geöffnetem wulstigen Rand und scharfem oder schräg überhängenden Leistenrand am Hals; die Verzierung bilden einfache gestochene Wellenlinien am Hals, verschiedene Arten von Rillen an der Gefässwölbung und rotgemalte Linien. Die schüsselartigen Formen haben am gerade ausgezogenem Rand gestochene Rillen, mehrfache Wellenlinien oder mit rotbrauner Farbe ausgeführte Striche. Die vereinzelt Scherben von Kacheln weisen auf unglasierte topfartige konkave Typen. Das reiche osteologische Material, welches uns die Fleischnahrung der Besatzung anzeigt, ist bisher noch nicht bestimmt. Kohlestückchen bezeugen uns die damalige Waldvegetation (Tanne, Pappel, Esche, Eiche, Faulbaum).

Der äussere Wall der gesamten Befestigung, welcher in etwa 1000 m Länge eine Fläche von ungefähr sechs Hektar umschliesst, ist hallstättischen Ursprunges und begrenzt die befestigte Siedlung. In einer Sonde dieses Walles und an der Innenfläche wurde keramisches Beweismaterial geborgen.

VÝZKUM KARTUZIE A HUSITSKÉHO OPEVNĚNÍ V DOLANECH (okr. Olomouc)

VÁCLAV BURIAN, Vlastivědný ústav, Olomouc
(Tab. 50)

Terénní složka deváté kampaně výzkumu zřícenin dolanské kartuzie měla v dosavadním průběhu vyhrazen nejkratší časový úsek (1.—14. července 1970). Byla opět zaměřena na severozápadní část klášterního areálu (čtverce LXX—LXXII).

V závěrečném západním úseku chodby G bylo zaznamenáno opět typické uložení vrstev (10 cm humus, 150 cm destrukce stavebního lomového kamene s maltou, 20 cm klenební cihly, 30 cm malta, pod ní v absolutní hloubce 230 cm dlažba). Po odkrytí tohoto posledního úseku je měřitelná celková délka severního ambitu: od nedostavěné východní strany po venkovní líc západního portálu činí 43,80 m. Zdivo v této části je uchováno opět značně nerovnoměrně, severní zeď do maximální výšky 210 cm, jižní 100 cm. V západním čele chodby je portál s pískovcovým prahem, další portál v severní zdi spojuje ambit s krátkou chodbou Q. V severní zdi byl dále objeven zbytek okna, ve

doucího do zahrádky mnišského domku M/P; je to dolní část pískovcového ostění se dvěma dlaby pro mříž, před níž je do chodby ukloněný ústupek. Podlahová úroveň chodby G, dlážděná zbytky břidlicových ploten, má opět sklon k západu. Na zdivu se uchovaly zbytky bílené omítky.

V souvislosti s posledním úsekem chodby G byl odkryt také severozápadní roh kaple N. To umožnilo zjištění jejího podélného rozměru, který je 10 m. Ve srovnání se symetricky položenou kaplí E je zde vnitřní délkový rozměr větší, šířkově je naopak menší. Zlomky kamenických detailů, nalázané porůznu na ploše výzkumu (zlomky klenebních žeber a konzoly okenního pažení) pocházejí patrně z kaple N nebo jiné sakrální budovy.

Kolmo k severu navazuje na západní stranu chodby G další krátký chodbový prostor označený literou Q, jehož bližší komunikační účel nelze zatím určit. Podélně je chodba Q ohraničena 100 cm širokými zdmi, východní se uchovala do maximální výšky 60 cm, západní 180 cm. Vnitřní šíře prostoru je 180 cm. Ze zmíněného již portálu z chodby G, jehož špaleta je od východu šikmá, byl nalezen in situ pouze dílec pískovcového prahu a západní ostění se dvěma dlaby pro pantové skoby v severní lici. Z východního ostění zůstala jen břidlicová podložka pískovcových částí. Na úrovni podlahy této chodby, svázně k severu, byla zjištěna v hloubce 210 cm pouze vrstva vápenné malty (podlaha špalety má úroveň o 20 cm vyšší). Podle dokladů v destrukci byla chodba Q kryta břidlicovou taškou.

Zahrádka západně od mnišského domku M/P zůstává měřitelná pouze v západovýchodním směru (475 cm), kdežto v podélném směru můžeme počítat pouze s minimální mírou 10,5 m (severní hranice zůstala nezjistitelná). Prostoru zahrádky vyplňovaly suťové hranoly okolního zdiva. V jihozápadním rohu zahrádky je dutý cihlový přístavek půdorysných rozměrů 51 × 150 cm, 40 cm vysoký, který měl patrně funkci sedadla.

Poměrně chudý fond nálezů, který poskytl výzkum v roce 1970, čítá z kovových předmětů 74 hřebů (nejčastěji tesařské a pokrivačské), zlomky železné mísy nálevkovité formy a úlomek pásu. Keramické nálezy, soustředěné ve zbývajícím prozkoumaném úseku zahrádky, poskytl vedle běžného střepového materiálu především rekonstruovaný džbán výšky 38 cm, který je z materiálu zbarveného převážně světle okrově; má rovné dno, štíhlou výduť, kuželovité hrdlo je členěno třemi vývalky, mírně rozevřené ústí navenek ovalené, na podhrdlí jsou červenohnědou barvou dvě linky, mezi nimi vlnice se zdůrazněnými dolními oblouky, páskové ucho má u kořene oválný dolík, asymetricky je zdobeno po jednom okraji sedmi důlkovými vmačky. Dále byl z téhož prostředí rekonstruován hrncový konkávní kachel s kruhovým dnem a čtvercovým okrajem, který má uvnitř pokleslou zataženou římsu a hnědozelenou polevu, výška 14,5 cm. K dřívějším nálezům platěnické keramiky (r. 1963 po valem, 1965 pod destrukcí kostela a 1966 v zahrádce objektu K) přistupuje ojedinělý nález střepu silnostěnné nádoby v destrukci uvnitř chodby G. Ojedinělý je nález zlomku skleněného kotoučku. Jediný výraznější nález zuhelnatělého dřeva pochází podle určení E. Opravila z jedle. Osteologický doklad nebyl určen.

Erforschung einer Kartause und hussitischer Befestigungen in Dolany (Bez. Olomouc) im Jahre 1970. Das Resultat des immobilien Forschungsabschnittes ist die Beendigung der Abdeckung des Ganges G, der eine Länge von 43,80 m aufweist und an seiner Stirnwand ein Portal hat, in der Nordmauer ein Fenster in den Garten des Objektes M/P und ein weiteres Portal in den Gang Q. Nach Abdeckung der nordwestlichen Ecke der Kapelle N konnte ihre Länge gemessen werden (10 m). Der Gang Q schliesst senkrecht in nördlicher Richtung an das westliche Ende des Ganges G an und hat eine Breite von 180 cm. Auch die Abdeckung des Gartens von Objekt M/P wurde abgeschlossen. Er ist 4,75 m breit, in der südwestlichen Ecke ist ein hohler stufenförmiger, aus Ziegeln gemauerter Sitz. Von den Funden sind am wichtigsten eine Anzahl von Nägeln, Bruchstücke einer Eisenschüssel, ein rotbemalter Krug und eine topfartige konkave Kachel.

POKRAČOVÁNÍ ZÁCHRANNÝCH AKCÍ V AREÁLU STŘEDOVĚKÉ OPAVY (okr. Opava)

VLASTA ŠIKULOVÁ, Slezské muzeum, Opava
(Tab. 51—56, 57 : 1—4)

Náměstí Osvooboditelů
(Tab. 54—56, 57 : 1—4)

V roce 1969 se naskytla možnost provésti aspoň menší zjišťovací výzkum na ploše tzv. Senného trhu. Je to prostranství na severní straně budov bývalé jezuitské koleje (nyní sídlo Státního ar-

chivu v Opavě), zbudované po třicetileté válce a uzavírající na severní straně prospekt ulice, jejíž nejstarší doložený název je Dobyččí trh. Tato ulice je považována za pozůstatek původní tržní osady, vzniklé na staré hradecké cestě před brodem přes řeku.

Nedaleko odtud — na východní straně budov, v parku zvaném Janáčkovy sady — jsme prováděli výzkum v roce 1967. V roce 1969 byly na prostranství Senného trhu (nyní náměstí Osvoboditelů) zahájeny práce na stavbě Památníku osvobození. Podél severního křídla budov bývalé koleje byl proveden výkop pro základy kamenné opěrné zdi. Místy zde byly zachyceny zbytky novodobé zástavby, zlikvidované koncem poslední války. K výzkumu jsem vybrala místo, které nebylo zástavbou dotčeno, takže tu bylo možno sledovat narůstání vrstev od nejstarších dob. Sonda rozměrů 3 × 2 m byla situována delší osou kolmo na budovu a rozdělena do metrových čtverců. Pod navážkami ze stavební sutě byla tmavě šedá vrstva s narezavělými sraženinami a velkými kusy strusky. Obsahovala i zlomky šedo zelené břidlice, různé valouny, zlomky cihel, zlomek dělové koule a stře-pový materiál ze 16.—17. století, většinou polévaný. V nejspodnější části vrstvy byly tři skupiny volně k sobě kladených kamenů různé velikosti. Pod ní následovala mnohem starší šedá vrstva, v níž bylo možno podle množství přimísených hrudek žlutého jílu rozlišit tři části. V keramice z této vrstvy jsou vysokým počtem zastoupeny tuhové nádoby včetně zásobnic. V nejspodnější části vrstvy byl zlomek medově zbarveného jemného skla, zdobeného různě silnými natavovanými nitěmi. Pod touto vrstvou byla plocha pokrytá polosetlelými odřezky různých dřev, svažující se směrem k řece. Na úrovni dřev se vyskytovaly slitky olova, dále tu byl nalezen kostěný hřeben a pod jedním kouskem dřeva litý olověný prsten, obrácený butonem dolů. Je to zřejmě napodobenina šperku z drahého kovu s oble vybroušeným kamenem, zdobeného filigránem a granulací.

Pod dřevy začínala tmavě šedá vrstva s uhlíky, v níž mimo jiných nálezů byla malá hrací kostka. Před vznikem této vrstvy byl terén zřejmě částečně vyrovnáván žlutým jílem, který tvoří nejsilnější vrstvu v severovýchodním rohu sondy. Pod ním následuje hnědošedá vrstva, obsahující velké množství olověných slitků různých tvarů a olověných strusek. Na některých sliticích jsou stopy po oddělování z většího kusu. Semikvantitativní spektrální analýza jednoho slitku, kterou provedl L. Págo, přinesla tento výsledek:

Číslo analýzy	Nad 1 %	1 % — 0,01 %	Stopové prvky	Negativní prvky * a pod hranicí viditelnosti	Proble-matické
1	<u>Pb</u> , Al, Si, <u>Ca</u>	Fe, Mg, K	Cu, Ag, (Sb), Zn, Mn	As, Ni, Co, Te, Cr, P, B, Bi, Au	Sn
2	<u>Pb</u> , Al, Si, <u>Ca</u>	Fe, Mg, K	Cu, Ag, (Sb), Zn, Mn	As, Ni, Co, Te, Cr, P, B, Bi, Au	Sn
3	<u>Pb</u> , Al, Si, <u>Ca</u>	Fe, Mg, K	Cu, Ag, (Sb), Zn, Mn	As, Ni, Co, Te, Cr, P, B, Bi, Au	Sn
4	Pb, Al, Si, Ca	Fe, Mg, K	Cu, Ag, (Sb), <u>Zn</u> , Mn	As, Ni, Co, Te, Cr, P, B, Bi, Au, Sn	—

P o z n á m k a :

Podtržené prvky v jednotlivých sloupcích představují relativně vyšší obsah. Prvek v závorce znamená relativní snížení jeho obsahu v příslušném sloupci.

Srovnání se vzorkem hornobenešovské rudy, jejíž těžba opavskými měšťany je doložena písemnými prameny již od 13. století, potvrdilo, že se v podstatě shodují.

Ve spodní části vrstvy s olověnými slitky byly valouny bílého křemene, tvořící místy skoro souvislou plochu. Pod valouny následovala vrstva dřev různě zpřeházených a někdy přepálených. Jediným pravidelným útvarem mezi nimi byla řada kolmo postavených fošen, oddělující severovýchodní roh sondy od ostatní plochy. Shora byly tyto fošny poškozené, pravděpodobně v době, kdy byla nasypávána hnědošedá vrstva s olověnými slitky. V horním poškozeném okraji fošny u východní stěny sondy vzešel totiž jeden slitek olova. Rovněž z uložení vrstvy valounů křemene vyplývá, že tuto stěnu z fošen nijak nerespektují — jsou rozptýleny po obou jejích stranách stejně. Dřevěná stěna tedy v té době již pozbyla svoji funkci a proto zřejmě byla její část, přečnívající nad úroveň valounů, odstraněna. Vrstva pod úrovní valounů obsahovala množství dobře zachovaných dřevěných odřezků i výrobků (džky, půlka soustruženého talíře) a udusanou slámu a hnůj s velkým množstvím semen. Zvlášť v nejspodnější části vrstvy byly souvislé plochy semen prosa a jiných rostlinných zbytků. V severovýchodním rohu sondy, na ploše za stěnou z fošen, byla tato vrstva mnohem tenčí a mezi ní a valouny křemene byla nasypána vrstva, obsahující žlutý a šedo zelený jíl. Po vybrání vrstvy hnoje se ukázalo, že plocha sondy až po stěnu z fošen byla pokryta tenkými proutky. V severovýchodním rohu sondy, tj. za stěnou z fošen, proutky chyběly. Pod úrovní proutků začínala další vrstva — tmavě šedá — s četnými organickými zbytky. Z nálezů upozorňují na

dřevěný háček a na dřevěnou destičku s vypalovanými početními rýhami -- vroubky. Mezi střepovým materiálem je zlomek z nádoby s válcovitým hrdlem i zlomky z tuhových zásobnic a ostatních tuhových nádob, zastoupených však v menším počtu než v nejhořejší středověké vrstvě.

Pod tmavě šedou vrstvou byla velmi tvrdá šedá vrstva. Na jejich rozhraní bylo několik atypických pravěkých střípků. Pod touto nejspodnější vrstvou byl již žlutý podložní jílu.

Špice fošen, tvořících stěnu, zasahovaly až do tvrdé šedé vrstvy. Byly sem zaraženy v době, kdy už nejstarší středověká tmavě šedá vrstva byla dovršena. Vystlání proutky souvisí právě s budováním této stěny z fošen. Vrstva hnoje vznikla v době, kdy stěna z fošen plnila svoji funkci. Je nasnadě, že to byla ohrada pro dobytek. Na ploše, ohraničené toutou ohradou, se vytvořila nad proutky silná vrstva hnoje, kdežto vně ohrady je tato vrstva tenká, protože se sem dostala asi jen mezerami mezi fošami. Všechna hlína, vytěžená z vrstev, byla ukládána do uzavřených nádob aby nevyschla, a aby bylo možno ji postupně rozplavovat a získávat všechn archeobotanický materiál, případně další drobné nálezy, které při probírání za sucha mohou ujít pozornosti. O keramice, získané ze středověkých vrstev, je možno předběžně říci, že rozdily mezi materiálem z nejspodnější a nejhořejší vrstvy, nejsou značné. Keramika je vyvrcholením produkce hradištního stylu, s početně zastoupenými výrobky se silnou příměsí tuhy. Výraznější odlišnosti od starších vrstev pozorujeme u vrstvy s olovem, v níž se začíná vyskytovat radélkovaný ornament na tuhové keramice a některé typy okrajů (tab. 00:0), které se udržely ještě ve všech následujících vrstvách. Protože nebylo možno zatím provést důkladnější zhodnocení keramiky, datuji ji zatím rámcově do období od poloviny 12. století do poloviny 13. století.

Dominikánský klášter

(Tab. 51—53)

Zde pokračoval výzkum, o němž jsem referovala v Přehledu výzkumů 1967 a 1968. Na sklonku roku 1969 byl dokončen výzkum krypty Jana staršího Vojska z Bogdunčovic, zabírající východní třetinu moravské kaple na severní straně presbytáře kostela sv. Václava. U východní zdi krypty byla zjištěna zazděná prostora rozměrů 85 × 94 × 115 cm. Kromě lidských kostí v ní bylo naházeno bohoslužebné nářadí vyšlé z provozu (skleněná svítidla, železné svícny, kratiknot, zhášák, stříbrný zvonek s letopočtem 1618 a hliněné polévané amfory, zřejmě na mešní víno).

V roce 1970 byla zkoumána zbývající část moravské kaple a objekty pod podlahou krypty. Výzkum bude pokračovat ještě v příštím roce. Zatím přinesl tato hlavní zjištění: Kromě pravěkých jam lidu s keramikou volutovou byly zjištěny středověké vrstvy a objekty z 13. století a úroveň terénu, na níž došlo k budování kláštera, založeného roku 1291. S výstavbou kostela sv. Václava souvisí zasypání několika objektů s bohatými keramickými nálezy.

Nejdůležitější pro datování je z nich objekt č. 1, zčásti překrytý základy severní zdi presbytáře kostela. Zatím mohl být zkoumán z provozních důvodů stavby jen do hloubky 260 cm od původní úrovně terénu, a proto nemohu ještě s konečnou platností určit, jakému účelu původně sloužil. V době zdění základů severní zdi presbytáře byl však ještě prázdný, protože na jeho šikmé stěně utuhla malta, vytekla ze zdíva základů, zahloubených do jeho okraje. Prostor nad ním byl však v délce 398 cm překlenut, aby výkop pro základy nemusel být hlouben až do podložní hlíny pod úrovní dna. Při stavbě bednění pro tuto klenbu byl pravděpodobně upraven jižní okraj objektu v kolmou stěnu, podél níž byly v pevném podložním jílu vytvořeny tři schůdky. Pod vrcholem klenby byla v této stěně vyhloubena jamka pro osazení vrcholové vaznice, která nesla bednění pro klenbu. Otisky fošen, přibíjených k nosným trámům dřevěnými kolíky, se na spodní straně klenby dochovaly se všemi detaily.

Protože se v nejnižší zatím zkoumané části začalo vyskytovat čtyřhranné bednění není vyloučeno, že se jedná o studnu, zbudovanou dříve než bylo rozhodnuto o půdorysu kostela a používanou snad dále i během jeho výstavby. K jejímu zaházení došlo zřejmě v době, kdy se už upravovalo okolí nového kostela, tedy nejpozději těsně před jeho vysvěcením 1. listopadu 1336. Pokud tedy nedojdeme k ještě přesnějším zjištěním o postupu stavby kostela, je nám toto datum bezpečným termínem ante quem pro zaplnění objektu a pro nálezy v něm zachované. Je to především početný soubor keramiky. Hliněné i tuhové zboží, na němž je možno ještě pozorovat dozrívání technologie příznačné pro hradištní keramiku, je zde už v naprosté menšině včetně pozůstatků tuhových zásobnic. Převahu má keramika ze zcela již odlišného materiálu -- z bělavě šedé hlíny s hrubým ostřivem, jejíž povrch má slabý lesk a je jakoby slinutý. Menší část je na povrchu ještě bělavě šedého zbarvení stejně jako na lomech, což je v Opavě nejstarší forma této keramiky. U většiny však je povrch již pokryt redukčním povlakem různě šedých až černých odstínů, vyznačujícím se někdy i kovovým leskem. Na několika střepích je neintencionální glazura světle zeleného zbarvení a porovitěho povrchu. Vyskytují se již nádoby s uchem a na několika pokličkách jsou již stopy po odřezávání z hrnčířského kruhu.

Zvláštní skupinu tvoří keramika polévaná. Je tu zlomek z miniaturní tenkostěnné lahvičky z velmi jemně plavené hlíny s tmavě červenou polevou na vnější straně i střepy větších nádob

s tmavě červenou nebo zelenožlutou polevou. *Tatáž poleva se vyskytuje i na přeslenech. Tato keramika se vyskytuje i v jiných současných souborech v areálu kláštera, stejně jako nepolévaná keramika s červeným malováním, vyrobená rovněž z jemně plavené hlíny.

Z ostatních nálezů jmenuji zdobený kostěný váleček, svitek olověného plechu, strusku, zlomky opracovaného pískovce a zlomky cihel s prstováním.

Stejný keramický materiál jako v objektu č. 1 byl obsažen v zásypu výkopu pro základ opěráku u severní zdi presbytáře. Opěrák byl později zrušen při úpravě tohoto místa na kapli. Se stavebními pracemi souvisí zřejmě i pruhy z desek podél venkovní zdi presbytáře. Přímo na jedné desce západně od opěráku ležela skupinka tří železných kamenických nástrojů (2 dláta a špičák), zapomenutých asi řemeslníkem, pracujícím na stavbě.

Úroveň terénu z doby výstavby kostela byla zvýšena navázkou žlutého jílu a malty, obsahující keramiku ze 2. poloviny 14. století a 2 parvy Václava II.

První hroby sem byly ukládány až po navršení této vrstvy. Neobsahovaly však nálezy, které by je pomohly blíže datovat. Jeden z nich byl přetát východní zdí původní kaple, která byla kratší než nynější. Nad její podlahou ze čtvercových keramických dlaždic byla silná požární vrstva, pravděpodobně po požáru z roku 1556.

Kapli v nynější podobě vybuodoval Jan starší Vojsko z Bogdunčovic roku 1616. Pohřbívání v kapli pokračovalo i po této přestavbě a skončilo až v polovině 18. století. Celkem tu bylo 63 hrobů (mimo kryptu) s běžnými nálezy (textilie, obuv, medailónky, růžence apod.). V hrobových jamách i v navázkových vrstvách nalezeno zatím 15 mincí, z toho deset drobných mincí grošového období, mezi nimi i falsum parvu Václav II.

V žádném případě nebyl však zjištěn bezpečný doklad obolu mrtvých. Ve výplni hrobů byly v druhotném uložení i předměty z porušených starších vrstev, z nichž uvádím jantarový kotouč s rytými soustřednými kruhy.

Další sondáže na různých místech klášterního areálu potvrdily, že místo bylo osídleno již před založením kláštera. Nejsilnější souvrství bylo zatím zkoumáno pod podlahou zasypaného sklepu pod refektářem v severovýchodním rohu budov. Keramika z nejhořejších vrstev odpovídá svým složením obsahu objektu č. 1 z moravské kaple. Zachovala se tu část povaleného proutěného plotu a množství organických zbytků. Z ostatních nálezů jmenuji kusy kůže a koženou obuv, železnou ostruhu, cínovou kruhovou přezku a kostěnou hrací kostku. Souvrství bylo možno zkoumat zatím jen do hloubky 150 cm, kde již prosakovala voda. V nejspodnější ze 12 prozkoumaných vrstev je keramika z poloviny 13. století.

Několik menších výkopů doplnilo a potvrdilo hlavně výsledky získané podrobným stavebním průzkumem této památky, jejíž vývoj byl neobyčejně složitý.

Z á m e c k ý o k r u h

Zde byly zachyceny výkopem pro základy obytných domů pozůstatky kláštera johanitů, který zanikl po požáru roku 1431. Nejstarší doklady osídlení tohoto místa vně městských hradeb pocházejí z 13. století, nejmladší odpovídají historicky doložené době zániku památky. Větší zjišťovací akce tu nebyly možné, protože rozmrazující stěny výkopů se sesouvaly.

N á m ě s t í V e l k é h o ř í j n a 11

Při stavebním průzkumu památkově chráněného renesančního domu zjistil ing. arch. L. Plavec z KSPPOP v Ostravě ve sklepních prostorách rozsáhlý sklad keramiky ze 17.–18. století.

Fortsetzung der Rettungsaktion im Areal des mittelalterlichen Teiles der Stadt Opava. N á m ě s t í O s v o b o d i t e l ů. (Taf. 54–56; 57:1–4.) Dieser Platz liegt am nördlichen Ende einer Gasse, die als Rest der ursprünglichen Handelsniederlassung angesehen wird, die im 12. Jahrhundert an der alten Hradec Strasse bei der Furt über den Fluss entstand. Auf einer Fläche von 3×2 m, die von der späteren Bebauung unberührt blieb, war es möglich, das Anwachsen der Schichten aus den ältesten Zeiten zu verfolgen. Unter den rezenten Aufschüttungen lag eine Schichte aus dem 16. bis 17. Jahrhundert. Unter dieser folgte eine erheblich ältere graue Schichte, in welcher die Graphittonkeramik zahlreich vertreten war, einschliesslich von Vorratsgefässen. Im untersten Teil dieser Schichte befand sich ein Glasbruchstück, welches mit ausgezogenen angeschmolzenen Glasfäden verziert war. Unter dieser Schichte war eine Fläche, die mit Holzspänen bedeckt war. Hier wurde ein Knochenkamm und ein Bleifingerring gefunden. In der folgenden dunkelgrauen Schichte mit Kohlestückchen befand sich ein kleiner Spielwürfel. Unter der ausgleichenden Schichte von gelbem Lehm folgte eine braungraue Schichte mit einer grossen Menge von Bleigussstückchen und Schlacke. Die Spektralanalyse bestätigte, dass diese mit dem Erz aus Horní Benešov übereinstimmen, dessen Gewinnung vom 13. Jahrhundert schriftlich belegt ist. Im untersten Teil der Schichte mit den Bleistückchen war auf der ganzen Fläche der Sonde eine Lage von weissem Quarzgeröll, die eine Dün-

gerschichte mit einer Menge von Samen, Stroh, Holzsplittern und Holzgeräte (Teller, Dauben) überdeckte. Diese Düngerschichte reichte bis zu einer Wand aus senkrecht aufgestellten Pfosten, deren oberer Teil war vor der Einlagerung des Quarzgerölls entfernt worden war. In der nordöstlichen Ecke der Sonde war hinter der Pfostenwand eine viel schwächere Düngerschichte und zwischen ihr und dem Quarzgeröll befand sich noch eine Schicht von gelbem und graugrünem Lehm. Unter der Düngerschichte war eine Fläche der Sonde bis zur Pfostenwand mit Rutengeflecht ausgelegt. Unter dem Niveau der Ruten begann eine dunkelgraue Schichte mit organischen Resten, in welcher ein Holzhaken, ein Holzplättchen mit eingebrannten Rechnungs-Kerben und das Bruchstück eines Gefässes mit walzenförmigem Hals aufgefunden wurde. Nach dieser Schicht folgte eine sehr harte graue Schichte, an deren Grenze sich einige atypische kleine vorgeschichtliche Scherben vorfanden. Unter der grauen Schicht war ein gelber anstehender Lehmboden.

Die aufgefundene Keramik stellt den Höhepunkt der Produktion des burgwallzeitlichen Stiles mit reich vertretenen Erzeugnissen mit starkem Graphitzusatz dar. Einen deutlichen Unterschied können wir bei der Schicht mit Bleiresten beobachten, in welcher sich das Auftreten von Ornamenten in Zahnradchentechnik bei Graphittonkeramik und einige neue Typen von Rändern zu zeigen beginnt. Nach dieser Keramik kann die mittelalterliche Besiedlung vorläufig zur Mitte des 12. bis zur Mitte des 13. Jahrhunderts datiert werden.

Das Dominikanerkloster (Tab. 51—53): Hier wurden die Forschungen fortgesetzt, über welche ich im „Přehled výzkumů“ 1967 und 1968 berichtete. Zum Ende des Jahres 1969 beendeten wir die Arbeiten in der Krypta des Jan Vojsko von Bogdunčovice d. A., welche das östliche Drittel der mährischen Kapelle an der Nordseite des Presbyteriums der Wenzelskirche einnimmt. An der östlichen Mauer der Krypta wurde ein zugemauerter Raum festgestellt, in welchem sich ausser der menschlichen Knochenüberresten auch ausgediente Kirchengeräte befanden, nebst einer kleinen Silberglocke mit der Jahreszahl 1618.

Im Jahre 1970 wurde der übrige Teil der mährischen Kapelle untersucht und die Objekte unter dem Boden der Krypta. Ausser vorgeschichtlichen Gruben der Menschen mit Volutenkeramik wurden mittelalterliche Schichten, sowie Objekte aus dem 13. Jahrhundert verzeichnet und das Niveau des Terrains, auf welchem der Bau der Klosters aufgeführt wurde, das im Jahre 1291 gegründet wurde. Mit dem Bau der Klosterkirche des Heiligen Wenzels hängt die Aufschüttung einiger Objekte zusammen, die reiches keramisches Material enthielten. Am wichtigsten für die Datierung der mittelalterlichen Keramik ist von diesen das Objekt Nr. 1, das teilweise von den Grundmauern der Nordmauer des Presbyteriums der Kirche überdeckt war. Bisher konnte es aus technischen Gründen nur bis zu einer Tiefe von 260 cm unter der ursprünglichen Oberfläche der Terrains untersucht werden, weshalb noch nicht mit endgültiger Sicherheit bestimmt werden kann, welchem Zweck es ursprünglich diente. Zur Zeit, als die Fundamente der Nordmauer des Presbyteriums gebaut wurden, war dieses Objekt noch leer, denn an seiner Wand zeigt sich ausgetrockneter Mörtel, der aus der Grundmauer, die sich an seinem Rande befand, ausgeflossen war. Der Raum über diesem Objekt war in 398 cm Länge überwölbt, damit die Gruben für die Fundamente nicht bis in den anstehenden Boden unter dem Niveau des Objekts ausgegraben werden mussten. Bei der Herstellung der Verschalung für diese Überwölbung war anscheinend der südliche Rand des Objektes zu einer senkrechten Wand gebildet worden, an der in der liegenden Lehmschichte drei Stufen entlang abgegraben wurden waren. Unter der Decke der Wölbung wurde in der Wand ein Loch für das Einsetzen des Bindepfahles ausgegraben, der die Verschalung des Gewölbes trug. Die Auffüllung des Objektes musste bis spätestens vor der Einweihung der Kirche am 1. November 1336 erfolgt sein. Die Funde, welche für dieses Datum einen verlässlichen Termin ante quem bilden, sind vor allem zahlreiche Keramikscherben. Erzeugnisse aus Ton und Graphit, bei welchen noch das Ausklingen jener Technologie zu beobachten ist, die für die burgwallzeitliche Keramik bezeichnend ist, sind in absoluter Minderheit, einschliesslich der Scherben von Graphitvorratsgefässen. Überwiegend ist die Keramik aus ganz anderem Material — aus weisslichgrauem Ton mit grobem Zusatz, dessen Oberfläche einen schwachen Glanz hat und wie versintert aussieht. Diese Keramik ist häufig von einem Reduktionsüberzug in verschiedenen grauen bis schwarzen Tönungen bedeckt, die manchmal metallischen Glanz aufweisen. Es treten auch Gefässe mit Henkel auf und an einigen Deckeln sind bereits Spuren vom Abschneiden von der Töpferscheibe zu erkennen.

Weiters ist hier das Bruchstück eines dünnwandigen Miniaturfläschchens aus sehr feinem geschlammten Ton mit dunkelroter Glasur an der Aussenfläche, sowie Scherben von grösseren Gefässen mit dunkelroter oder grünlichgelber Glasur. Die gleiche Glasur zeigt sich auch an Spinnwirteln. In anderen gleichaltrigen Objekten trat Keramik mit roter Bemalung auf, die gleichfalls aus feingschlammtem Ton hergestellt war.

Dasselbe keramische Material befand sich in der Auffüllung des verbreiteten Aushubs für den Stützpfeiler bei der Nordwand des Presbyteriums. Der Stützpfeiler wurde später beim Umbau dieser Fläche zu einer Kapelle zerstört. Mit den Bauarbeiten hängen anscheinend auch Streifen von Platten entlang der östlichen Mauer des Presbyteriums zusammen. Direkt auf einer dieser Platten westlich vom Stützpfeiler lag eine Gruppe von drei eisernen Steinmetzwerkzeugen, die vermutlich vom Handwerker, der beim Bau arbeitete, dort vergessen worden war.

Das Niveau des Terrains war zur Zeit des Kirchenbaues durch Aufschüttung von gelbem Lehm und Mörtel erhöht worden und enthielt Keramik aus der zweiten Hälfte des 14. Jahrhunderts und zwei Parvi Wenzels II. Die ersten Gräber wurden hier erst nach Aufschüttung dieser Schichte angelegt. Sie enthielten aber keine Funde, die eine nähere Datierung ermöglichen würden. Eines der Gräber war von der östlichen Mauer der ursprünglichen Kapelle beschädigt, die kürzer war als die heutige. Über ihre mFussboden aus viereckigen keramischen Fliesen lag eine stärkere Brandschichte, vermutlich nach einem Brand im Jahre 1556.

Die Kapelle in ihrer heutigen Form erbaute Jan Vojsko von Bogdunčovice d. A. im Jahre 1616. Die Bestattungen in dieser Kapelle dauerten auch nach dem Umbau bis zur Hälfte des 18. Jahrhunderts an. Ausserhalb der Krypta wurden hier 63 Gräber mit den üblichen Funden aufgedeckt (Textilien, Schuhe, Medaillons, Rosenkränze u. a.). In den Gräbern und aufgeschütteten Schichten wurden bisher 15 Münzen aufgefunden, von diesen zehn Scheidemünzen aus der Groschenzeit, unter welchem sich ein Falsifikat eines Parvus Wenzels II. befand. In keinem einzigen Fall wurde ein eindeutiger Beweis von Totenobolus festgestellt.

Weitere Sonden an verschiedenen Stellen der Klosterareals bestätigten, dass diese Fläche bereits vor der Errichtung des Klosters besiedelt war. Der mächtigste Schichtenkomplex wurde bis jetzt unter dem Boden des aufgeschütteten Kellers unter dem Refektorium in der nordöstlichen Ecke des Gebäudes untersucht. Die Keramik aus den obersten Schichten entspricht in ihrer Zusammensetzung jener aus Objekt Nr. 1 der mährischen Kapelle. Es ist hier ein Teil eines umgestürzten Rutenzaunes erhalten und eine Menge organischer Überreste. Dieser Schichtenkomplex konnte vorläufig nur bis zu einer Tiefe von 150 cm untersucht werden, wo dann bereits Wasser durchsickerte. In der untersten der 12 Schichten befand sich Keramik aus der Mitte des 13. Jahrhunderts.

Einige kleinere Ausgrabungen ergänzten und bestätigten die Resultate, die wir beim detaillierten Studium dieses Baues erzielten, dessen Entwicklung ungewöhnlich kompliziert verlief.

Schlossring: Hier wurden bei Erdarbeiten für die Fundamente von Wohnhäusern Überreste des Johanniterklosters erfasst, welches nach dem Brande im Jahre 1431 verfiel. Die ältesten Beweise für die Besiedlung dieses Areals innerhalb der Stadtbefestigungen stammen aus dem 13. Jahrhundert, die jüngsten entsprechen der historisch belegten Zeit des Verfalles dieses Objektes.

Oktorberplatz Nr. 11: Bei Untersuchungen des Renaissancebaues stellte Ing. Arch. L. Plavec vom Kreisamt für Denkmalpflege und Naturschutz in Ostrava in den Kellerräumen eine reiche Keramiklagerung aus dem 17.—18. Jahrhundert fest.

NÁLEZ STŘEDOVĚKÉ SUDLICE V BŘEZNÍKU

(okr. Třebíč)

BORIS NOVOTNÝ, AŮ ČSAV Brno

(Tab. 58)

Blíže nelokalizovaný nález sudlice učinil v obci Březník (o. Třebíč) říd. učitel F. Dobrovolný a předal jej ústavu. Trojdílnou zbraň (tricuspis) tvoří ve vertikální ose listovité kopí (délka listu = 8 cm), přecházející v 15 cm dlouhou, v dolní části rozšířenou a v jednom místě kováním přeloženou tulej. Pro oporu ratiště je v jednom místě tuleje vytaženo 15,5 cm dlouhé, na konci lžícovité rozšířené a do kulata přizpůsobené opěradlo se třemi obdélnými otvory. V horní plné části tuleje je otvor, do kterého je horizontálně naražen z jednoho kusu vykovaný dolů ohnutý hák, vyčnívající na druhé straně ve tvaru sekerky s dovnitř ve tvaru V vykrojeným ostřím (šířka horizontálních zbraní = 20 cm, výška ostří sekerky = 8,5 cm). Sudlice (halapartna) je stará zbraň, která se u nás objevuje již v první polovině 14. století a největší variability dosahuje v husitské době. Náš pěkně zachovalý kus zřejmě pochází ze 14., případně z první poloviny 15. století.¹ Její výskyt může souviset s existencí blízkého hradu Lamberka, který dal postavit po roce 1370 Jaroslav z Kněhnic (Jaroslav de Langenberg alias de Knyehnitz)² na dlouhém příkrém hřebeni nad řekou Oslavou. Hrad zanikl patrně za bojů mezi markrabaty Joštem a Prokopem a protože se jeho ruiny staly útočištěm loupeživých rytířů (Jan Sokol z Lamberka), byly na zemský rozkaz někdy okolo poloviny 15. století rozkotány.

P o z n á m k y :

¹ Z. Drobná, J. Durdík, Kroje, zbroj a zbraně doby předhusitské a husitské, Praha 1956. Tab. 26 a d.

² Vlastivěda moravská, Náměštský okres, Brno 1908, s. 99 a d.

Der Fund einer mittelalterlichen Waffe — einer Hellebarde. Eine mittelalterliche Hellebarde, die in der Gemeinde Březník (Bez. Třebíč) gefunden wurde, stellt eine dreiteilige Waffe vor (tricuspis): die vertikale Achse wird von einer blattförmigen Lanze mit Tülle und verlängerter Stütze für den Schaft gebildet. Zwei weitere Waffen bildet ein horizontal angebrachter, aus einem Stück geschmiedeter, an einem Ende umgebogener Haken, der am anderen Ende mit einer in Gestalt eines Beiles mit in V-Form nach innen ausgeschnittener Schneide abschliesst. Diese Waffe stammt anscheinend aus dem Verlauf des 14. oder aus der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts und ihr Auftreten können wir in Zusammenhang mit der Existenz der nahen Burg Lamberk bringen, die im Jahre 1370 von Jaroslav von Hněhnic erbaut wurde. Weil die Ruinen dieser Burg eine Zufluchtstätte für Raubritter wurden, mussten sie auf Landesbefehl etwa um die Mitte des 15. Jahrhunderts niedergerissen werden.

ZÁCHRANNÉ VÝZKUMY V PÍSKOVNÁCH VE VÁVROVICÍCH-PALHANCI

(okr. Opava)

VLASTA ŠIKULOVÁ, Slezské muzeum, Opava

(Tab. 59—61)

V roce 1969 obnovilo JZD Vávrovice těžbu písku v jedné z menších starých pískoven na levém břehu Opavy u palhaneckého splavu. Pískovna je umístěna na okraji svahu severně od kříže u polní cesty. O akci jsme se dověděli když už ornice i podlošní jíl byly shrnuty do největší ze starých pískoven na severní straně ohrožené plochy. Z původního terénu zůstaly jen dvě úzké příčky mezi těžnými úseky, na nichž se zachovaly části dvou porušených jam kultury převorské s převahou sedé keramiky, kterou provázejí zlomky ručně robených tmavých nádob s rytou výzdobou.

Další jámy byly podle výpovědi bagristů zničeny při shrnování zeminy. Jediný nález, který z nich vyzvedli, je zlomek širokého laténského náramku ze sytě modrého skla, zdobeného žlutými a bílými skelnými nitěmi. Zde byl asi v druhotném uložení. Je pravděpodobné, že pochází z osady, kterou jsem zjistila sběrem na polích za pískovnamy (směrem proti proudu řeky) nebo ze zatím neznámého pohřebiště.

V následujícím roce převzaly těžbu písku v tomto areálu Štěrkovny a pískovny, n. p., Olomouc, které plánují vytěžit zde každoročně plochu jednoho hektaru. Těžba byla zahájena severovýchodně od starých pískoven bez povolení KŠPPOP v Ostravě. Na ploše prvního hektaru, z níž byla již shrnuta ornice i podorniční vrstva, byla okrajová část větší pravěké osady. 18 prozkoumaných jam obsahovalo keramiku III. a IV. stupně kultury nálevkovitých pohárů. Těmž osídlení náležely i čtyři horní vrstvy, vyplňující rozsáhlý hliník na okraji ohrožené plochy, jehož zbývající část bude zkoumána v příštím roce. V keramickém materiálu převažují zlomky ze zásobnic s okrajem zesíleným širokými plastickými páskami různě zdobenými, střepy mis s nálevkovitým hrdlem a široká, vodorovně provrtaná ucha. Z výzdobných prvků je tu kolkování, plastická ozdoba ve tvaru U a přesekávaný vodorovný výčnělek na rozhraní hrdla a výdutě nádoby. Ve třech jamách byly střepy lahví s límcem, zdobeným přesekáváním. Ojedinele se již vyskytla kanelace.

Dále tu byly přesleny, několik zlomků broušených nástrojů, drtidla na obilí, početná štípaná industrie a několik kamenných zátěží rybářských sítí.

Tři nejspodnější vrstvy hliníku obsahovaly zcela jiný materiál. Především jsou to zlomky nádob zdobených na horní straně měkce zalomených výdutí a na hrdlech vypíchaným ornamentem. Na některých se ve vpichu zachovaly zbytky bílé inkrustace. Vpichy je zdobena i nádoba z odlišného, výrazně ostřeného materiálu. Na dalším zlomku z okraje dosti tenkostěnné nádoby pozorujeme přechod od píchaných ornamentů k rytým. Dalším typickým prvkem tohoto souboru jsou poháry, zdobené na okrajích a na výduti nehtovými vrypy a opatřené nízkými výčnělky nebo imitovanými uchy. Mají přesné analogie v některých slezských celcích s nejmladší keramikou zdobenou vpichem.¹ Nehtový ornament je i na zlomcích některých větších nádob. Je jím zdobena i vanička, z níž zůstal jen zlomek. Projevem lengyelského kulturního okruhu je dále skupina různých zlomků mis na nožce i menší nožka, provděpodobně z poháru. Také jsou zde zlomky dvojkónických nádob a začínají se vyskytovat úzké zdobené plastické pásky na okrajích. Malování nebylo zjištěno.

Protože keramický materiál není dosud laboratorně zpracován, není možno podat jeho bližší charakteristiku, zvláště s ohledem na zastoupení různých typů nezdobené keramiky. Z těchto důvodů nemohu ještě rozhodnout, jestli je možno synchronizovat zdejší osídlení s nejmladší moravskou malovanou keramikou nebo již s otickou skupinou nepomalované keramiky.

Výskyt vypíchané keramiky v otické skupině uvádí sice W. Buttler jako běžný,² v novějších polských pracích se s ním počítá jen v předcházejícím lengyelském stupni.³

P o z n á m k y :

¹ H. Seger, Die keramischen Stilarten der jüngeren Steinzeit Schlesiens, Schlesiens Vorzeit in Bild und Schrift, NF VII, 1919, 22, Abb. 56, 76.

L. Jisl, Nálezy vypíchané keramiky ve Slezsku. Časopis Slezského muzea v Opavě, série B, II, 1952, obr. 1/1—3.

² W. Buttler, Der donauländische und der westische Kulturkreis der jüngeren Steinzeit, Berlin, Leipzig 1938, 40.

³ A. Kulczycka-Leciejewiczowa, Ze studiów nad kulturą ceramiki wstęgowej w Polsce, Archeologia Polski XIII, 1968, 100; The Neolithic in Poland, Wrocław—Warszawa—Kraków 1970, 53. 90.

Rettungsaktionen in den Sandgruben von Vávrovice-Palhanec (Bez. Opava). Bei der Abräumung der Erdmasse in der Sandgrube wurden einige Kulturgruben zerstört, aus welchen nur das Bruchstück eines breiten latènezeitlichen Glasarmbandes gerettet wurde.

Es konnten nur Reste von zwei Gruben der Przeworsk-Kultur untersucht werden.

An einer anderen, durch den Abbau von Sand gefährdeten Stelle, wurde der Rand einer Siedlung erfasst. In 18 Gruben und in den vier oberen Schichten der ausgedehnten Lehmgrube befand sich die Keramik der III.—IV. Stufe der Trichterbecherkultur.

In den drei unteren Schichten der Lehmgrube befand sich die jüngste Stichbandkeramik gemeinsam mit der Keramik der Lengyel-Kultur. Bemalte Gefäße wurden nicht vorgefunden. Da dieses Keramikmaterial im Labor noch nicht verarbeitet ist, kann vorläufig nicht entschieden werden, ob es mit der jüngsten Stufe der mährischen gemalten Keramik oder mit der Ottitzer Gruppe gleichaltrig ist.

Z Á C H R A N N Ě V Ý Z K U M Y N A P Ř E S T A V B Ě S T Á T N Í S I L N I C E O P A V A — K R N O V (o k r. O p a v a)

V L A S T A Š I K U L O V Á, Slezské muzeum, Opava

(Tab. 62)

Účelem této přestavby, zahájené v roce 1969, bylo rozšíření a místy i narovnání silnice a snížení s'oupání v úseku Opava—Holasovice. Stavba byla zahájena, aniž by byl dodržen požadavek KSPPOP v Ostravě o nutnosti včasného hlášení zahájení prací. Vzhledem k velkému rozsahu stavby bylo dohodnuto s opavskou expoziturou AÚ ČSAV, že bude sledovat úsek z Opavy-Jaktaře do Vávrovic a že naše pracoviště bude zachraňovat na úseku Vávrovice—Holasovice.

Nejvíce ohroženou lokalitou tohoto úseku byl známý Hrabalův kopec na katastru Vlaštoviček-Jarkovic. Zde byla již na jaře 1969 shrnuta ornice a začínala těžba jílů. V okolí nejvyššího bodu kopce se podařilo zachránit 51 zárových hrobů slezského období lužické kultury z většího pohřebiště, které pokračuje dále po obou stranách silnice. Hroby tvořily několik skupin. Kromě bohaté keramické výbavy v nich byly zlomky jehlic, bronzové náramky, drobné hliněné amulety a skleněné korálky, zdobené natavovanými nitěmi. Ze současného sídliště, umístěného v severozápadním sousedství hrobů, nad svahem Hrabalova kopce, se podařilo zachránit obsah několika jam. Toto místo bylo osídleno již lidem s kulturou kulovitých amfor, po němž se zachoval větší hliník s množstvím keramiky. Další jáma obsahovala několik nádob věteřovského typu. Rovněž byly zjištěny jámy i ohniště z doby římské. Nejmladší osídlení je z 10. století.

Druhá zkoumaná lokalita je na katastru Neplachovic v údolí mezi Hrabalovým kopcem a Neplachovicemi. Nejstarší osídlení tohoto místa patří lidu s kulturou volutovou. Kromě jam tu byla i dvě ohniště vykládaná valouny. Z pozůstatků osídlení lidem kultury nálevkovitých pohárů upozorňují na kostrový pohřeb, uložený do sídlištní jámy, jejíž výplň obsahovala množství zuhelnatělých obilek pšenice. Zemřelý byl vybaven mísou s nálevkovitým okrajem, zdobenou vodorovnými přesekávanými výčnělky a hladkým pohárkem, který byl vložen do ní.

Většina z 28 celkem zde prozkoumaných jam náleží slezskému období lužické kultury.

Nejzávažnějším nálezem je hrncířská pec z mladší doby římské (tab. 62), částečně poškozená při strojním hloubení příkopu. Mezi zřícenými rošty i v předpečním prostoru bylo množství na kruhu točené keramiky.

Poslední osídlení, reprezentované obsahem jedné jámy s hradištní keramikou, je z počátku 9. století.

Na katastru Holasovic v blízkosti levého břehu potoka Herličky byly při hloubení příkopu porušeny vrstvy s keramikou volutovou. Další archeologické památky byly zachyceny v místech napojení místní silnice do Neplachovic. Tyto průřezy však byly ihned zahrnuty, aby případný výzkum nezdržoval stavbu.

Rettungsgrabungen beim Umbau der Staatsstrasse Opava—Krnov. Durch die Rettungsgrabungen beim Umbau der Strasse wurden 51 Gräber aus einem grösseren Gräberfeld der schlesischen Periode der Lausitzer Kultur im Kataster der Gemeinde Vlastovičky-Jarkovice und in ihrer Nachbarschaft ein Teil der gleichaltrigen Siedlung gerettet. Gleichzeitig wurde auch eine Besiedlung der Kugeleamphorenkultur, eine Siedlung vom Ende der älteren Bronzezeit (Věteřov-Typus), eine Siedlung aus der römischen Zeit, sowie eine burgwallzeitliche festgestellt.

In der erforschten Lokalität im Kataster der Gemeinde Neplachovice gehörte die älteste Besiedlung dem Volk mit Bandkeramik an. Aus den Überresten der Besiedlung der Menschen der Trichterbecherkultur blieb ein Skelettgrab erhalten, welches in eine Siedlungsgrube beigesetzt war, in deren Auffüllung eine Menge von verkohlten Weizenkörnern entdeckt wurde. Der Tote war mit einer Schüssel mit trichterförmigen Rand ausgestattet, in welche ein kleiner Becher hinein gelegt war. Der Grossteil der 28 untersuchten Gruben gehört in die schlesische Periode der Lausitzer Kultur.

Der wichtigste Fund ist ein Töpferofen aus der jüngeren römischen Zeit. Unter den Bruchstücken des Rostes und im Befeuerraum fand sich eine Anzahl von Keramik, welche auf der Töpferseibe erzeugt war. Die letzte Besiedlung ist aus der Burgwallzeit (9. Jahrhundert).

Im Kataster von Holasovice wurde eine Bandkeramische Siedlung festgestellt.

DROBNÉ NÁLEZY Z UHERSKOHRADIŠŤSKA A LABUT (okr. Uherské Hradiště a Hodonín)

ROBERT SNÁŠIL, Slovákcké muzeum, Uherské Hradiště

Ostrožská Nová Ves (okr. Uherské Hradiště), oblast tratí Kře, Kůty, Kučovaniny. 18. února 1970 nalezla pracovní skupina při nakládání šterkopísku, získaného bagrováním moravní terasy z oblastí jmenovaných tratí dva rohy pratura se zbytky os frontalis. Průměr rohů při kořeni 13 cm, délka 88 cm. Nález, který byl předán Slovákckému muzeu, pochází ze známé lokality diluviálního osteologického materiálu.

Z Labut (okr. Hodonín), z polní tratí Jahodná, pochází střepový sídlištní materiál kultury volutové. Nálezy předal 25. května 1970 Alfons Širůčka z Osvětiman Slovákckému muzeu.

Z Buchlovic (okr. Uherské Hradiště), z polní tratí Padělky, pochází střepový sídlištní materiál kultury volutové a lužické. Nálezy získal povrchovým sběrem Jan Horák z Buchlovic, který je v prosinci 1970 předal Slovákckému muzeu.

Staré Město (okr. Uherské Hradiště), trať Špitálka, ulice Na vyhlídce. Při bagrování pro kanalizaci byl 12. února 1970 porušen před domem č. 1453 slovanský kostrový hrob. Podélně porušená kostra, uložená naznak a orientovaná Z—V, spočívala v hrobové jámě, hluboké 2,7 m, široké 0,8 až 0,9 m a dlouhé 2 m. V době průzkumu již nebyly u kostry zjištěny žádné nálezy. Tmavý hlinitopísčité zásyp těsně nad kosterou obsahoval uhlíky, zvířecí kosti a ojedinělé střepy středohradištní keramiky. Hloubka hrobové jámy nasvědčuje o pohřbu v časném 9. století. Nález předal Slovákckému muzeu Emanuel Lepka ze Starého Města, který zbytek pohřbu a hrobu též prozkoumal.

Staré Město (okr. Uherské Hradiště), před železniční stanicí. Průzkumem 16. června 1970 bylo zjištěno pisatelem zprávy a Emanuele Lepkou ze Starého Města, že kanalizační výkop porušil slovanský sídlištní objekt kotlovitého tvaru. Hloubka 1 m, šířka 1,3 m. Zásyp obsahoval drobné středohradištní střepy.

Uherské Hradiště-Sady (okr. Uherské Hradiště), kostel P. Marie. U dnešního kostela P. Marie byl neznámým autorem odborně proveden před 3. červencem 1970 malý sondážní průzkum původního(?) základového zdiva. Sondy byly položeny v přední části vnějších zdí apsidy a na severní straně vně přechodu lodi v apsidu. Zde je patrná změna nejen ve struktuře zdiva, ale i v samotné dispozici základů.

Osvětimany (okr. Uherské Hradiště), MNV. 25. května 1970 narazili kopáči při hloubení kanalizace na dvoře MNV Osvětimany na kulturní vrstvu s keramikou 15.—16. století. Kulturní vrstva je součástí poslední vývojové fáze tvrze rytíře Smetany. Nálezy předal Slovákckému muzeu Alfons Širůčka z Osvětiman.

Břestek (okr. Uherské Hradiště), statek Nový Dvůr. 20. května 1970 bylo dotazy u zaměstnanců statku zjištěno, že v roce 1957 byly při hloubení základu pilíře v hospodářské budově porušeny asi 0,5 m pod povrchem kamenné základy zdiva, vysoké asi 1 m a široké asi 0,8 m. V základech průřez bylo použito kamene s vtesaným nápisem a pískovcové patky. Kámen nesoucí nápis byl opět zazděn zpět, patka je uložena na dvoře statku. Je jí možno datovat do 16.—17. století. Průzkumem

byla objevena část pískovcového sarkofágu, druhotně použitého v základech kůlny a u vodní nádrže za dvorem statku zbytky dosud nedatovaného základového zdiva. Nelze vyloučit možnou souvislost s velehradskou bazilikou.

Kleinfunde aus Umgebung von Uherské Hradiště und aus Labuty. Im Sandschotter von Ostrožská Nová Ves (Bez. Uherské Hradiště) wurden zwei Hörner vom Urwisent aufgefunden.

Aus Labuty (Bez. Hodonín), aus der Feldflur „Jahodna“ stammt neolithische Bandkeramik.

Aus Buchlovice (Bez. Uherské Hradiště) aus der Feldflur „Padělky“ stammt neolithische Bandkeramik und Scherben der Lausitzerkultur.

In Staré Město (Bez. Uherské Hradiště) in der Flur „Špitálky“ wurde ein gestörtes slawisches Skelettgrab vom Beginn des 9. Jahrhunderts untersucht.

In Staré Město (Bez. Uherské Hradiště) wurde vor der Eisenbahnstation der Rest eines kessel-förmigen mittelburgwallzeitlichen Siedlungsobjektes verzeichnet.

In Uherské Hradiště-Sady (Bez. Uherské Hradiště) wurden in kleinem Ausmass die ursprünglichen(?) Grundmauern der Marienkirche freigelegt.

In Osvětimany (Bez. Uherské Hradiště) konnte aus der ehemaligen Feste (jetzt Nationalaus-schuss) Keramik des 15. und 16. Jahrhunderts geborgen werden.

In Břestek (Bez. Uherské Hradiště) wurden im Gutshof „Nový dvůr“ spätmittelalterliche Funde festgestellt: ein Sandsteinsockel aus dem 16.—17. Jahrhundert, ein Teil eines Steinsarkophages und bisher nicht datierte Überreste von Mauerfundamenten.

NÁLEZY ZE ŠTĚRKOVNY U STRACHOTÍNA (okr. Břeclav)

BOHUSLAV KLÍMA, AŮ ČSAV Brno

Při průzkumu zájmové oblasti projektované nádrže u Nových Mlýnů zjistili pracovníci věstonické expedice ústavu na jaře 1970 trosky rozrušené sídlištní vrstvy ve štěrkovně jižně Strachotína. Byla zcela rozrušena skrývkou ornice a zahliněné povrchové vrstvy nad těženými štěrky. Dala se sledovat již jen v útržcích ohniště a sypké popelovité vrstvy. Z těchto se podařilo zachránit zlomky nádob kultury s volutovou keramikou a dvou větších nádob halštatské kultury. Jedna z nich byla zdobena ve spodní části výrazným širokým prstováním. Nálezy volutové keramiky jsou pozoruhodné především tím, že pocházejí z nížinné polohy v prostředí hrubých štěrkopísků a pak větší kulovitou nádobou, která naznačuje starší fázi této kultury. Objevy podstatně rozšířily dřívější nálezy z těchto míst.

Funde aus der Schottergrube bei Strachotin (Bez. Břeclav). Bei der Begehung des Interessengebietes für das Projekt eines Staubeckens bei Nové Mlýny stellten die Mitglieder der Věstonicer Expedition im Frühling des Jahres 1970 die Reste einer zerstörten Siedlungsschicht im Oberflächenabraum der Schottergrube südlich von Strachotin fest. Sie liess sich nur in Abschnitten von Feuerstellen und einer lockeren aschigen Linse verfolgen. Es gelang einige Gefässscherben der Bandkeramik und solche von zwei grösseren hallstattzeitlichen Gefässen zu retten. Diese Entdeckungen vermehrten die früheren Funde aus dieser Lokalität erheblich.

ZACHRAŇOVACÍ AKCE U BULHAR (okr. Břeclav)

BOHUSLAV KLÍMA, AŮ ČSAV Brno

Při těžbě v severní a severovýchodní stěně štěrkovny u silnice z Milovic do Bulhar (okr. Břeclav) byly zachyceny v srpnu 1970 zvířecí kosti a zlomky nádob, které vyvolaly několikadenní zachraňovací akci pracovníků expedice ústavu v Dolních Věstonicích. Nálezy pocházely z temné, hnědavě šedé až černavě zbarvené povrchové zahliněné vrstvy, která dosahovala na některých místech značné mocnosti a budila dojem zahloubených jam. V podmínkách těžby štěrku se však takové nedaly vymezit a ani jiné nálezové okolnosti, zejména stratigrafické, nebylo možno vždy spolehlivě posoudit. Ze severní části skrývky byly získány zlomky nádob volutové keramiky a zvířecí kosti

(jelen, kráva, ovce). Připojil se k nim i malý střípek mladohradištní nádoby. Ve východní části těžebního pole, kde došlo těsně u hrany terasy nad prudkým srázem do údolí řeky Dyje k opakovanému přesunu povrchových hlinitých zemin, odkryli pracovníci ústavu část mírně zahloubené jámy nezřetelného půdorysu se zlomky nádob halštatské kultury, zbytky ohniště a zvířecími kostmi v temné popelovité výplni. Z týchž míst byly získány znovu i fragmenty nádob kultury s volutovou keramikou, část zdobené misky velatické kultury a větší část nádoby středohradištního období. Jmenované nálezy podstatně rozšiřují stopy pravěkého osídlení z významně exponovaného místa severně obce Bulhary.

Eine Rettungsaktion bei Bulhary (Bez. Břeclav). In der nördlichen und nordöstlichen Wand der Schottergrube bei der Landstrasse nördlich der Gemeinde Bulhary wurden bei der Schottergewinnung im September 1970 Tierknochen und Gefässscherben entdeckt, was eine mehrtägige Aktion der Expeditionsangehörigen des Instituts in Dolní Věstonice zur Folge hatte. Die Umstände bei der Schottergewinnung liessen eine Feststellung der Fundumstände schwer zu, namentlich der stratigraphischen. Aus dem nördlichen Teil des Abraumes wurden Scherben der Bandkeramik und Tierknochen geborgen (Hirsch, Kuh, Schaf). Zu diesen gesellte sich ein kleiner Scherben eines jungburgwallzeitlichen Gefässes. Im östlichen Teil des Förderfeldes oberhalb des steil ins Tal der Flusses Dyje abfallenden Hanges deckten die Mitglieder des Instituts den Teil einer schwach eingetieften Grube mit Keramik der Hallstattkultur auf, sowie die Reste einer Feuerstelle und Tierknochen. An der gleichen Stelle wurden wieder Fragmente von Gefässen der Bandkeramik gefunden, sowie das Bruchstück einer Schüssel der Velaticer Kultur und ein grösserer Scherben eines Gefässes aus mittlerer Burgwallzeit. Die erwähnten Funde erweitern wesentlich die Spuren einer prähistorischen Besiedlung dieser erheblich exponierten Stelle.

DVA DROBNÉ NÁLEZY Z NÁKLA (okr. Olomouc)

JINDRA NEKVASIL, AŮ ČSAV Brno

V roce 1968 sbíral v okolí Nákla po polích pravěké nálezy Květoslav Koudelník z Příkaz. První nález učinil na poli před prvním domkem obce, při polní cestě vedoucí z Příkaz podél Cholinky. Byl to střep z nádoby lužické kultury, tři přesleny pravděpodobně z téhož období a jiné středověké střepy. Podobně odtud směrem k západu, v místě, kde za farou spadá terén strmě do sníženého místa s rybníčkem, našel ještě na mírném svahu také lužické a středověké střepy a přesleny. Jeden ze střepů je možno zařadit do volutové keramiky.

Obě místa se nalézají pod břehem ostrohu, na kterém je postaveno dnešní Náklo, a na kterém bylo zaznamenáno již J. Wanklem a J. Vrbkou osídlení lužickou kulturou a také lužické pohřebiště.¹ Oba nálezy z této kultury, stejně jako středověké, mohly být pod svah sneseny druhotně.

Poznámka:

¹ J. Wankel, Náklo a Příkazy, ČVSMO VI 1898, 49; J. Vrbka, Dějiny obce Nákla, Náklo 1940, 11.

Zwei kleine Funde aus Náklo (Bez. Olomouc). Verschiedene Funde, hauptsächlich Scherben der Lausitzer Kultur und aus dem Mittelalter entdeckte K. Koudelník an zwei Stellen unter dem Rand einer Landzunge, auf welcher die heutige Gemeinde erbaut ist und auf welcher eine Lausitzer Siedlung festgestellt wurde.¹

PRAVĚKÉ NÁLEZY V PRAVLOVĚ (okr. Brno-venkov)

ČENĚK STAŇA, AŮ ČSAV Brno

Na jaře 1970 byly prováděny terénní úpravy u kravína JZD severně od obce, na vysoké východní terase nad levým břehem řeky Jihlavy, blízko kóty 219,0. B. Cyprisová z Pravlova tam našla

lidskou kostru, která by snad mohla souviset s únětickým pohřebišťem, k němuž patřil hrob prozkoumaný J. Medunou v roce 1961.¹ Při prohlídce místa začátkem května 1970 jsme v průkopu pro silážní jámu zjistili profil snad únětické jámy ve tvaru komolého kužele (bez nálezů), nevýrazné sídlištní jámy se rýsovaly v břehu souběžném s tokem řeky, těsně vedle kravína. Na poli nad těmito jámami jsme posbírali pravěké střepy, z nichž typičtější patří do halštatské doby v širším slova smyslu. Do období přechodu velatické kultury do podolské lze zařadit střep s rytou výzdobou, s pásem horizontálních rýh a s trojnásobnou vlnicí, zlomek z amfory zdobený černě malovanou klikatkou a okrajová část větší mísy s dovnitř zataženým okrajem reprezentuje horákovskou kulturu.

P o z n á m k a :

¹ J. Meduna, Únětický hrob v Pravlově (okr. Brno-venkov), Přehled výzkumů 1961, 51; podrobnější údaje o nálezů a jeho přesnější lokalizaci podává nálezová zpráva J. Meduny v archívu AÚ ČSAV v Brně; čj. 287/63.

Urgeschichtliche Funde in Pravlov (Bez. Brno-venkov). Bei Terrainarbeiten nördlich der Gemeinde in der Nähe der Kote 219,0 wurde ein gestörtes menschliches Skelett entdeckt, ohne Beigaben (im Jahre 1961 war dort ein Úněticer Grab untersucht worden). In den freigelegten Profilen zeichneten sich einige Siedlungsgruben ab. Auf dem Feld oberhalb dieser Gruben wurden Scherben aus der Zeit vom Übergang der Velaticer- zur Podoler Kultur aufgelesen, sowie Scherben der Horákov-Kultur.

NÁLEZY ZE SLATINIC

(okr. Olomouc)

LEA WIEGANDOVÁ, Městské muzeum, Ostrava

(Tab. 63)

V září 1970 získal p. Roman Mašek sběrem na polích okolo Slatinic několik nálezů, které odevzdal v Ostravském muzeu. Je to pazourková čepelka na obou koncích odlomená, s jemnou bilaterální retuší dorsální strany, délka 61 mm (tab. 63:2). Profilovým prohnutím a celkovým charakterem se řadí k neolitické štípané industrii. Z kostěných nálezů je zde obdélníkový přívěsek (2,5 × 1,8 cm), šídlo a proplétáček. Z kosti je i sekeromlat (tab. 63:1), jehož tyl je tvořen kloubovou hlavicí, se silně opotřebovaným břitem a provrtaným otvorem pro topůrko, umístěným téměř do středu sekeromlatu. Hliněný přeslen (průměr = 4,5 cm, v = 1,5 cm) je na jedné straně zdoben čtyřmi paprsky dvojíých rýh. Do lengyelského okruhu patří dva střepy z výduti nádob, tmavě okrové a načervenalé barvy, opatřené pupíky (tab. 63:4). Velký střep ode dna má zdrsnělý povrch, nesoucí stopy po přepálení. Starobronzové jsou dva okrajové zlomky nádob s prohnutým hrdlem, jejichž okraje jsou lehce vyhnuty a ovaleny. Na střední (slezské) období lužické kultury ukazuje tuhovaný střep, zdobený rytými soustřednými kružnicemi. Velký střep z výduti nádoby (amfory), na vnější straně tuhovaný, je již halštatský. Platěnický je i okrajový střep mísy se zataženým okrajem, po obou stranách tuhovaný (tab. 63:3). Za středověký lze pokládat masivní zlomek dna nádoby z hlíny silně promísené grafitem a s lehce zřetelnou křížovou značkou. Soubor doplňuje několik atypických střepů a zlomek kosti. Nálezy byly předány do Vlastivědného ústavu v Olomouci, do jehož regionální oblasti spadají.

Funde aus Slatinice (Bez. Olomouc). Im September 1970 machte Roman Mašek beim Absuchen der Felder um Slatinice einige Funde, die er dem Museum in Ostrava übergab. Es sind dies: eine neolithische Feuersteinklinge (Länge 61 mm), ein rechteckiger Anhänger aus Knochen, eine Ahle und Flechtnadel, eine Hammeraxt aus Knochen, ein Tonspinnwirtel, zwei Scherben mit Buckeln, die in den Lengyelkreis gehören, zwei Randstücke eines altbronzezeitlichen Gefäßes, ein grosser Scherben vom Boden eines Gefäßes mit aufgerauhter Oberfläche, ein graphitierter Scherben der schlesischen Phase mit geritzten konzentrischen Kreisen; ein Scherben einer Schüssel mit eingezogenem Rand und ein grosser Scherben einer bauchigen Amphora, beide vom Platěnicer Typus; der massive Boden eines mittelalterlichen Gefäßes aus Ton mit starkem Graphitzusatz, sowie einige atypische Scherben und Knochenstücke. Diese Funde wurden dem Vlastivědný ústav (Heimatkundliches Institut) in Olomouc übergeben.

NÁHODNÝ OBJEV V CHOLINĚ

(okr. Olomouc)

JINDRA NEKVASIL, AÚ ČSAV Brno

V zahradě základní devítileté školy v Cholině našel při úpravě záhonů, na podzim 1968, žák Květoslav Koudelník několik střepů a přeslen. Některé střepy je možno označit za neolitické, nejspíše z moravské malované keramiky. Jiné pak patří do staršího období lužické kultury. Přeslen a další střepy jsou středověké.

Z Choliny byl prozatím znám jediný nález, a to z roku 1940, kdy v zahradě domu č. 146 byl zničen lužický žárový hrob.¹

Poznámka:

¹ Archív AÚ Brno, čj. 1684/69.

Eine Zufallsentdeckung in Cholina (Bez. Olomouc). Im Schulgarten fand K. Koudelník Scherben der mährischen bemalten Keramik, Gefäßbruchstücke der älteren Phase der Lausitzer Kultur und mittelalterliche Scherben. Bisher ist aus Cholina nur ein zerstörtes Grab der Lausitzer Kultur¹ bekannt.

SBĚRY V TRATI „PIŽMÁKY“ U PŘÍKAZ

(okr. Olomouc)

JINDRA NEKVASIL, AÚ ČSAV Brno

Severně od Příkaz, v zákrutu potoka Cholinky, se zdvihá návrší spadající k severu, k lužnímu lesu. Návrší navazuje na severozápadě na hřbet, který je nazýván Za humny a odkud jsou známy nálezy kultury únětické a germánské.¹ Na polích JZD sbíral po jarní orbě v letech 1969 a 1970 pravěké nálezy Květoslav Koudelník z Příkaz. Při jižním okraji návrší, na břehu potoka, našel střepy, ze kterých se dá usoudit, že pocházejí z nádob volutové kultury, jiné jsou eneolitické a byly tu i střepy únětické kultury. Z celého návrší pocházejí střepy lužické kultury. Z jihozápadní části návrší má střep staroslovanský a vyskytovala se zde i středověká keramika. Při cestě, která přetíná návrší, byla vyorána v roce 1970 při samém lese lidská spodní čelist.

Poznámka:

¹ J. Nekvasil, Sbirka pravěkých nálezů Josefa Svozila v Příkazech, Přehled výzkumů 1966, 32.

Funde aus der Flur „Pižmáky“ bei Příkazy (Bez. Olomouc). In der genannten Flur, welche der Flur „Za humny“¹ benachbart ist, sammelte K. Koudelník bandkeramische Scherben, Fragmente äneolithischer und Üněticer Keramik, am zahlreichsten aber Lausitzer Scherben, weiters einen slawischen Scherben und solche von mittelalterlicher Keramik.

VÝZKUMY A ZÁCHRANNÉ AKCE NA MORAVĚ V ROCE 1970

(Tab. 64)

1. Břestek (okr. Uherské Hradiště): středověké zdivo.
2. Březník (okr. Třebíč): ojedinělý nález — středověk.
3. Buchlovice (okr. Uherské Hradiště): sídliště — neolit, lužická.
4. Bulhary (okr. Břeclav): sídliště — neolit, velatická, halštat, slovanská.
5. Býškovice (okr. Přerov): pohřebiště — lužická.
6. Čejkovice (okr. Hodonín): sídliště — latén.
7. Dlouhá Ves (obec Vrchoslavice, okr. Prostějov): sídliště — neolit.
8. Dolany (okr. Olomouc): klášter — středověk.
9. Dolní Věstonice (okr. Břeclav): sídliště — paleolit.
10. Habrovany-Olšany (okr. Vyškov): ojedinělý nález — mladší doba bronzová.
11. Heršpice (okr. Vyškov): zaniklá osada — středověk.
12. Hlinsko (okr. Přerov): sídliště — eneolit.
13. Holasovice (okr. Opava): sídliště — neolit.
14. Holešov (okr. Kroměříž): pohřebiště — nitranská.
15. Holice (okr. Olomouc): pohřebiště — slovanská.
16. Hostýn (obec Chvalčov, okr. Kroměříž): oppidum — latén.
17. Hradec (okr. Opava): sídliště — slovanská.
18. Cholína (okr. Olomouc): sídliště — neolit, lužická.
19. Chrlice (okr. Brno-venkov): sídliště — latén.
20. Jívová (okr. Olomouc): hrad — středověk.
21. Klentnice (okr. Břeclav): ojedinělý nález — doba bronzová
22. Kozmice (okr. Opava): ojedinělý nález — neolit.
23. Kravaře (okr. Opava): ojedinělý nález — neolit.
24. Křenovice (okr. Přerov): hrob — eneolit.
25. Kupařovice (okr. Brno-venkov): pohřebiště — slovanská.
26. Labuty (okr. Hodonín): sídliště — neolit.
27. Lovčičky (okr. Vyškov): sídliště — věteřov, velatická.
28. Malé Hoštice (okr. Opava): pohřebiště — lužická.
29. Mikulčice (okr. Hodonín): hradiště — slovanské.
30. Mikulov (okr. Břeclav): sídliště — neolit; hroby — neolit, únětická.
31. Mohelnice (okr. Šumperk): sídliště — neolit, lužická, latén, slovanská.
32. Moravany (okr. Brno-venkov): sídliště — mladší doba bronzová, halštat.
33. Moravská Nová Ves (okr. Břeclav): sídliště — únětická, velatická; hrob — slovanská.
34. Náklo (okr. Olomouc): sídliště — lužická, středověk.
35. Němčičky (okr. Brno-venkov): pohřebiště — kulturně neurčitelné.
36. Neplachovice (okr. Opava): sídliště — neolit, lužická, doba římská, slovanská; hrob — eneolit.
37. Opava (okr. Opava): sídliště — lužická; ojedinělé nálezy — neolit, středověk.
38. Osvětimany (okr. Uherské Hradiště): sídliště — středověk.
39. Pavlov (okr. Břeclav): sídliště — paleolit.
40. Pravlov (okr. Brno-venkov): sídliště — velatická, horákovská.
41. Pohořelice (okr. Břeclav): sídliště — doba římská, slovanská, středověk; pohřebiště — středověk.
42. Polešovice (okr. Uherské Hradiště): sídliště — halštat-latén, mladohradištní.
43. Přibicep (okr. Břeclav): sídliště — únětická.
44. Příkazy (okr. Olomouc): sídliště — neolit, eneolit, únětická, lužická, slovanská, středověk.
45. Sentice (okr. Brno-venkov): sídliště — eneolit, mohylová, středověk.
46. Skalice (okr. Znojmo): pohřebiště — velatická, slovanská.
47. Skrbeň (okr. Olomouc): sídliště — neolit, eneolit, starší doba bronzová, lužická, latén, slovanská.
48. Slatinice (okr. Olomouc): ojedinělé nálezy — neolit, lužická, středověk.
49. Staré Město (okr. Uherské Hradiště): hrob — slovanská; sídliště — slovanská.
50. Strachotín (okr. Břeclav): sídliště — volutová, halštat.

51. Sudice (okr. Blansko): sídliště — lužická.
52. Těšetice (okr. Znojmo): sídliště — neolit.
53. Tovačov (okr. Přerov): sídliště — lužická.
54. Uherské Hradiště (okr. Uherské Hradiště): sídliště — středověk.
55. Uherský Brod (okr. Uherské Hradiště): město — středověk.
56. Újezd u Brna (okr. Brno-venkov): sídliště — neolit.
57. Újezdec (okr. Uherské Hradiště): sídliště — slovanská.
58. Unkovice (okr. Brno-venkov): sídliště — únětická, věteřov, latén, středověk.
59. Vávrovice (okr. Opava): sídliště — neolit, eneolit; ojedinělý nález — latén.
60. Vážany nad Litavou (okr. Vyškov): sídliště — velatická, doba římská.
61. Vlaštovičky (okr. Opava): sídliště: eneolit, věteřov, lužická, doba římská; pohřebiště — lužická.
62. Vyškov (okr. Vyškov): pohřebiště — únětická.
63. Zlatníky (okr. Opava): ojedinělý nález — neolit.

SEZNAM PUBLIKACÍ
ARCHEOLOGICKÉHO ÚSTAVU ČESKOSLOVENSKÉ
AKADEMIE VĚD V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ:

1956 Brno, 1959, 80 str., 22 tab.	1963 Brno, 1964, 85 str., 36 tab.
1957 Brno, 1958, 212 str., 20 tab.	1964 Brno, 1965, 81 str., 50 tab.
1958 Brno, 1958, 110 str., 32 tab.	1965 Brno, 1966, 87 str., 42 tab.
1959 Brno, 1960, 186 str., 37 tab.	1966 Brno, 1967, 76 str., 58 tab.
1960 Brno, 1961, 115 str., 44 tab.	1967 Brno, 1968, 128 str., 110 tab.
1961 Brno, 1962, 111 str., 40 tab.	1968 Brno, 1970, 79 str., 67 tab.
1962 Brno, 1963, 77 str., 31 tab.	1969 Brno, 1971, 86 str., 42 tab.

FONTES ARCHEOLOGIAE MORAVICAE:

- I. Boris Novotný, Hromadný nález ze 16. století v Brně. — Ein Hortfund aus dem 16. Jahrhundert in Brno. — Brno 1959 (34 str., 19 tab.).
- II. Jiří Meduna, Staré Hradisko, Katalog nálezů uložených v muzeu města Boskovic. — Katalog der Funde im Museum der Stadt Boskovice. — Brno 1961 (78 str., 50 tab.).
- III. Milan Stloukal, Mikulčice, Antropologický materiál z I. pohřebiště. — Anthropologisches Material aus der I. Begräbnisstätte. — Brno 1962 (100 str., 36 tab.).
- IV. Karel Tihelka, Hort- und Einzelfunde der Únětitzer Kultur und des Věteřover Typus in Mähren. — Brno 1965 (100 str., 36 tab.).
- V. Jiří Meduna, Staré Hradisko II. — Katalog der Funde aus den Museen in Brno, Praha, Olomouc und Plumlov. — Brno 1970 (166 str., 58 tab.).

SBORNÍK:

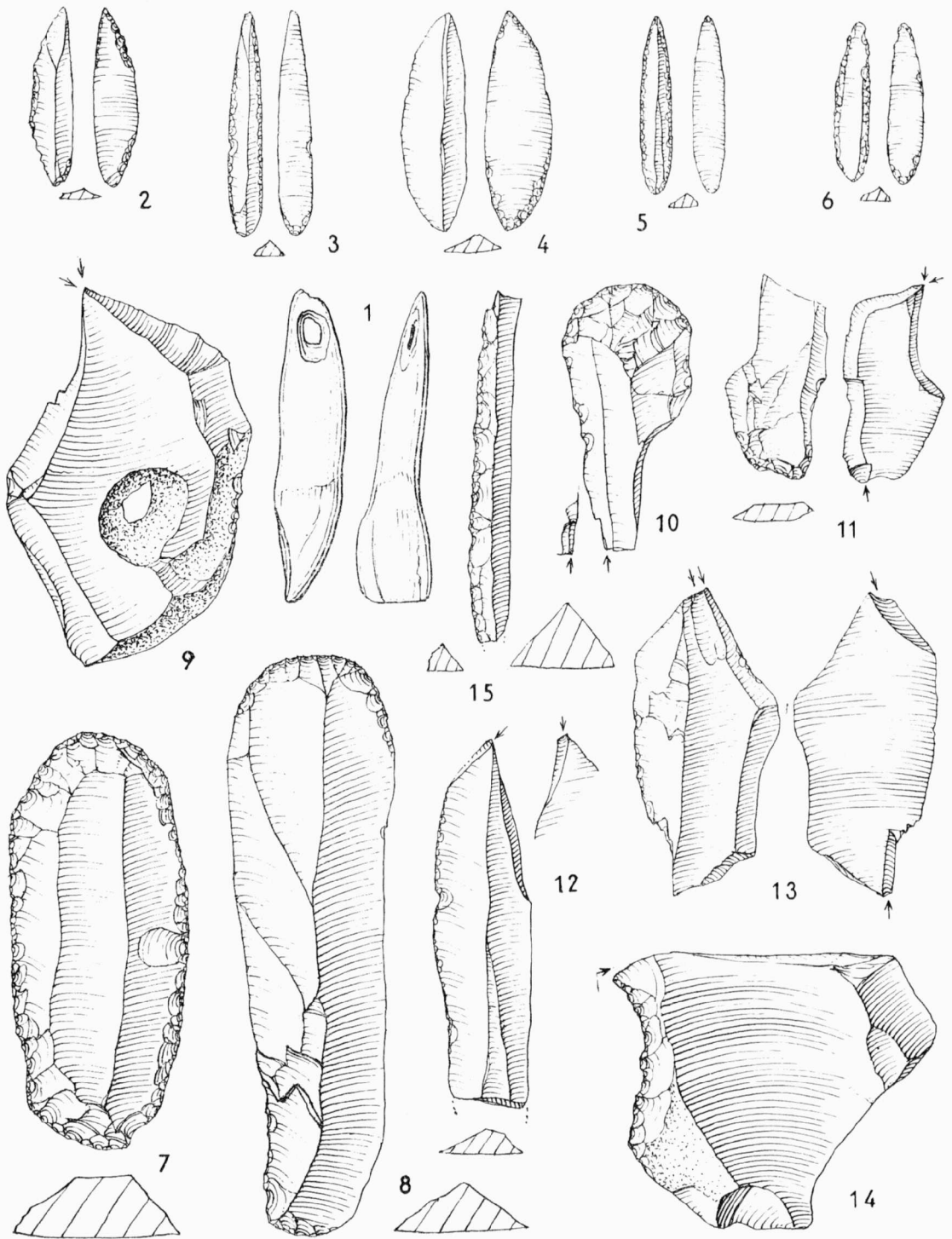
- I. Brno 1960 (88 str., 27 tab.).
- II. Františku Vildomcovi k pětaosmdesátinám. — Brno 1961 (131 str., 29 tab.).
- III. Karlu Tihelkovi k pětašedesátinám. — Brno 1964 (275 str., 52 tab.).
- IV. Za Luborem Niederlem po dvaceti letech. Uspořádal J. Skutil. — Brno 1965 (35 str.).
- V. Sborník Josefu Poulíkovi k šedesátinám. — Brno 1970 (154 str.).

BIBLIOGRAFIE:

Josef Skutil, Bibliografie moravského pleistocénu. 1850—1950 (316 str.).

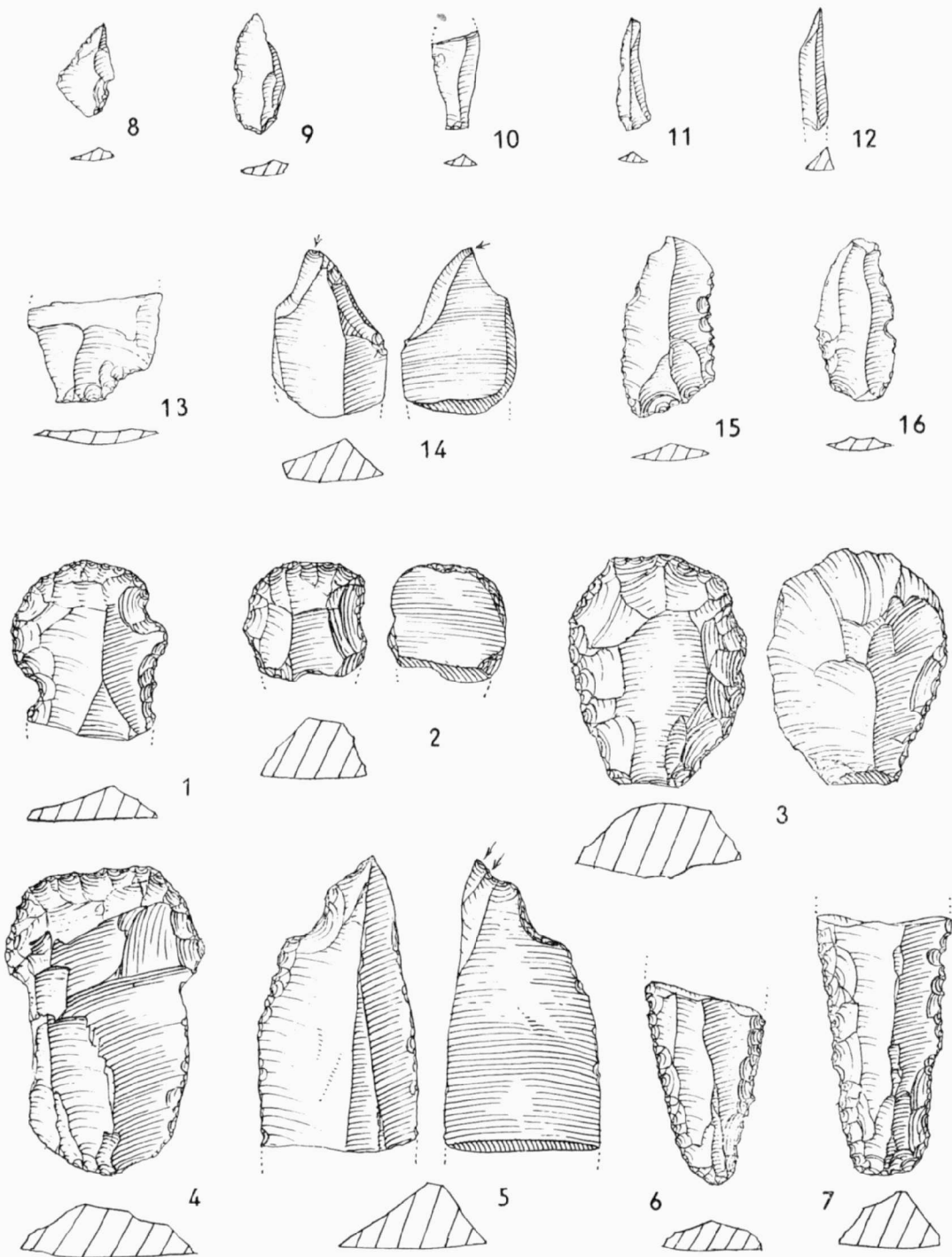
PŘÍLEŽITOSTNÉ TISKY.

- I. B. Klíma—Z. Klanica, Jižní Morava, Führer zur Südmähren. — Brno 1966 (11 str., 3 obr.).
- B. Klíma—Z. Klanica, Jižní Morava, Guide pour l'excursion dans la Moravie du sud. — Brno 1966 (12 str., 3 obr.).

Tab. 1

Pavlov (okr. Břeclav). Paleolitická stanice Pavlov I 1 zub s otvorem; 2–15 výběr kamenné industrie. — Paläolithische Station Pavlov I. 1 Zahn mit Öffnung; 2–15 Auswahl der Steinindustrie.

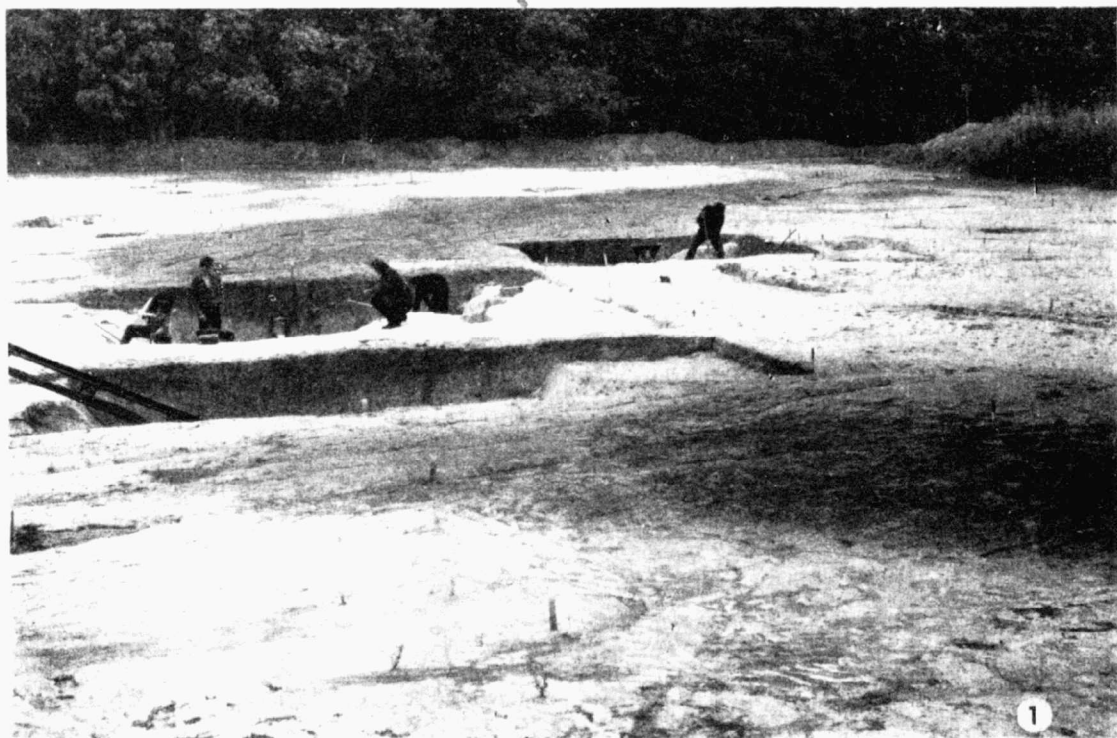
Tab. 2

1–7 Dolní Věstonice (okr. Břeclav). Výběr kamenné industrie ze záchraňovacího výzkumu v trati „Rajny“. — Auswahl der Steinindustrie aus der Rettungsgrabung in der Flur „Rajny“; 8–16 Horní Věstonice (okr. Břeclav). Předměty drobnotvaré pozdně paleolitické industrie ze staroholocenní vrstvy v kopané sondě Geografického ústavu ČSAV. — Kleingerätige Stücke spätpaläolithischer Industrie aus der altholozänen Schicht in der Sonde des Geographischen Instituts der Tschechoslowakischen Akademie der Wissenschaften.

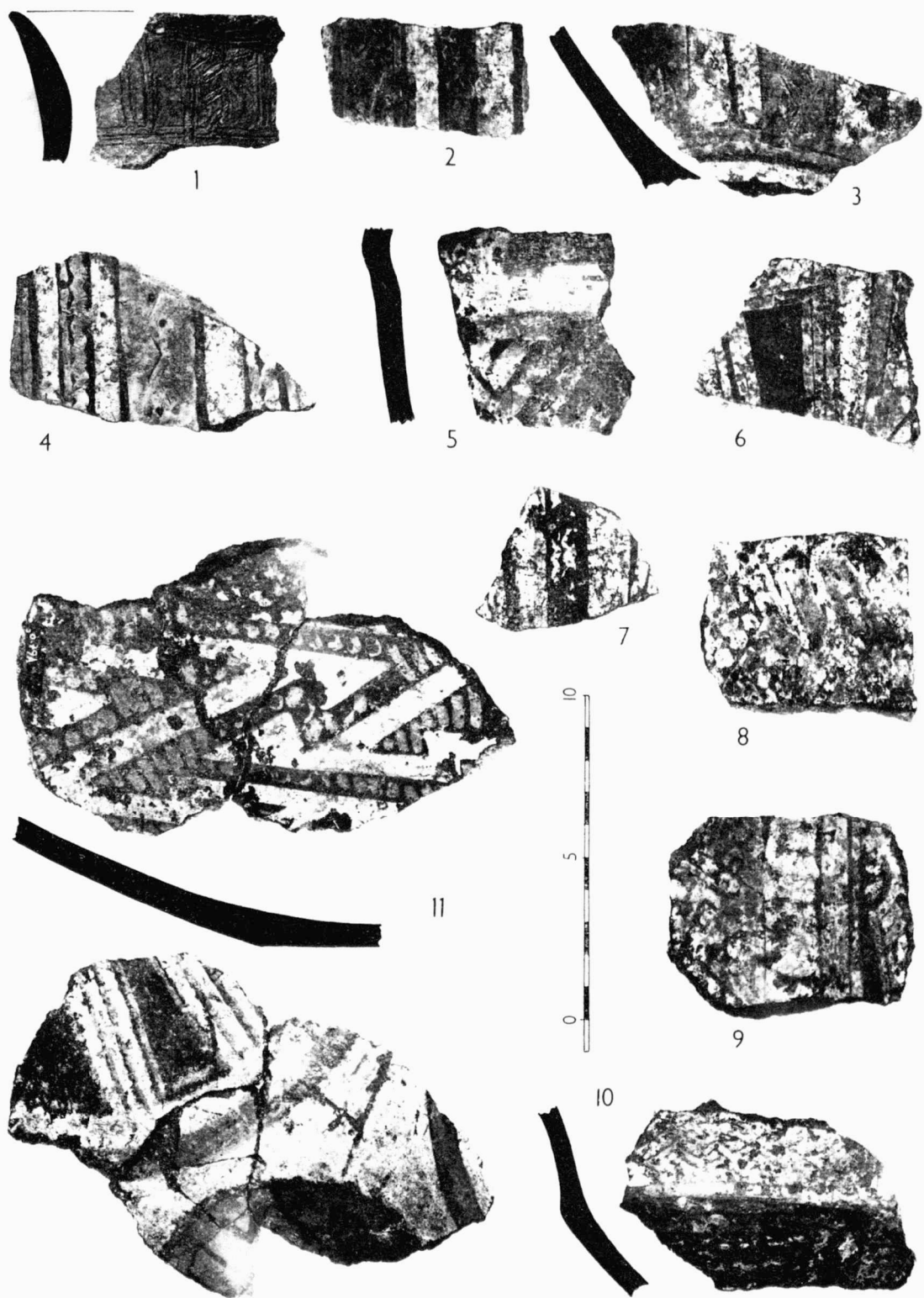
Tab. 3

Dolní Věstonice (okr. Břeclav). Zachraňovací výzkum na pátém stupni terasovitých úprav svalů v trati „Rajny“. —
Rettungsgrabung auf der 5. Stufe der terassenartigen Herrichtung des Hanges in der Flur „Rajny“.

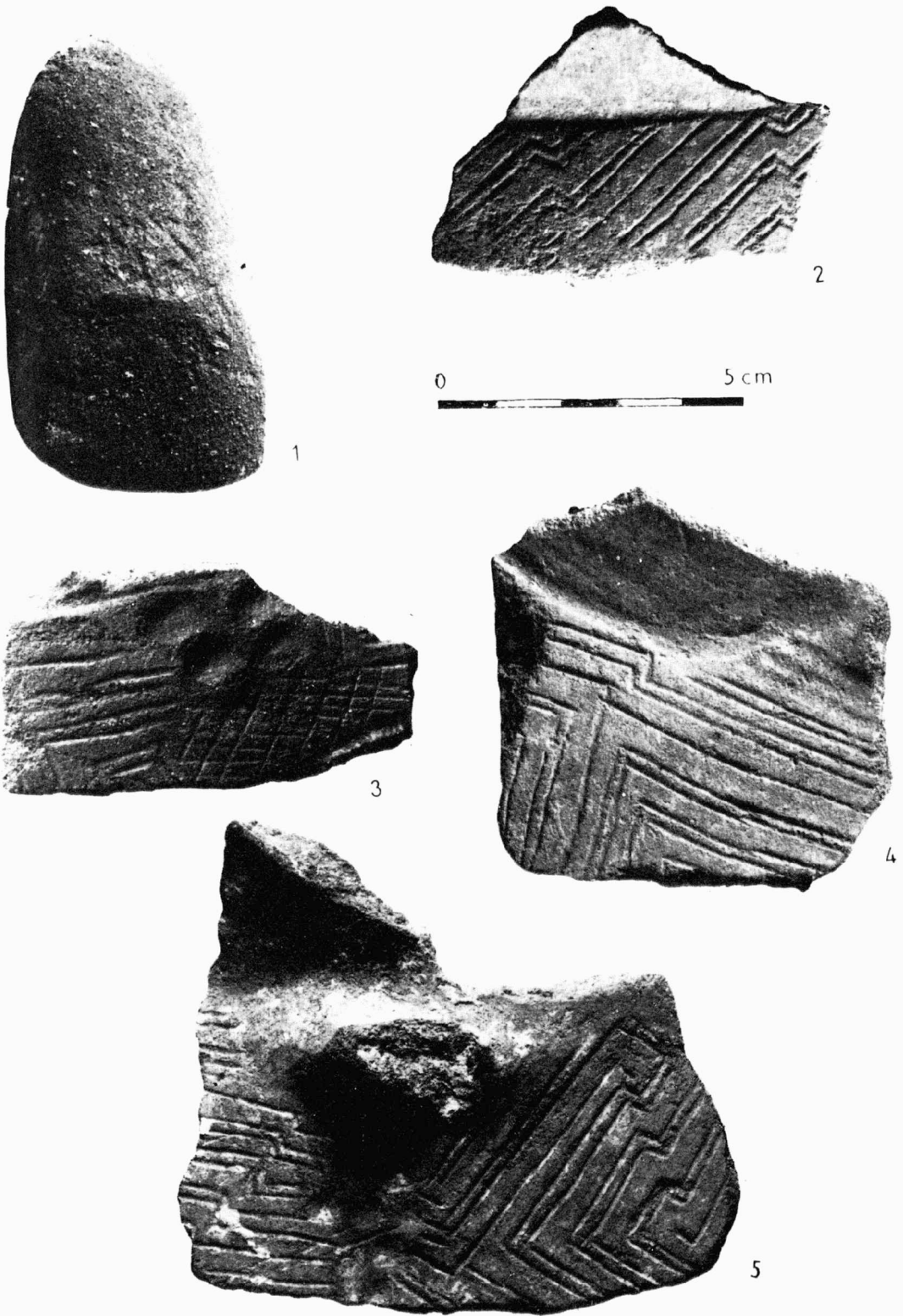
Tab. 4

Těšetice-Kyjovice (okr. Znojmo). 1 průběh příkopu opevněné části osady s malovanou keramikou; 2 výzkum jižního vstupu do opevněné části sídliště. — 1 Verlauf des Grabens des befestigten Siedlungsteiles mit mährischer bemalter Keramik; 2 Ausgrabung des südlichen Eingangs in den befestigten Siedlungsteil.

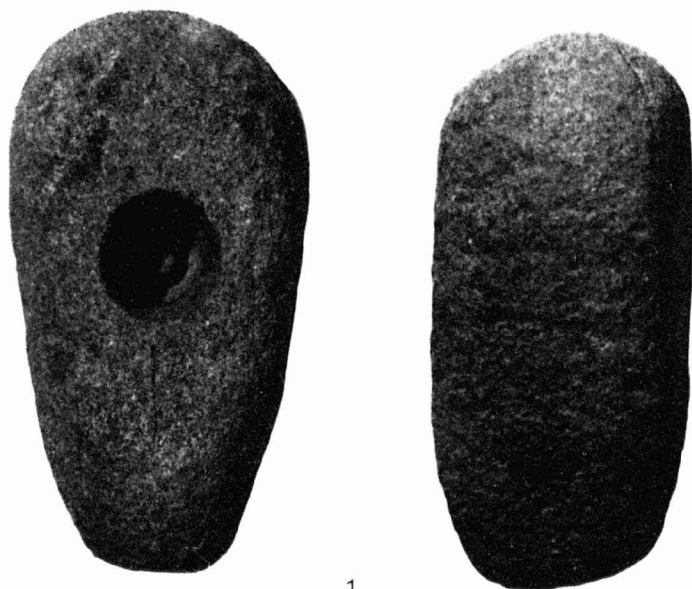
Tab. 5

Těšetice-Kyjovice (okr. Znojmo). Výběr fragmentů II. stupně kultury s moravskou malovanou keramikou z objektu č. 79. — Scherbenauswahl der II. Stufe der Kultur mit mährischer bemalter Keramik aus Objekt Nr. 79.

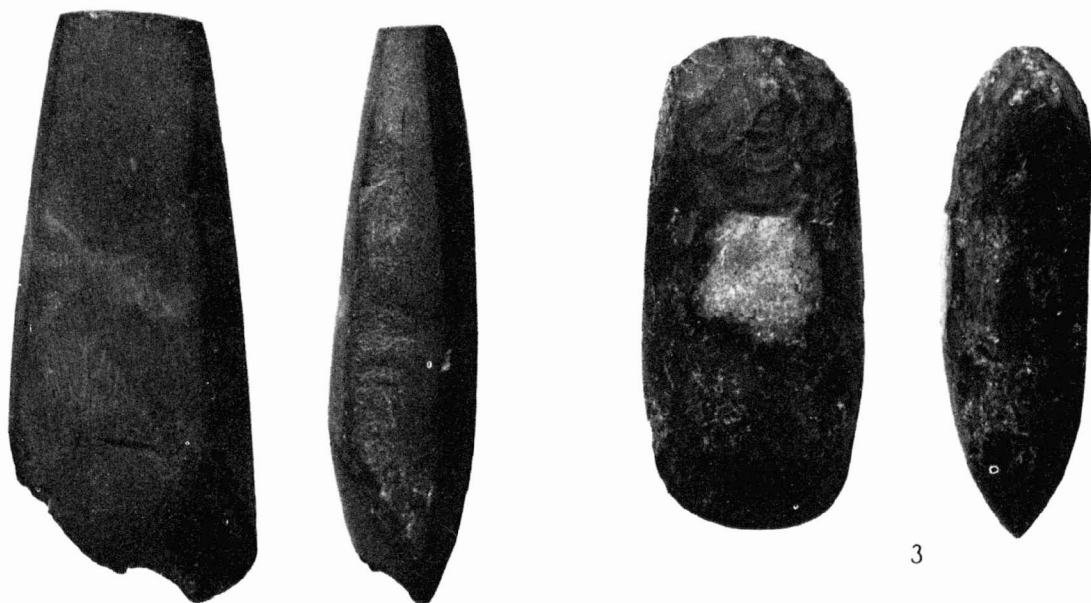

Tab. 6

1 Kozmice (okr. Opava). Kamenná sekerka. — Steinbeil; 2—5 Dlouhá Ves (obec Vrchoslavice, okr. Prostějov). Časně eneolitická keramika. — Frühäneolithische Keramik.

1

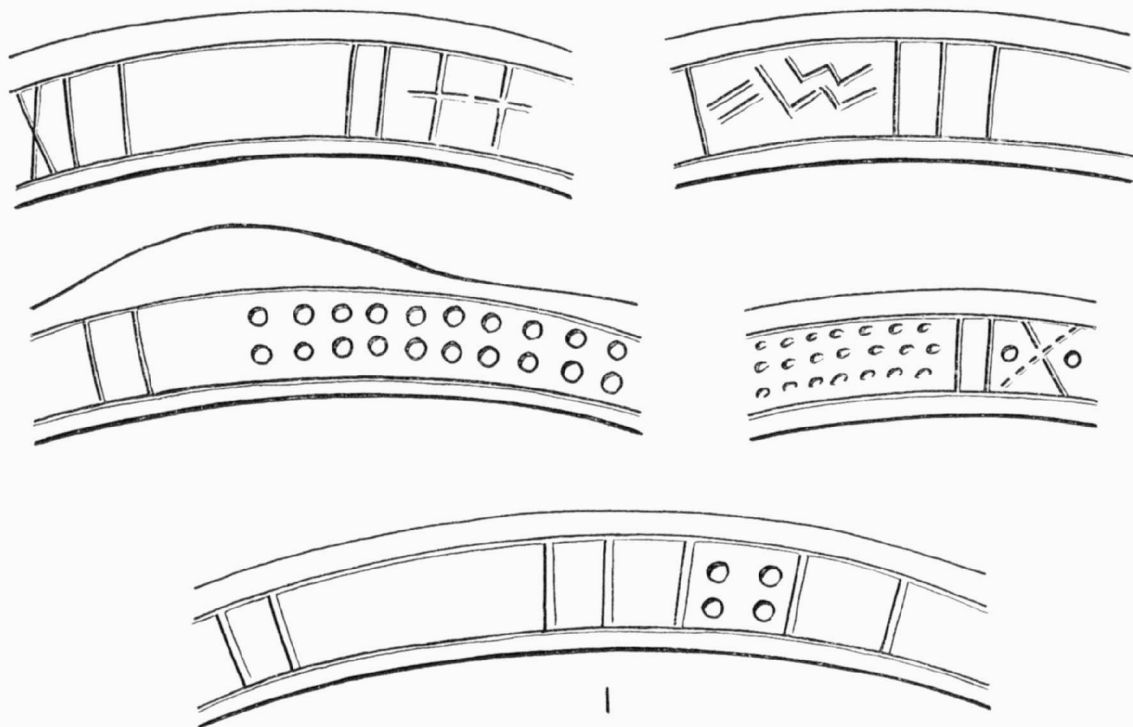

2

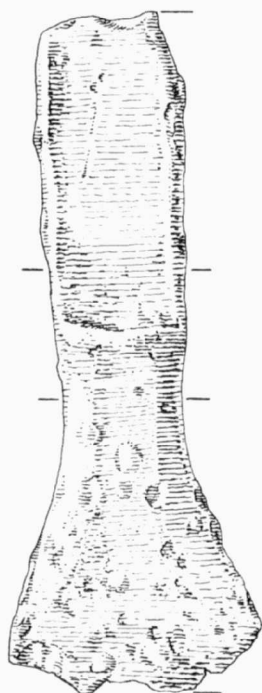
3

Tab. 7

1 Kravaře (okr. Opava); 2 Opava; 3 Zlatníky (okr. Opava). Kamenné nástroje. — Steingeräte.

0 5 cm

2

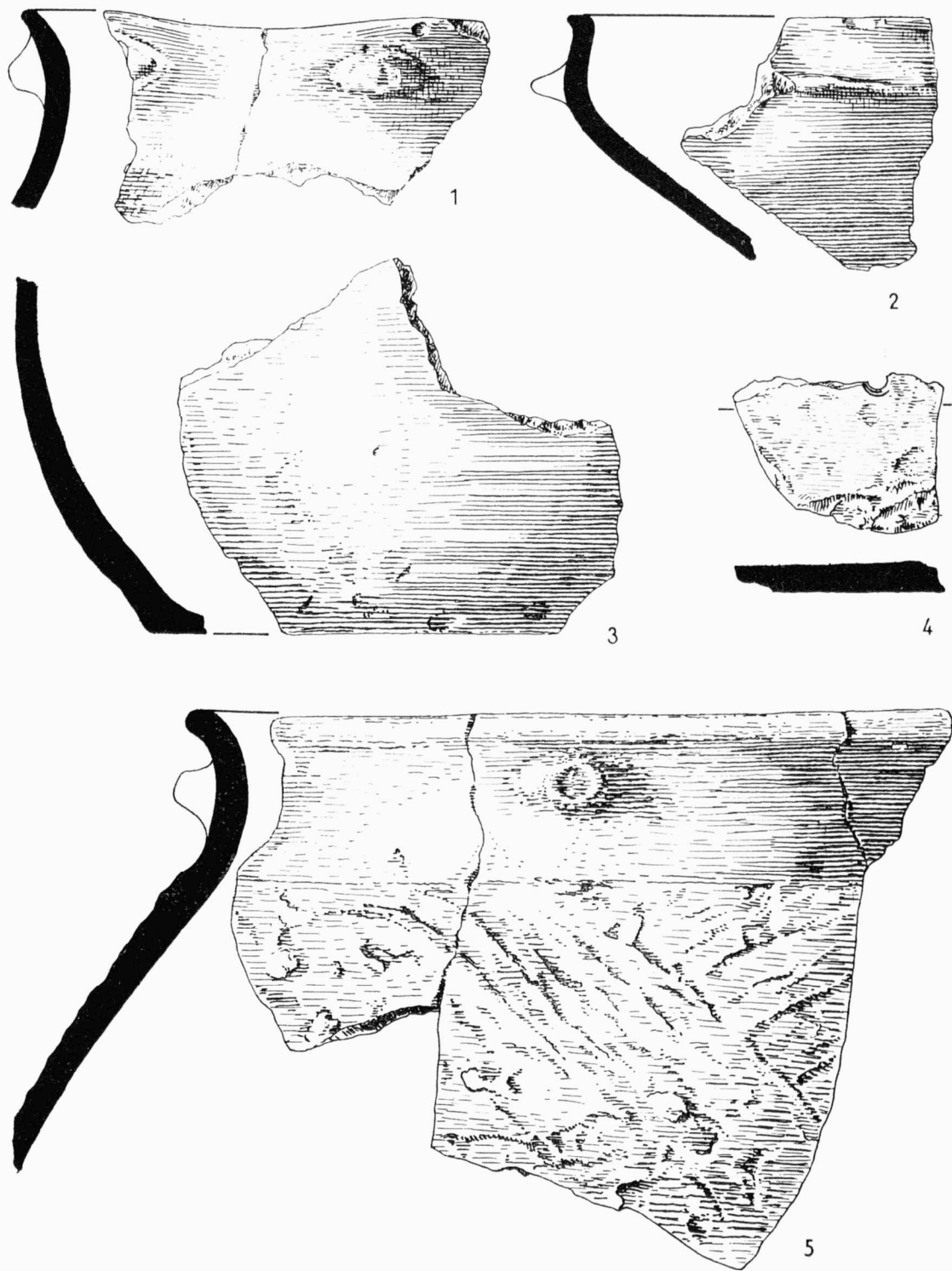

3

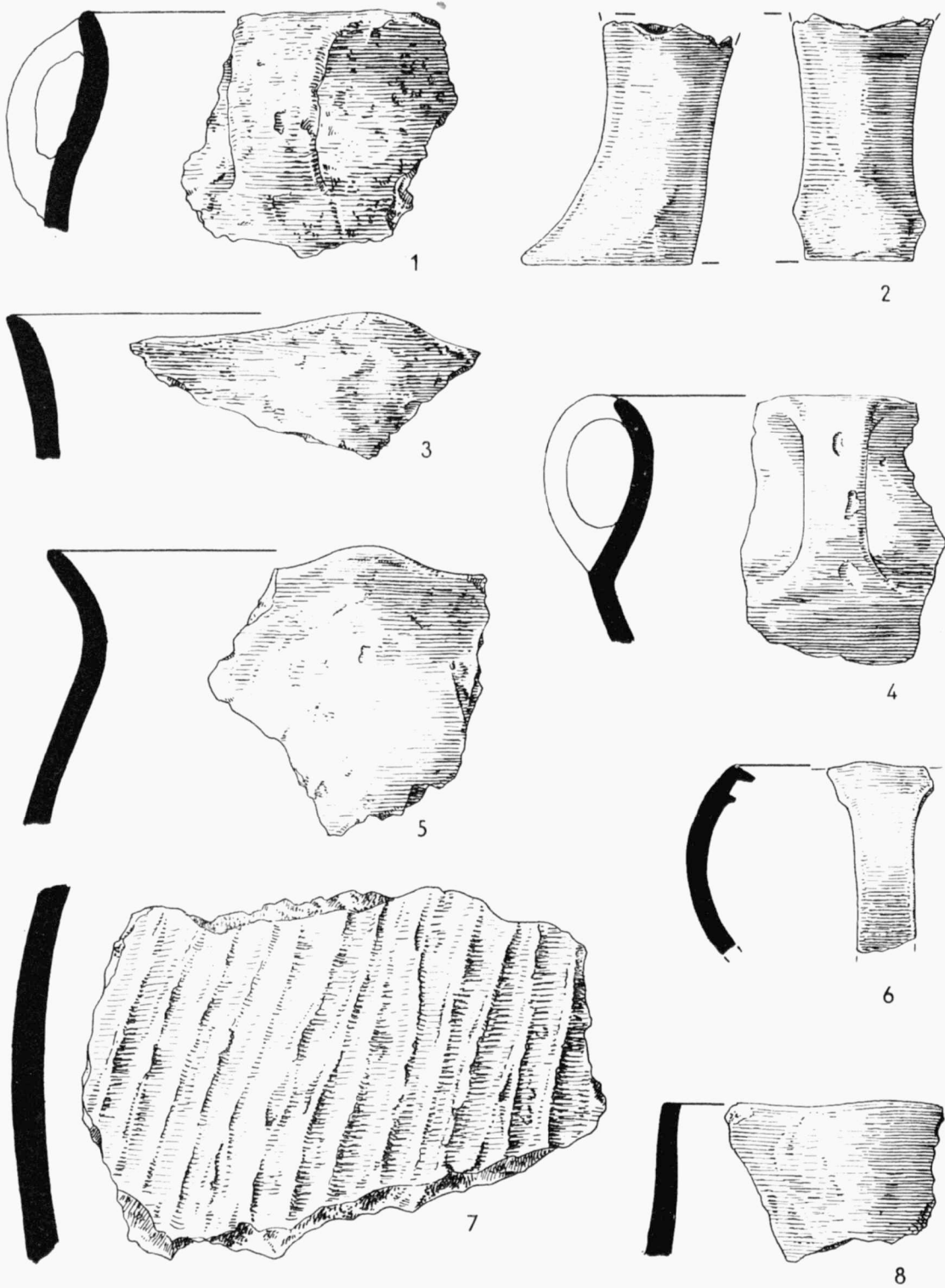
Tab. 8

1 Křenovice (okr. Přerov). Výzdoba okraje mísy kultury zvonicovitých pohárů. — Randverzierung einer Schüssel der Glockenbecherkultur; 2 Klentnice (okr. Břeclav). Ojedinelý nález bronzové sekerky. — Bronzebeil, Einzelfund; 3 Habrovany-Olšany (okr. Vyškov). Ojedinelý nález bronzového nože. — Bronzemesser, Einzelfund.

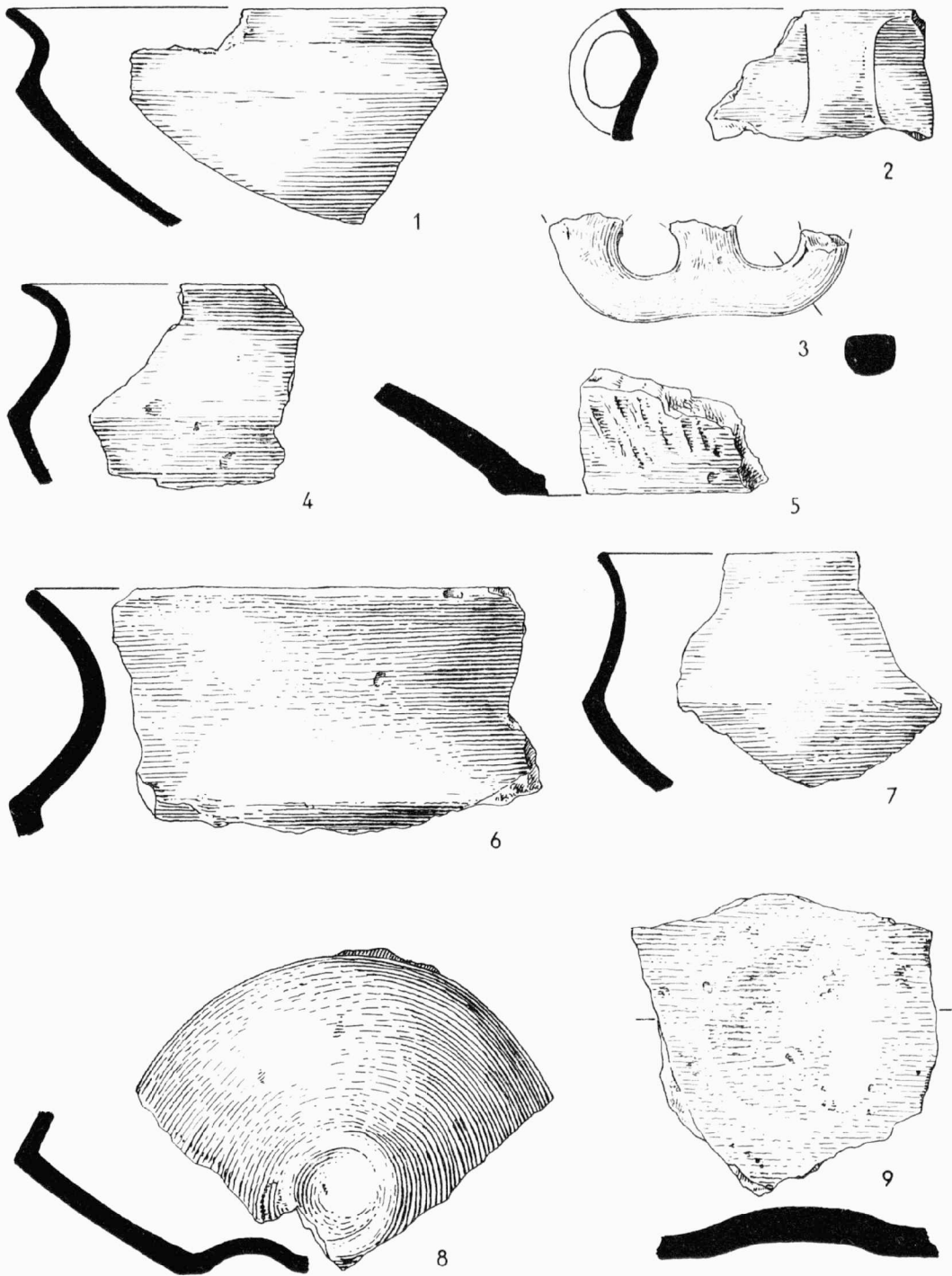
Tab. 9

Moravská Nová Ves (okr. Břeclav). Únětická jáma. — Grube der Úněticer-Kultur.

Tab. 10

Moravská Nová Ves (okr. Břeclav). Mladší doba bronzová. Objekt č. 1. — Jüngere Bronzezeit, Objekt Nr. 1.

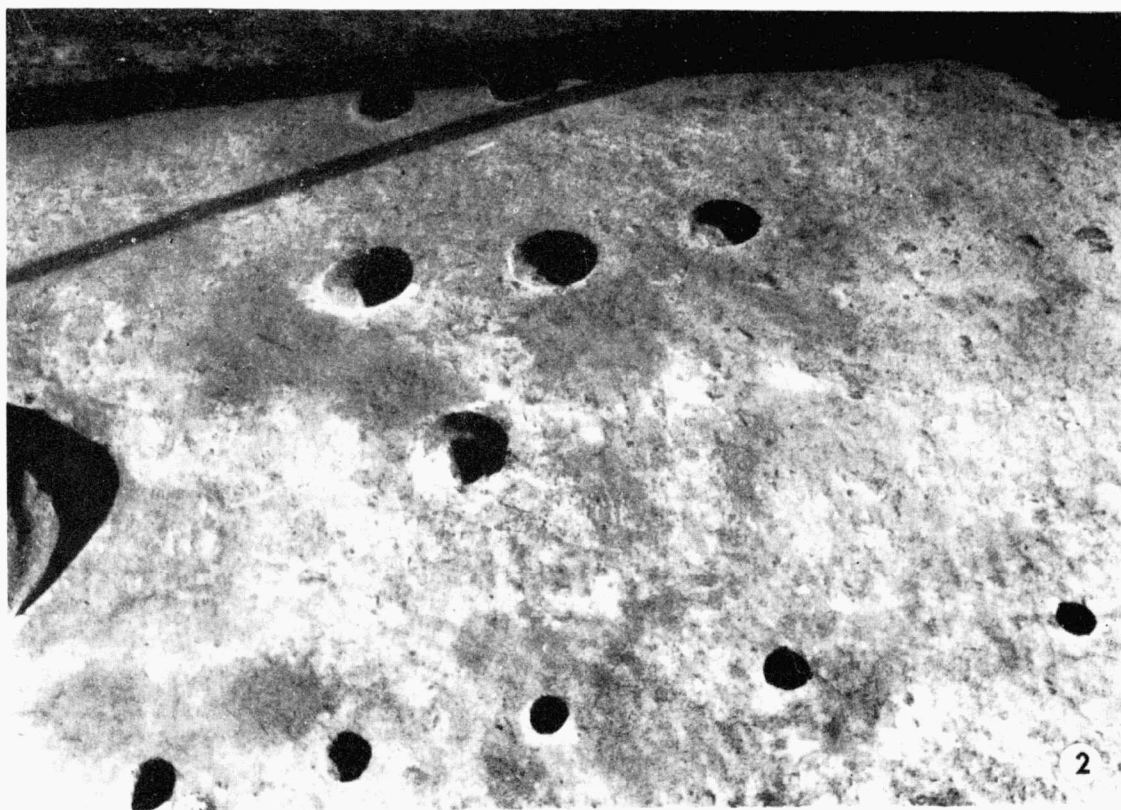
Tab. 11

Moravská Nová Ves (okr. Břeclav). Mladší doba bronzová, objekt č. 2. — Jüngere Bronzezeit, Objekt Nr. 2.

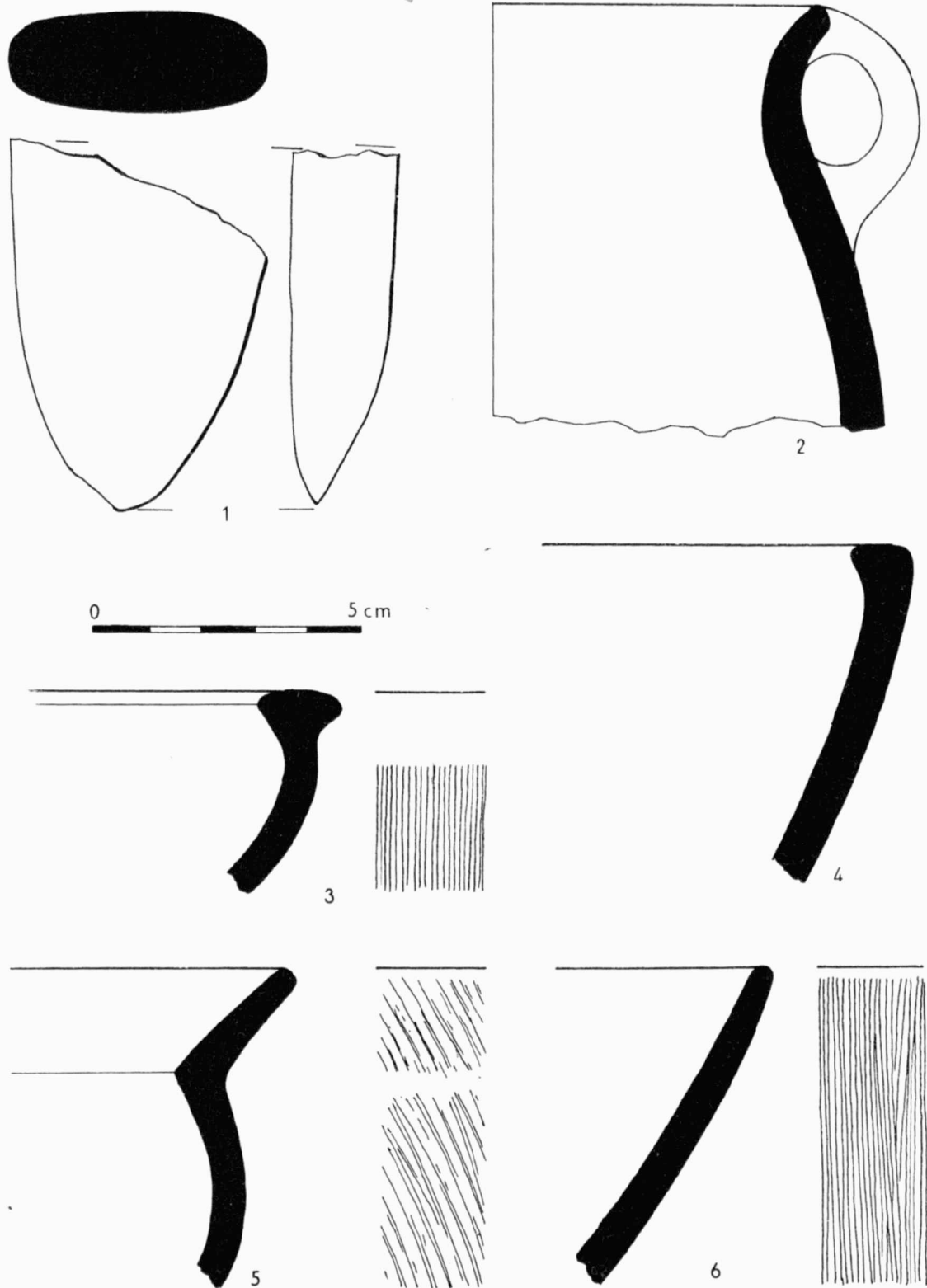
Tab. 12

Lovčičky (okr. Vyškov). Sídliště velatické fáze kultury středodunajských popelnicových poli. 1 severovýchodní část výzkumu; 2 část půdorysu dlouhého domu AS. — Siedlung der Velaticer Phase der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur. 1 nordöstlicher Teil der Grabung; 2 Grundriss des langen Hauses AS.

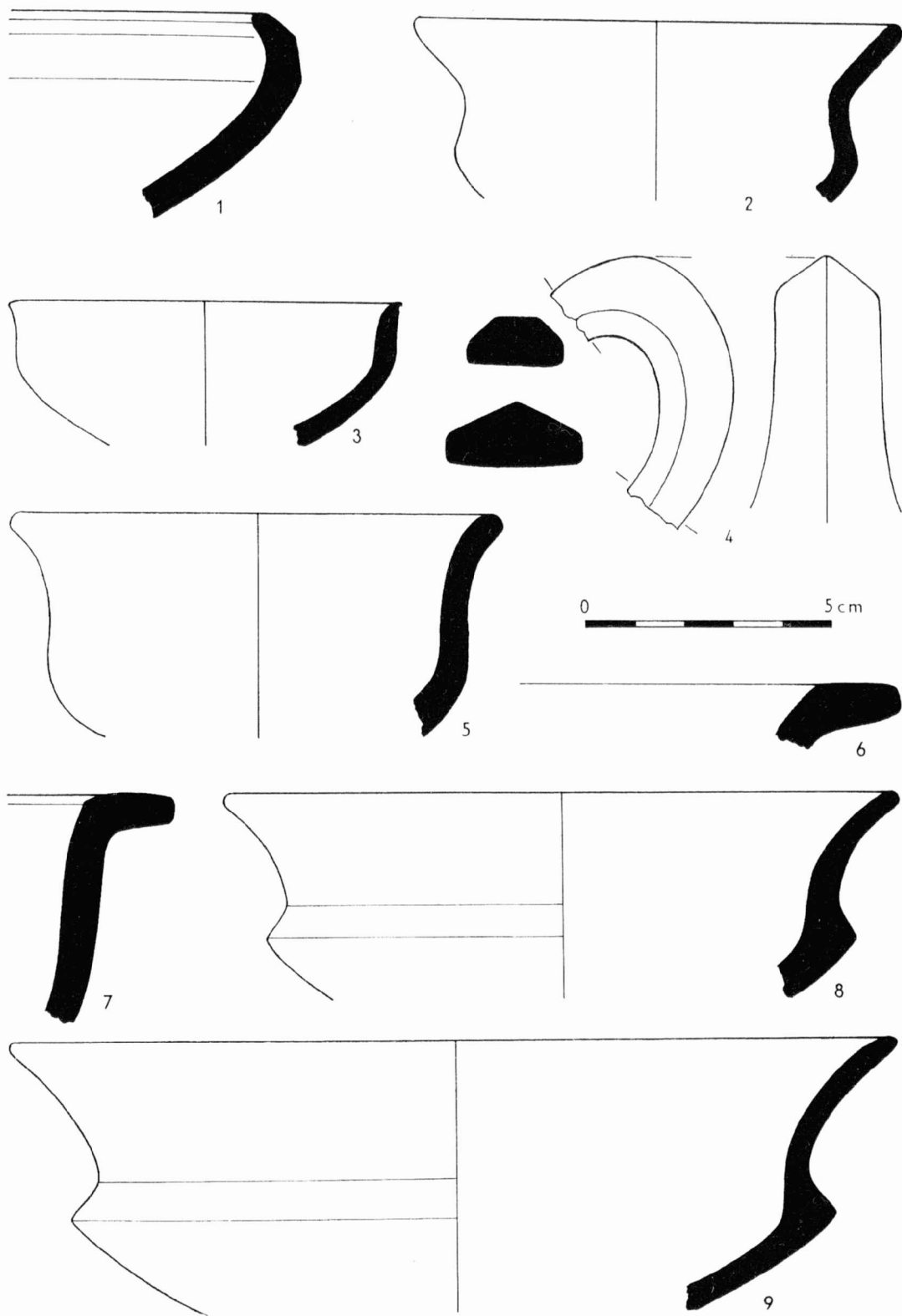
Tab. 13

Lovčičky (okr. Vyškov). Sídliště velatické fáze kultury středodunajských popelnicových polí. 1 celková plocha výzkumu; 2 půdorys domu AT. — Siedlung der Velaticer Phase der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur. 1 Gesamtansicht der Ausgrabung; 2 Grundriss des Hauses AT.

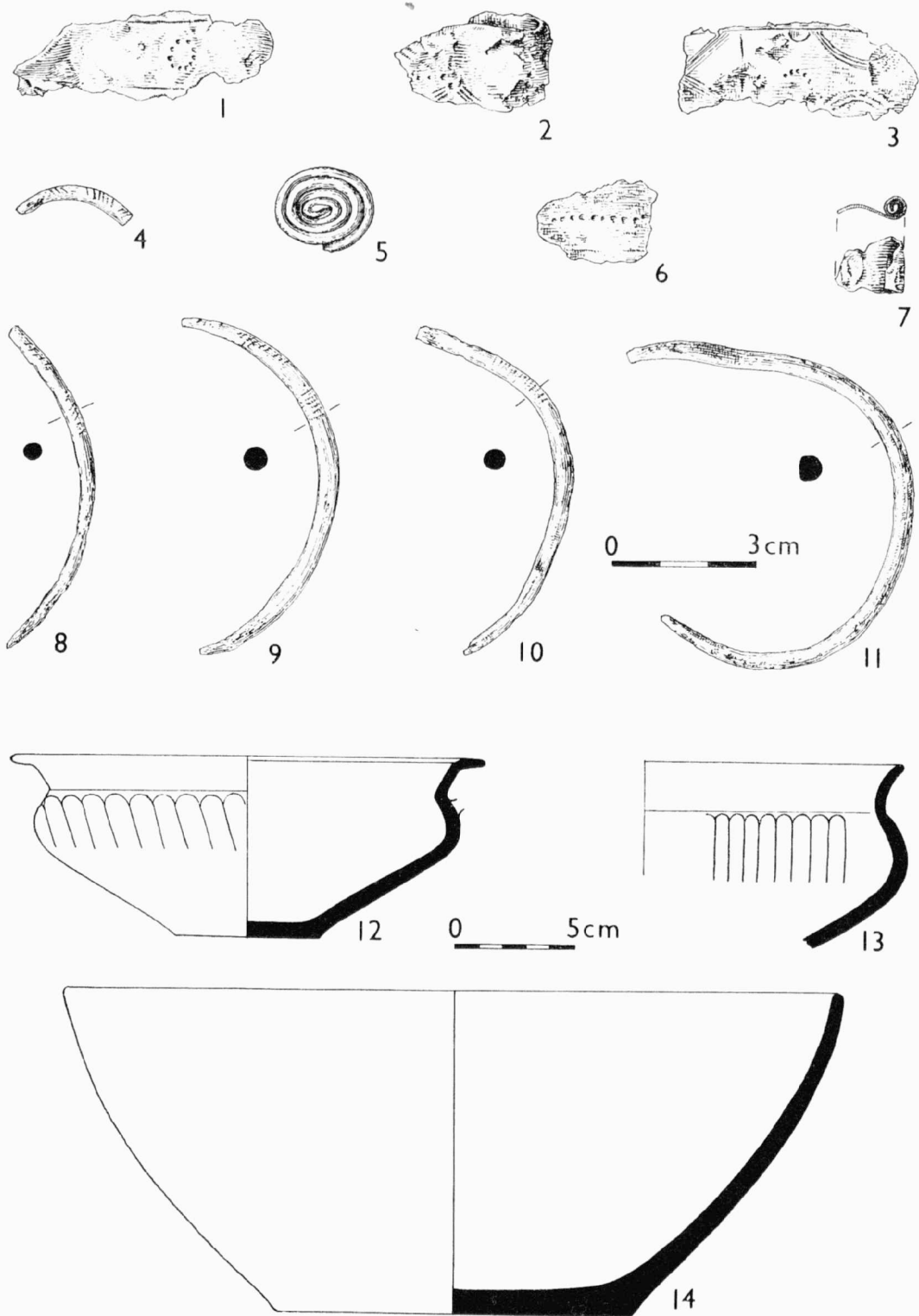
Tab. 14

Vázany nad Litavou (okr. Vyškov). 1 zlomek kamenné sekerky; 2–6 keramika velatické fáze kultury středodunajských popelnicových polí ze sídliště. — 1 Bruchstück eines Steinbeiles; 2–6 Siedlungskeramik der Velaticer Phase der mitteleuropäischen Urnenfelderkultur.

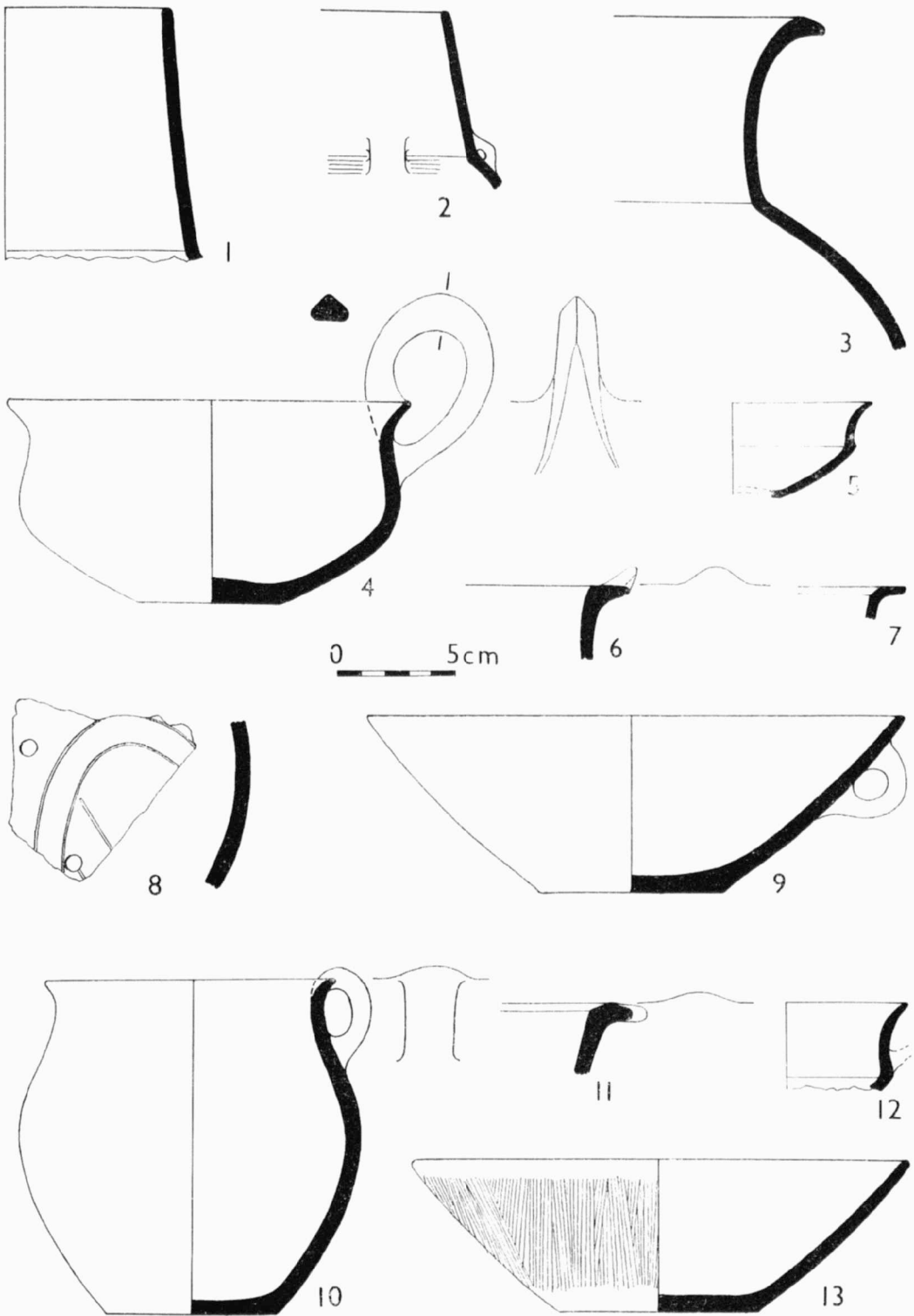
Tab. 15

Vážany nad Litavou (okr. Vyškov). Keramika velatické fáze kultury středodunajských popelnicových polí ze sídliště. -- Siedlungskeramik der Velaticer Phase der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur.

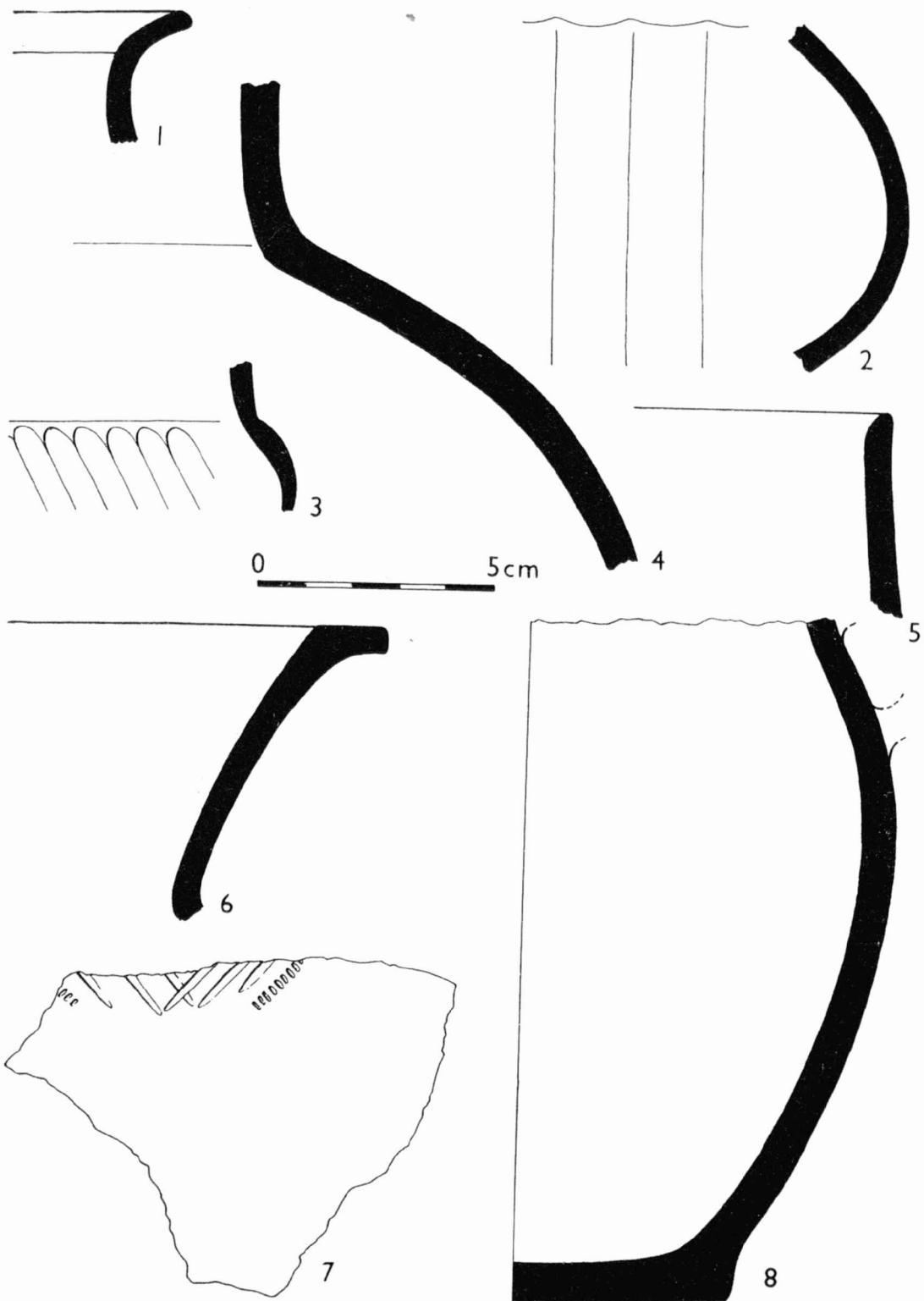
Tab 16

Skalice (okr. Znojmo). Zlomky bronzových předmětů a keramika z velatického pohřebiště. — Bruchstücke von Bronzegegenständen und Keramik aus dem Velaticer Gräberfeld.

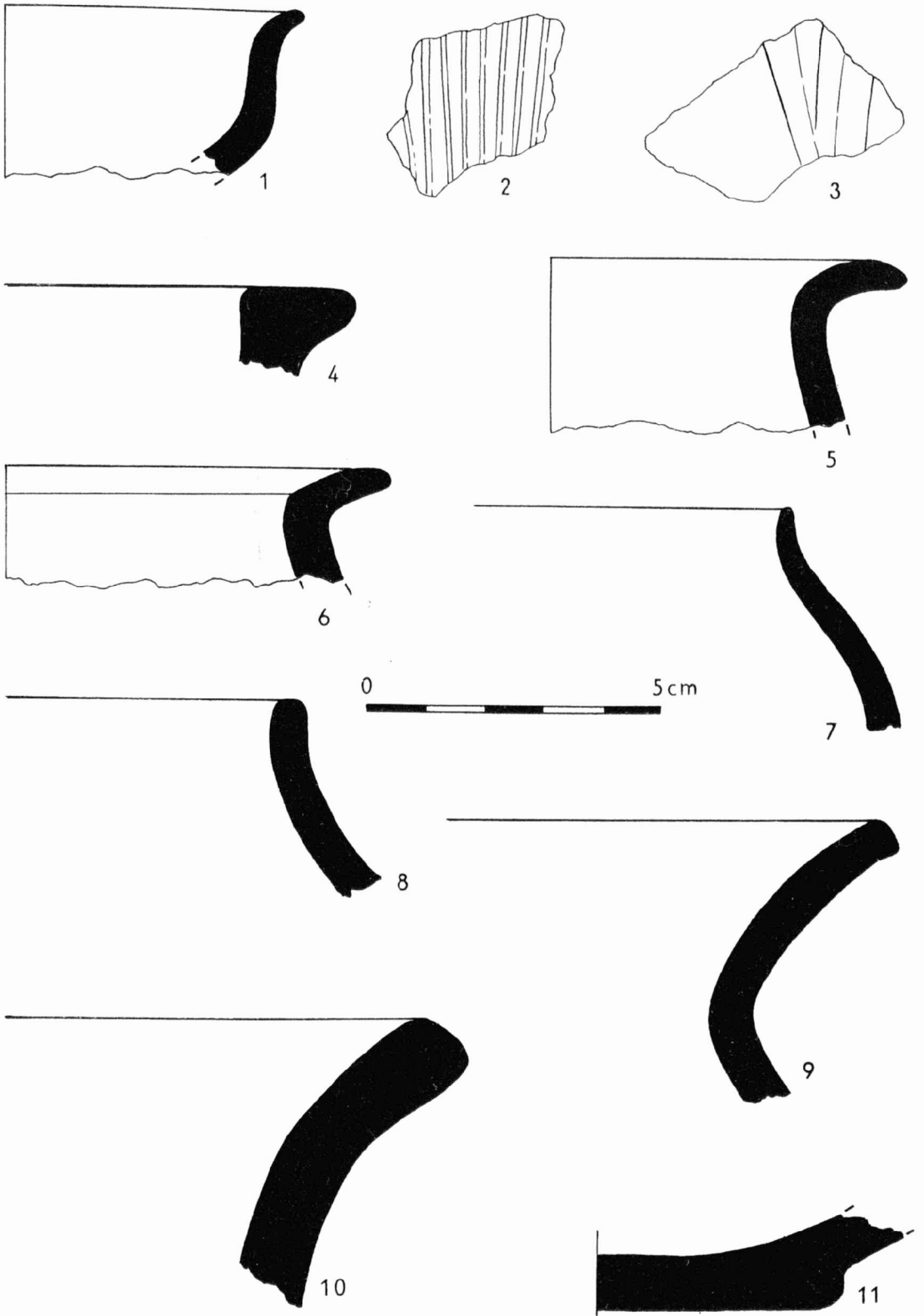
Tab. 17

Skalice (okr. Znojmo). 8 stěp z volutového sídliště; 1–7, 9–13 keramika z velatického pohřebiště. 8 Scherbe aus einer bandkeramischen Siedlung; 1–7, 9–13 Keramik aus dem Velaticer Gräberfeld.

Tab. 18

Skalice (okr. Znojmo). 1–6, 8 keramika z velatického pohřebiště; 7 střep z horákovského sídliště. — 1, 2, 8 Keramik aus dem Velaticer Gräberfeld; 7 Scherbe aus der Horákovver Siedlung.

Tab. 19

Moravany (okr. Brno-venkov). Keramika z velatického pohřebiště (2–6, 9–11) a horákovského sídliště (1, 7, 8). –
Keramik aus dem Velaticer Gräberfeld (2–6, 9–11) und der Horákovser Siedlung (1, 7, 3).

1

2

Tab. 20

Polešovice (okr. Uh. Hradiště). Halštatsko-laténské sídliště. 1 polozemnice se zásobní jámou; 2 stavba se zásobní jámou a kúlovou jamkou. — Hallstatt-latènezeitliche Siedlung 1 Halbeingetiefe Hütte mit einer Vorratsgrube; 2 Bau mit einer Vorrats- und einer Pfostengrube.

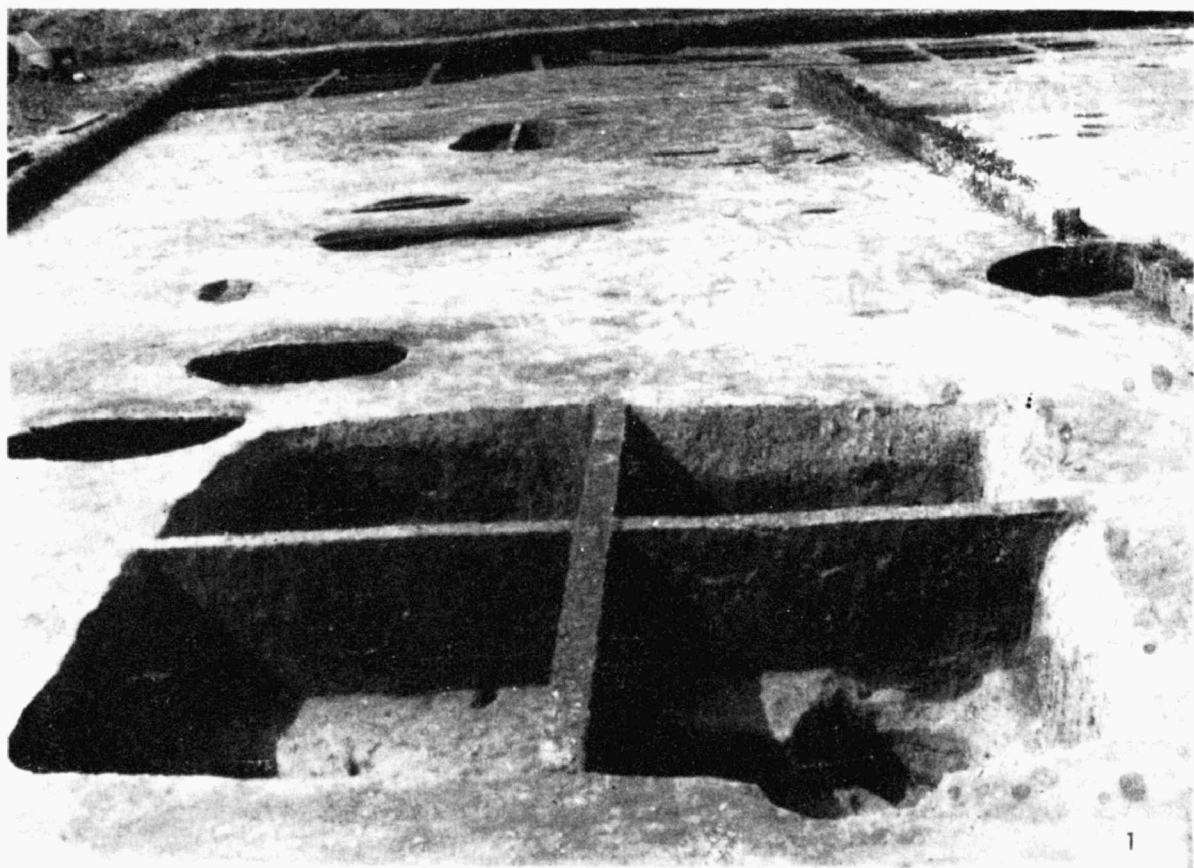
1

2

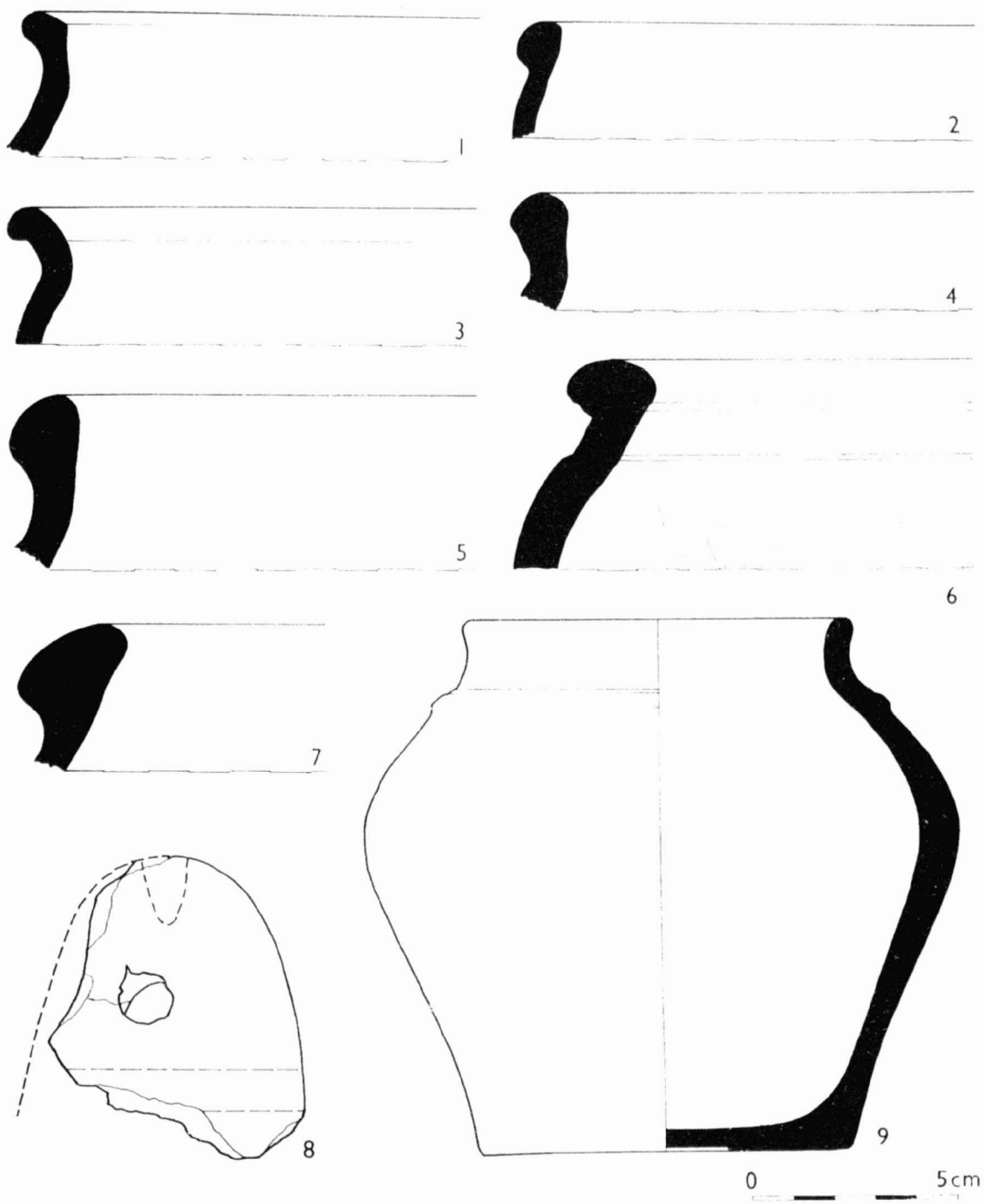
Tab. 21

Polešovice (okr. Uh. Hradiště). Halštatsko-laténské sídliště. 1 pec; 2 pec s keramikou. — Hallstatt-latènezeitliche Siedlung. 1 Ofen; 2 Ofen mit Keramik.

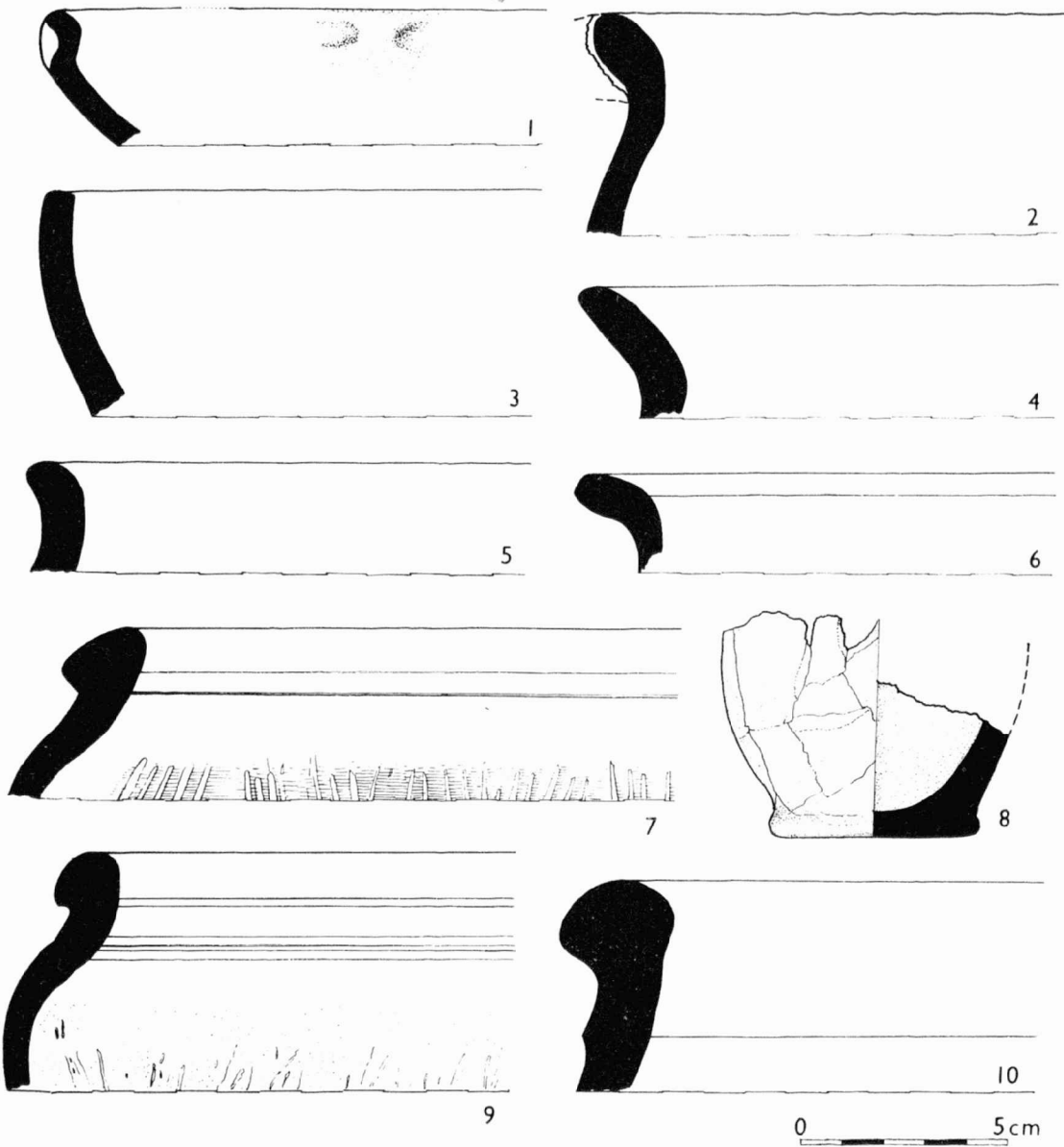
Tab. 22

Mohelnice (okr. Šumperk). 1 laténské sídliště. Pohled na jámu 145 od východu; 2 slovanská osada za SZTŠ. Část odkryté plochy. — 1 laténezeitliche Siedlung. Grube 145 von Osten gesehen; 2 jungburgwallzeitliche Siedlung. Teilansicht der abgedeckten Fläche.

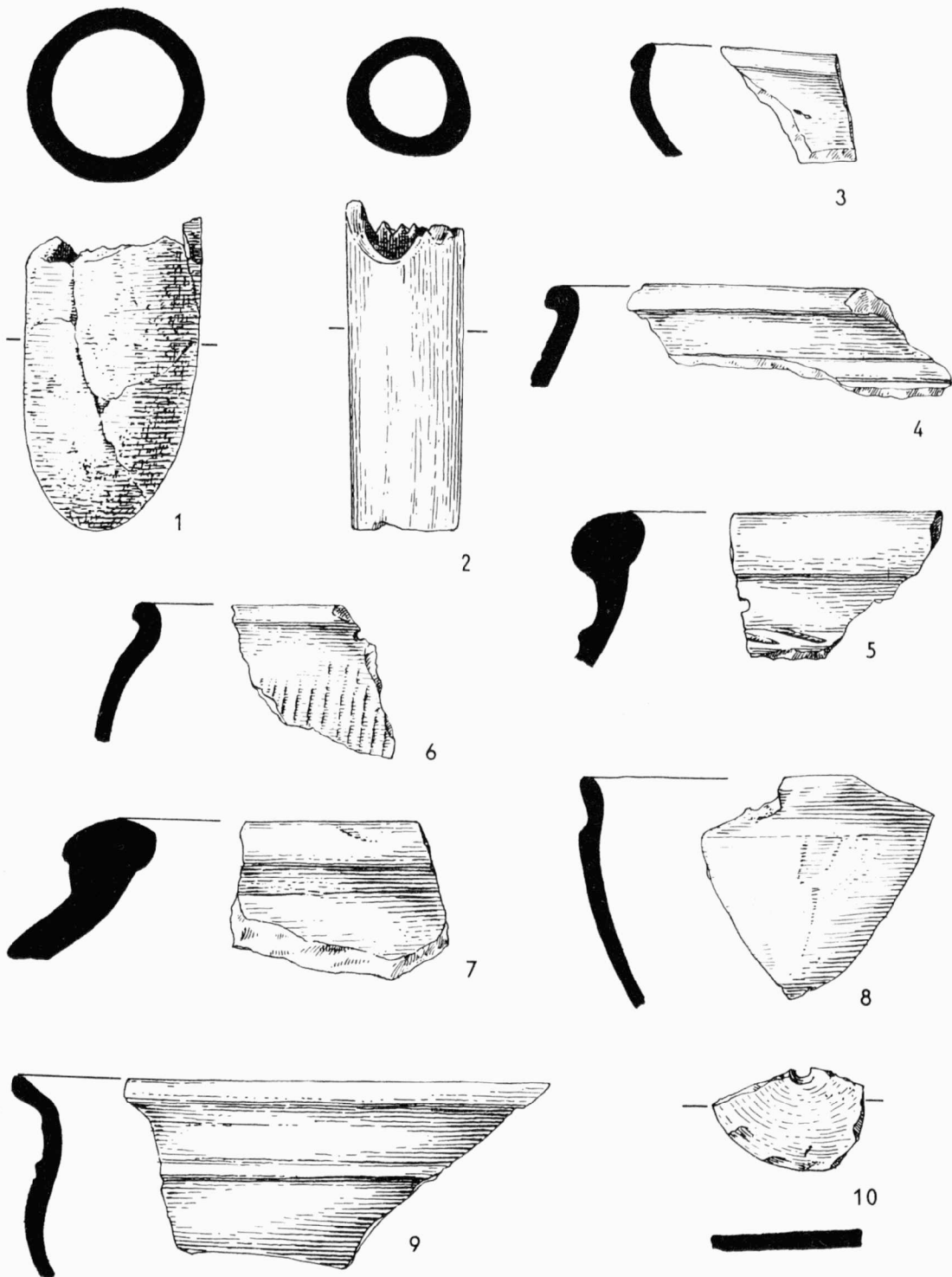
Tab. 23

Chrlice (okr. Brno-venkov). 1–8 keramika a zlomek závaží z laténského sídliště; 9 laténská nádoba (z hrobu ?). —
 1–8 Keramik und Bruchstück eines Webegewichtes aus einer latènezeitlichen Siedlung; 9 latènezeitliches Gefäß
 (Grabfund ?).

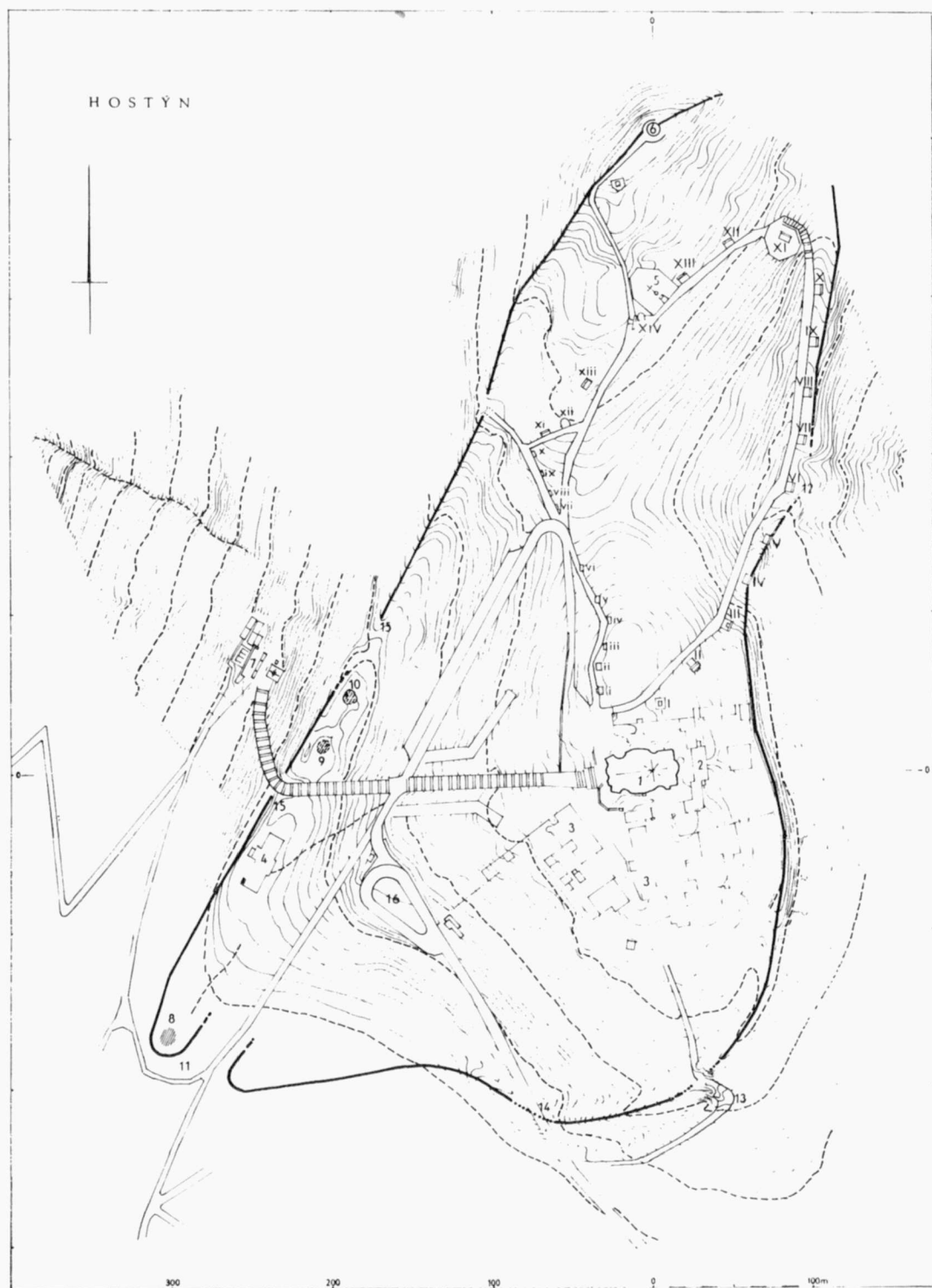
Tab. 24

Unkovice (okr. Brno-venkov). Výběr sídlištní keramiky. 1–3 střední doba bronzová; 4–6 doba halštatská; 7, 9, 10 doba laténská; 8 tuhový tavicí tyglík. — Auswahl der Siedlungskeramik. 1–3 mittlere Bronzezeit; 4–6 Hallstattzeit; 7, 9, 10 Latènezeit; 8 Schmelztiigel aus Graphitton.

Tab. 25

Čejkovice (okr. Hodonín). Laténské sídliště. — Latènezeitliche Siedlung.

Tab. 26

Hostýn (obec Chvalčov, okr. Kroměříž). Keltické oppidum. Akropolis: 1 poutní chrám; 2 bývalý klášter; 3 sociální ústav (dříve poutní dům); 4 „Ověčárna“ (nyní hostinec); 5 amfiteátr; 6 hřbitov; i-xiii stará křížová cesta; I-XIV nová křížová cesta; 6 rozhledna; 7 vodní pramen (kaple „Sv voda“); 9, 10 přibližná poloha dříve zrušených vodních nádrží; brány: 11 Slavkovská brána; 2 Železná brána; nové průlomy valem: 13 k Rusavě; 14 silnice z r. 1932; 15 ke Svaté vodě; 16 parkoviště. — Keltisches Oppidum. Akropolis: 1 Wallfahrtskirche; 2 ehemaliges Kloster; 3 Sozialanstalt (früher Pilgerhaus); 4 Schäferei (derzeit Gaststätte); Amphitheater; 5 Friedhof; i-xiii alter Kreuzweg; I-XIV neuer Kreuzweg; 6 Aussichtsturm; 7 Wasserquelle (Kapelle „Heiliges Wasser“); 9, 10 ungefähre Lage früher liquidierten Wasserbehälter; Tore: 11 Slavkovtor; 12 „Eisentor“; neuzeitliche Walldurchbrüche: 13 zu Rusava; 14 Strasse aus dem Jahre 1932; 15 zum „Heiligen Wasser“; 16 Parkplatz.

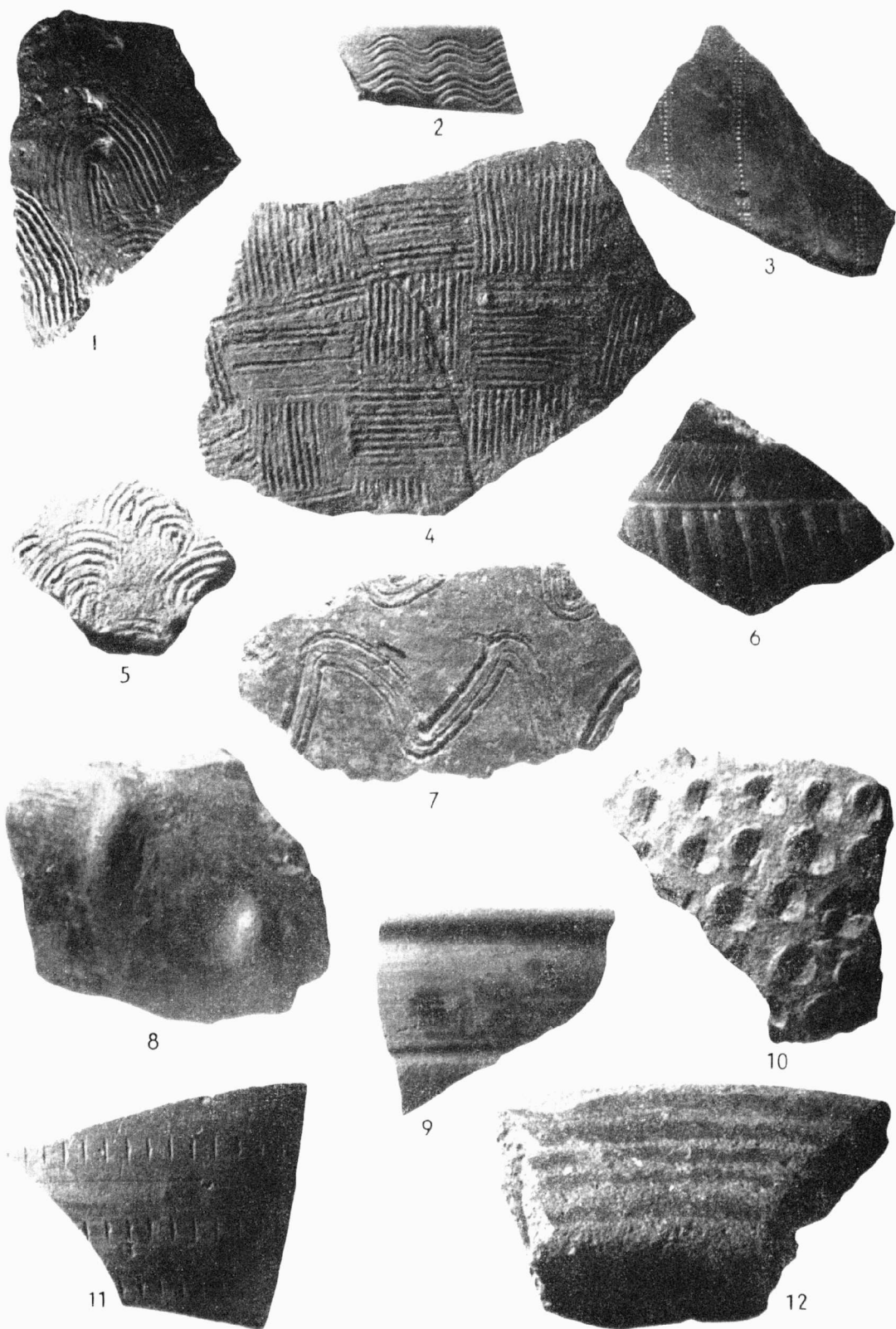
Tab. 27

Hostýn (obec Chvalčov, okr. Kroměříž). Slavkovská brána. 1 pohled z vnější strany (směrem od Slavkova); 2 pohled z areálu hradiště (směrem ke Slavkovu). Situace z r. 1971. — Slavkov Tor. 1 Blick von der Aussenseite der Befestigung; 2 Blick von der Innenseite der Befestigung. Situation im Jahre 1971.

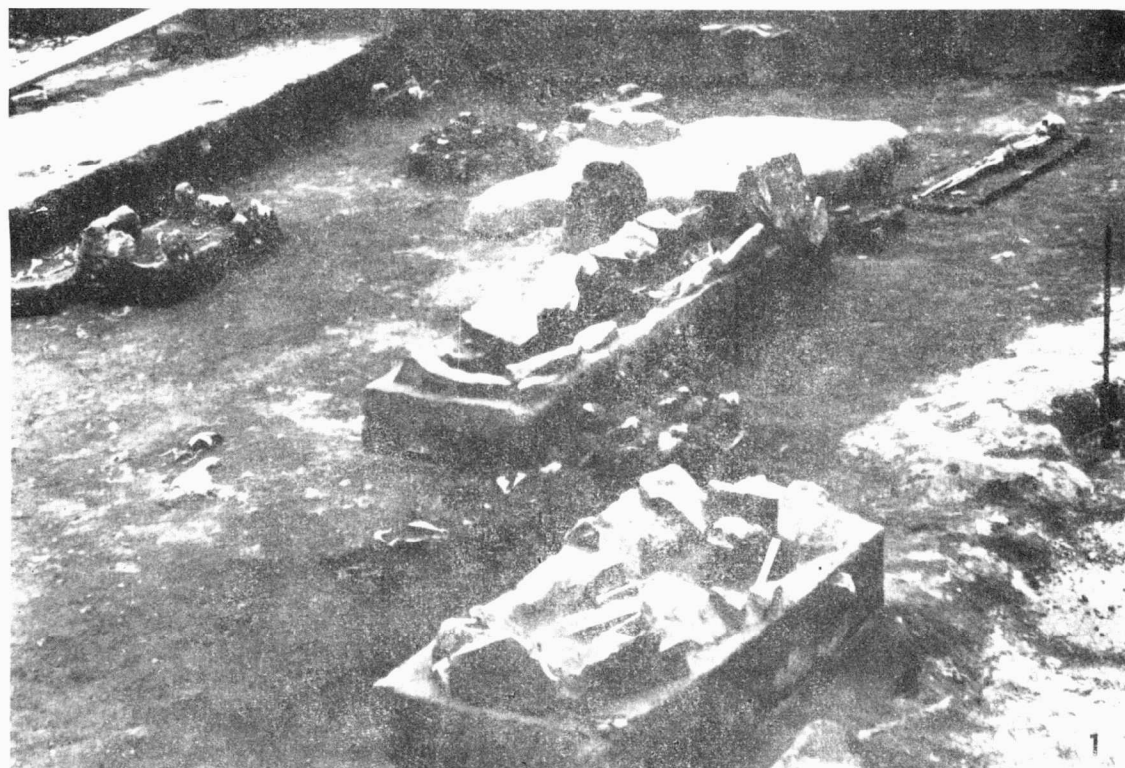
Tab. 28

Hostýn (obec Chvalčov, okr. Kroměříž). 1 „Amfiteátr“, pohled z akropole a u iv zastavení křížové cesty směrem k severu; 2 val, pohled severně od průlomu ke „Svaté vodě“ (schodiště, č. 15 na plánu). Situace z r. 1971. – 1 „Amphitheater“, Blick von der Akropolis bei iv. Kreuzwegstation zum Norden; 2 Wallkörper nördlich vom Walledurchbruch zum „Heiligen Wasser“ (Treppenaufgang, Nr. 15 des Plans). Situation im Jahre 1971.

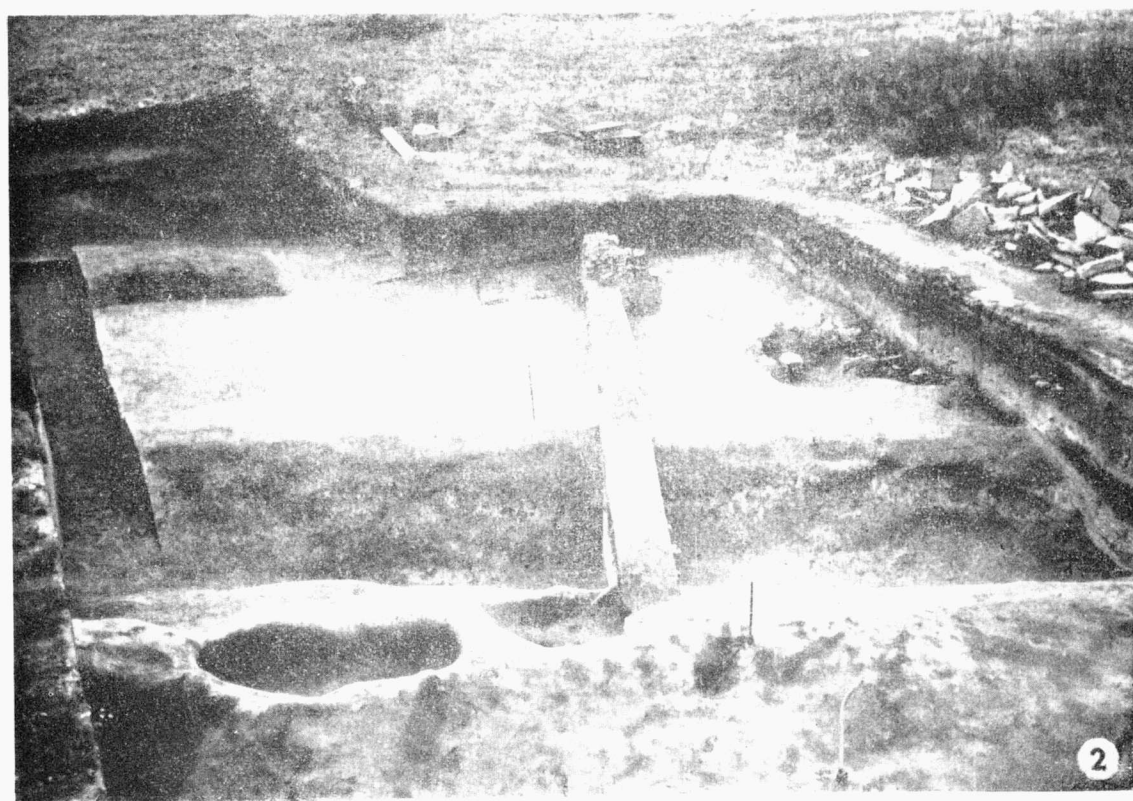
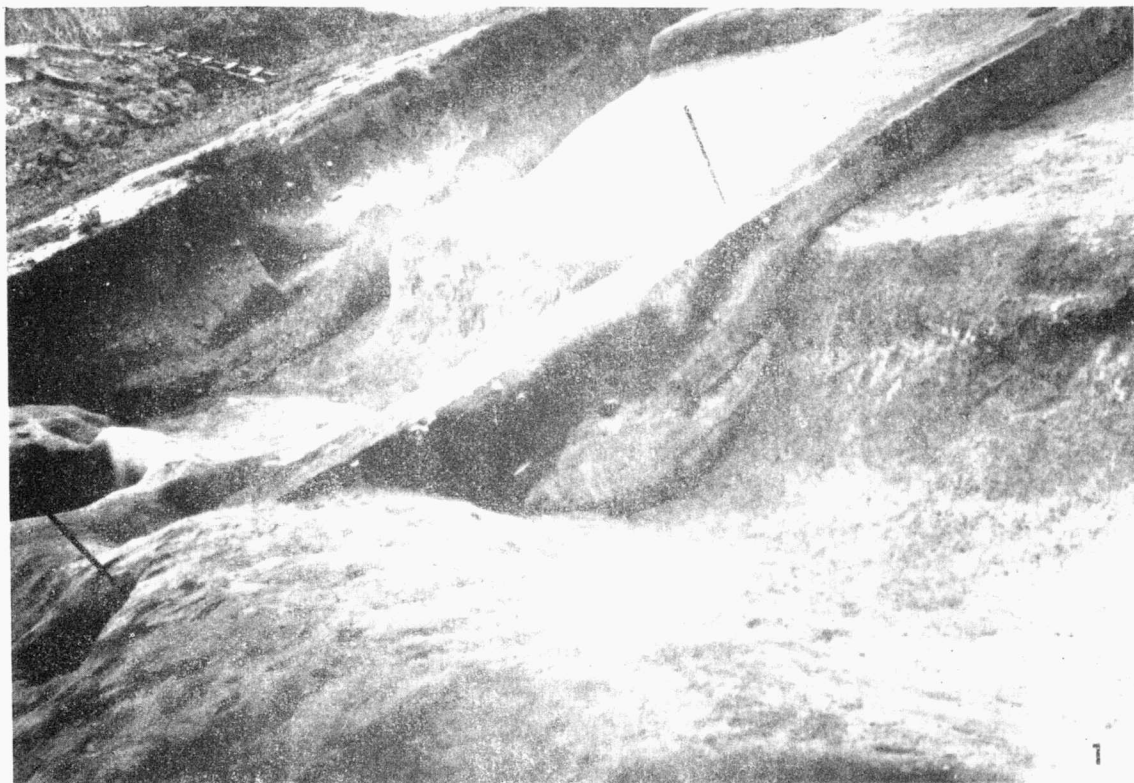
Tab. 29

Vážany nad Litavou (okr. Vyškov). Sídliště z doby římské. — Kaiserzeitliche Siedlung.

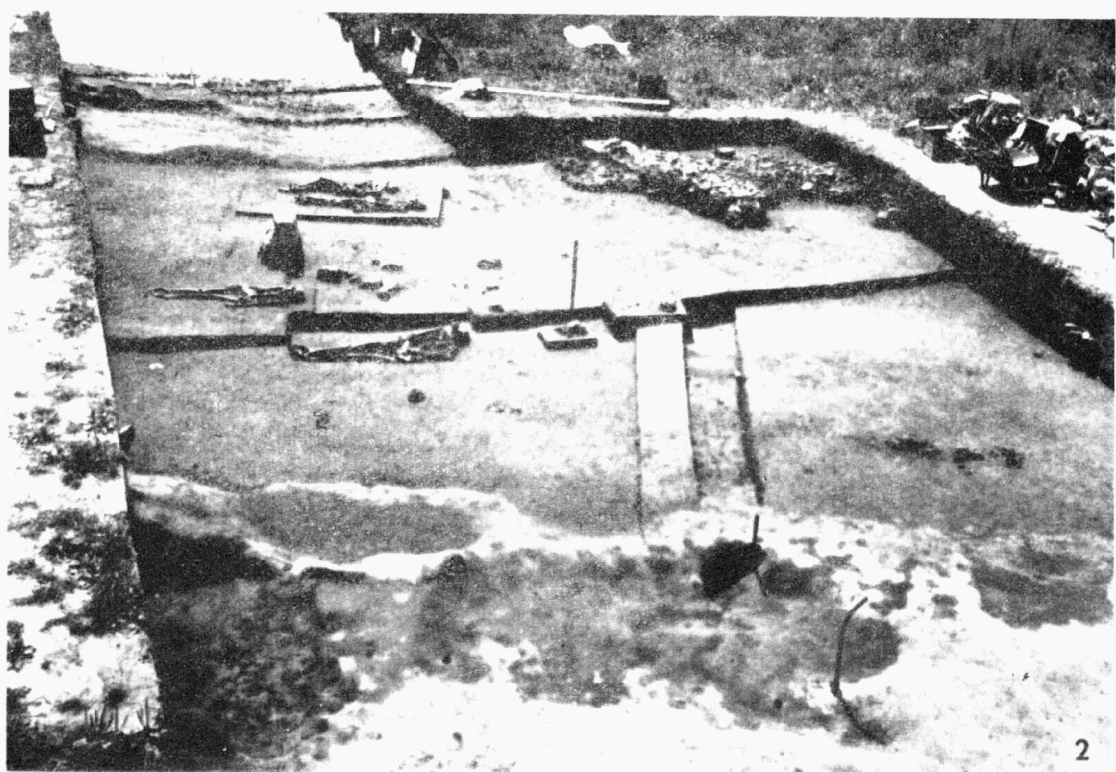
Tab. 30

Mikulčice (okr. Hodonín). Slovanské hradisko, I. 1 kostrové hroby nad zísypem příkopu ve čtvercích $-4/+8$ a $-5/+8$ od jihozápadu. — Slawischer Burgwall, I. 1 Skelettgräber oberhalb der Grabenaufschüttung in Quadraten $-4/+8$ und $-5/+8$ von Nordosten; 2 Steinpackung des Skelettgrabes 1099 von Sudwesten.

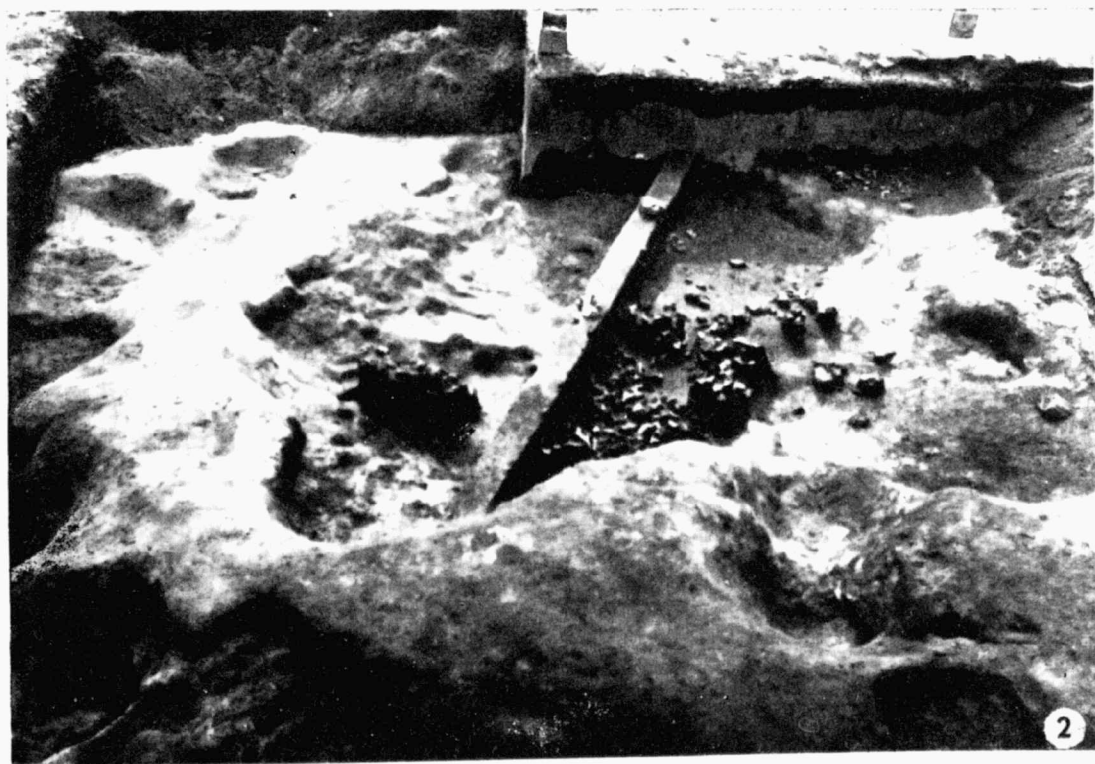
Tab. 31

Mikulčice (okr. Hodonín), Slovanské hradisko. 1. 1 profil ve vybraném příkopu od západu; 2 celkový pohled na vybraný příkop od severovýchodu. — Slawischer Burgwall. I. 1 Profil des ausgeräumten Grabens von Westen; 2 Gesamtansicht auf den ausgeräumten Graben von Nordosten.

Tab. 32

M. kulčice (okr. Hodonín). Slovanské hradisko, I. 1 maltovokamenitá destrukce se zbytky římských cihel; 2 situace po odebrání maltovokamenité destrukce. — Slawischer Burgwall, I. 1 Destruktion aus Mörtel und Steinen mit Resten römischer Ziegel; 2 Situation nach Abräumung der Destruktionsschicht, links die aufgedeckten Reste der Steinarchitektur in situ.

Tab. 33

Mikulčice (okr. Hodonín). Slovanské hradisko, I. 1 Objekt 770 s příčným profilem od jihozápadu; 2 objekt 770 od východu — Slawischer Burgwall, I. 1 Objekt 770 mit Querprofil von Südwesten; 2 Objekt 770 von Osten.

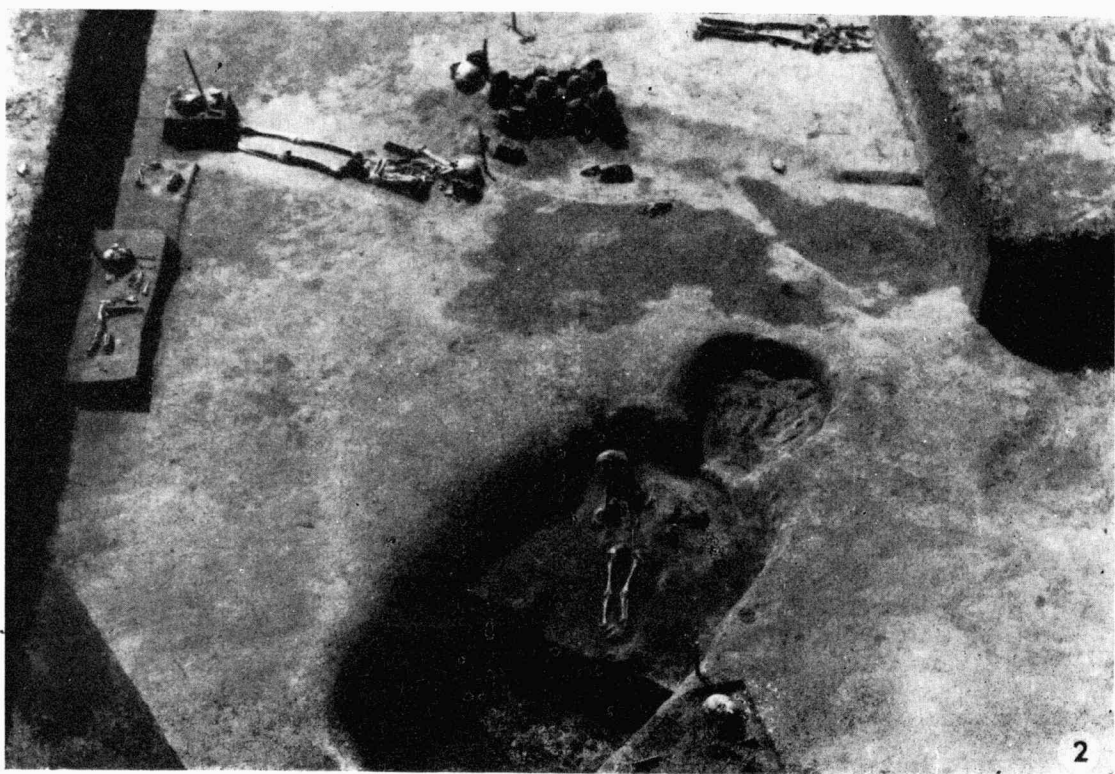
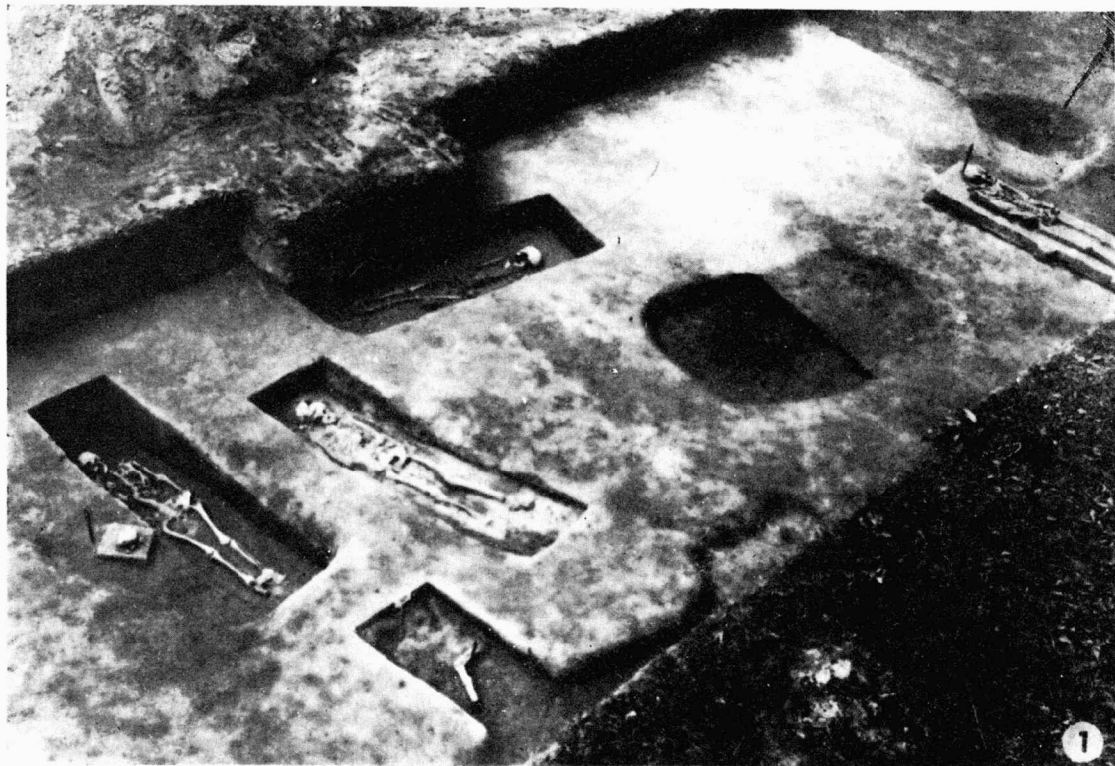
Tab. 34

Mikulčice (okr. Hodonín). Slovanské hradisko, III. 1 pohled na západní část sondy se zbytky destrukce v popředí, 2 pohled na západní část sondy při zakončení výzkumu. — Slawischer Burgwall, III. 1 Ansicht auf den westlichen Teil der Sonde mit Destruktionsresten im Vordergrund; 2 Ansicht auf den westlichen Teil der Sonde bei Abschluss der Forschungen.

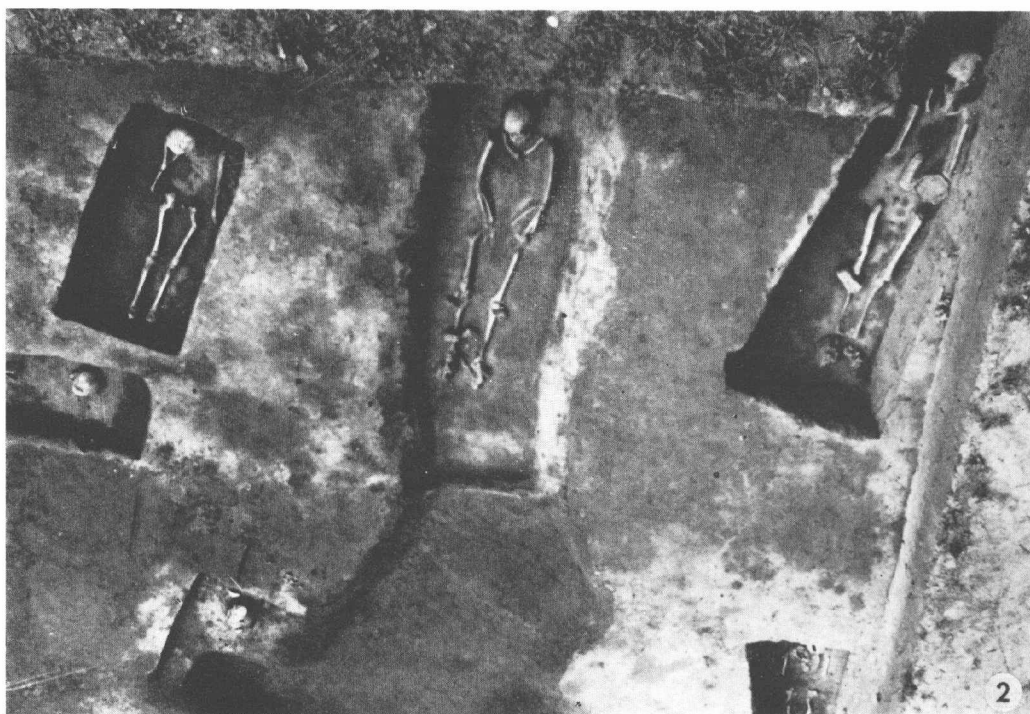
Tab. 35

Mikulčice (okr. Hodonín). Slovanské hradisko, III. 1 profil výplně jámy 782; 2 objekt 619. — Slawischer Burgwall, III. 1 Profil der Auffüllung von Grube 782; 2 Objekt 619.

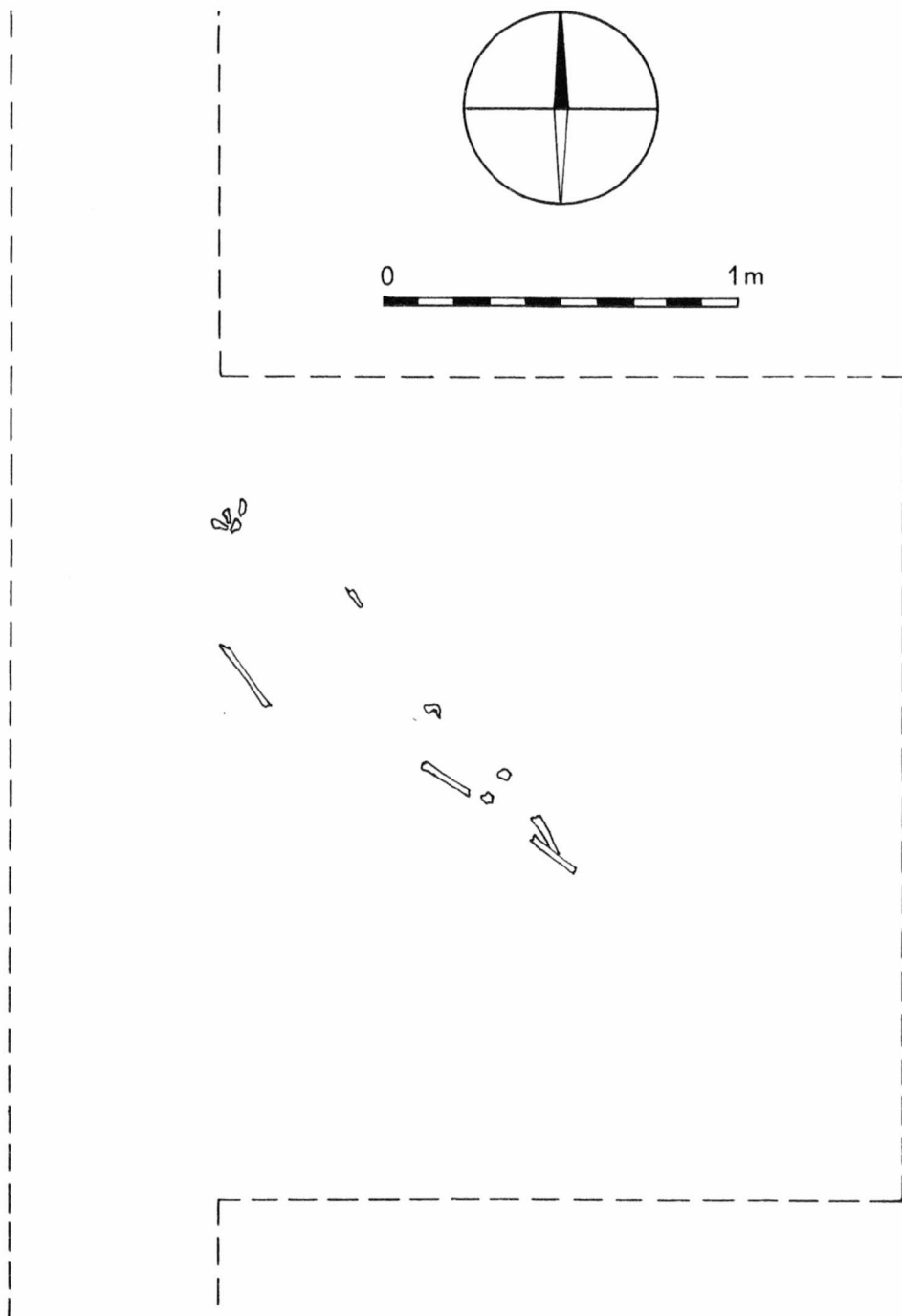
Tab. 36

Mikulčice (okr. Hodonín). Slovanské hradisko, V. 1 kostrové hroby a sídlištní objekty; 2 pec s předpeční jámou č. 786, překrytou kostrovým hrobem. — Slawischer Burgwall, V. 1 Skelettgräber und Siedlungsobjekte; 2 Ofen mit Befeuerngrube Nr. 786, überdeckt von einem Skelettgrab.

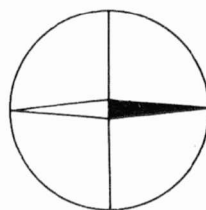
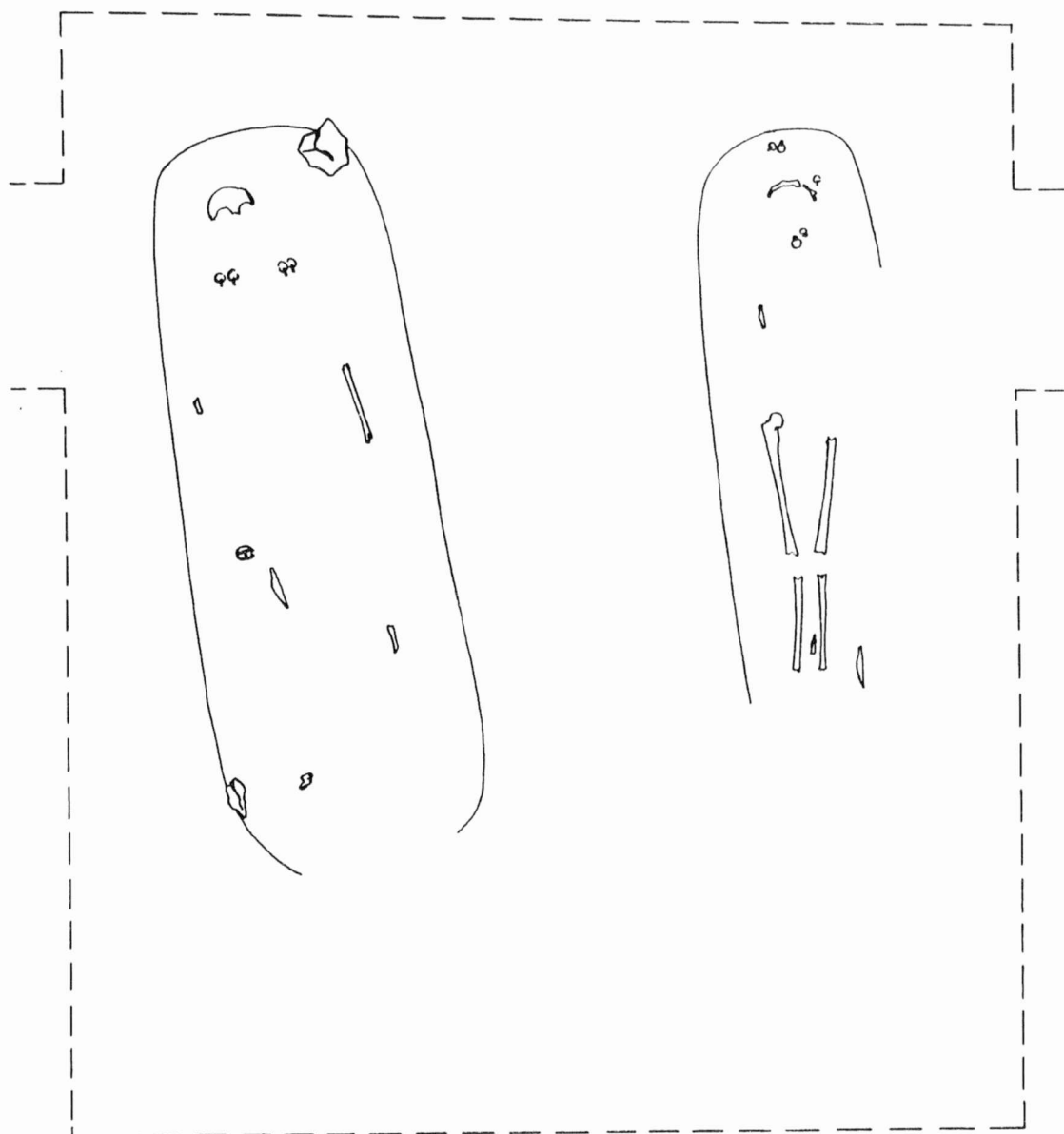
Tab. 37

Mikulčice (okr. Hodonín). Slovanské hradisko, V. 1 skupina kostrových hrobů; 2 skupina kostrových hrobů. —
 Slawischer Burgwall, V. 1 Gruppe von Skelettgräbern; 2 Gruppe von Skelettgräbern.

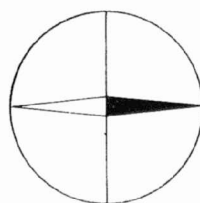
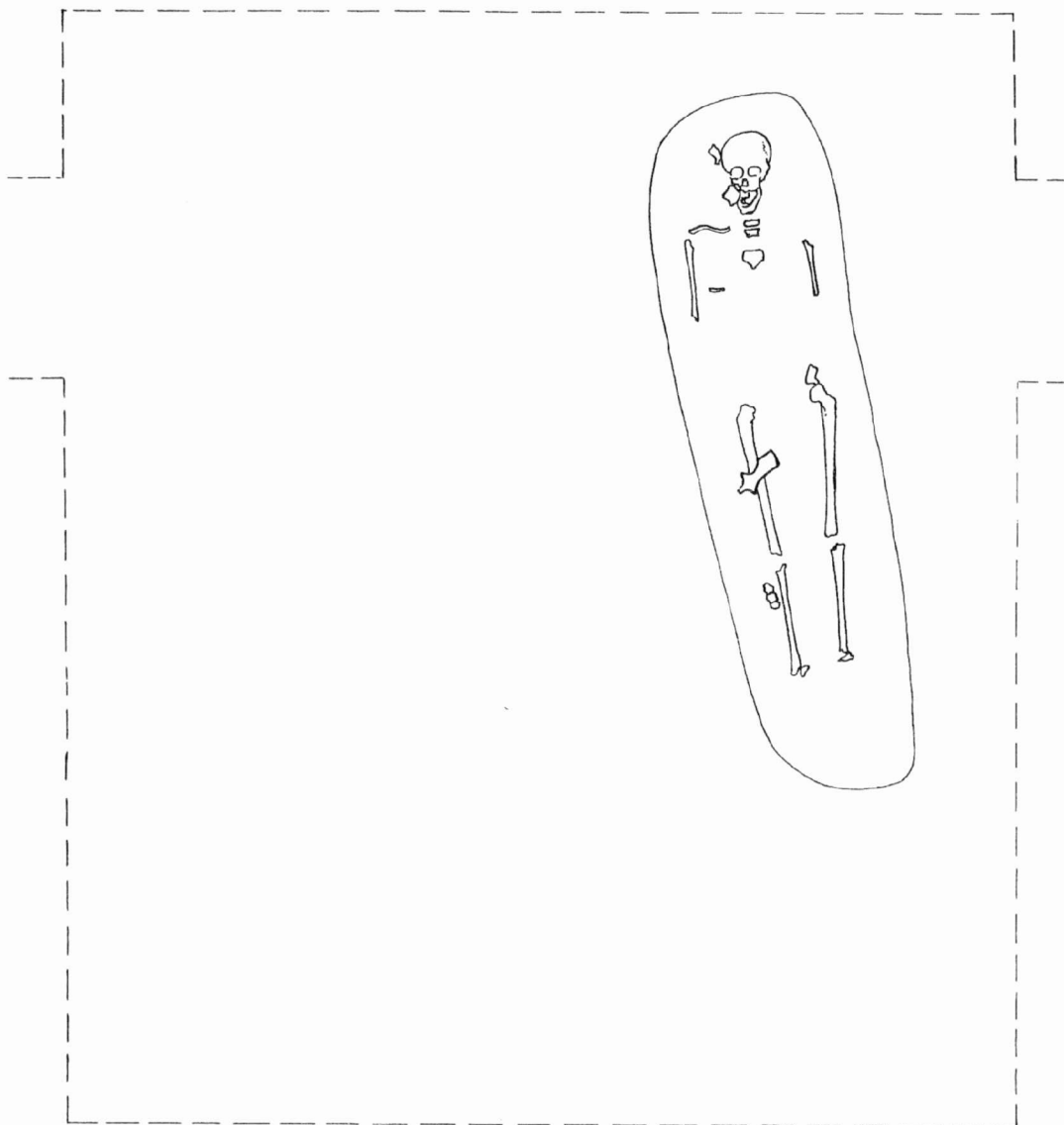
Tab. 38

Holice (okr. Olomouc). Velkomoravské pohřebiště. Hrob 1/70. — Burgwallzeitliches Gräberfeld. Grab Nr. 1/70.

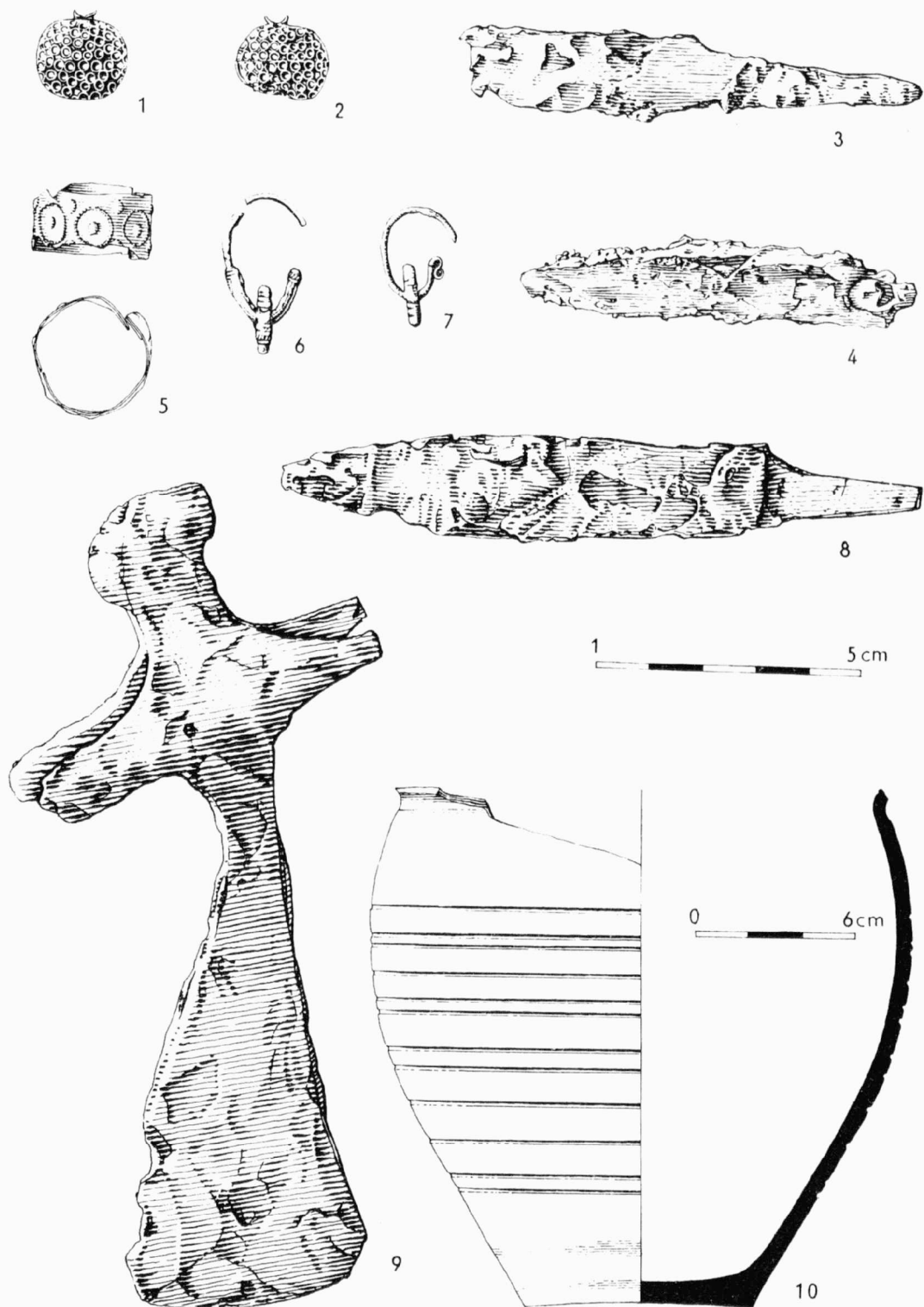
Tab. 39

Holice (okr. Olomouc). Velkomoravské pohřebiště. Hroby 2/70 a 3/70. — Burgwallzeitliches Gräberfeld. Gräber Nr. 2/70 und 3/70.

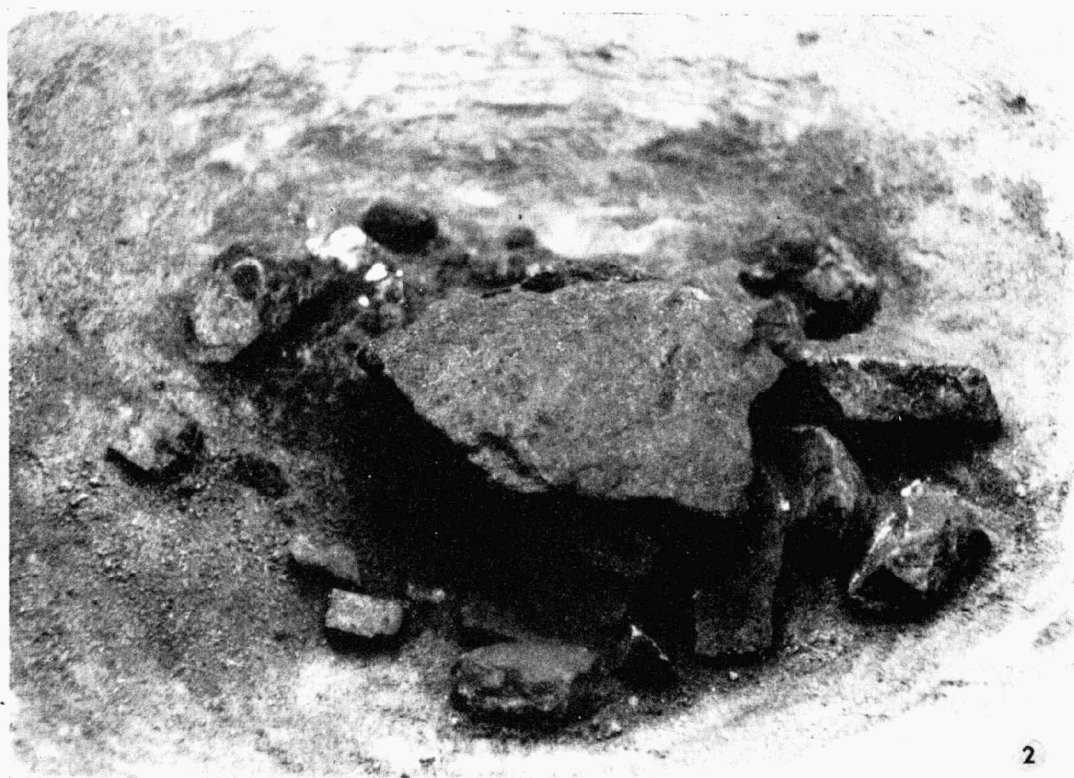
Tab. 40

Holice (okr. Olomouc). Velkomoravské pohřebiště. Hrob 4/70. — Burgwallzeitliches Gräberfeld. Grab Nr. 4/70.

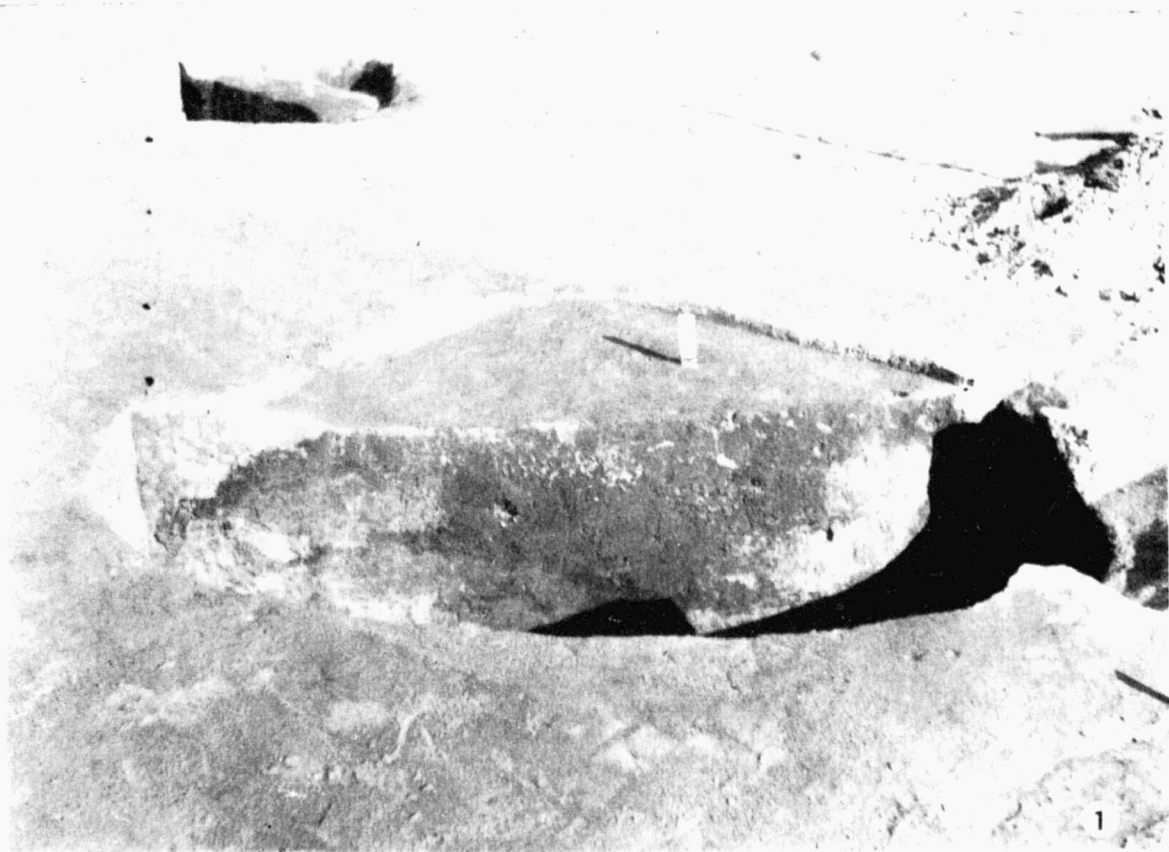
Tab. 41

Holice (okr. Olomouc). Velkomoravské pohřebiště. 1–4 hrob 2/70; 5–8 hrob 3/70; 9–10 hrob 4/70. — Burgwall-zeitliches Gräberfeld. 1–4 Grab Nr. 2/70; 5–8 Grab Nr. 3/70; 9–10 Grab Nr. 4/70.

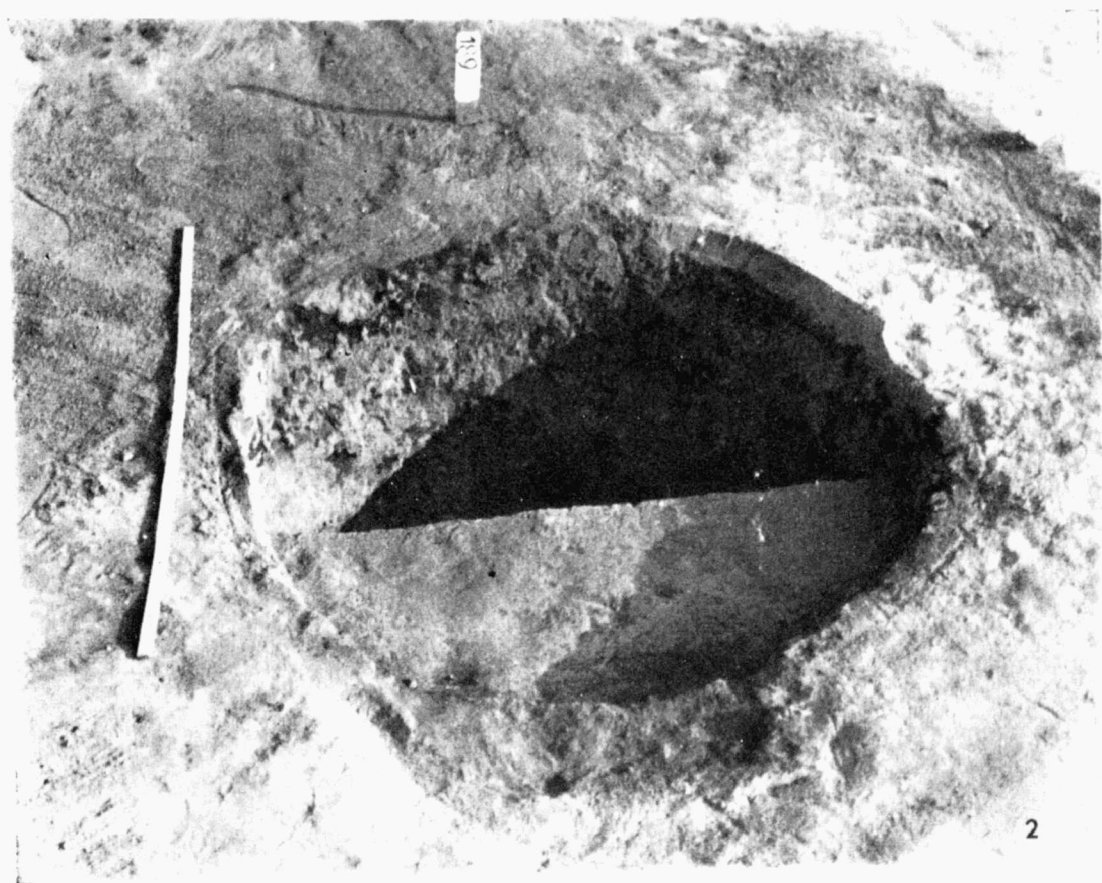

Tab. 42

1 Pohořelice (okr. Břeclav). Kamenná pec v rohu slovanské zemnice. — Steinbackofen in der Ecke einer slawischen Erdhütte; 2 Polešovice (okr. Uh. Hradiště). „Záblacany“, mladohradištní sídliště. Zátěr poklopu ústí obilnice. — „Záblacany“, jungburgwallzeitliche Siedlung. Verschluss einer Getreidevorratsgrube.

1

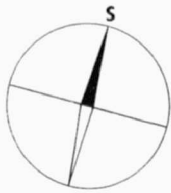
2

Tab. 43
 Polešovice (okr. Uh. Hradiště). „Záblacany“, mladohradištní sídliště. 1 jáma na pálení vápna; 2 dehtařská jáma. —
 „Záblacany“, jungburgwallzeitliche Siedlung. 1 Grube für Kalkbrennen; 2 Teergrube.

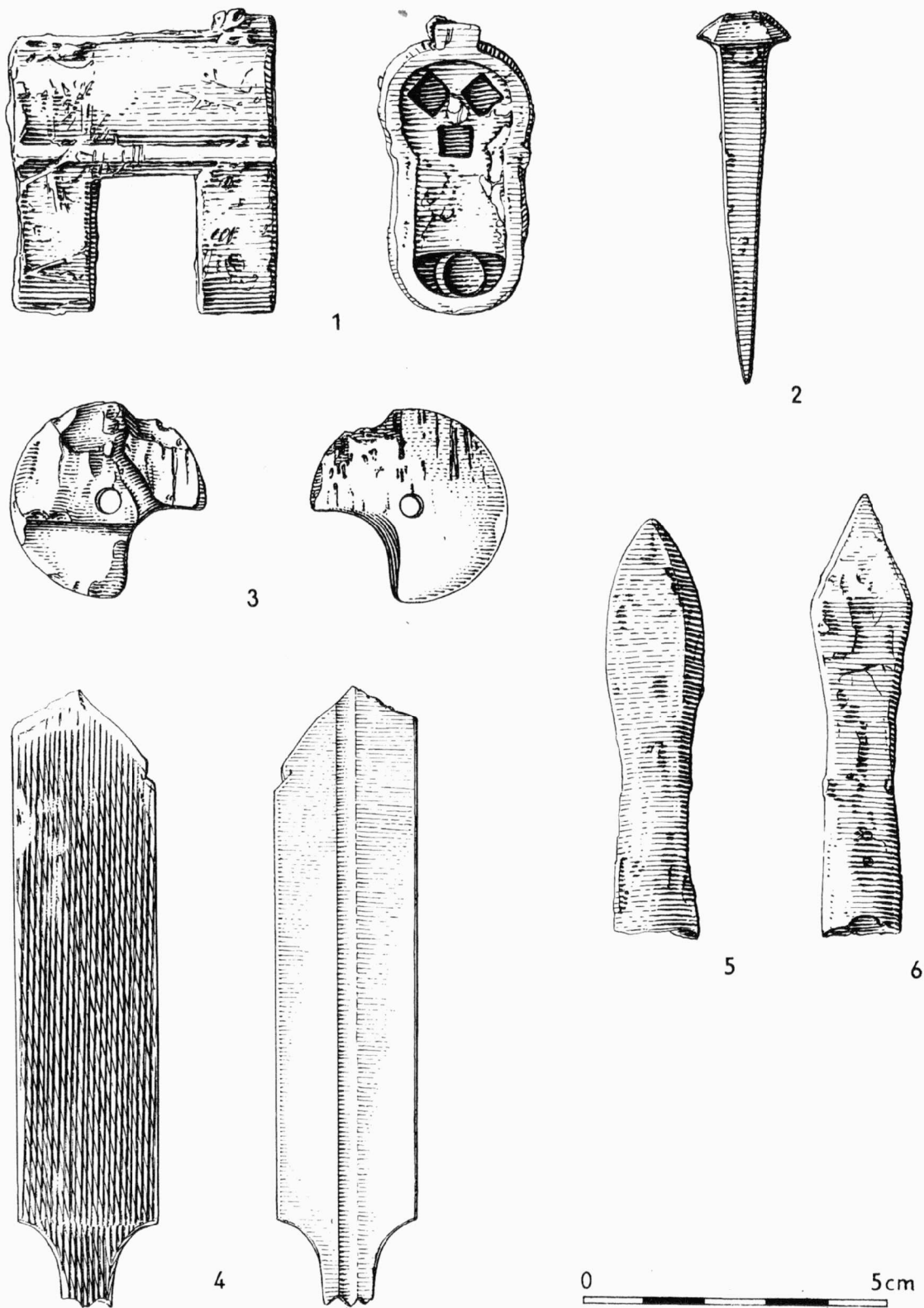
Tab. 44

Pohořelice (okr. Břeclav) „Klásterka“. 1 kostrový hrob překrývající mladohradištní jámu; 2 zbytky zdiva, táhnoucího se ve směru západ—východ. — 1 Skelettgrab oberhalb einer jungburgwallzeitlichen Grube; 2 Rest einer, in Richtung West—Ost ziehenden Mauer.

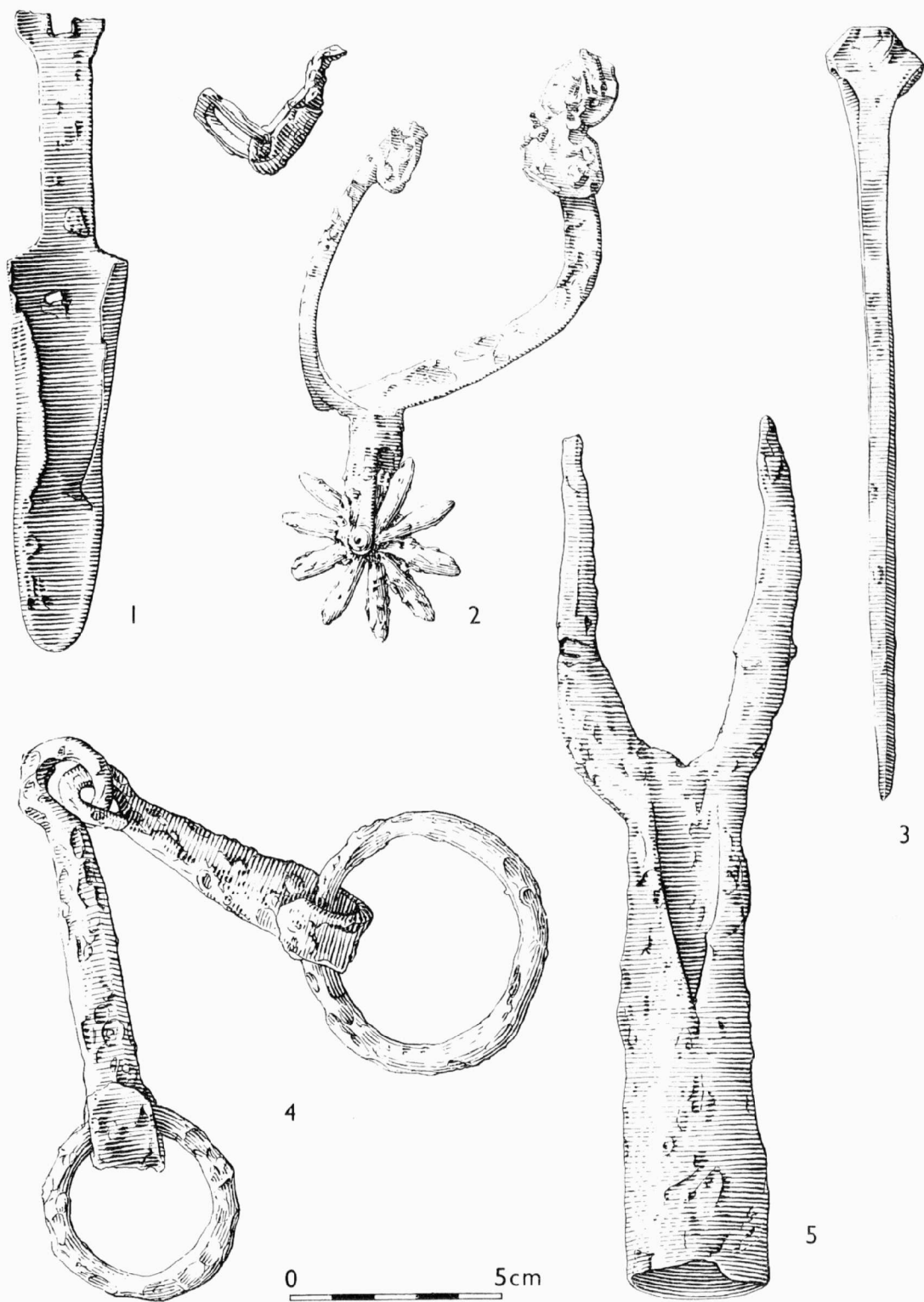
Tab. 45

Hrad Tepenec (obec Jivová, okr. Olomouc). Půdorys v letech 1968–1970 prozkoumaných ploch. — Burg Tepenec. Grundriss der in den Jahren 1968–1970 abgedeckten Flächen.

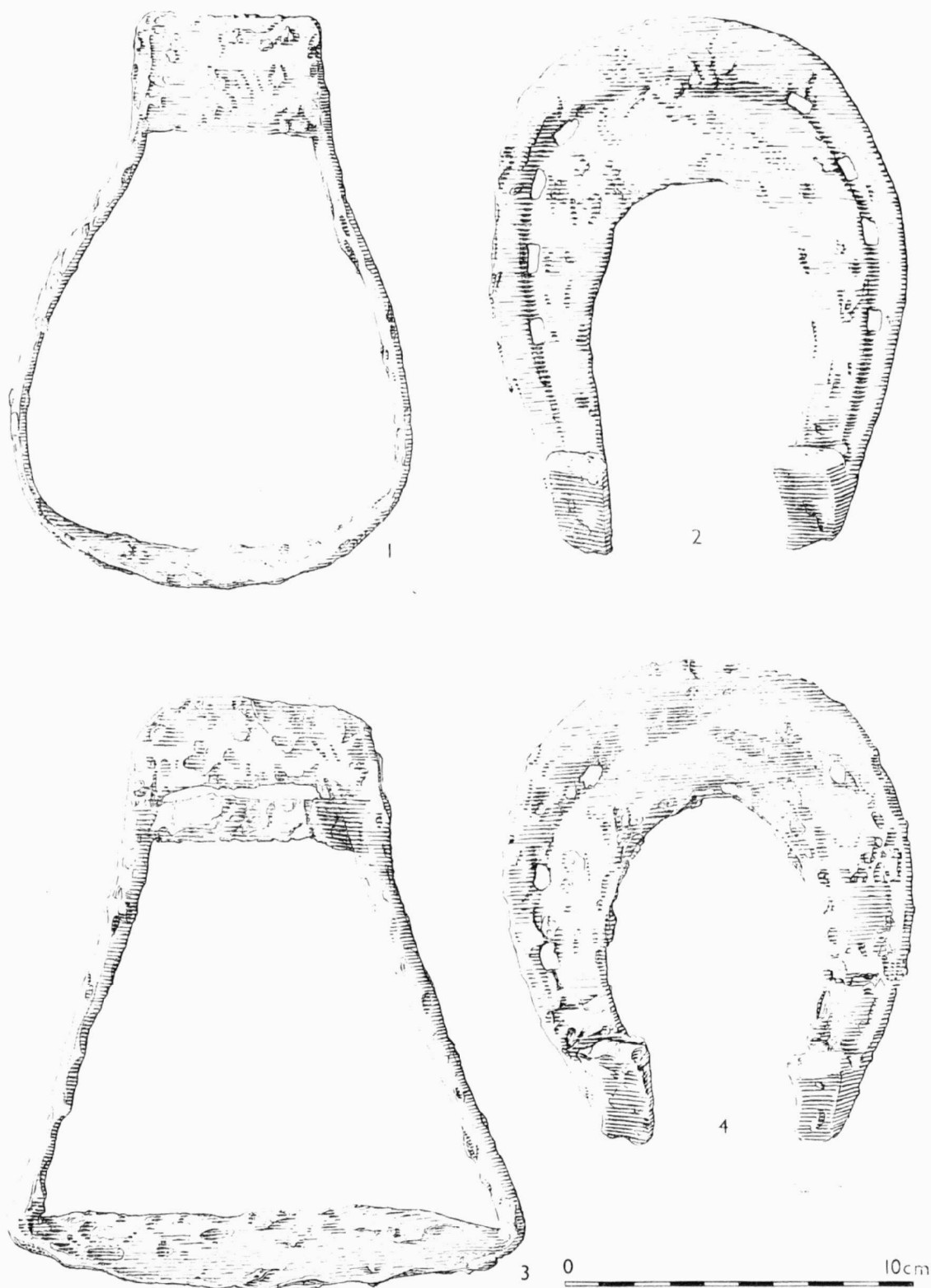
Tab. 46

Hrad Tepenec (obec Jívová, okr. Olomouc). Nálezy z výzkumu v r. 1970. — Burg Tepenec. Funde aus der Ausgrabung im Jahre 1970.

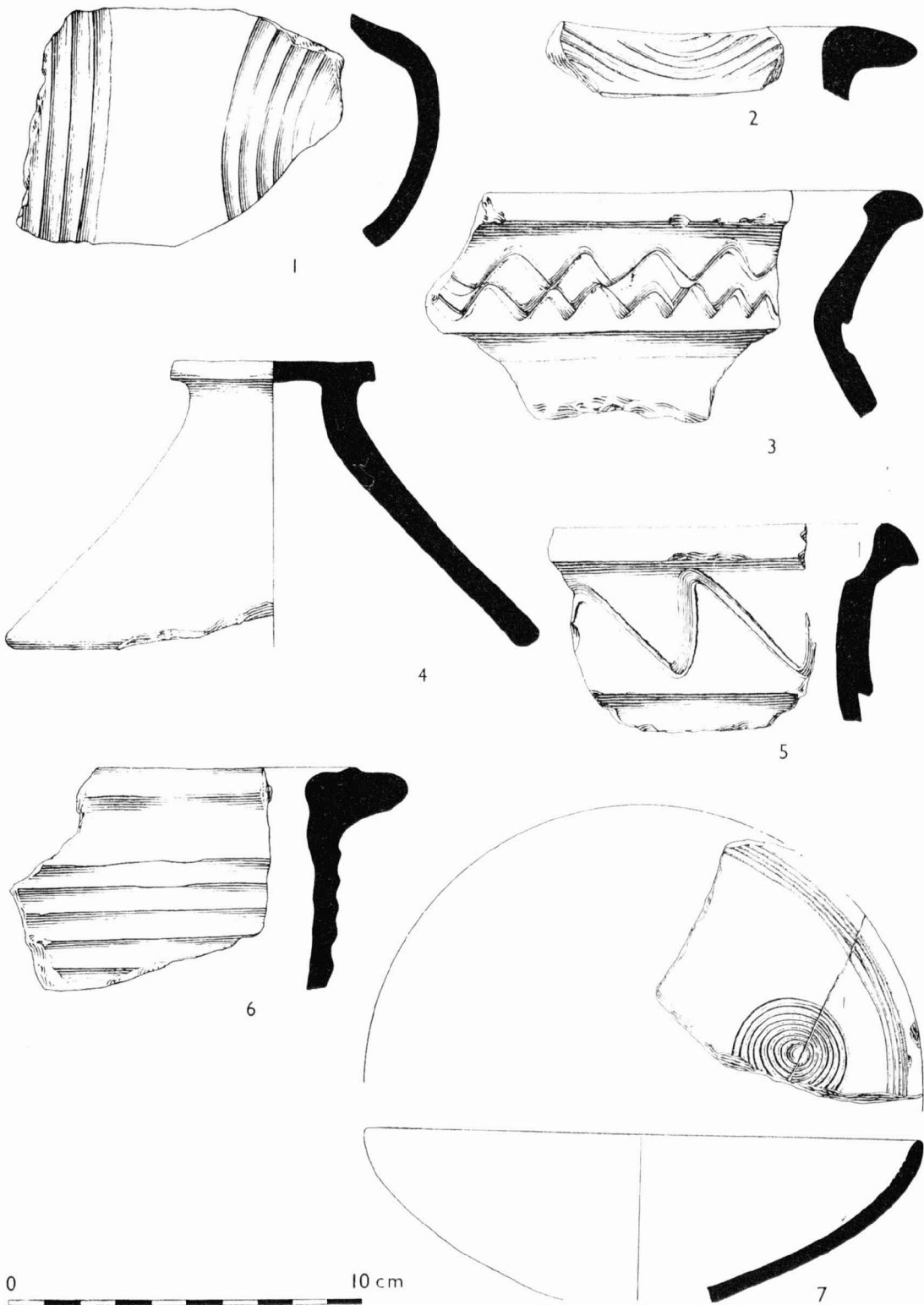
Tab. 47

Hrad Tepenec (obec Jivová, okr. Olomouc). Nález z výzkumu v r. 1970. — Burg Tepenec Funde aus der Ausgrabung im Jahre 1970.

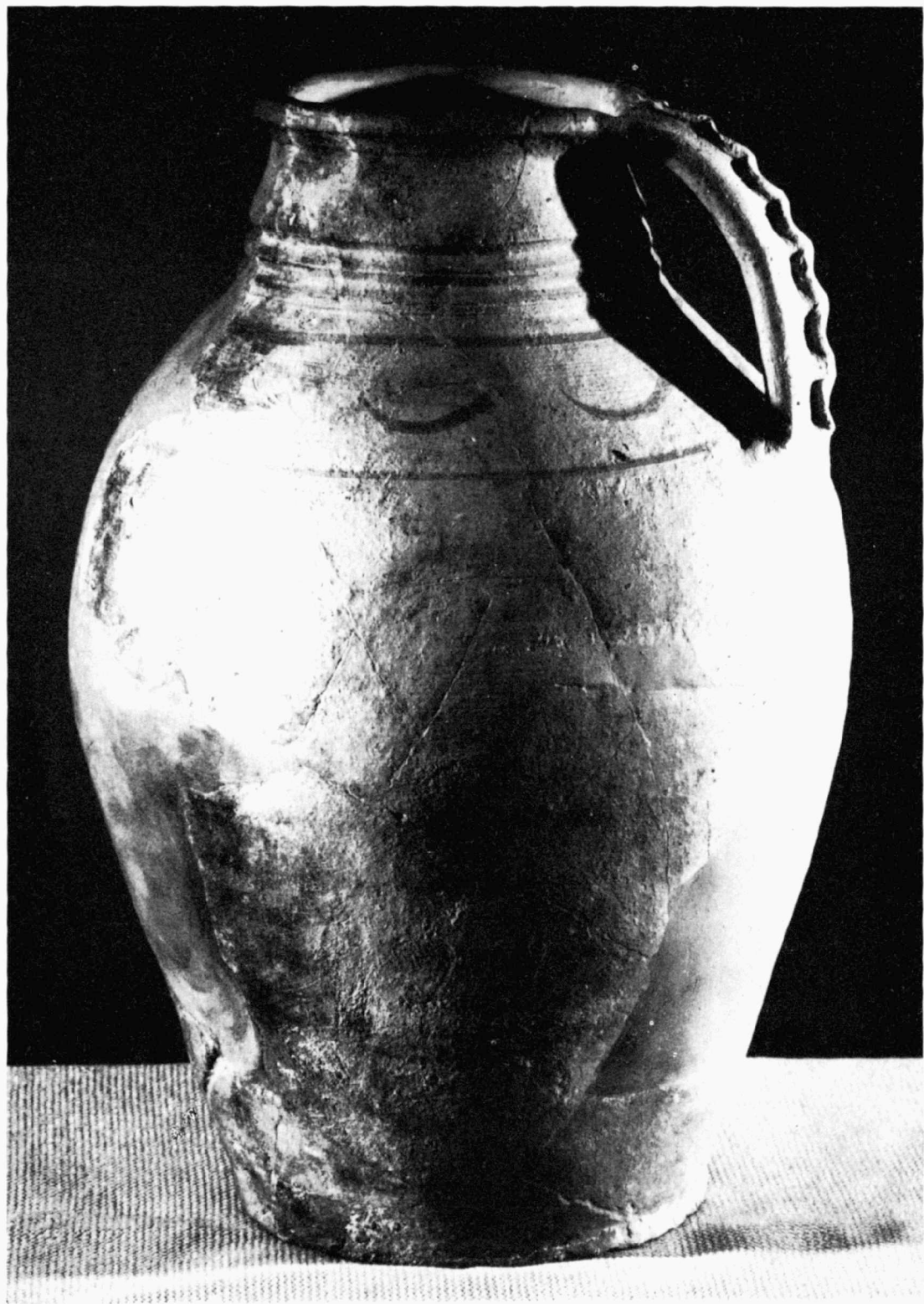
Tab. 48

Hrad Tepenec (obec Jívová, okr. Olomouc). Nálezy z výzkumu v r. 1970. — Burg Tepenec. Funde aus der Ausgrabung im Jahre 1970.

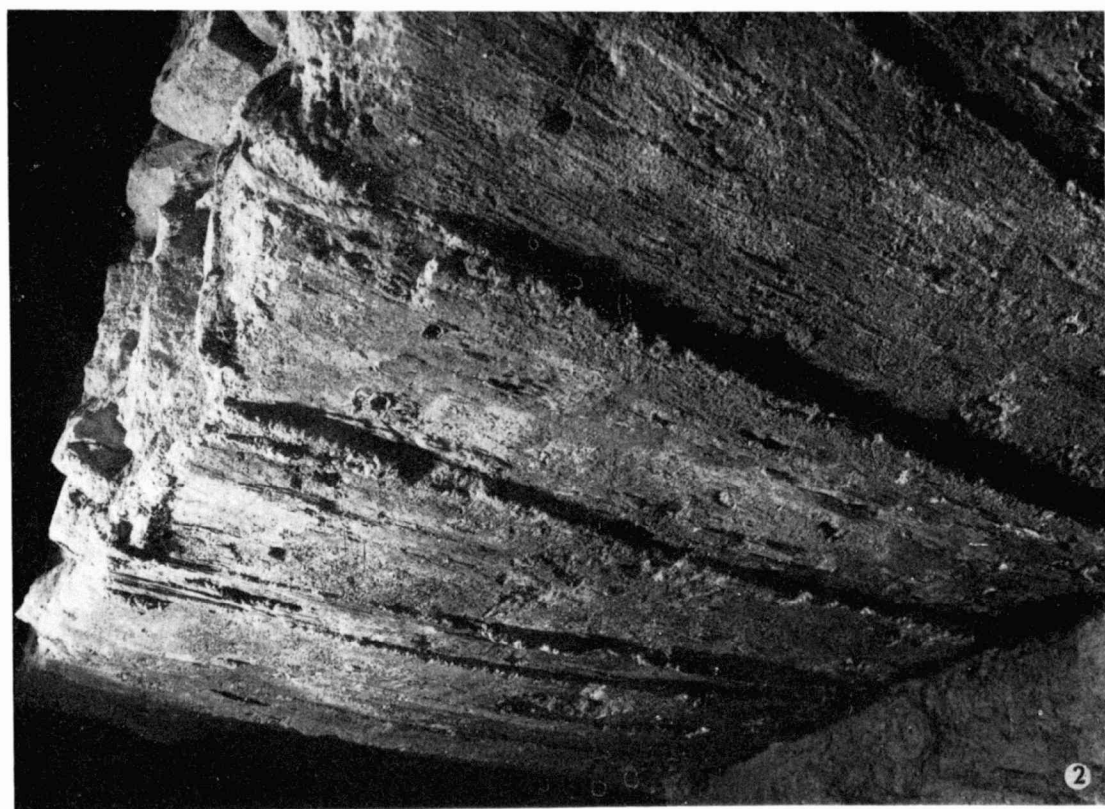
Tab. 49

Hrad Tepenec (obec Jívová, okr. Olomouc). Keramika z výzkumu v r. 1970. — Burg Tepenec. Keramik aus der Grabung im Jahre 1970.

Tab. 50

Dolany (okr. Olomouc). Kartuziánský klášter. Červeně malovaný džbán ze zahrádky objektu M/P. — Karthäuserkloster. Rotbemalter Krug aus dem Garten des Objekts M/P.

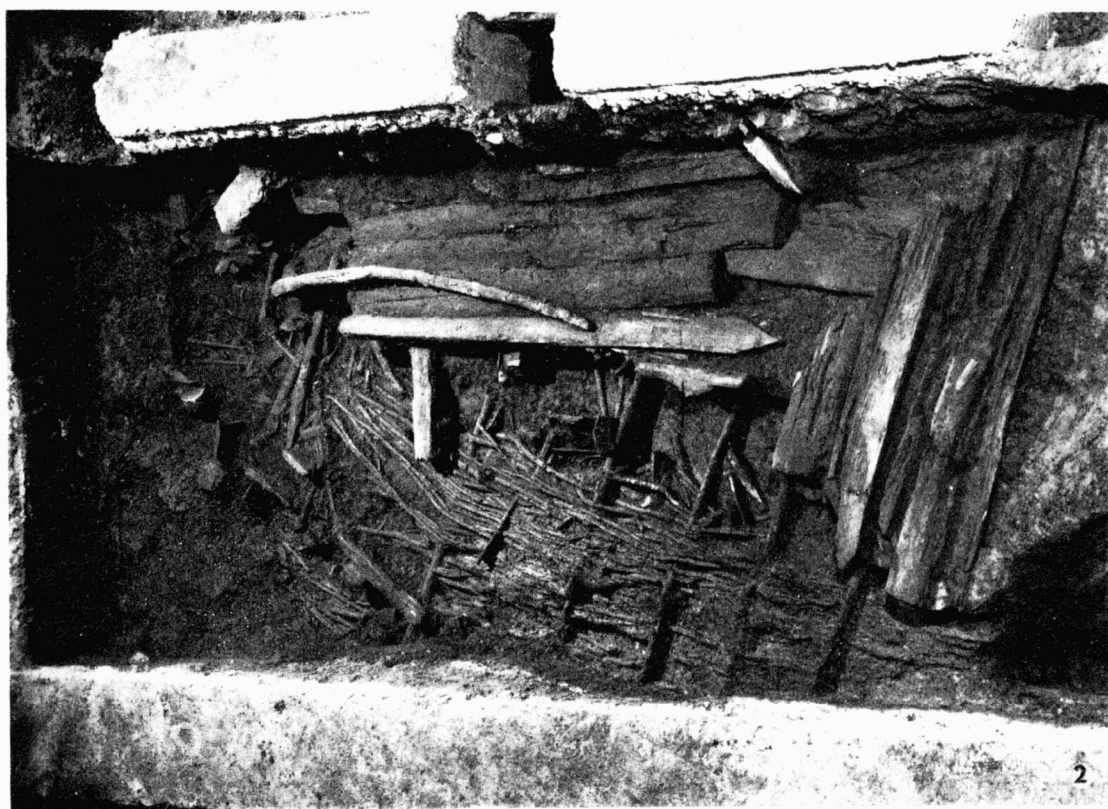
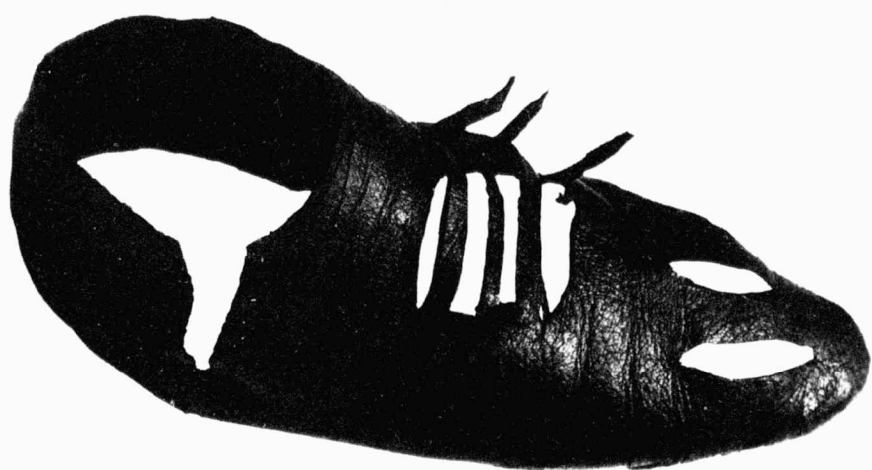
Tab. 51

Opava (okr. Opava). Dominikánský klášter, moravská kaple kostela sv. Václava, objekt č. 1. 1 jižní okraj objektu, překlenutý základovým zdívem presbytáře; 2 otisk bednění na spodní straně klenby. — Dominikanerkloster, mährische Kapelle der Wenzelskirche, Objekt Nr. 1. 1 Südrand des Objekts, durch die Fundamentmuer des Presbyteriums der Kirche überwölbt; 2 Abdruck des Brettwerkes auf der Unterseite des Gewölbes.

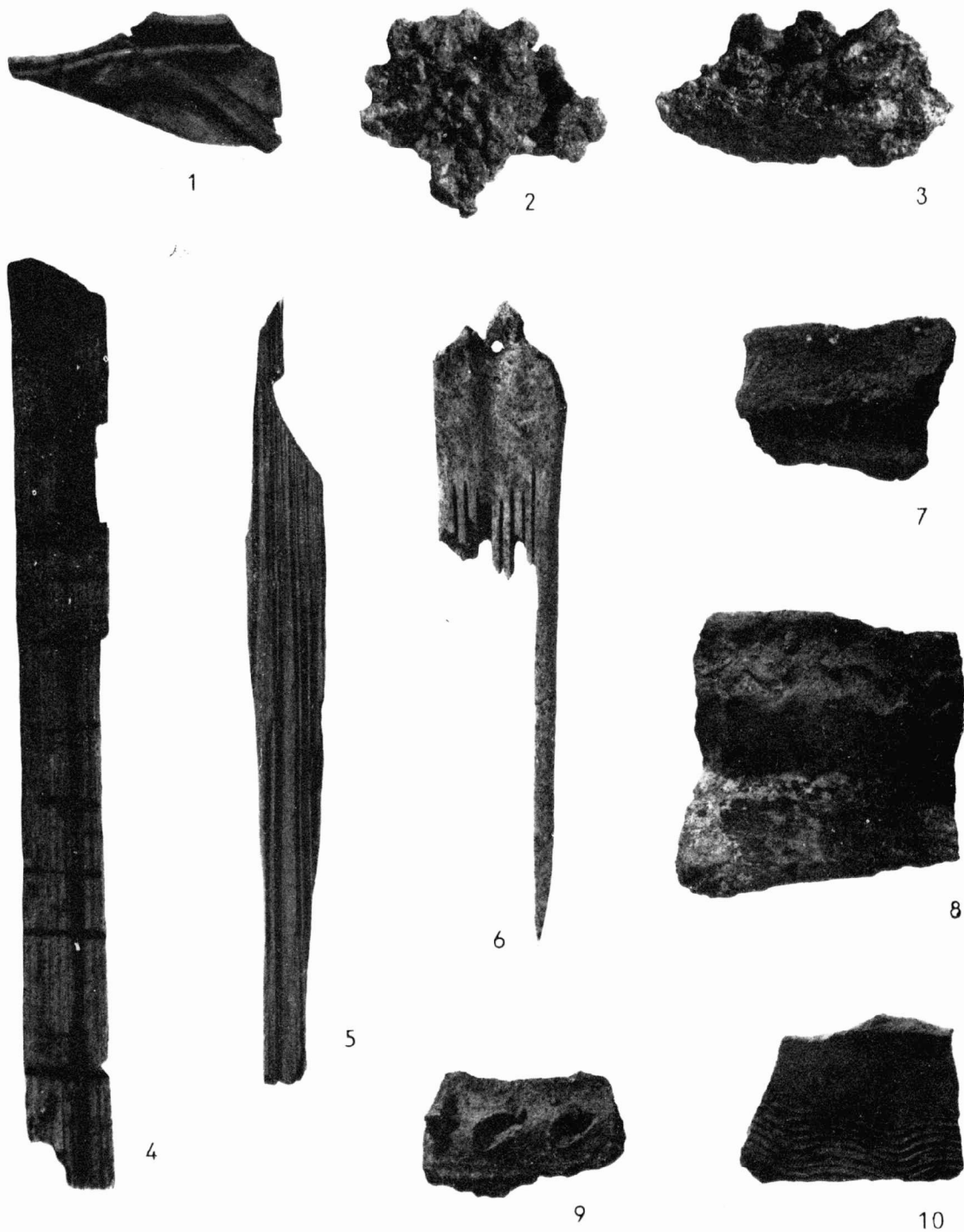
Tab. 52

Opava (okr. Opava). Dominikánský klášter, moravská kaple kostela sv. Václava, objekt č. 1. Keramika z objektu. —
 Deminikanerkloster, mährische Kapelle der Wenzelskirche, Objekt Nr. 1. Keramik.

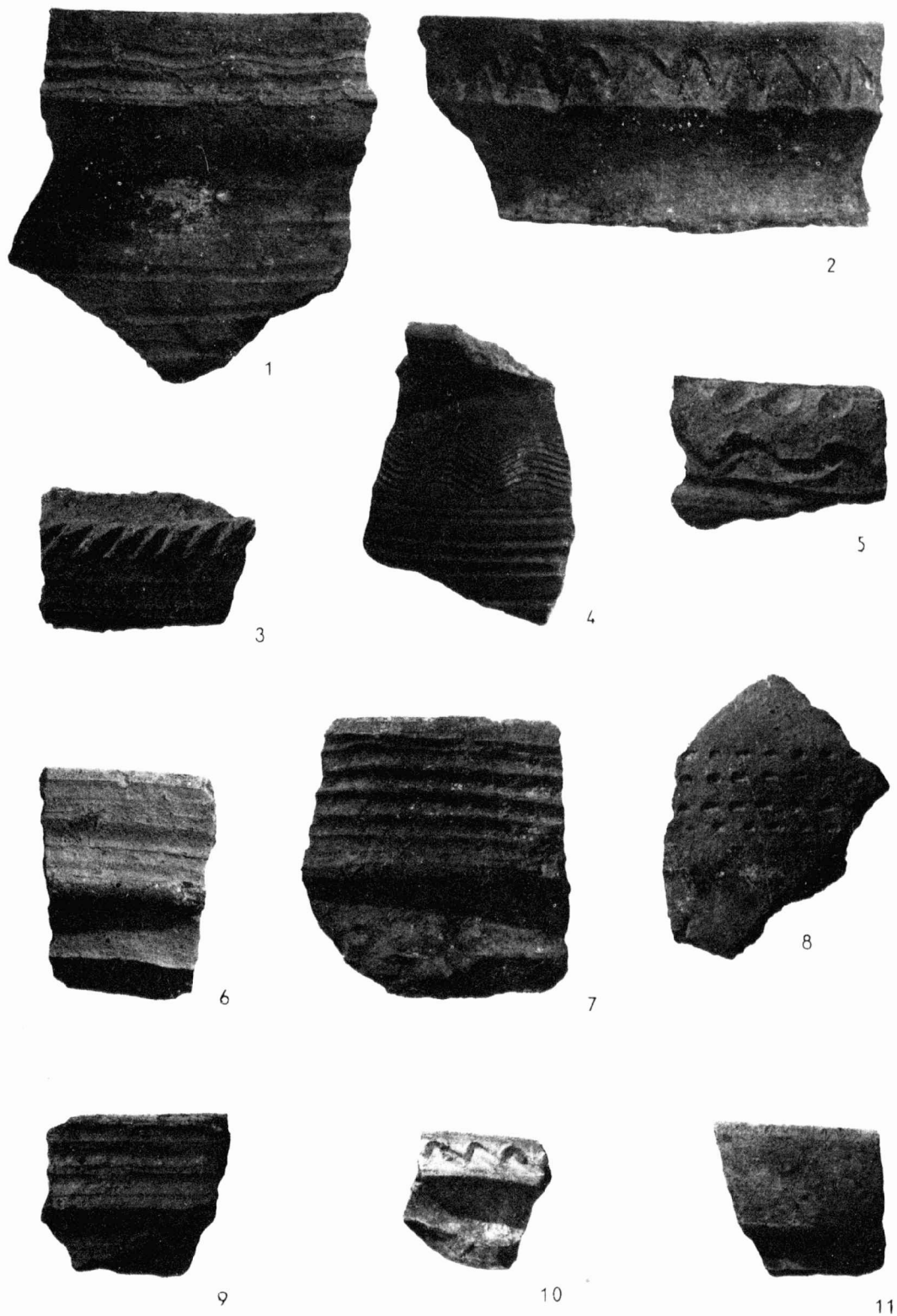
Tab. 53

Opava (okr. Opava). Dominikánský klášter. Souvrství pod podlahou sklepa pod refektářem. 1 kožený stěvec; 2 proutěný plot. — Dominikanerkloster. Schichten unter dem Kellerfussboden unter dem Refektorium. 1 Lederschuh; 2 Rautenzaun.

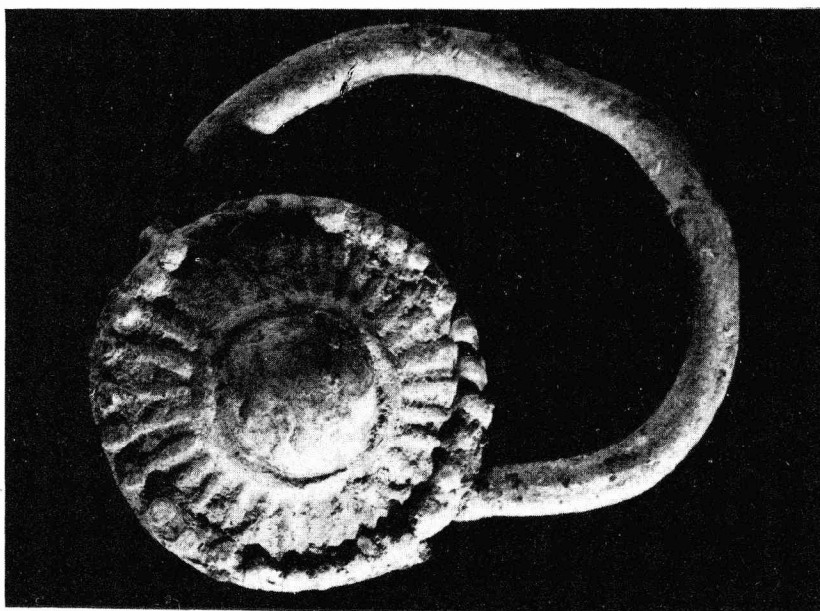
Tab. 54

Opava. Náměstí Osvoboditelů. Středověké nálezy. — Mittelalterliche Funde.

Tab. 55

Opava. Náměstí Osloboditelů. Středověká keramika. — Mittelalterliche Keramik.

1

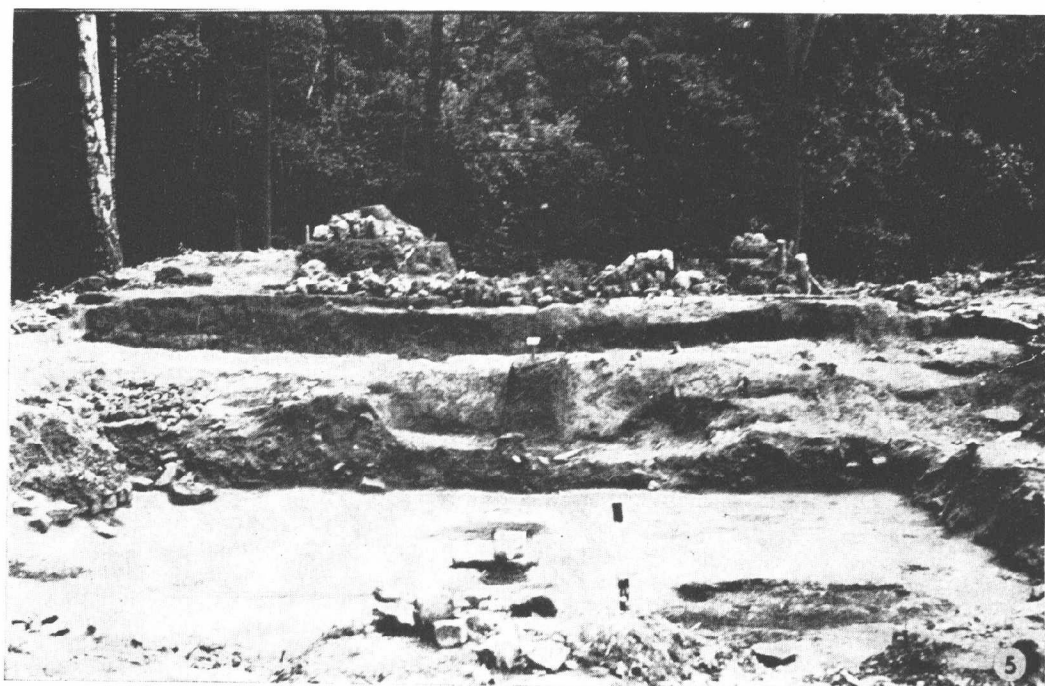
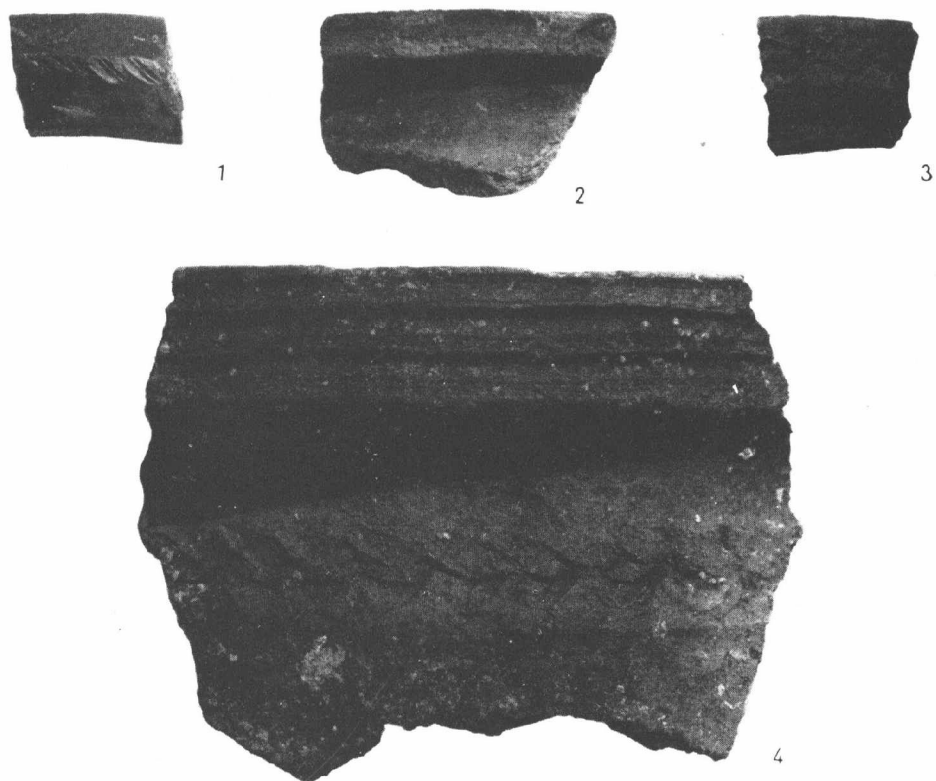
2

3

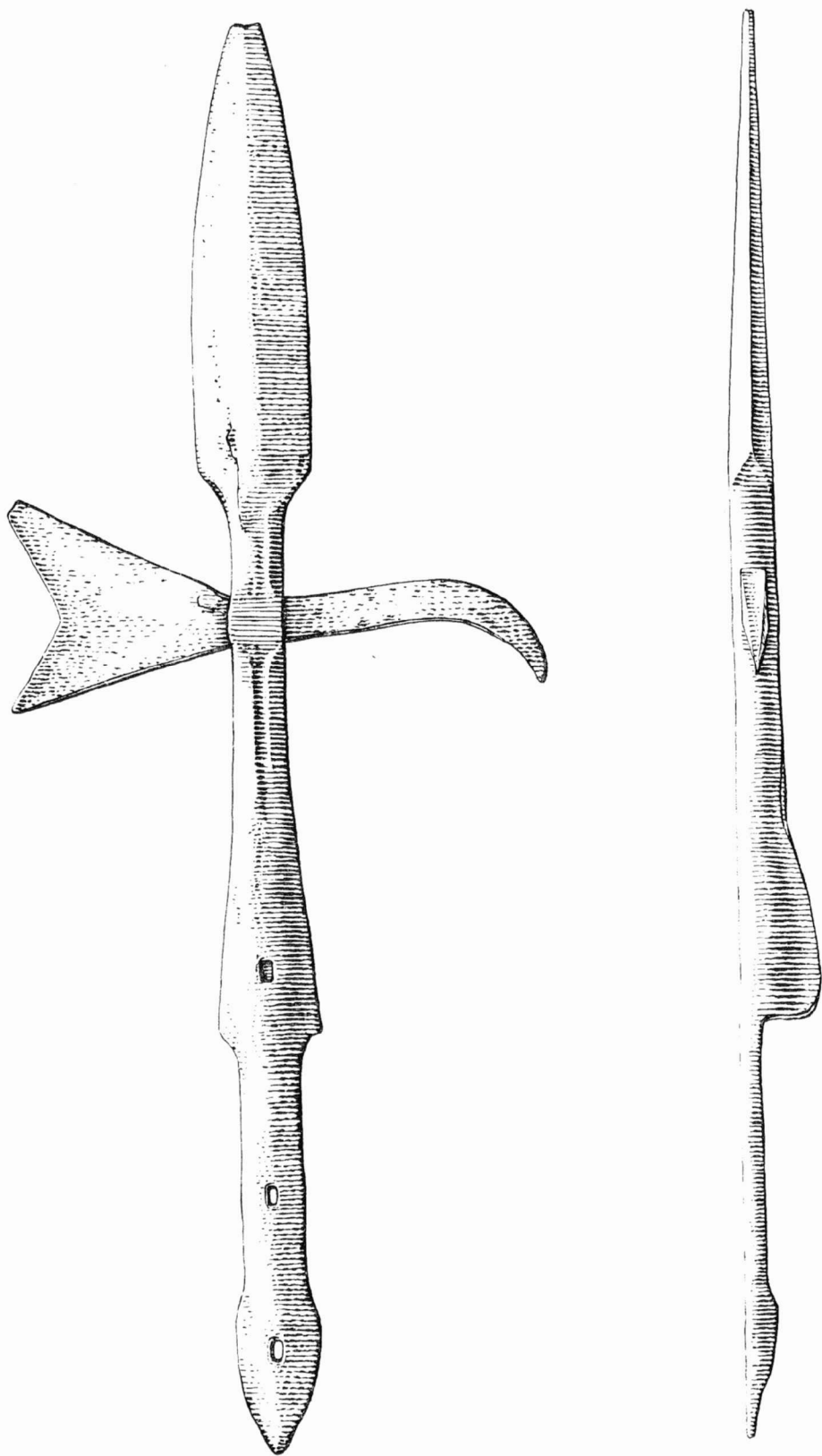
Tab. 56

Opava. Náměstí Osvoboditelů. Středověké nálezy. — Mittelalterliche Funde.

Tab. 57

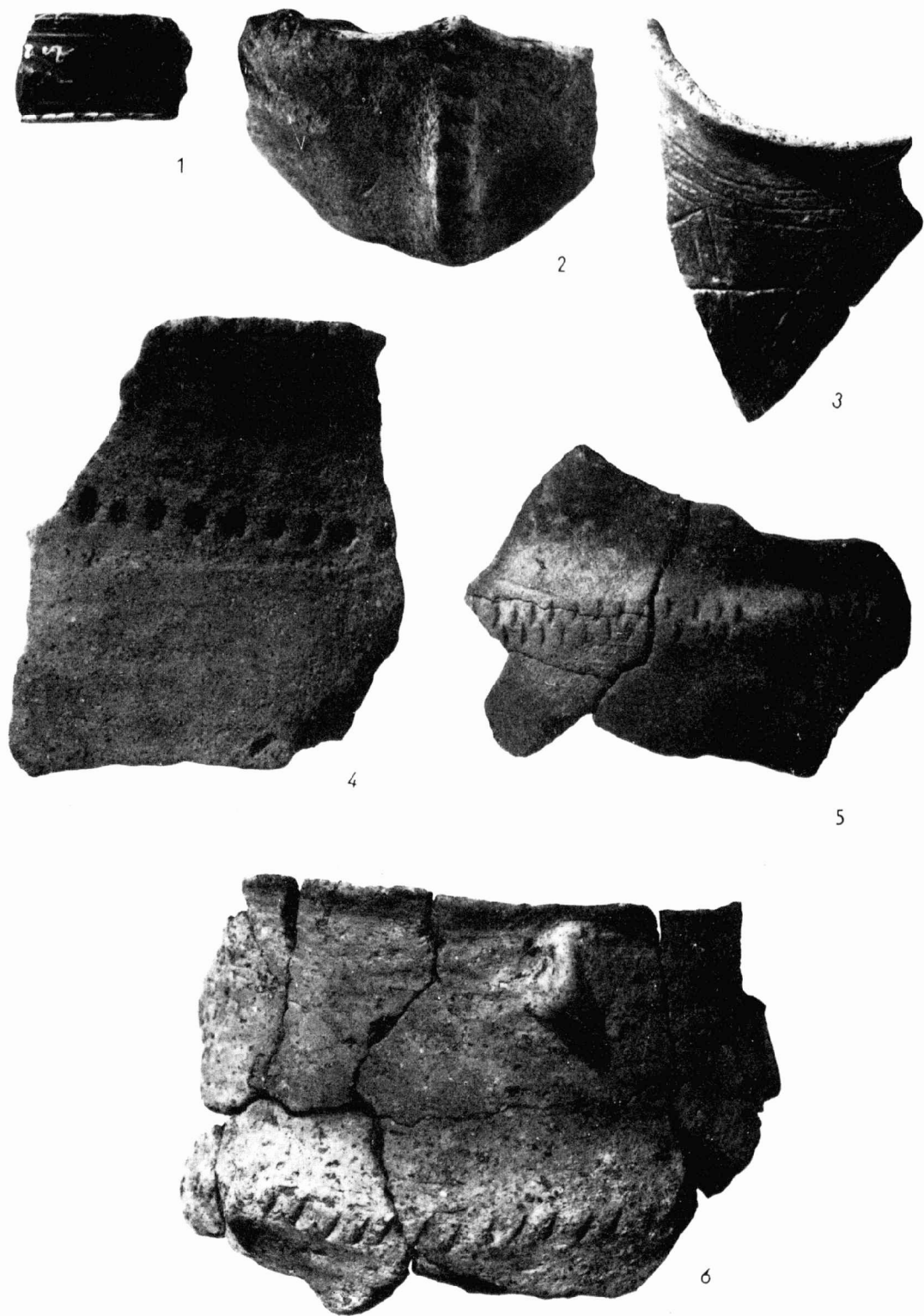
Opava. Náměstí Osvoboditelů. Středověká keramika. — Mittelalterliche Keramik; 2 Heršpice (okr. Slavkov) „Kohnůvky“. Jižní část tvrze. — Südteil der Feste.

0 10 cm

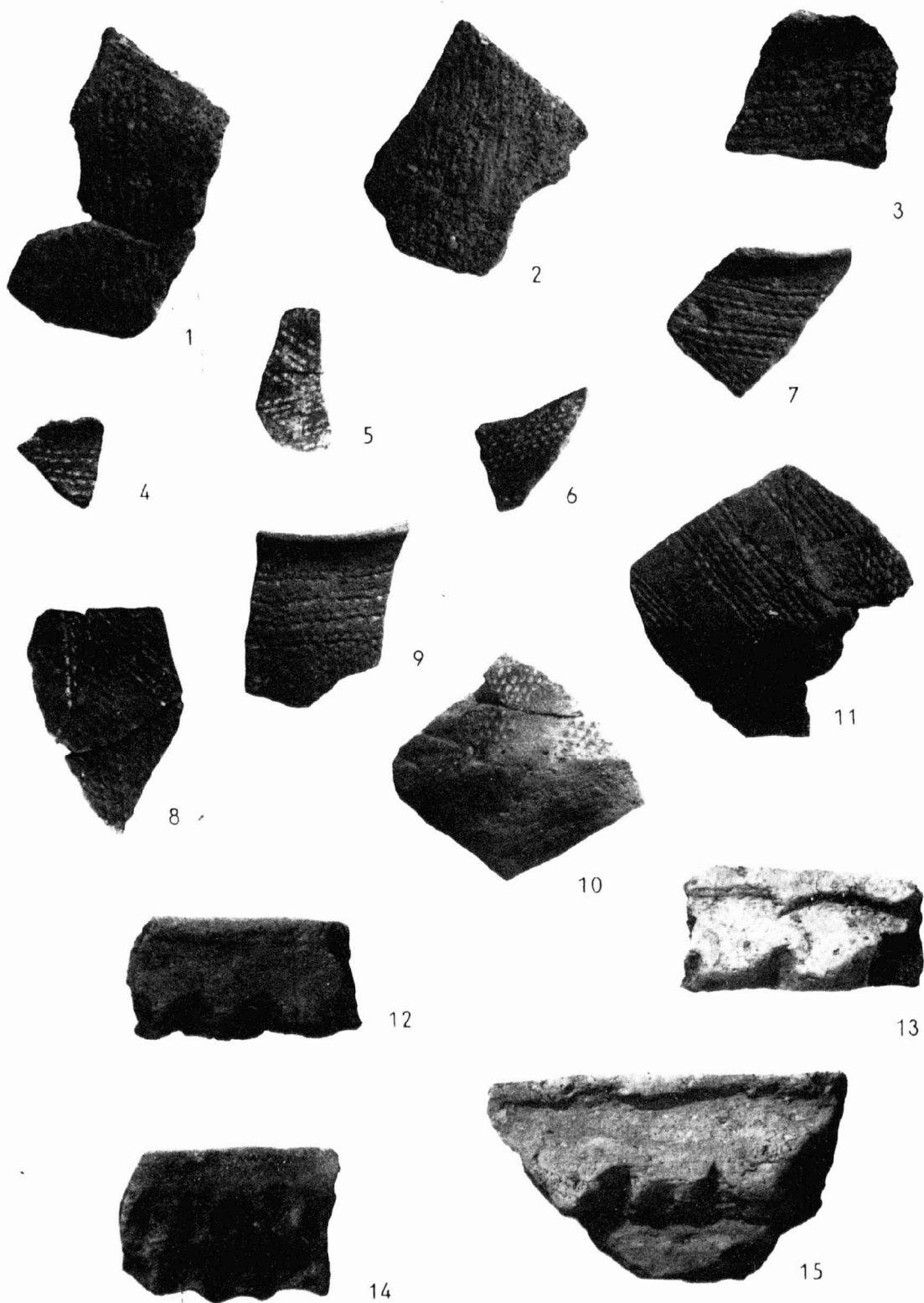
Tab. 58

Březník (okr. Třebíč). Středověká sudlice. — Mittelalterliche Hellebarde.

Tab. 59

Vávrovice (okr. Opava). 1 zlomek laténského skleněného náramku; 2–6 keramika ze spodních vrstev hlínku. —
 1 Bruchstück eines latènezeitlichen Glasarmringes; 2–6 Keramik aus unteren Schichten der Lehmgrube.

Tab. 60

Vávrovice (okr. Opava). 1–11 keramika ze spodních vrstev hliníku; 12–15 keramika z horních vrstev hliníku. —
 1–11 Keramik aus unteren Schichten der Lehmgrube; 12–15 Keramik aus oberen Schichten der Lehmgrube.

1

3

4

Tab. 61

Vávrovice (okr. Opava). 1 střep z horních vrstev hliníku; 2–4 nálezy z jámy č. 16. — 1 Scherbe aus oberen Schichten der Lehmgrube; 2–4 Funde aus Grube Nr. 16.

1

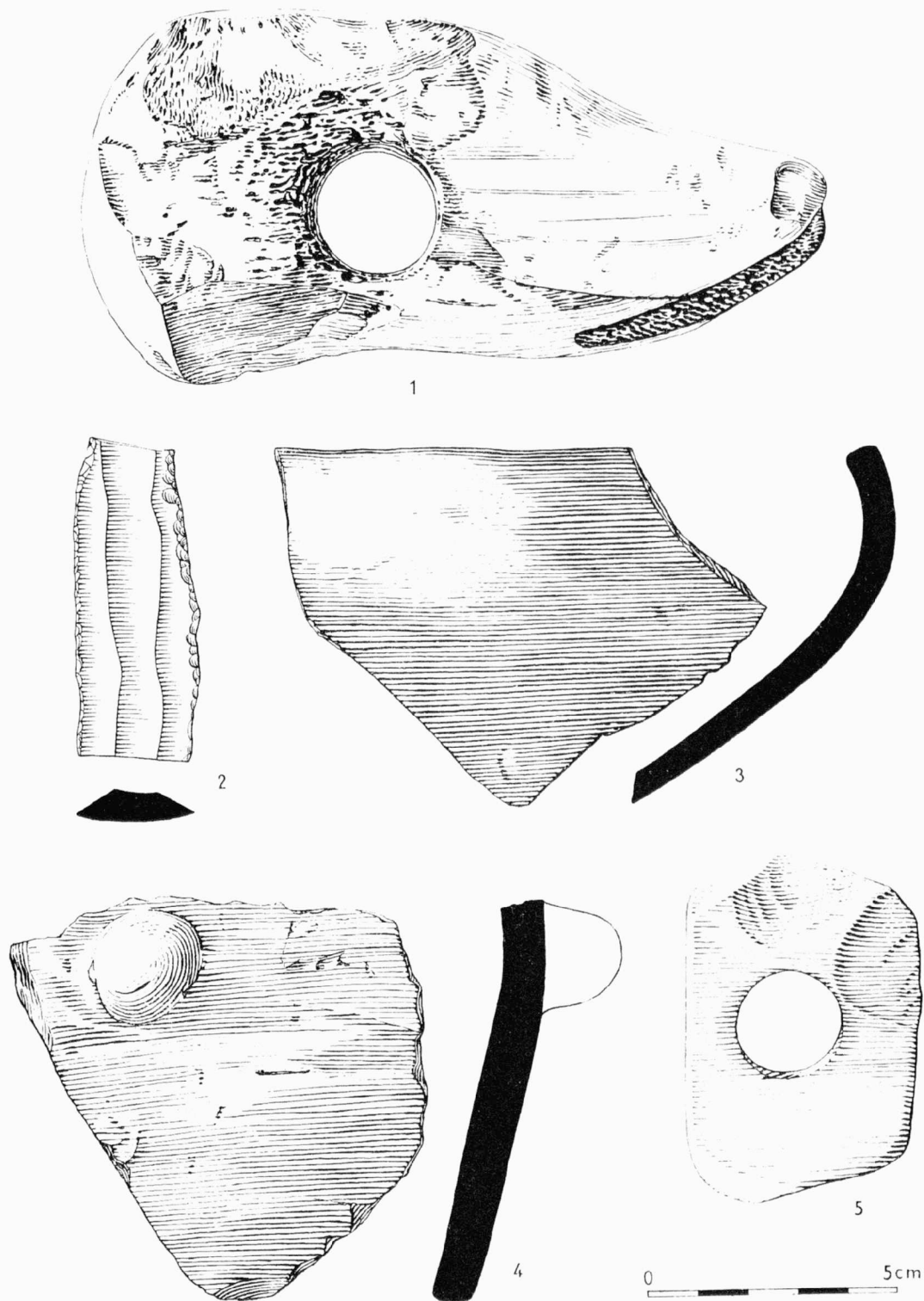
2

3

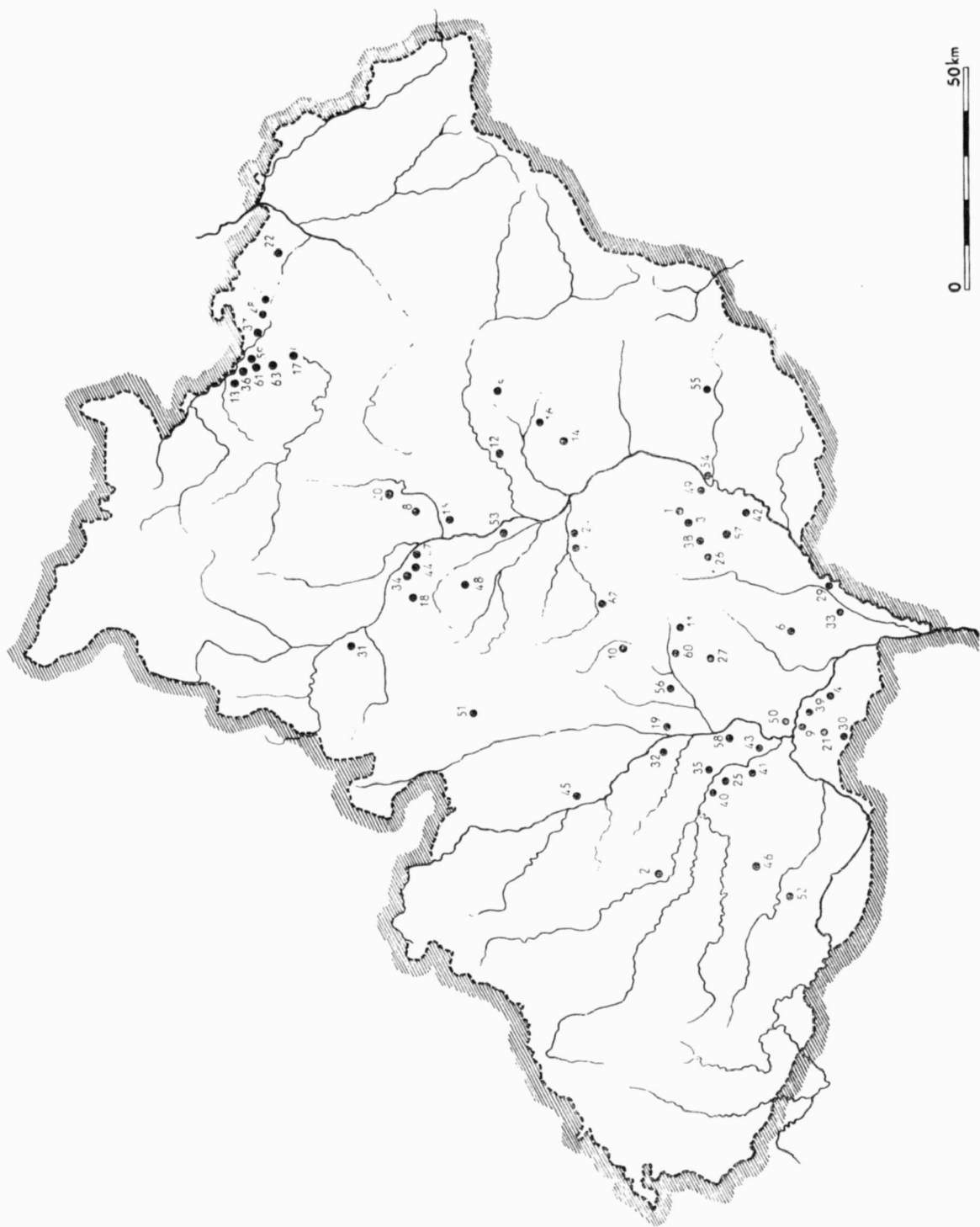
Tab. 62

Neplachovice (okr. Opava). Hrnčářská pec z mladší doby římské. 1–2 střepy z pece; 3 celkový pohled na pec od západu. — Töpferofen aus der jüngeren Kaiserzeit. 1–2 Scherben aus dem Ofen; 3 Gesamtansicht des Ofens von Westen.

Tab. 63

Slatinice (okr. Olomouc). Nálezy ze sběru. — Lesenfunde.

Tab 64

Výzkumy a záchranné akce na Moravě v roce 1970. — Systematische- und Rettungsgrabungen in Mähren im Jahre 1970.

PD 1520
1970. (1971.)

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1970

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: Prof. dr. Josef Poulík, DrSc
Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhový
Překlady: A. P. Löwensteinová, dr. R. Tichý
Kresby: Doc. dr. B. Klíma, A. Životská, R. Skopal
Na titulní obálce: Koflík z velatického pohřebiště ve Skalici
Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21
Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné